

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İLKÖĞRETİM 6, 7 VE 8. SINIF TÜRKÇE DERS
KİTAPLARINDAKİ DİLBİLGİSİ TERİMLERİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Ercan ALKAYA

HAZIRLAYAN

Selmi DEMİRKOL

ELAZIĞ

2007

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 6, 7 VE 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ
DİLBİLGİSİ TERİMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Bu tez / /2007 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy
çokluğu ile kabul edilmiştir.**

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLKÖĞRETİM 6, 7 VE 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDAKİ DİLBİLGİSİ TERİMLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Selmi DEMİRKOL

**FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI**

2007; Sayfa: XV + 207

Dil, genel dilbilimin kurucusu olarak sayılan Saussure'ün de ifade ettiği şekliyle bildirişimi sağlayan göstergeler dizgesidir. İnsanların yaşamını düzenleyen, onları bir arada tutan ve bireyleri milletteşme çizgisine taşıyan en önemli unsur olan dil, varlığı ve dış dünyayı algılamamızı sağlayan en önemli araçtır. Bu yüzden alıcı dil özelliği taşıyan ilköğretim çağındaki öğrencilere mükemmel bir ana dili eğitimi verilmelidir.

Dil/ana dili eğitiminin kaliteli bir şekilde verilmesi ve o dilin bilinçli bir şekilde kullanılması, o dildeki dilbilgisi kurallarına vakıf olmakla mümkündür. Bu da ancak bilinçli dil eğitiminin verildiği ilköğretim yıllarında okutulacak olan ders kitaplarında ortak gramer terimlerinin kullanılmasıyla olur. Çünkü doğru bir dilbilgisi öğretimi, dilbilgisi öğretiminde kullanılan terimlerin tutarlı ve ortak olmasına bağlıdır.

Bilindiği gibi eğitim ve ğretim sürecinde tutarlı ve ortak olmayan hususlar kavram kargaşası yaratmaktan başka bir şeye yaramayacaktır. Bu yüzden bu araştırmada, eğitim ve ğretim sürecinde en etkili araç-gereç olarak kullanılan ders kitaplarındaki dilbilgisi terimleri ve bunlarla ilgili farklılıklar konu edilmektedir.

Bu alışma örnekleme alınan ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan gramer terimlerini tespit etmek, bu terimlerle ilgili farklılıkları ortaya koymak ve terim birliğini sağlamak amacıyla yazılan Gramer Terimleri Szliğnn amacına ulaşıp ulaşmadığını tespit etmek amacıyla yapılmıştır.

Bu çalışmada 2005–2006 eğitim ve ğretim yılında okutulmuş, altı farklı yayınevine ait, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları ile Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'ın Gramer Terimleri Szliğ kullanılmıştır. İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dilbilgisi Terimleri zerine Bir İnceleme adlı tez çalışması, tarama yöntemi uygulanarak belirlenen ders kitaplarındaki gramer terimlerinin ve bunlar arasındaki farklılıkların belirtilmesine ayrıca; Gramer Terimleri Szliğndeki terimlerle karşılaştırılmasına dayalı bir tez çalışmasıdır.

Öncelikle rnekleme alınan ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılan bütün gramer terimleri belirlenmiş ve bu terimlerin karşılıkları Gramer Terimleri Szliğnde aranmış daha sonra da belirlenen gramer terimleri arasındaki farklılıklar tespit edilerek teorik bir zemin üzerine oturtulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Terim, Gramer Terimleri Szliğ, ilköğretim Türkçe ders kitabı

ABSTRACT

Master Thesis

Investigation On Grammar Terms In The Books Of Turkish Lesson Of 6, 7 And 8th
Class of Primary Education

Language is system of signs supplying a communication, as Saussure's express that is founder of general linguistics. Language which supply our perceive existence and out world is the most important means arraying of peoples life, them gathering and individuals carrying national line. Therefore, excellent a language education is must given to students of primary education level.

Of good quality language education has been given and of this language has been consciously used is possible with to know grammatical rules of language. But this can be with put into place of common grammar terms to materials being will be read of conscious language education given. Because true a grammatical education dependent on common be of used terms in grammatical education.

Reasons not being consistent and common in the education and instruction process will to occur concept confusion. Therefore in this investigation in education and instruction process as using the most effect material grammatical terms and these interest differences in the lesson books have been made. This study has been made to determine grammar terms in the Turkish lesson books of 6, 7 and 8 class.

In this study 6, 7, and 8th class Turkish lesson books of primary education belong to 6 different publishing houses at the 2005-2006 education and instruction and Grammar Terms Dictionary of Prof. Dr. Zeynep Korkmaz have been used. This thesis study is based on an investigation method that investigates grammar terms and differences between these. The thesis is also based on a comparison of Grammar Terms dictionaries.

Taken as a sample, all grammar terms used in the Turkish lesson books of 6, 7, and 8th class of primary education have been determined and corresponding to these terms have been looked for in the Grammar Terms dictionary. After determining grammar terms between differences, they have been fixed and a conclusion has been obtained.

Key words: Term, Grammar Terms dictionary, Turkish lesson books of primary education

İÇİNDEKİLER

Özet.....	I
Abstract.....	III
İçindekiler.....	V
Önsöz.....	XV

BİRİNCİ BÖLÜM

1.	
GİRİŞ.....	1
1.1. Terim Nedir?.....	1
1.2. Terim Sorunu Hakkındaki Görüşler.....	2
1.3. Terim Sorunu Hakkında Yapılan Bazı Çalışmalar.....	5
1.4. Gramer Terimleri Sözlüğü	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	9
2.1. Araştırmanın Modeli.....	9
2.2. Evren.....	9
2.3. Örneklem.....	9
2.4. Verilerin Toplanması.....	11
2.5. Verilerin Çözümlemesi.....	11

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GRAMER TERİMLERİ SÖZLÜĞÜNDE VE TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA KULLANILAN DİLBİLGİSİ TERİMLERİ	12
3.1. Dil ve Dille İlgili Temel Terimler.....	12
3.1.1. Dil.....	12
3.1.2. Ana Dil.....	13
3.1.3. Ana Dili.....	13
3.1.4. Dil Bilgisi.....	13
3.1.5. Gramer.....	14
3.1.6. Şive.....	14
3.1.7. Ağız.....	14
3.1.8. Lehçe.....	15
3.1.9. Ses.....	15
3.1.10. Harf.....	16
3.1.11. Hece:	16
3.1.11.1. Açık Hece.....	17
3.1.11.2. Kapalı Hece.....	17
3.1.11.3. Kısa Hece.....	17
3.1.11.4. Uzun Hece.....	17
3.1.12. Alfabe:	18
3.2. Sesbilgisi (Fonetik) İle İlgili Terimler.....	18
3.2.1. Ünlü.....	18
3.2.1.1. Bağlayıcı Ünlü.....	19
3.2.2. Ünsüz.....	19
3.2.2.1. Bağlayıcı Ünsüz:	20
3.2.3. Türkçenin Ses Kuralları ve Sesin Titreşim Özellikleri.....	21
3.2.3.1. Büyük Ünlü Uyumu.....	21
3.2.3.2. Küçük Ünlü Uyumu.....	22
3.2.3.3. Ünlü Düşmesi.....	23
3.2.3.4. Ünlü Türemesi.....	25

3.2.3.5. Ünlü Daralması.....	26
3.2.3.6. Ünsüz Yumuşaması.....	26
3.2.3.7. Kaynaşma	28
3.2.3.8. Ünsüz Benzeşmesi.....	29
3.2.3.9. Ünsüz Düşmesi.....	30
3.2.3.10. Ünsüz Türemesi.....	31
3.2.3.11. Bağlama.....	31
3.2.3.12. Durak.....	32
3.2.3.13. Vurgu.....	32
3.2.3.13.1. Kelime Vurgusu.....	33
3.2.3.13.2. Cümle Vurgusu.....	34
3.2.3.14. Ton.....	36
3.3. Şekilbilgisi (Morfoloji) İle İlgili Terimler.....	37
3.3.1. Kelime ve Kelime Türleri.....	37
3.3.1.1. Ad.....	40
3.3.1.1.1. Özel ad.....	41
3.3.1.1.2. Tür adı.....	41
3.3.1.1.3. Somut ad.....	42
3.3.1.1.4. Soyut ad.....	43
3.3.1.1.5. Tekil ad.....	44
3.3.1.1.6. Çoğul ad.....	45
3.3.1.1.7. Topluluk adı.....	45
3.3.1.2. Sıfat.....	46
3.3.1.2.1. Nitelik Sıfatı.....	47
3.3.1.2.2. Belirtme Sıfatı.....	48
3.3.1.2.2.1. İşaret Sıfatı.....	49
3.3.1.2.2.2. Soru Sıfatları.....	50
3.3.1.2.2.3. Belgisiz Sıfatı.....	50
3.3.1.2.2.4. Sayı Sıfatı.....	51
3.3.1.2.2.4.1. Sıra Sayı Sıfatı.....	52
3.3.1.2.2.4.2. Kesirli Sayı Sıfatı.....	52
3.3.1.2.2.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatı.....	52
3.3.1.2.2.4.4. Asıl Sayı Sıfatı.....	53

3.3.1.2.2.4.5. Topluluk Sayı Sıfatı.....	53
3.3.1.2.2.5. Karşılaştırma Sıfatı.....	54
3.3.1.3. Zarf.....	54
3.3.1.3.1. Yer Zarfı.....	55
3.3.1.3.2. Zaman Zarfı.....	56
3.3.1.3.3. Nitelik Zarfı.....	57
3.3.1.3.4. Azlık-Çokluk Zarfları.....	58
3.3.1.3.5. Soru Zarfları.....	59
3.3.1.3.6. Karşılaştırma Zarfları.....	60
3.3.1.4. Zamir.....	60
3.3.1.4.1. Şahıs Zamiri.....	61
3.3.1.4.2. İşaret Zamiri.....	62
3.3.1.4.3. Soru Zamiri.....	63
3.3.1.4.4. Belirsizlik Zamiri.....	64
3.3.1.4.5. Bağlama Zamiri.....	65
3.3.1.4.6. İyelik Zamiri.....	66
3.3.1.4.7. Dönüştürme Zamiri.....	66
3.3.1.5. Fiil.....	67
3.3.1.5.1. Yapılarına Göre Fiiller.....	67
3.3.1.5.1.1. Basit Fiiller.....	67
3.3.1.5.1.2. Türemiş Fiiller.....	68
3.3.1.5.1.3. Birleşik Fiiller.....	68
3.3.1.5.1.3.1. Kuralı Birleşik Fiil.....	69
3.3.1.5.1.3.1.1. Tezlik Fiili.....	70
3.3.1.5.1.3.1.2. Yaklaşma Fiili.....	70
3.3.1.5.1.3.1.3. Yeterlik Fiili.....	71
3.3.1.5.1.3.1.4. Sürelik Fiili.....	72
3.3.1.5.1.3.2. Yardımcı Eylemlerle Kurulmuş Birleşik Fiiller.....	72
3.3.1.5.1.3.3. Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller.....	73
3.3.1.5.2. Çatılarına Göre Fiiller.....	74
3.3.1.5.2.1. Öznelerine Göre Fiiller.....	75
3.3.1.5.2.1.1. Etken Fiil.....	75
3.3.1.5.2.1.2. Edilgen Fiil.....	75

3.3.1.5.2.1.3. DönüŖlü Fiil.....	76
3.3.1.5.2.1.4. İŖteŖ Fiil.....	77
3.3.1.5.2.1.5. Meçhul Çatı.....	77
3.3.1.5.2.2. Nesnelere Göre Fiiller.....	78
3.3.1.5.2.2.1. Geçişli Fiil.....	78
3.3.1.5.2.2.2. Geçişsiz Fiil.....	78
3.3.1.5.2.2.3. Oldurğan Fiil.....	79
3.3.1.5.2.2.4. Ettirgen Fiil.....	79
3.3.1.5.3. Fiil Çekimleri.....	80
3.3.1.5.3.1. Bildirme Kipleri.....	80
3.3.1.5.3.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipi.....	81
3.3.1.5.3.1.2. Duyulan Geçmiş Zaman Kipi.....	82
3.3.1.5.3.1.3. Geniş Zaman Kipi.....	83
3.3.1.5.3.1.4. Ŗimdiki Zaman Kipi.....	83
3.3.1.5.3.1.5. Gelecek Zaman Kipi.....	84
3.3.1.5.3.2. Tasarlama Kipleri.....	85
3.3.1.5.3.2.1. İstek Kipi.....	86
3.3.1.5.3.2.2. Dilek Kipi.....	86
3.3.1.5.3.2.3. Gereklilik Kipi.....	87
3.3.1.5.3.2.4. Emir Kipi.....	88
3.3.1.5.4. Yapılarına Göre Fiil Çekimleri.....	88
3.3.1.5.4.1. Basit (Zamanlı) Kip.....	88
3.3.1.5.4.2. Bileşik (Zamanlı) Kip.....	89
3.3.1.5.4.2.1. Hikâye Birleşik Kipi.....	89
3.3.1.5.4.2.2. Rivayet Birleşik Kipi.....	90
3.3.1.5.4.2.3. Ŗart Birleşik Kipi.....	90
3.3.1.5.5. Çekimsiz Fiil.....	91
3.3.1.5.5.1. Ad Fiil	91
3.3.1.5.5.2. Sıfat Fiil.....	92
3.3.1.5.5.3. Zarf Fiil.....	93
3.3.1.5.6. Ek Fiil.....	93
3.3.1.5.7. Filde Zaman Kayması.....	95
3.3.1.6. Edat.....	95

3.3.1.6.1. Olumsuzluk Edatı.....	96
3.3.1.7. Bağlaç.....	97
3.3.1.7.1. Tekrarlı Bağlaç.....	98
3.3.1.8. Ünlem.....	98
3.3.2. EKLER.....	99
3.3.2.1. Çekim Ekleri.....	100
3.3.2.1.1. İyelik Ekleri.....	101
3.3.2.1.2. Durum Gösterme Ekleri.....	102
3.3.2.1.2.1. Yalın durum.....	103
3.3.2.1.2.2. Yükleme durumu	103
3.3.2.1.2.3. Yönelme durumu.....	104
3.3.2.1.2.4. Bulunma durumu.....	104
3.3.2.1.2.5. Çıkma durumu.....	105
3.3.2.1.3. Çoğul Eki.....	105
3.3.2.1.4. Soru Eki.....	105
3.3.2.1.5. Şahıs Ekleri.....	106
3.3.2.1.6. İlgî Eki.....	107
3.3.2.1.7. Eşitlik Eki.....	107
3.3.2.1.8. Küçültme Eki.....	107
3.3.2.1.9. Olumsuzluk Eki.....	107
3.3.2.2. Yapım Ekleri.....	108
3.3.2.2.1. Addan Ad Türeten Ekler.....	109
3.3.2.2.2. Addan Fiil Türeten Ekler.....	109
3.3.2.2.3. Fiilden Ad Yapma Ekleri.....	109
3.3.2.2.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri.....	110
3.3.3. Yapı Bakımından Kelimeler.....	110
3.3.3.1. Basit Kelime.....	110
3.3.3.1.1. Kök.....	111
3.3.3.1.1.1. Ad Kökü.....	112
3.3.3.1.1.2. Fiil Kökü.....	112
3.3.3.2. Türemiş Kelime.....	112
3.3.3.2.1. Gövde.....	113
3.3.3.3. Birleşik Kelime.....	114

3.4. Söz Dizimi (Sentaks) İle İlgili Terimler.....	115
3.4.1. Cümle	115
3.4.1.1. Cümlenin Öğeleri.....	116
3.4.1.1.1. Yüklem.....	117
3.4.1.1.1.2. Ortak Yüklem.....	118
3.4.1.1.2. Özne.....	118
3.4.1.1.2.1. Gramerce Özne.....	120
3.4.1.1.2.2. Görünür Özne.....	120
3.4.1.1.2.3. Ortak Özne.....	121
3.4.1.1.3. Nesne.....	121
3.4.1.1.3.1. Belirli Nesne.....	123
3.4.1.1.3.2. Belirsiz Nesne.....	124
3.4.1.1.3.3. Ortak Nesne.....	125
3.4.1.1.4. Tümleş.....	125
3.4.1.1.4.1. Dolaylı Tümleş	125
3.4.1.1.4.2. Zarf Tümleci.....	127
3.4.1.1.4.2.1. Ortak Zarf.....	128
3.4.1.1.4.3. Edat Tümleci	128
3.4.1.2. Cümle Çeşitleri.....	129
3.4.1.2.1. Anlamına Göre Cümleler.....	129
3.4.1.2.1.1. Olumlu Cümle.....	129
3.4.1.2.1.2. Olumsuz Cümle.....	130
3.4.1.2.1.3. Soru Cümlesi.....	131
3.4.1.2.1.4. Ünlem Cümlesi.....	131
3.4.1.2.1.5. Emir Cümlesi.....	132
3.4.1.2.1.6. Dilek-Şart Cümlesi.....	133
3.4.1.2.1.7. İstek Cümlesi.....	133
3.4.1.2.1.8. Eksiltimli Cümle.....	133
3.4.1.2.2. Yapısına Göre Cümleler	134
3.4.1.2.2.1. Basit Cümle.....	134
3.4.1.2.2.2. Sıralı Birleşik Cümle.....	134
3.4.1.2.2.2.1. Bağımlı Sıralı Birleşik Cümle.....	135
3.4.1.2.2.2.2. Bağımsız Sıralı Birleşik Cümle.....	135

3.4.1.2.2.3. Bağlı Cümle.....	136
3.4.1.2.2.4. Birleşik Cümle.....	136
3.4.1.2.2.4.1. Girişik Cümle	137
3.4.1.2.2.4.2. Şart Cümlesi.....	137
3.4.1.2.2.4.3. İç içe Birleşik Cümle.....	138
3.4.1.2.2.4.4. Ki'li Birleşik Cümle.....	138
3.4.1.2.3. Yüklemine Göre Cümleler.....	139
3.4.1.2.3.1. Ad Cümlesi.....	139
3.4.1.2.3.2. Fiil Cümlesi.....	140
3.4.1.2.4. Yüklem Yerine Göre Cümleler.....	140
3.4.1.2.4.1. Kurallı Cümle.....	140
3.4.1.2.4.2. Devrik Cümle.....	141
3.4.2. Kelime Grupları.....	142
3.4.2.1. Ad Tamlaması.....	142
3.4.2.1.1. Belirli Ad Tamlaması.....	144
3.4.2.1.2. Belirsiz Ad Tamlaması.....	145
3.4.2.1.3. Takısız Ad Tamlaması.....	145
3.4.2.1.4. Zincirleme Ad Tamlaması.....	146
3.4.2.1.5. Karma Ad Tamlaması.....	147
3.4.2.2. Sıfat Tamlaması.....	147
3.4.2.2.1. Zincirleme Sıfat Tamlaması.....	148
3.4.2.3. Sıfat-Fiil Grubu.....	148
3.4.2.4. Zarf-Fiil Grubu.....	149
3.4.2.5. Ad-Fiil Grubu.....	149
3.4.2.6. Tekrar Grubu.....	149
3.4.2.7. Edat Grubu.....	150
3.4.2.8. Bağlama Grubu.....	151
3.4.2.9. Ünlem Grubu.....	151
3.4.2.10. İsnat Grubu.....	151
3.4.2.11. Yükleme Grubu.....	152
3.4.2.12. Yönelme Grubu	152
3.4.2.13. Bulunma Grubu.....	152
3.4.2.14. Uzaklaşma Grubu.....	152

3.4.2.15. Vasıta Grubu.....	153
3.5. Anlam Bilgisi (Semantik) İle İlgili Terimler.....	153
3.5.1. Çok Anlamlılık.....	153
3.5.2. Temel Anlam.....	153
3.5.3. Yan Anlam.....	154
3.5.4. Mecaz Anlam.....	155
3.5.5. Terim Anlam.....	156
3.5.6. Karşıt Anlam	157
3.5.7. Eş Anlam.....	158
3.5.8. Yakın Anlam.....	159
3.5.9. Eş Sesli Kelime.....	159
3.5.10. Yansılama.....	161
3.5.11. Genel ve özel anlam.....	161
3.5.12. Benzetme.....	161
3.5.13. Abartma.....	161
3.5.14. Deyim.....	161
3.5.15. Atasözü.....	163
3.5.16. Argo.....	163
3.5.17. Özdeyiş.....	163
3.5.18. Açıklayıcı.....	164
3.5.19. Ara Cümle.....	164
3.5.20. Anlam Kayması.....	164
3.5.21. Anlam Daralması.....	164
3.5.22. Anlam Genişlemesi.....	165
3.5.23. Anlam Değişmesi.....	165
3.5.24. Dolaylı Anlatım.....	165
3.5.25. Dolaysız Anlatım.....	165

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. GRAMER TERİMLERİ SÖZLÜĞÜNDE VE TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA BULUNAN DİLBİLGİSİ TERİMLERİ TABLOSU.....	166
--	-----

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	188
5.1. Sonuç.....	188
5.2. Öneriler.....	198
Kaynaklar.....	199
Ek	202
2005-2006 Eğitim ve Öğretim yılında okutulacak 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Önerildiği 2572 Sayılı Tebliğler Dergisi.....	203
Öz Geçmiş.....	207

ÖN SÖZ

Türkçe dersinde, Türk dilinin kuralları öğretilirken istenilen hedeflere ulaşmanın en iyi yollarından biri seçilen araç-gereçlerin iyi bir şekilde hazırlanmış olmasından geçmektedir. Sınıfta kullanabileceğimiz en etkili araç-gereçlerden biri de ders kitaplarıdır. Bu kitaplarda bulunan bilgilerin sağlam ve öğrencinin kafasında soru işareti oluşturmayacak bir biçimde sunulmuş olması gerekmektedir.

Kitaplarda öğrenciye sunulan bilgiler dâhilinde olan terimlerin de bir üst sınıfın kitabında aynı konu anlatılırken ya da farklı kaynaklardan bilgiye ulaşırken farklılık göstermeden, öğrencinin kafasında “Bu nedir?” sorusuna sebep olmadan, tutarlı bilgilerle öğrenciye sunulması gerekmektedir.

Bu çalışmada ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan gramer terimlerinde görülen farklılıklar ve bu terimlerin bir dil profesörü olan Zeynep Korkmaz’ın Gramer Terimleri Sözlüğünde bulunan terimlerle ne kadar örtüştüğü incelenmiştir.

Bu çalışmanın başlangıcından bitimine kadar benden hiçbir ilgi ve yardımı esirgemeyen saygıdeğer hocam Yrd. Doç. Dr. Ercan ALKAYA’ya ve aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Selmi DEMİRKOL

Elazığ – 2007

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Türk dili kendine has kuralları olan, köklü ve sağlam bir dildir. Ses, şekil, cümle yapıları ve anlam ilişkilerinin yanı sıra, geçmişten günümüze Türk milletinin ayakta kalabilmesini sağlayan ana unsurların başında gelmesi nedeniyle de basit bir dil olmaktan sıyrılmış, toplumumuzun sürekliliğini sağlayan bir parçamız ve incelenmeye değer bir bilim dili olagelmıştır.

Türk dili kendi özel kavramlarına karşılık olarak belirli terimlere ihtiyaç duymuştur. Türk dilinin incelenmesi ve öğretimi sırasında yüksek bir anlatım düzeyine sahip olması, kullanılan terimlerin açık, net ve anlaşılır olmasına bağlıdır. Çünkü “Bir bilim dalının terimleri o bilim dalının temeli sayılır.” (Korkmaz, 1992: 1)

1.1. Terim Nedir?

Türkçe ders kitaplarının çoğunda benzer ifadelerle “Bir bilim, meslek ya da sanat dalıyla veya bir konuyla ilgili özel anlam kazanmış sözcükler” olarak tanımlanan terim anlamlı sözcükler, Zeynep Korkmaz tarafından da benzer bir ifadeyle tanımlanmıştır: “Bilim, teknik, sanat, spor, zanaat gibi çeşitli uzmanlık alanlarının kavramlarına verilen sınırlı ve özel anlamdaki ad: radyo, bilgisayar, yüklem, benzeşme, yer çekimi vb.” (Korkmaz, 1992: 13)

Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu da *terim* konusunda şunları söylemiştir: “Türkçenin kurallarındaki, işleyişindeki düzen terimlerinin belirtilmesinde de öncü ve yol göstericidir. Değişen her biçim, bir dilbilgisi olayının göstergesidir ve bir terimi gerektirir. Terim, özelliklerin, olayların bilimsel adıdır. Böylece dilde beliren özellikler izlenerek, terimler düzeni oluşturulur, dilin işleyişindeki görünmez kurallar, terimlerle görünür duruma getirilir.” (Hatiboğlu, 1982: 5)

Terim (Osm. İstılah; Fr. Terme.; İng. Term; Alm. Terminus)

Bilim veya sanat kavramları için kullanılan anlamı sınırlı sözcük: Üçgen, asit, belirteç vb. (Hatiboğlu, 1982: 118)

Prof. Dr. Hamza Zülfikar ise *terimi* şöyle tanımlar: Terimler, bilim dallarının, sanat ve meslek kollarının özel kelimeleridir. (Zülfikar, 1991: 1)

1.2. Terim Sorunu Hakkındaki Görüşler

Terimlerin konuyla ilgili olan tüm bilim dalı çalışanlarınca ve bu dilin kurallarını öğreten öğretmenlerce ortaklaşa kabul edilmesi ve ardından öğretime hizmet edilmesi çok önemlidir ancak günümüzde birçok bilim dalında olduğu gibi, Türk dili alanında da terim sorunu yaşanmaktadır. İlköğretimden yükseköğretime bu sorunla iç içe bir eğitim görmekteyiz. Örneğin üniversitelerimizde “vokal-konsonant uyumları”nı öğrenirken birçoğumuz yabancı olduğu sandığımız bu konunun ilköğretim ya da ortaöğretim sıralarında öğrendiğimiz “ünlü-ünsüz uyumları” ya da “sesli-sessiz uyumları” olduğunu fark edip bir anlık bir şaşkınlık yaşamış ve “Neden vokal ve konsonant?” sorusuna bir cevap bulmaya çalışmışızdır.

“Terimler bir bilim dalının elemanları arasında kısa yoldan anlaşmayı sağlayan özel kelimeler olmakla birlikte bunları yer yer yazı dilinin öteki kelimelerinden ayırt etmek kolay değildir. Ancak çeşitli yan ve mecaz anlamları bulunsa bile terim özelliğiyle yalnızca bir tek kavrama ad olurlar. Durum böyleyken bir bilimsel kavrama birden çok ad verilmesi, anlaşmayı zorladığı gibi, bilimsel gelişmeyi de engeller.” (Zülfikar, 1990: 81)

Konuyla ilgili yasal dayanağı Prof. Dr. Hamza Zülfikar (1991: VII) şöyle belirtmiştir: “2876 sayılı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Kanununun 37. maddesinin *d* fıkrasında belirtildiği gibi, Türk Dil Kurumu, ‘Bütün bilim, sanat ve teknik terim ve kavramlarını karşılayacak Türkçe terimlerin bulunmasına yönelik araştırma ve incelemelerde bulunmak’ ile görevlidir.”

Geçmişte toplumumuzun yaşadığı çeşitli sosyal değişimler maalesef terim farklılaşmasını ortaya çıkarmıştır. Toplumun sosyal ve siyasi münasebetleri, yine toplumda ortaya çıkan yeni fikir akımları ya da farklı siyasi görüşlerin farklı terimleri ortaya çıkardığı dilciler tarafından iyi bilinmektedir. Türk dilinin tarihi seyri incelenirken dilimizi etkileyen etkenler rahatlıkla gözlenebilmektedir. Türkiye’de Cumhuriyet ilan edilmeden önce devletimizin resmi dili Osmanlıca idi ve bu dil Türkçe yanında Arap ve Fars dillerinin etkileri altındaydı. Türk dili tüm yönleriyle bu dillerden etkilenirken tabî ki gramer terimlerimiz de bu etkilenmeden yeterince nasibini almıştır. Zeynep Korkmaz bu konuyla ilgili olarak Gramer Terimleri Sözlüğünün önsözünde şu açıklamayı yapmıştır: “X. yüzyıldan başlayarak İslam medeniyeti alanına girmiş olan Türk dünyasında, Araplara ve diğer yabancılara Türkçeyi öğretmek üzere yazılmış gramer veya gramer-sözlük karışımı eserlerin çoğu Arap, bazıları da Fars dilindedir. Bu eserlerde Türkçenin kuralları Arap dilinin kalıplarına göre düzenlenmiştir. *Divanü Lugaati’t-Türk* (M.1073), *Kitabü’l-idrak li-Lisani’l Atrak* (M.1312), *Mukaddimetü’l-Edeb* (13. yüzyıl) *Ettuhfetü’z-Zekiyye* (14. yüzyıl) gibi Türk kültürünün kaynak eserleri, bunun tipik örnekleridir. Bu tutuma paralel olarak elbette söz konusu eserlerde geçen dil olayları ve kurallar da Arapça terimlerle karşılanmıştır.” (Korkmaz,2003)

Bu konudan şikâyetçi olan çeşitli dilcilerin görüşleri şöyledir:

1- Dr. Mehmet Hengirmen, pek çok dilcinin aynı konuda birden çok değişik terim kullanmakta ısrar etmesinin dildeki kargaşayı daha çok artırdığını söylemiş ve bu cümlesini şu örneklerle somutlaştırmıştır: “ Türkçenin en yaygın terimlerinden biri olan sert ve yumuşak ünsüzler konusunda bile birbirinden farklı dört ayrı terim kullanılmaktadır. Bu konuda şu örnekler verilebilir:

Sert ünsüzler: Tonsuz ünsüzler, ötümsüz ünsüzler, titreşimsiz ünsüzler.

Yumuşak ünsüzler: tonlu ünsüzler, ötümlü ünsüzler, titreşimli ünsüzler.

Dilde birliğin sağlanması için önce terimlerde birliğin sağlanması gerekir. Dilde birlik, düşüncede birliğin ve ülkede birliğin temelidir. Terimler konusunda birliğin sağlanabilmesi için iki önemli kural üzerinde durulmalıdır.

- Türkçe terimler varken yabancı terimler kullanılmamalıdır.
- Terimlerin toplum içindeki yaygınlığına dikkat edilmelidir.

Dr. Mehmet Hengirmen açıklamalarına “ımla ve yazım”, hece ve seslem” gibi örnekler vererek konuyla ilgili rahatsızlıklarını ve bu yüzden bu terimler sözlüğünü hazırladığını söyleyerek yazısına son vermiştir. (Hengirmen, 1999: önsöz)

2- Prof. Dr. Vecihe Hatiboğlu terimler konusunda şunları söylemiştir: “Dilbilgisi terimlerinin Türkçeleştirilmesi, öteki bilim dallarının terimlerinin Türkçeleştirilmesine oranla çok geç kalmıştır. Geometri veya matematik terimlerinin, bütüne yakın bir ölçüde, daha 1936’da Türkçeleştirildiği göz önünde tutulursa, dilbilgisi terimlerinin, ara ara sürdürülen Türkçeleştirilmesi geç kalmış sayılır. Bu duruma göre, ülke ölçüsünde birlik sağlamak için, matematik terimlerinde olduğu gibi, okul kitaplarındaki dilbilgisi terimlerinin de bütünüyle Türkçeleştirilmesi gerekmektedir. (Hatiboğlu, 1982: I)

3- Güzin Tural’ın görüşleriye şöyledir: Terimler konusunda önemli meselelerden biri, terim birliği meselesidir. Terimler sistemini düzenleyememiş ilim ve sanat dallarında “anlama ve anlatma” zorlaşır. Bu sebeple her alan, önce kendi uzmanları tarafından kabul edilebilir bir terimler sistemini kurmak zorundadır. Bu gün Türkiye’de birçok ilim ve sanat dalında bir terim kargaşasının yaşanması, dilimizde terimler meselesinin ciddi boyutlarda olduğunu göstermektedir. (Tural, 1993: 406)

Güzin Tural bu makalesinde Prof Dr. Zeynep Korkmaz’ın *Grammer Terimleri Sözlüğü*’nü tanıtmış ve yazısının sonunda bu sözlüğün dilbilgisi terimleri konusunda birleştirici olması temennisinde bulunmuştur.

4- Prof. Dr. Hamza Zülfikar: “Eğitim ve öğretimimizi zorlayan durumlardan biri, terim çokluğu veya kalabalığıdır. Bir kavrama karşılık olarak gösterilmiş birçok değişik terim, anlatımda daima kargaşa yaratmış, hatta hukuki sorunların doğmasına yol açmıştır. Bu sebeple, yeni dönemde hiçbir dilde görülmeyen terim farklılığına son vererek Türkçe terimlerden birinde birleşmeliyiz. “ diyerek bu konuyla ilgili sıkıntılarını dile getirmiştir. (Zülfikar, 1991: VIII)

5- Ziya Gökalp’in *Türkçülüğün Esasları* adlı kitabının “Lisani Türkçülüğün Umdeleri” (130.s.) başlığı altında sıraladığı beşinci madde bu konuyla ilgilidir: “ “Yeni istilahlara aranacağı zaman ibtida halk lisanındaki kelimeler arasında aramak, bulunmadığı takdirde Türkçenin kıyasi edatlarıyla ve kıyasi terkip ve tasrif usulleriyle

yeni kelimeler ibda etmek, buna da imkan bulunmadığı surette Arapça ve Acemce terkipsiz olmak şartıyla yeni kelimeler kabul etmek ve bazı devirlerin ve mesleklerin hususi ahvalini gösteren kelimelerle tekniklere ait alet isimlerini ecnebi lisanlarından aynen almak.” (Gökalp, 1976: 130) Ziya Gökalp’in burada vermek istediklerini Prof. Dr. Hamza Zülfikar “Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları” adlı kitabında şöyle açıklamıştır:

“Yeni terimler aranacağı zaman önce halk diline bakılacak, bulunamadığı takdirde Türkçe kurallara bağlı olarak Türkçe eklerle yeni kelimeler yapılacak. Bunlar yetmezse, Arapça ve Farsçaya başvurulacak, ancak Arapça ve Farsça tamlamalardan kaçınılacaktır. Bununla birlikte bazı dönemlerin ve meslek kollarının özel durumlarını gösteren kelimelerle çeşitli teknik terimlerin yabancı dillerdeki karşılıkları aynen alınacaktır.

Ziya Gökalp’in ortaya koyduğu bu esaslar, Cumhuriyet dönemindeki terim çalışmalarının temelini oluşturmuştur, denebilir. (Zülfikar, 1991: 7)

1.3. Terim Sorunu Hakkında Yapılan Bazı Çalışmalar

Yukarıda kısaca bahsettiğimiz sebeplerin ortadan kaldırılması ve terim birliğinin sağlanabilmesi amacıyla tüm tarih boyunca edebiyatçılar, devlet adamları ve Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde bir takım çalışmalar yapılmıştır. “Edebiyat-ı Cedide ve Milli Edebiyat dönemlerinde sürekli tartışılan ve gündemde olan terim konusu Cumhuriyet döneminde daha bilinçli bir biçimde ele alınmaya başlanmıştır.” (Zülfikar, 1990: 82)

Atatürk’e ait çalışmaların temeli Atatürk’ün şu sözünde özetlenmiştir: “Ülkesini, yüksek istiklalini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.” Bu sözden de anlıyoruz ki Atatürk de dilimizdeki kirlenmeden rahatsız olmuş, bunun sonucu olarak da 1928’de uyguladığı harf devrimi yerleşmeye başladıktan sonra Türk Dil Kurumunu kurmuş; 1932, 1934, 1936 yıllarının yaz aylarında Türk Dili Kurultaylarını toplamış, dilcilerin dilimizin yabancı sözcük ve terimlerden arındırılması için çalışmalarını sağlamıştır.

Türk Dili Kurultaylarında görüşülen konular terimler açısından oldukça önemlidir.

1932’de toplanan Birinci Türk Dili Kurultayı, terimlerin ilgili bilim dallarına göre 16 alt kola ayrılmasını, İkinci Türk Dili Kurultayı ise derlenen terimlerle ilgili çeşitli ilgili kişilerin, öğretmenlerin ve dilcilerin düşünce ve görüşlerine yer verilmesi fırsatını sağlamıştır.

“1936’da toplanan Üçüncü Türk Dili Kurultayı’ndan sonra terim devriminde başlıca iki ilke ortaya atılmıştır.

İlk ve ortaokulların ders programlarındaki terimleri Türkçeleştirmekteki amaç, Türk çocuğunun derslerini kolaylıkla anlayıp öğrenmesidir.

Bunun için:

A. Kökü kültür dünyasında ortak olan “elektrik, dinamo, metre, gram” gibi terimleri olduğu gibi almak,

B. Bunların dışındaki terimlerin, elden geldiğince, Türk çocuğunun kolayca anlaması için konuştuğu, bildiği Türkçenin köklerinden, Türkçe eklerle türetilmesini sağlamak.” (Hatiboğlu,1971–1972: 90)

O dönemdeki önemli, bugün de etkisini hissettiğimiz, çalışmalardan biri de *Gramer İstilahları* adıyla yayımlanan eserdir. “1934 yılında Türk Dili dergisinin 7. sayısı terimleri içine alan özel bir sayı olarak çıkmıştır. Burada *Gramer İstilahları* [Türk Dili, 7. Sayı, 1934 (8-12.s)] başlığı altında Fransızca terimler esas alınarak bunlara Türkçe karşılıklar gösterilmiştir. Bu gün yaygınlaşmış olan *akıcı* (Fr. *Liquide*), *turnak* (Fr. *Guillemet*), *ek* (Fr. *Suffixe*), *ön ek* (Fr. *Prefixe*) veya *gelecek* (Osm. *İstikbal*), *tekil* (Osm. *Müfred*), *çoğul* (Osm. *Cemi*), *birleşik* (Osm. *Mürekkeb*) gibi terimler o günlerin ürünleridir.” (Zülfikar,1990: 83)

Görülüyor ki terim konusundaki rahatsızlıklar çok eskiden bugüne taşınmış ve maalesef bu konudaki sorunlar halen çözümlenememiştir.

Yrd. Doç. Dr. Güzin Tural, terim konusuyla ilgili olarak yapılan çalışmaları şöyle özetlemiştir: “Türk Dil Kurumu’nun gramer terimleri konusundaki ilk yayını 1934’de “*Gramer İstilahları*” başlığı altında yayımlanır. Bu çalışmada Fransızca terimler esas alınarak bunlara Türkçe karşılıklar gösterilmiştir. Türk Dil Kurumu, 1940 yılında

“Gramer (Kurambilim) Terimleri” ve 1941 yılında da “Gramer Terimleri” isimli çalışmaları yayımlar. 1942’de yayımlanan “Felsefe ve Gramer Terimleri Sözlüğü” nün içinde 200 kadar gramer terimi bulunmaktadır. Prof. Dr. Vecihe Hatipoğlu’nun “Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü (1969), Prof. Dr. Berke Vardar yönetiminde hazırlanan “Dilbilim ve Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü (1980), Prof Dr. Ahmet Topaloğlu’nun “Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü” (1989) gramer terimlerinin tanımlarının da yapıldığı eserlerdir. Prof. Dr. Hamza Zülfikar “Yeni Bir Dil Bilgisi Sözlüğü Dolayısıyla” isimli makalesinde son üç sözlükteki terimleri ayrıntılı bir şekilde karşılaştırmıştır..

Türk dil bilgisi terimleri konusunda yayımlanan son kitap Prof. Dr. Zeynep Korkmaz’ın *Gramer Terimleri Sözlüğü* ‘dür.’ (Tural, 1993: 406)

“1952’de yayımlanan *İlk ve Orta Öğretim Gramer Terimleri* de Fransızca, Osmanlıca ve Türkçe olmak üzere üç sütun halinde düzenlenmiş bir anket kitap niteliğindedir. Sesli, sessiz, - hali, -den hali, -di’li geçmiş gibi bugün pek tercih edilmeyen terimlerin yanında etken, edilgen, ünlem, yüklem, tümleç, fiilimsi, çoğul gibi pek çok terim bu kitapçıkta yer almış ve buradan yayılmıştır.” (Zülfikar, 1991: 11)

“Kuruluşundan bu yana Türk Dil Kurumunda kelime yapma, kelime türetme konularına yardımcı olacak kitaplar da yayımlanmıştır. Besim Atalay’ın *Türkçede Kelime Yapma Yolları* ile Hikmet Dizdaroğlu’nun *Türkçede Sözcük Yapma Yolları* adlı kitapları yanında Emin Özdemir’in *Terim Hazırlama Kılavuzu* çalışması vardır. Cumhuriyetten sonra kelime türetmek amacıyla yazılmış *Türkçe Kelime Üreme Yolları* adlı kitapçığı da hatırlatmadan geçemeyiz.

- Besim Atalay, *Türkçe Kelime Yapma Yolları* Türk Dil Kurumu yayını, İstanbul 1946

- Hikmet Dizdaroğlu’ *Türkçede Sözcük Yapma Yolları* Türk Dil Kurumu, Ankara 1962, 24 s.

- Emin Özdemir’ *Terim Hazırlama Kılavuzu* Türk Dil Kurumu, Ankara 1973 (Zülfikar, 1991: 11)

1.4. Gramer Terimleri Sözlüğü

Türk dilbilgisi terimleri konusunda, Prof. Dr. Zeynep Korkmaz tarafından hazırlanan ve Türk Dil Kurumu tarafından 1992 yılında, Ankara’da yayımlanan 200 sayfalık bir sözlüktür. Eser “Ön Söz”, “Sözlük”, “Almanca Dizin”, “Fransızca Dizin” ve “Osmanlıca Dizin” bölümlerinden oluşmaktadır. Sözlükte 968 maddeye yer verilmiştir. Eser, gramer terimlerinin bilimsel temellere oturtulması, yıllardır yaşanan farklı terim kullanımı sorununun ortadan kaldırılması ve terim birliğinin sağlanması amacıyla yazılmıştır. Prof. Dr. Zeynep Korkmaz bu amacı sözlüğün önsözünde bulunan “...elinizdeki sözlük, hedefine ulaşır ve bütün dilcilerimizin ortaklaşa kabul edebilecekleri bir terim birliğini sağlayabilirse, Türk Dil Kurumu adına mutluluk duyacağız.” cümlesi ile ifade etmiştir. Sayın Korkmaz o dönemde Türk Dil Kurumunda Gramer Kolu Başkanlığıyla görevlendirilmiştir.

Gramer Terimleri Sözlüğünün yayınlanmasındaki amaç terim birliğinin sağlanmasıdır ancak bu yüksek lisans çalışmasının sonucunda maalesef bu amacın gerçekleşmediği sonucuna varılmıştır. Şöyle ki Gramer Terimleri Sözlüğünde yer alan terimlere ilköğretim kitaplarında aynen yer verilmemiş, kimi zaman çok farklı terimlerle neredeyse bu sözlüğün hiç dikkate alınmadığı gözlemlenmiştir.

Türk Dil Kurumu gibi önemli bir kurumun da desteğini alan böylesine önemli bir çalışmanın dikkate alınmamış olmasının tüm dilciler tarafından kabul edilmemesi, yayınevlerinin bu eserden haberdar olmaması ya da resmi olarak mecbur hale getirilmemiş olması gibi çeşitli sebepleri olabilir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dilbilgisi Terimleri Üzerine Bir İnceleme adlı tez çalışması, tarama yöntemi uygulanarak belirlenen ders kitaplarındaki gramer terimlerinin ve bunlar arasındaki farklılıkların belirtilmesine dayalı bir tezdır. Ayrıca Gramer Terimleri Sözlüğündeki dil bilgisi terimleri ve ilköğretim kitaplarındaki dil bilgisi terimleri karşılaştırılmıştır.

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, örnekleme alınan Türkçe ders kitaplarındaki ve Gramer Terimleri Sözlüğündeki dil bilgisi terimleri tarama modeli uygulanarak tespit edilmiştir. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle ve değiştirmeden betimlemeyi amaçlayan bir modeldir (Karasar, 2002: 77).

2.2. Evren

Bu araştırmanın evrenini Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 23.05.2006 tarihli 2572 Sayılı Tebliğler Dergisinde belirtilen ve ilköğretim okulları için 5 yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilen Türkçe ders kitaplarından 13 tanesi, aynı yayın evlerine ait olan ve o yıllarda çeşitli okullarda kullanılmış 5 ilköğretim Türkçe ders kitabı ve Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'a ait olan Gramer Terimleri Sözlüğü (2003) oluşturmaktadır.

2.3. Örneklem

Bu araştırmanın örneklemini Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'a ait olan Gramer Terimleri Sözlüğü (2003), Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 23.05.2006 tarihli 2572 Sayılı Tebliğler Dergisinde belirtilen ve ilköğretim okulları için 5 yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilen Türkçe ders kitaplarından 13 tanesi ve aynı

yayın evlerine ait olan ve o yıllarda çeşitli okullarda kullanılmış 5 ilköğretim Türkçe ders kitabı ders kitabı oluşturmaktadır:

Gül, Metin; Köktürk, Muhsin. (2001). **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Yıldırım Yayınları

Gül, Metin; Köktürk, Muhsin. (2002). **İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Yıldırım Yayınları

Gül, Metin; Köktürk, Muhsin. (2001). **İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Yıldırım Yayınları

Yıldız, Nezihe. (2001). **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Mahir Yayınları

Yıldız, Nezihe. (2001). **İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Mahir Yayınları

Yıldız, Nezihe. (2001). **İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Mahir Yayınları

Ünal, Meral; Öner, M. Yavuz; Bayrak, Nevin. (2005). **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Doğruel, Süheyla; Kurter, Selçuk; Gündoğdu, Muzaffer. (2005). **İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Saraçoğlu, Ahmet; Çimen, Cengiz; Güzel, Yunus. (2005). **İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları

Yıldırım, Veysi. (2001). **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Elit Yayıncılık

Yıldırım, Veysi. (2001). **İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Elit Yayıncılık

Yıldırım, Veysi. (2001). **İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Elit Yayıncılık

Koyuncu, Melahat; Koyuncu, Mustafa. (2001) **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı**. Ankara: Tutibay Yayınları

Koyuncu, Melahat; Koyuncu, Mustafa. (2001) **İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı**. Ankara: Tutibay Yayınları

Koyuncu, Melahat; Koyuncu, Mustafa. (2001) **İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı**. Ankara: Tutibay Yayınları

Yörük, Yaşar; Başer, Salih; Mihçı, Ali İhsan; Yörük, Sevim. (2001) **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı**. İstanbul: Serhat Yayınları

Yörük, Yaşar; Başer, Salih; Mihçı, Ali İhsan; Yörük, Sevim. (2001) **İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı**. İstanbul: Serhat Yayınları

Yörük, Yaşar; Başer, Salih; Mihçı, Ali İhsan; Yörük, Sevim. (2001) **İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı**. İstanbul: Serhat Yayınları

2.4.Verilerin Toplanması

Öncelikle örnekleme alınan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dilbilgisi terimleri, ardından Gramer Terimleri Sözlüğünde bulunan terimler tespit edilmiş ve bu çalışmalar bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

2.5. Verilerin Çözümlemesi

Örnekleme alınan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dilbilgisi terimleri ve Gramer Terimleri Sözlüğünde bulunan dilbilgisi terimleri karşılaştırılmış, bir tablo ile gösterilmiş, ardından, bu tablodan yararlanılarak terim sayıları ve çeşitli terim kullanımları sonuç bölümünde sayısal değerlerle ifade edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. GRAMER TERİMLERİ SÖZLÜĞÜNDE VE TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA KULLANILAN DİL BİLGİSİ TERİMLERİ ¹

3.1. Dil ve Dille İlgili Temel Terimler

3.1.1. Dil

KORKMAZ: İnsanlar arasında karşılıklı anlaşma aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem. Türkçe, Almanca, Çince, İngilizce, Japonca gibi.

TUTUBAY6s11: Duygularımızı, düşüncelerimizi, dilek ve isteklerimizi anlatırken dilden yararlanırsız. Dil, varlıkları veya kavramları karşılamak üzere seçilmiş belli işaretlerden, seslerden ya da kelimelerden meydana gelir.

MEB6s10: İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan ses ve işaretler bütününe dil denir

YILDIRIM6s11: İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan ses ve işaretlerin tümüne dil denir.

MAHİR6s11: İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan ses ve işaretlerin hepsine birden dil denir.

MAHİR8s12: İnsanlar arasında anlaşmayı sağlayan ses ve işaretlerin hepsine birden dil denir.

► Bu terime dört farklı yayınevının kitabında yer verilmiş, diğer yayınevlerine ait kitaplarda bu terimden bahsedilmemiştir. “Dil” terimine değinen kitaplardaki tanımlar, Gramer Terimleri Sözlüğündeki tanımla örtüşmektedir. Bu konuda farklı bir terim kullanılmamıştır.

¹ Bu bölümde verilen bilgilerin daha kolay gösterilebilmesi amacıyla, kaynaklar başa alınmış, büyük harflerle ve sayfa numaralarıyla altı çizili olarak gösterilmiştir. Ayrıca kullanılan “►” işareti, kaynakların karşılaştırılması ile elde edilen sonuçlar hakkında yapılan yorumları içermektedir.

3.1.2. Ana Dil

KORKMAZ: Bugün ses yapısı, şekil yapısı ve anlam bakımından birbirinden az çok farklılaşmış bulunan dil veya lehçelerin, kök bakımından bilinmeyen bir tarihte birleştikleri ortak dil: Ana Türkçe, Ana Moğolca, Ana Altayca, Roman dillerine kaynaklık eden Latince gibi. Başlıca dünya dilleri, sayıları sınırlı birtakım eski ana dillerin zaman içinde lehçeler ve müstakil diller halinde dallanarak farklılaşmasından oluşmuştur.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “ana dil” konusundan bahsedilmiş fakat hiçbir ilköğretim kitabında bu terime yer verilmemiştir. Bu yüzden de bu konuda karşılaştırma yapılamamıştır. Bu terimden bahsedilmemesinin sebebi ilköğretim öğrencileri için konunun derinlemesine incelenemeyeceği ve bu yüzden rahat kavranamayacak düzeyde olması olabilir.

3.1.3. Ana Dili

KORKMAZ: İnsanın doğup büyüdüğü aile ve soyca bağlı bulunduğu toplum çevresinden öğrendiği, bilinçaltına kadar inebilen ve kişilerle toplum arasındaki ilişkilerde en güçlü bağı oluşturan dil.

YILDIRIM6s11: İnsanın çocukken annesinden, babasından ve soyca bağlı olduğu topluluktan öğrendiği dile ana dili denir.

MAHİR6S11: İnsan doğduktan sonra annesinden, babasından, daha sonra yakın çevresinden ve bağlı olduğu topluluktan önce kendi dilini öğrenir. Öğrendiği bu dil onun ana dilidir. Bizim ana dilimiz Türkçedir.

► Sadece iki yayınevının kitabında bu terime rastlanmıştır. Bu kitaplarda bulunan tanımların da Gramer Terimleri Sözlüğünün tanımına uygun olduğu görülmüştür. Bu konuda “ana dili” dışında bir terim kullanılmamıştır.

3.1.4. Dil bilgisi

KORKMAZ: Çeşitli düzeydeki okullarda, Türkçenin ses, şekil ve cümle yapısı ile cümlelerin öğeleri arasındaki anlam ilişkilerini öğreten bilgi dalı; bu bilgileri veren dersin ve kitapların adı.

MEB6s10: Dünya üzerinde, her ulusun bir dili vardır. Bir dili, doğru ve güzel konuşup yazabilmek için gerekli kuralları öğreten bilim dalına dil bilgisi denir.

YILDIRIM6s11: Bir dili doğru ve güzel konuşup yazabilmek için gerekli kuralları öğreten bilim dalına dil bilgisi denir.

MAHİR6S12:Dilin kendine ait kurallarını belirleyen, inceleyen bilim dalına dil bilgisi denir.

MAHİR8s12: Dilin kendine ait özelliklerini inceleyen bilim dalına dil bilgisi denir.

► Sadece üç yayınevi bu terimden bahsetmiştir. Bu kitaplarda bulunan tanımların da eksikleri olmakla beraber, Gramer Terimleri Sözlüğünün tanımına uygun olduğu görülmüştür. Bu konuda farklı bir terim kullanılmamıştır.

3.1.5. Gramer

KORKMAZ: Bir Dili ses, şekil ve cümle yapıları ile dilin çeşitli öğeleri arasındaki anlam ilişkileri açısından inceleyerek bunlarla ilgili kuralları ve işleyiş özelliklerini ortaya koyan bilim. Ses bilgisi, şekil bilgisi, cümle bilgisi (söz dizimi) ve anlam bilgisi gramerin başlıca bölümleridir.

► Hiçbir kitapta “gramer” terimine değinilmemiştir. Çalışmamızın anahtar başlığı olan “gramer terimleri”nin incelenmesi, Zeynep Korkmaz’ın “gramer” tanımına da uygun olarak hazırlamıştır. Günümüzde “dil bilgisi” ve “gramer” terimleri kimileri tarafından birbirinin yerine kullanılmaktadır. Bu noktayla ilgili olarak dil bilgisinin öğretim ortamlarında kullanılabilecek bir anlam içerdiğini, gramerin ise dili çeşitli açılardan öğreten değil, inceleyen bir anlam taşıdığını söyleyebiliriz

3.1.6. Şive

► Üniversitelerimizde birbirine bağlı olarak ele alınan *ağız, şive, lehçe* konularının bu noktada birbirinden ayrıldığını görmekteyiz. Şive konusuna ne Zeynep Korkmaz’ın kitabında ne de ilköğretim kitaplarında değinilmiştir. “Şive” Prof. Dr. Muharrem Ergin’in *Türk Dil Bilgisi* adlı kitabında şöyle tanımlanmıştır: “Şive bir dilin, bilinen tarihi seyri içinde ayrılmış olup bazı ses ve şekil ayrılıkları gösteren kolları, bir kavmin ayrı kabilelerinin birbirinden farklı konuşmalarıdır... Kırgızca, Kazakça, Özbekçe, Azeri ve Osmanlı Türkçesi v.b. Türkçenin şiveleridir.” (1997: 10)

Bu konudan bahsetmemizin sebebi, günümüzde bu terimin konuyla ilgili kişilerce “lehçe” ya da “ağız” yerine kullanılıyor olmasıdır.

3.1.7. Ağz

KORKMAZ: Bir dilin veya bir lehçenin yazı diline oranla ve çoğunlukla ses, bazen de şekil, anlam ve söz varlığı bakımından birbirinden az çok ayrılan konuşma biçimleri: Türkiye Türkçesinin İstanbul ağzı, Aydın ağzı.

SERHAT8s15: Bir dilin sınırları içinde bölgeler ve kentler arasında görülen söyleyiş farklılıklarına ağız denir.

► “Ağız” terimine sadece Serhat yayınlarına ait 8. sınıf kitabında rastlanmıştır. Bu kitapta geçen tanım da Zeynep Korkmaz’ın tanımına uygundur. Söz konusu terim birden fazla kitapta ele alınmadığından, bu terim hakkında da karşılaştırma yapılamamıştır.

3.1.8. Lehçe

KORKMAZ: Bir dilin tarihi, siyasi, sosyal ve kültürel nedenlerle değişik bölgelerde, zamanla ses yapısı, şekil yapısı ve kelime hazinesi bakımından önemli farklarla birbirinden ayrılan kollarından her biri: Türkçenin Anadolu, Azeri, Özbek, Kazak, Kırgız, Türkmen lehçeleri gibi.

► Araştırma alanımız içinde bulunan ilköğretim kitaplarında bu terime rastlanmamıştır. Zeynep Korkmaz’ın tanımladığı bu terim de Muharrem Ergin’in *Türk Dil Bilgisi* kitabındaki tanımla örtüşmemektedir. Ergin’in “şive” olarak ele aldığı terimin tanımı, Zeynep Korkmaz tarafından “lehçe” olarak ele alınmıştır. Oysa Ergin, *lehçe* için şu tanımı kullanmıştır: Lehçe, bir dilin bilinen ve takip edilebilen tarihinden önce, karanlık bir devrinde kendisinden ayrılmış olup çok büyük ayrılıklar gösteren kollarına denir... Mesela Türkçeden bilinmeyen zamanda ayrılış olan Çuvaşça ve Yakutça Türkçenin lehçeleridir. (Ergin, 1997: 10)

3.1.9. Ses

KORKMAZ: Ciğerlerden gelen havanın ses yolunun herhangi bir noktasındaki boğumlanmasıyla oluşan ve yayılan kulakta, bir ünlü olarak veya bir ünlü ile birlikte algılanan titreşim: a, m, n, y,s.

ELİT6s48: Ses organlarının bir hareketiyle oluşan ve duyulabilen hava titreşimlerine ses denir.

MEB6s31: Akciğerlerdeki havanın gırtlaktaki ses tellerine çarparak meydana getirdiği titreşimlere ses denir.

YILDIRIM6s47: Akciğerlerdeki bir havanın gırtlaktaki ses tellerine çarparak oluşturduğu titreşimlere ses denir.

MAHİR6s74: Kulağın duyduğu titreşimlere ses denir.

► Sadece dört yayınevi 6. sınıf kitaplarında bu terimden bahsetmiştir. Bu kitaplarda bulunan tanımların da eksikleri olmakla beraber, Zeynep Korkmaz'ın tanımına uygun olduğu görülmüştür. Tümünde “ses”, bir *titreşim* olarak açıklanmış ve bu konuda farklı bir terim kullanılmamıştır. Ancak bazı farklı başlıklar altında ses ve harf terimlerinin birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmüştür. Örneğin: kaynaştırma harfleri, kaynaştırma sesleri.

3.1.10. Harf

KORKMAZ: Bir dilin alfabesini oluşturan ve tek başına veya başka öğelerle birlikte o dildeki sesleri yazıda göstermek üzere kullanılan işaretlerden her biri, sesin yazıdaki işaret karşılığı. Türkçede a, b, c, d, f, g gibi.

TUTİBAY6s51: Seslerin yazıdaki karşılığına harf denir.

ELİT6s48: Bir dilde kullanılan sesleri göstermeye yarayan işaretlere harf denir.

MEB6s31:Seslerin yazıdaki işaretlerine harf denir. Dildeki en küçük birim, harftir. Türkçede 29 harf vardır.

YILDIRIM6s47: İnsanların çıkardıkları seslerin yazıdaki işaretlerine harf denir. Türkçede seslere karşılık olarak 29 harf kullanılmaktadır.

MAHİR6s74: Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi oluşturan işaretlere harf denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve beş farklı yayınevinin kitabında “*harf*” terimi benzer ifadelerle yer almış ve bu konuda başka bir terim kullanılmamıştır. Ancak bazı farklı başlıklar altında ses ve harf terimlerinin birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmüştür. Bakınız: kaynaştırma harfleri, kaynaştırma sesleri.

3.1.11. Hece:

KORKMAZ: Bir nefes hamlesi içinde çıkan, tek bir ses veya ses grubundan oluşan yalnız başına kelime olabilen veya kelime oluşumunda görev alabilen ses birliği.

Türkçenin kök kelimeleri genellikle tek hecedir.

MEB6s28: Ağızımızdan bir çırpıda çıkan ses ya da ses birliklerine hece denir.

TUTİBAY6s46: Ağızımızın tek hareketiyle çıkan ses veya ses topluluğuna hece denir.

ELİT6s44: Ses organlarının bir hareketiyle söylenen ses veya ses topluluğuna hece denir.

YILDIRIM6s48: Ağzımızdan bir çırııda çıkan ses ya da ses topluluklarına hece denir.

MAHİR6s73: Tek başına anlamı olmayan ve bir çırııda söylenen ses birliğine hece denir.

MAHİR/s43: Bir solukta çıkarılan ses veya ses birliğine hece denir. Heceler, en küçük ses birimi olan harflerden oluşur.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve beş farklı yayınevının kitaplarında “hece” terimi benzer ifadelerle yer almış ve bu konuda başka bir terim kullanılmamıştır.

3.1.11.1. Açık Hece

KORKMAZ: Bir ünlüyle biten veya bir tek ünlüden oluşan ve ünlüsü kısa olan hece. A-ra-ba, ba-ba gibi.

► Hiçbir kitapta Korkmazda geçen bu terim kullanılmamıştır. Kitaplarda bu terimle ilgili olarak “bir ünlüden oluşan hece” ya da “bir ünsüz ve bir ünlüden oluşan hece” açıklaması görülmüştür

3.1.11.2. Kapalı Hece

KORKMAZ: Ünlü+ünsüz, ünsüz+ünlü+ünsüz ve sonu ünsüz yapısında olan veya sonu çift ünsüzle biten hece: iz, iş, in, ip gibi.

► Hiçbir kitapta Gramer Terimleri Sözlüğünde geçen bu terim yani “kapalı hece” kullanılmamıştır. Kitaplarda bu terimle ilgili olarak “bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan hece” açıklaması görülmüştür

3.1.11.3. Kısa Hece

KORKMAZ: Yalnızca ünlü veya ünsüz +ünlü kuruluşunda olan hece; ünlüsü kısa olan hece: o-lu-şum, ki-şi, bi-ze gibi.

► Hiçbir kitapta Korkmazda geçen bu terim kullanılmamıştır.

3.1.11.4. Uzun Hece

KORKMAZ: Ünlüsü uzun olan hece: ālim (ā-lim) gibi.

► Hiçbir kitapta Korkmazda geçen bu terim kullanılmamıştır

3.1.12. Alfabe:

KORKMAZ: Bir dilin seslerini yazıya geçirmek için kullanılan işaretlerin tümü, itibari ve belirli bir sıraya konmuş harfler topluluğu.

ELİT6s48: Harflerin belli bir sıraya göre dizilmiş bütününe alfabe (abece) denir.

YILDIRIM6s47: harflerin kararlaştırılmış bir sıraya dizilmesiyle alfabe ortaya çıkar.

MAHİR6s74: Bir dildeki harflerin belirli bir sıraya dizilmiş bütününe alfabe denir.

► Üç farklı yayınevi bu konuda iki farklı terim kullanmıştır. Kullanılan terimlerle ilgili açıklamalar Zeynep Korkmaz'ın tanımına uygunluk göstermektedir. Üç yayınevi de “alfabe” terimini kabul etmiş; ancak Elit yayınevinin 6. sınıf kitabında ayrıca “abece” terimi de kullanılmıştır.

3.2. Sesbilgisi (Fonetik) İle İlgili Terimler

3.2.1. Ünlü

KORKMAZ: Ciğerlerden gelen havanın ağız kanalında herhangi bir engele uğramadan yalnız ses yolundaki daralma veya genişleme ile çeşitlenen, dil ve dudakların oluşturduğu ses: a, e, ı, i, o, ö, u, ü.

ELİT6s48: Türkçe’de 29 ses vardır. Bunlardan 8 tanesi ünlüdür.

MEB6s32: Tek başlarına seslendirilebilen harflere ünlü denir. Dilimizdeki ünlüler: “a,e,ı,i,o,ö,u,ü”dür.

SERHAT6s27: Alfabemizde 29 harf vardır. Bunlardan sekizi ünlü, yirmi biri ünsüzdür.

Söyleniş özelliğine ve dilin durumuna göre ünlüler ikiye ayrılır:

a. Kalın ünlüler: a, ı, o, u. b. İnce ünlüler: e, i, ö, ü.

YILDIRIM6s58: Ses yolundan hiçbir engele uğramadan çıkarılan ve tek başına seslendirilebilen harflere (a,e,ı,i,o,ö,u,ü) ünlüler denir.

YILDIRIM7s47: Ünlüler sekiz tanedir: a,e,ı,i,o,ö,u,ü.

MAHİR7s43: Ünlüler: a,e,ı,i,o,ö,u,ü; Ünsüzler: b,c,ç,d...

Tutibay6s52: Tek başına kolayca çıkarabildiğimiz “a,e,ı,i,o,ö,u,ü” seslerine ünlüler diyoruz.

► Altı yayınevi de kitaplarının dil bilgisi bölümlerinde “ünlü” terimini kullanmıştır; ancak Tutibay yayınları 6. sınıf kitabının indeks bölümünde “ünlü” terimi için ayrıca “sesli” ifadesini de kullanmıştır. Tüm tanımlamalar da Zeynep Korkmaz'ın tanımına uygunluk göstermektedir

3.2.1.1. Bağlayıcı Ünlü

KORKMAZ: Ünsüzle biten kelime kök ve gövdelerine ünsüz ile başlayan eklerin getirilmesi sırasında kullanılan ve kök ile eki birbirine bağlama görevi yüklenmiş olan ünlü: el-i-m, kol-u-m

TUTİBAY6s65: Kökler ve ekler her zaman doğrudan doğruya birleşemez. Birleşemeyen unsurların arasına “ı,i,u,ü” ünlülerinden birisi bağlayıcı ses olarak getirilir. Bu sese yardımcı ses, bu olaya da ünlü türemesi denir.

► Zeynep Korkmaz’ın “Bağlayıcı ünlü” olarak adlandırdığı terimden sadece bir kitapta açık olarak bahsedilmiştir. Bu konuda kitaplarımızda bir terim eksikliği bulunmaktadır. Örneğin bir kelime, yapısı bakımından incelenirken kök ve eklerine ayrıldığında karşımıza çıkan bu ekler, kendinden sonraki ünsüzle birlikte gösterilerek geçiştirilmektedir. Kitaplarda da bu tarz örneklere rastlanmaktadır. Bu konuya sadece Tutibay yayınlarının 6. sınıf kitabında değinilmiş ve terim olarak da “yardımcı ses” terimi kullanılmıştır

3.2.2. Ünsüz

KORKMAZ: Ağız kanalında ve diğer ses organlarında bir engelleme, daralma veya kapanmayla ve bir ünlü yardımıyla çıkarılan ses: p, b, m, t, d; k, g; ç, c; f, v; y; h; s, z; ş,j; ğ, l, r.

ELİT6s48: Türkçe’de 29 ses vardır. Bunlardan 21 tanesi ünsüzdür.

MEB6s39:Sekiz ünlünün dışında kalan seslere (b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z) ünsüz denir. Ünsüzler bir ünlü yardımıyla seslendirilir.

SERHAT6s27: Alfabemizde 29 harf vardır. Bunlardan sekizi ünlü, yirmi biri ünsüzdür.

Söyleniş özelliğine ve dilin durumuna göre ünlüler ikiye ayrılır:

a. Kalın ünlüler: a, ı, o, u.

b. İnce ünlüler: e, i, ö, ü.

ELİT6s52: Ses yolunda bir engele uğrayarak çıkan seslere ünsüz denir.

YILDIRIM6s47: Tek başına seslendirilemeyen, seslendirilebilmek için bir ünlüye ihtiyaç duyan harflere ünsüz denir. Dilimizde 21 ünsüz harf vardır.

YILDIRIM7s58: Dilimizde 21 ünsüz vardır: b,c,ç,d,g,ğ...

MAHİR6s80: Ses yolunda bir engele (diş, kulak, gırtlak) çarparak çıkan sesleri gösteren harflere ünsüzler denir.

MAHİR7s64: Tek başına okunamayan; ancak yanlarına bir ünlü getirildiğinde okunabilen bu harflere ünsüz denir.

Tutibay6s52: Kolayca çıkaramadığımız b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z seslerine ünsüzler diyoruz.

► Altı yayınevi de kitaplarının dil bilgisi bölümlerinde “ünsüz” terimini kullanmıştır; ancak Tutibay yayınları 6. sınıf kitabının indeks bölümünde “ünsüz” terimi için ayrıca “sessiz” ifadesini kullanmıştır. Tüm tanımlamalar da Zeynep Korkmaz’ın tanımına uygunluk göstermektedir. Ancak sessiz teriminin, kelimenin gerçek anlamıyla örtüşmediği muhakkaktır. Örneğin “ı” harfi için, bir sesi yoktur, ifadesini kullanırsak, yanlış bir söylemde bulunmuş oluruz.

3.2.2.1. Bağlayıcı Ünsüz:

KORKMAZ: Ünlüyle biten kelime kök ve gövdelerine ünlü ile başlayan bir ek eklendiğinde veya ünlüyle başlayan başka bir kelime ile birleştiğinde aradaki ses boşluğunu (hiatus) ve ünlü çatışmasını önlemek için kullanılan ünsüz, koruyucu ünsüz: anla-y-an, dinle-y-en gibi.

MEB6s49: Ünlüyle biten sözcükler, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında araya “-n, -s, -ş, -y” ünsüzlerinden biri girer. Buna kaynaşma, bu harflere de kaynaştırma harfi denir.

ELİT6S52 Ünlüyle biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir ek gelirse bu iki ünlü arasına “n, s, ş, y” ünsüzlerinden biri gelir. Buna kaynaştırma; n,s,ş,y ünsüzlerine de kaynaştırma harfleri denir.

YILDIRIM6s81: Ünlüyle biten sözcükler, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında araya n,s,ş,y ünsüzlerinden biri girer. Buna kaynaşma, bu harflere de kaynaştırma harfi denir.

YILDIRIM7s64: Ünlüyle biten sözcükler, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında, iki ünlünün yan yana gelmesini önlemek amacıyla araya n,s,ş,y ünsüzlerinden birini alır. Buna kaynaşma, bu harflere de kaynaştırma harfi denir.

MAHİR6s103: Ünlüyle biten bir sözcüğe ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde iki ünlü arasına n,ş,s,y harflerinden uygun olanı girer. Bu ses olayına kaynaşma, sözcük ile ek arasına giren ünsüzlere de kaynaştırma harfleri denir.

Tutibay6s65: Ünlü ile biten bir kelimedenden sonra ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde, Türkçede iki ünlü yan yana gelebileceği için araya y,ş,s,n ünsüzlerinden uygun olanı getirilir. İki ünlü arasına giren bu ünsüzlere kaynaştırma harfleri, bu olaya da ünsüz türemesi denir.

SERHAT8s51: Türkçe bir sözcükte iki ünlü yan yana bulunamayacağından, bu iki ünlü arasına uygun bir ünsüz girer. Buna kaynaşma, araya giren yardımcı sese de kaynaştırma sesi diyoruz.

► Altı yayınevi de kitaplarında “bağlayıcı ünsüz” terimini kullanmamıştır. Bu konuda, Zeynep Korkmaz’ın açıklamasıyla bire bir örtüşen kaynaştırma harflerinden bahsedilmiştir. Serhat yayınevi bu tanıma uygun olarak “kaynaştırma sesleri” sözcük grubunu, diğer beş yayınevi ise “kaynaştırma harfleri” sözcük grubunu terim olarak kullanmıştır.

3.2.3. Türkçenin Ses Kuralları ve Sesin Titreşim Özellikleri

3.2.3.1. Büyük Ünlü Uyumu

KORKMAZ: Yalın veya eklerle uzatılmış olan Türkçe veya Türkçeleşmiş bazı alıntı sözlerde, ilk hecede bulunan ünlünün taşıdığı kalınlık-incelik niteliğinin ondan sonraki hecelerde de yer alması kuralı: anlaşmak, ayaklarından, yağmurun gibi.

TUTİBAY6s73: İlk hecedeki ünlü kalın olduğu için diğer hecelerdeki ünlülerinde kalın olduğunu görüyoruz. İlk hecedeki ünlü ince olduğu zaman ise diğer hecelerdeki ünlüler de ince olmaktadır. Bu uyuma büyük ünlü uyumu adı verilir.

MEB6s32: Türkçedeki sözcüklerin kalınlık-incelik bakımından gösterdikleri uyumu büyük ünlü uyumu adı verilir. Buna göre Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde kalın bir ünlü varsa diğer hecelerdeki ünlüler de kalın; ilk hecesindeki ünlü ince ise diğer hecelerdeki ünlüler de ince olur.

MEB7s20: Türkçe bir sözcüğün ilk hecesindeki ünlü kalın ise diğer hecelerdeki ünlüler de kalın; ilk hecesindeki ünlü ince ise diğer hecelerdeki ünlüler de ince olur. Buna büyük ünlü uyumu kuralı denir.

SERHAT6s28: Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde kalın bir ünlü (a, ı, o, u) varsa diğer hecelerdeki ünlüler de kalın; ilk hecesindeki ünlü ince (e, i, ö, ü) ise diğer hecelerdeki ünlüler de ince olur. Buna büyük ünlü uyumu denir.

SERHAT7s94: büyük ünlü uyumu

ELİT6s48: Türkçede bir sözcüğün ilk ünlüsü kalınsa, ondan sonra gelen hecelerdeki ünlüler de kalındır. Bir sözcüğün ilk ünlüsü inceyse, ondan sonraki hecelerdeki ünlüler de incedir. Buna büyük ünlü uyumu kuralı denir.

ELİT7s61: Türkçede bir sözcüğün ilk ünlüsü kalınsa, ondan sonra gelen hecelerdeki ünlüler de kalındır. Bir sözcüğün ilk ünlüsü inceyse, ondan sonraki hecelerdeki ünlüler de incedir. Buna büyük ünlü uyumu kuralı denildiğini öğrenmiştiniz.

ELİT8s14: Türkçe sözcüklerde kalın ünlülerden sonra kalın, ince ünlülerden sonra da inceler geliyor. Türkçeyi başka dillerden ayıran bu temel özelliğe büyük ünlü uyumu denir.

YILDIRIM6s58: Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde kalın ünlü varsa, ondan sonra gelen hecelerde de kalın ünlü bulunur. İlk hecede ince ünlü bulunursa ondan sonra gelen hecelerde de ince ünlü bulunur. Buna büyük ünlü uyumu denir.

YILDIRIM7s48: Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde kalın ünlü varsa, ondan sonra gelen hecelerde de kalın ünlü bulunur. İlk hecede ince ünlü bulunursa ondan sonra gelen hecelerde de ince ünlü bulunur. Buna büyük ünlü uyumu denir.

MAHİR6s75: Bir sözcüğün ilk hecesindeki ünlü kalın ise, ondan sonra gelen hecelerde de kalın ünlü bulunur. İlk hecenin ünlüsü ince ise ondan sonra gelen hecelerin ünlüleri de incedir. Türkçede bu kurala büyük ünlü uyumu kuralı denir.

MAHİR7s48: İlk hecenin ünlüsü ince ise, sonraki hecelerin ünlüleri de ince olur. İlk hecenin ünlüsü kalın ise, sonraki hecelerin ünlüleri de kalın olur. Türkçede bu kurala büyük ünlü uyumu kuralı denir.

► Tüm yayınevleri en az bir kitabında bu konuya ve bu konuyla ilgili terime yer vermiştir. Tam 12 kitapta konuyla ilgili olarak, Zeynep Korkmaz'ın da kullandığı gibi “büyük ünlü uyumu” terim olarak kullanılmıştır. Kısacası ne içerikte ne de terimde bir farklılık görülmüştür.

3.2.3.2. Küçük Ünlü Uyumu

KORKMAZ: Türkçe kelimelerin ilk hecelerindeki ünlülerin düz veya yuvarlak oluşlarına göre onu izleyen hecelerdeki ünlülerin, kelimenin ilk hecesi düz ünlülü ise düz, yuvarlak ünlülü ise dar yuvarlak veya geniş-düz olarak gelmesi kuralı: yazı, yazmalar gibi.

MEB8s232: küçük ünlü uyumu

TUTİBAY7s36: Türkçe kelimelerde İlk hecedeki ünlü düz ünlüyse, ondan sonraki hecede düz ünlü olmalıdır. İlk hecedeki ünlü yuvarlaksa, ondan sonraki hecede ya dar yuvarlak ya da düz geniş ünlü olmalıdır. Bu kurala küçük ünlü uyumu denir.

SERHAT7s95: Türkçe bir sözcükte, düz ünlülerden sonra, yine düz ünlüler; yuvarlak ünlülerden sonra, düz-geniş ünlüler ya da dar yuvarlak ünlüler gelir. Bu kurala küçük ünlü uyumu kuralı denir.

ELİT7s61: Ünlülerin düzlük veya yuvarlaklık bakımından uyumuna küçük ünlü uyumu kuralı diyoruz.

ELİT8s20: Türkçede düz ünlülerden (a,e,i) sonra düz ünlüler, yuvarlak ünlülerden (o,ö,u,ü) sonra düz-geniş (a,e) ya da dar yuvarlak (u,ü) ünlüler gelir. Bu kurala küçük ünlü uyumu kuralı denir.

YILDIRIM7s48: Türkçede düz ünlülerden (a,e,i) sonra düz ünlüler, yuvarlak ünlülerden (o,ö,u,ü) sonra düz-geniş (a,e) ya da dar yuvarlak (u,ü) ünlüler gelir. Bu kurala küçük ünlü uyumu denir.

MAHİR7s57: İlk hecede bulunan ünlü yuvarlak (o,ö,u,ü) ise sonra gelen hecelerin ünlüleri ya düz geniş (a,e) ya da dar yuvarlak (u,ü) olur. Türkçede bu kurala küçük ünlü uyumu denir.

► Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları dışında tüm yayınevleri en az bir kitabında bu konuya ve bu konuyla ilgili terime yer vermiştir. Milli Eğitime ait 8. sınıf kitabının sadece indeks bölümünde ilgili terime yer verilmiş; fakat yönlendirilen sayfada ya da diğer sayfalarda küçük ünlü uyumu hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır. Tam 7 kitapta ayrıntılı olarak bu konudan bahsedilmiş, Zeynep Korkmaz'ın da kullandığı gibi "küçük ünlü uyumu kuralı" terim olarak kullanılmıştır. Kısacası ne içerikte ne de terimde bir farklılık görülmüştür

3.2.3.3. Ünlü Düşmesi

KORKMAZ: Türlü ses etkileri altında kelimelerin iç ve son seslerinde bulunan bazı ünlülerin düşmesi: ısıtma > sıtma, ileri > ileri+le- > ilerle-, oyun > oyun+a-> oyna- gibi.

Orta hece düşmesi: Son hecelerinde dar ünlü bulunan Türkçe kelimelerin bir grubu ad çekimi ve iyelik ekleri aldıklarında, iç heceye geçen son hecedeki dar ünlülerin, eklerle genişletilmiş bazı kelimelerde de, Türkçenin ses tarihi içinde geçirdiği çeşitli gelişmeler sonunda vurgunun kendinden sonraki heceye kayması yüzünden, içste kalın veya bağlantı görevi yapan ünlülerin düşmesi olayı: ağız > ağızı, yanılış > yanılış, kavuşak > kavuşak...

Ses düşmesi: Yalın veya eklerle genişletilmiş olan kelimelerin ön, iç ve sonlarında bulunan seslerden birinin, çeşitli etkenlerle yitirilmesi olayı. Bunlar ön ses düşmesi, iç

ses düşmesi ve son ses düşmesi diye gruplandırılabilir: ısıcak>sıcak, dirilik>dirlik, oyuna->oyna-, çabukcak> çabucak, rastgele>rasgele

TUTİBAY6s65: Kelimelerin sonuna ek getirildiğinde ikinci hecelerde bulunan dar ünlülerin düşmesine orta hece düşmesi denir.

SERHAT7s195: İki heceden oluşan ağız sözcüğünün sonuna ünlüyle başlayan –ın eki gelince, sözcüğün ikinci hecesindeki ı ünlüsü düşmüştür. Bu olaya ses ya da hece düşmesi denir.

SERHAT8s35: İki heceden oluşan sözcüğün sonuna ünlü bir ek gelince sözcüğün ikinci hecesindeki ünlü harf düşer. Buna ses ya da hece düşmesi denir.

MEB6s35:İki heceli birtakım sözcüklere ünlü ile başlayan bir ek ulandığında ikinci hecedeki ünlüler düşer. Bu kurala ünlü düşmesi denir.

MEB7s58: İki heceli kimi sözcüklere ünlü ile başlayan bir ek ulanınca bu sözcüklerin ikinci hecelerindeki ünlü düşer. Bu ses olayına ünlü düşmesi denir.

ELİT6s49: İki heceli sözcüklerin ünlü olan bir ek almasıyla, ikinci hecedeki ünlünün düşmesine ve sözcüğün tekrar iki heceli olması ses olayına hece düşmesi denir.

ELİT7s42: İki heceli bazı sözcükler ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecedeki ünlüler düşer ve bu ünlüler yazılmaz. Bu olaya ünlü düşmesi denir:

alın-ı→alın

ELİT8s152: Arapçadan dilimize geçen bazı yabancı kökenli sözcükler, ünlü ile başlayan bir ek alınca, ikinci hecedeki ,i,u,ü dar ünlüleri düşer: fikir→fikriniz

Arapçadan Türkçeye geçmiş bu sözcükler, etmek-olmak yardımcı eylemleriyle birleşince ikinci hecedeki dar ünlü düşer: sabır→sabretmek

Türkçede iki ünlü yan yana gelmez. Bu nedenle ünlü ile biten bir sözcük, ünlü ile başlayan başka bir sözcükle birleştiğinde, ünlülerden biri düşer. Dilimizde bu olaya

hece düşmesi denir: Cuma+ertesi→cumartesi

YILDIRIM6s77: İki heceli bazı sözcüklere ünlüyle başlayan bir ek getirildiği zaman, sözcüğün son hecesindeki ünlü düşer; buna ünlü düşmesi denir.

YILDIRIM7s64: İkinci hecelerinin ortasında dar ünlü (ı,i,u,ü) bulunan iki heceli bazı sözcükler ünlüyle başlayan bir ek aldığıında, sözcüklerin son hecesindeki ünlüler düşer.

Buna ünlü (hece) düşmesi denir.

MAHİR6104: İki heceli bazı sözcüklere ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde, ikinci hecedeki ünlü düşer; buna hece düşmesi denir.

► Zeynep Korkmaz Gramer Terimleri Sözlüğünde bu konuyla ilgili ayrıntıları farklı başlıklar altında ele almıştır. Buna göre *ünlü düşmesi* karşımıza şu başlıklar altında çıkmaktadır: *ünlü düşmesi*, *orta hece düşmesi*, *ses düşmesi* ve ses düşmesinin alt grupları olan *ön ses düşmesi*, *iç ses düşmesi*, *son ses düşmesidir*.

İlköğretim kitaplarında ise durum şöyledir: Tam olarak 11 kitapta bu konuya değinilmiştir. Bu kitaplar içinde ise tüm yayınevlerinin kitapları bulunmaktadır.

Bu kitaplardaki terimler ise şöyledir: *orta hece düşmesi*, *hece düşmesi*, *ses düşmesi*, *ünlü düşmesi*. Bu 11 kitabın bir tanesinde orta hece düşmesi terimi, iki tanesinde ses ya da hece düşmesi, beş tanesinde ünlü düşmesi, iki tanesinde hece düşmesi terimi kullanılmıştır. Görülüyor ki bu konuda en fazla kullanılan terim *ünlü düşmesidir*.

Dikkati çeken önemli bir nokta da bir yayınevinin bir konu için birden fazla terimi-ikinci seçeneği parantez içinde göstererek kullanması ve Elit yayınevinin her sınıf düzeyinde aynı terimi kullanmamış olmasıdır. Buna göre 6 ve 8. sınıflarda *hece düşmesi* terimini kullanan Elit yayınevi, 7. sınıfta aynı konu için *ünlü düşmesi* terimini kullanmıştır.

3.2.3.4. Ünlü Türemesi

KORKMAZ: Ses özelliklerine veya birbirleri ile birleşme şartlarına bağlı bazı nedenlerle kelimenin ön, iç ve sonuna ünlü getirilmesi olayı: limon > ilimon gibi.

Ses türemesi: Seslerin özelliklerine veya birbirleriyle birleşme şartlarına bağlı bazı nedenlerle, Türkçe ve dilimize girmiş yabancı kelimelerin ön, iç ve son seslerinde ünlü veya ünsüz türemesi biçiminde kendini gösteren ses olayı: Yabancı kelimelerde: limon>ilimon, Christian>Hiristian, scala> iskele vb. Türkçe kelimelerde: ur>vur, genç-e-cik> gencecik, gül-ü-cük> gülücük vb.

TUTİBAY6s65: Kökler ve ekler birleşemez. Birleşemeyen unsurların arasına “ı,i,uü” ünlülerinden birisi bağlayıcı ses olarak getirilir. Bu sese yardımcı ses, bu olaya da *ünlü türemesi* denir.

ELİT6s49: *Ünlü türemesi:* -Türkçe sözcüklerde ünlü türemesine bazı pekiştirme ve küçültme sıfatlarında rastlanır: Güp-e-gündüz

— Bazı yabancı sözcüklerin sonunda bulunan iki ünsüz arasına bir ünlü getirilir: fik-fikir

— Anadolu ağzında rastlanan söyleyişe göre, sözcüklerin başına bir ünlü getirildiği görülür: i-limon

► Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğünde ses türemesini “ünlü ve ünsüz türemesi” olarak ikiye ayırıyor. Bu durumda ünlü türemesine ses türemesi de diyor.

Konuyla ilgili açıklamalara sadece iki farklı yayınevine ait iki kitapta yer verilmiş, diğer kitaplarda bu konudan bahsedilmemiştir. Zeynep Korkmaz’ın ifade ettiği şekilde ikili kullanıma -ünlü türemesi ve ses türemesi- ilköğretim kitaplarının birinde de rastlanıyor. Şöyle ki Elit yayınevi, 6. sınıf kitabında Zeynep Korkmaz’ında ifade ettiği gibi ses türemesinin ünlü türemesi ve ünsüz türemesi olarak ikiye ayrıldığını belirtiyor. Yani konuyla ilgili olarak hem “ses türemesi” hem de “ünlü türemesi” terimlerini kullanıyor.

İkinci kitap olan Tutibay yayınlarının 6. sınıf kitabında ise sadece *ünlü türemesi* terim olarak kullanılıyor.

3.2.3.5. Ünlü Daralması

KORKMAZ: Yanlarında geniş ünlüleri daraltma etkisi yapan bazı ünsüzlerin etkisi altında geniş ünlülerin a>ı, o>u, e>i, ö>ü biçimindeki daralma olayı: başla-yor > başlıyor gibi.

SERHAT7s176: Sonu a,e ile biten eylemler –yor ekiyle karşılaşıncı a ünlüsü ı ya da u’ya; e ünlüsü i ya da ü’ye dönüşür. Buna ünlü daralması denir.

► Bu konuyla ilgili olarak sadece Serhat yayınlarının 7. sınıf kitabında bir açıklama yapılmış olması dikkat çekicidir. Bu kitapta da Zeynep Korkmaz’ın Gramer Terimleri Sözlüğünde olduğu gibi konuyla ilgili olarak sadece *ünlü daralması* terim olarak kullanılmış, başka bir terime rastlanmamıştır. İki kitaptaki tanımlamaların da birbirine uygun olduğu görülmüştür.

3.2.3.6. Ünsüz Yumuşaması

KORKMAZ: Son sesinde tonsuz ünsüz bulduran sözlerin, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında tonlu duruma gelmeleri. Bu olay Türkçenin bu durumdaki her kelimesi için geçerli değildir. Ünsüzün niteliğini koruması veya tonlularak yumuşaması kelimenin bünyesindeki ünlülerin özellikleriyle ilgili olmalıdır: dip/dibi, uç/ucu, ağaç/ağaca gibi.

TUTİBAY6s59: Kelime sonlarındaki p,ç,t,k sert ünsüzleri yumuşayarak b,c,d,g yumuşak ünsüzlerine dönüşür. Buna süreksiz sert ünsüzlerin (p,ç,t,k) yumuşaması denir.

SERHAT8s153: Sözcük sonlarındaki p,ç,t,k sert ünsüzleri, ünlüyle başlayan bir ek aldığıında yumuşakları olan b,c,d,g ünsüzlerine dönüşür. Buna, sert ünsüzlerin yumuşaması kuralı denir.

MEB6s39: “p,ç,t,k” ünsüzleriyle biten sözcükler, ünlü ile başlayan bir ek aldıklarında sözcük sonunda bulunan sert ünsüzler yumuşar. p→b c→ç d→t k→g,ğ’ye dönüşür. Bu ses değişimine sert ünsüzlerin yumuşaması (ünsüz yumuşaması) adı verilir.

MEB7s46: Sonunda süreksiz sert ünsüz (p,ç,t,k) bulunan sözcüklere ünlü ile başlayan bir ek gelirse sözcüğün sonundaki sert ünsüz yumuşar. Bu olaya sert ünsüzlerin yumuşaması adı verilir.

ELİT6s68: sonunda ç, k, p, t sert ünsüzleri bulunan sözcükler ünlüyle başlayan bir ek aldığıında sert ünsüzler yumuşar; ç→c’ye, k→ğ’ye (nk ile biten sözcüklerde k’ler g)’ye, p→ b’ye, t →d’ye dönüşür. Bu kurala sert ünsüzlerin yumuşaması denir.

ELİT8s24: Sonunda ç, k, p, t sert ünsüzleri bulunan sözcükler ünlüyle başlayan bir ek aldığıında sert ünsüzler yumuşar; ç→c’ye, k→ğ’ye (nk ile biten sözcüklerde k’ler g)’ye, p→ b’ye, t →d’ye dönüşür. Bu kurala süreksiz ünsüzlerin (sert ünsüzlerin) yumuşaması denir.

YILDIRIM6s65: Sözcüklerin sonundaki p,ç,t, k süreksiz sert ünsüzlerinin, sözcüğe ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde yumuşayarak b,c,d,g (ğ)’ye dönüşmesine ünsüzlerin yumuşaması kuralı denir.

YILDIRIM7s59: Sözcüklerin sonundaki süreksiz sert ünsüzler (p,ç,t, k), ünlüyle başlayan bir ek aldığıında yumuşayarak b,c,d,g (ğ)’ye dönüşüyor. Buna süreksiz sert ünsüzlerin yumuşaması diyoruz.

MAHİR6s81: Süreksiz sert ünsüzlerden (ç,k,p,t) biriyle biten sözcüklere ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde bu harfler yumuşar. Türkçede bu kurala sert ünsüzler yumuşaması denir.

MAHİR7s64: Süreksiz sert ünsüzlerden (ç,k,p,t) biriyle biten sözcüklere ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde bu ünsüzler yumuşar, yerini b,c,d,g (ğ) ünsüzlerine bırakır. Türkçede bu kurala süreksiz sert ünsüzler yumuşaması denir.

► Tam olarak on ilköğretim kitabında bu konuya değinilmiştir. Bu kitaplardaki açıklamaların tamamı birbirlerinin açıklamalarına ve Zeynep Korkmaz’ın tanımlamasına uygunluk göstermektedir. Kısacası içerik aynıdır.

Terimler ise şu şekilde farklılık göstermiştir: süreksiz sert ünsüzlerin (p,ç,t,k) yumuşaması (2 defa), sert ünsüzlerin yumuşaması(6 defa), ünsüz yumuşaması (2 defa), süreksiz ünsüzlerin yumuşaması(1 defa)

Sadece Milli Eğitime ait olan kitapta sert ünsüzlerin yumuşaması terimi yanında ünsüz yumuşaması terimi de parantez içinde kullanılmıştır. Diğer kitaplarda tek terim kullanılmıştır

3.2.3.7. Kaynaşma

KORKMAZ: Ayrı hecelerdeki iki ünlünün bir tek ünlüde veya birden çok hecedeki seslerin tek hecede toplanması olayı. Bu olay daha çok kelime birleşmelerinde görülür: gidemedim (>ket-e-umadum), sekiz on > seksen, dokuz on > doksan, cumartesi (>Cuma ertesini) gibi.

MEB6s49: Ünlüyle biten sözcükler, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında araya “-n, -s, -ş, -y” ünsüzlerinden biri girer. Buna kaynaşma, bu harflere de kaynaştırma harfi denir.

ELİT6s52: Ünlüyle biten bir sözcükten sonra ünlüyle başlayan bir ek gelirse bu iki ünlü arasına “n, s, ş, y” ünsüzlerinden biri gelir. Buna kaynaştırma; n,s,ş,y ünsüzlerine de kaynaştırma harfleri denir.

YILDIRIM6s81: Ünlüyle biten sözcükler, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında araya n,s,ş,y ünsüzlerinden biri girer. Buna kaynaşma, bu harflere de kaynaştırma harfi denir.

YILDIRIM7s64: Ünlüyle biten sözcükler, ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında, iki ünlünün yan yana gelmesini önlemek amacıyla araya n,s,ş,y ünsüzlerinden birini alır. Buna kaynaşma, bu harflere de kaynaştırma harfi denir.

SERHAT8s51: Türkçede iki ünlü yan yana gelemeyeceği için araya y,ş,s,n ünsüzlerinden uygun olan biri getirilir. İki ünlü arasına giren bu yardımcı seslere kaynaştırma sesleri, bu olaya da kaynaşma diyoruz.

MAHİR6s103: Ünlüyle biten bir sözcüğe ünlüyle başlayan bir ek getirildiğinde iki ünlü arasına n,ş,s,y harflerinden uygun olanı girer. Bu ses olayına kaynaşma, sözcük ile ek arasına giren ünsüzlere de kaynaştırma harfleri denir.

Tutibay6s65: Ünlü ile biten bir kelimedenden sonra ünlü ile başlayan bir ek geldiğinde, Türkçede iki ünlü yan yana gelemeyeceği için araya y,ş,s,n ünsüzlerinden uygun olan biri getirilir. İki ünlü arasına giren bu ünsüzlere kaynaştırma harfleri, bu olaya da ünsüz türemesi denir.

► Zeynep Korkmaz'ın sözlüğünde belirtilen kaynaşma ile ilköğretim kitaplarındaki kaynaşma aynı açıklamayı karşılayacak şekilde kullanılmamıştır. Yani sesteş bir terim oldukları gözlenmiştir. İlköğretim kitaplarında bahsedilen kaynaşma ses olayı ise tamamen birbirinin açıklamalarıyla örtüşmektedir.

Tüm yayınevlerine ait kitaplarda bu konuya değinilmiştir. Tutibay yayınlarının 6. sınıf kitabında konuyla ilgili olarak ünsüz türemesi terimi, Elit yayınlarının 6. sınıfında kaynaştırma terimi, diğer kitaplarda ise kaynaşma terimi kullanılmıştır.

Konuyla ilgili tüm açıklamalarda kaynaştırma harflerinden de bahsedilmiştir. Zeynep Korkmaz'ının kaynaştırma harfleri yerine bağlayıcı ünsüz terimini kullandığını daha önce belirtmiştik. Buradan yola çıkarak Zeynep Korkmaz'ın sözlüğünde bağlama terimine baktığımızda, kaynaşma ses olayı yerine ulama terimiyle ilgili bir açıklamayla karşılaştık. Yani bağlama ve kaynaşma arasında bir örtüşme olmadığı görülmüştür

3.2.3.8. Ünsüz Benzeşmesi

KORKMAZ: İç seste yan yana iki ünsüz bulunan yerlerde veya söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu kelimelerin son ve ön sesleri arasında bazen iki ünsüzden birinin kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan öteki tarafından büsbütün veya kısmen benzeştirilmesi olayı: kanbur>kambur, çenber>çember, Hatice>Hacca gibi.

TUTIBAY6s59: Sonunda ünsüz bulunan kelimelerden sonra, yumuşak ünsüzle başlayan ekler gelince, ekin başındaki yumuşak ünsüzlerin kelimenin sonundaki sert ünsüze benzeyerek sertleşmesine ünsüzlerin benzeşmesi denir.

SERHAT8s154: Dilimizde sert ünsüzlerle (f,h,s,ş,p,ç,t,k) biten sözcüklere, süreksiz yumuşak ünsüzlerle başlayan ekler gelirse süreksiz yumuşaklar sertleşir. Buna ünsüzler benzeşmesi denir.

MEB6s45: Sert ünsüzle biten sözcüklerimize (f,h,s,ş,p,ç,t,k) “c,d,g” ünsüzleriyle başlayan bir ek ulandığında eklerin başındaki yumuşak ünsüzler sertleşerek “ç,t,k” ye dönüşür. Buna ünsüz benzeşmesi denir.

MEB7s47: Türkçede sonunda sert ünsüz (f,h,s,ş,p,ç,t,k) bulunan sözcüklere yumuşak ünsüzle başlayan bir ek getirilince ekin ünsüzü de sert olur. Buna sert ünsüzlerin benzeşmesi adı verilir.

ELİT6s68: sonunda ç,f,h,k,p,s,ş,t sert ünsüzlerinden biri bulunan sözcüklere c,d,g yumuşak ünsüzleri ile başlayan eklerden biri gelirse ekin başındaki harf sertleşerek ç→c'ye, d→t'ye, g→k'ye dönüşür. Bu kurala sert ünsüzlerin benzeşmesi kuralı denir.

ELİT8s24: Sert ünsüzlerden (ç,f,h,k,p,s,ş,t) sonra “c,d,g” ünsüzleriyle başlayan ekler geldiğinde c→ç, d→t, g→k olur. Bu kurala ünsüz benzeşmesi denir.

YILDIRIM6s73: Sonunda sert ünsüz (ç,f,h,k,p,s,ş,t) bulunan sözcüklere c,d,g süreksiz yumuşak ünsüzlerle başlayan ekler getirildiğinde bu ünsüzlerin sertleşerek ç,t,k olmasına ünsüzlerin benzeşmesi kuralı denir.

YILDIRIM7s60: Sonunda sert ünsüz (ç,f,h,k,p,s,ş,t) bulunan sözcüklere c,d,g süreksiz yumuşak ünsüzlerle başlayan ekler getirildiğinde bu ünsüzlerin sertleşerek ç,t,k olmasına ünsüzlerin benzeşmesi kuralı diyoruz.

MAHİR6s81: Sert ünsüzle (ç,f,h,k,p,s,ş,t) biten bir sözcüğe süreksiz yumuşak ünsüzle (c,d,g) başlayan bir ek getirildiğinde ekin başındaki ünsüz sertleşir. Bu kurala sert ünsüzlerin benzeşmesi kuralı denir.

MAHİR6s81: Sonu sert ünsüzle (ç,f,h,k,p,s,ş,t) biten sözcükler süreksiz yumuşak ünsüzle (b,c,d,g) başlayan bir ek aldığıında bu harfler sertleşir. Bu kurala sert ünsüzlerin benzeşmesi denir.

► Benzeşme konusu ilköğretim kitaplarının tamamında “sert ünsüzlerle (f,h,s,ş,p,ç,t,k) biten sözcüklere, süreksiz yumuşak ünsüzlerle başlayan ekler gelince süreksiz yumuşakların sertleşmesi” şeklinde tanımlanmaktadır. Oysa Zeynep Korkmaz’ın Gramer Terimleri Sözlüğünde, tanımdan ve örneklerden de anlaşılacağı gibi, farklı bir şekilde açıklanmıştır. Tüm yayınevlerinin tanımları birbirleriyle örtüşmektedir. Her yayınevi de en az bir kitabında bu konudan bahsetmiştir. Bu konuda kullanılan farklı terimler ise şöyledir: “ünsüzlerin benzeşmesi”, “sert ünsüzlerin benzeşmesi”

3.2.3.9. Ünsüz Düşmesi

KORKMAZ: Kelime içinde (bir ünsüzden önce), kelime sonunda veya kaynaşma olayı ile iç seste r, n, l, f gibi akıcı ve sızıcı ünsüzler ile y, g, ğ, k, h gibi ünlüleşme ve sızıcılaşarak erime özelliği taşıyan ünsüzlerin kaybolması olayı: büyük+çek>büyücek gibi.

Ses düşmesi: Yalın veya eklerle genişletilmiş olan kelimelerin ön, iç ve sonlarında bulunan seslerden birinin, çeşitli etkenlerle yitirilmesi olayı. Bunlar ön ses düşmesi, iç ses düşmesi ve son ses düşmesi diye gruplandırılabilir: ısıcak>sıcak, dirilik>dirlik, oyuna->oyna-, çabukcak> çabucak, rastgele>rasgele

TUTİBAY6s65: Seslerin birleşmesi sırasında, bir ünsüzün düşmesine ünsüz düşmesi denir.

► Bu konu Zeynep Korkmaz'ın Gramer Terimleri Sözlüğü içinde “*ses düşmesi*”, özel olarak da “*ünsüz düşmesi*” olarak adlandırılmıştır. Bu konuda ilköğretim kitaplarının sadece bir tanesinde bir açıklamaya rastlanmıştır: Tubitay yayınları da konu hakkında *ünsüz düşmesi* terimini kullanmıştır.

3.2.3.10. Ünsüz Türemesi

KORKMAZ: Kelime ön, iç ve son seslerinde, kelimenin aslında olmayan bir ünsüzün türemesi olayı: elbette>helbette, iğit>yiğit gibi.

MEB7s58: “Sırta” sözcüğünün kökü “sır”dır. Bu sözcüğe ünlüyle başlayan –a yönelme durum eki getirilince sözcük sonundaki –r ünsüzü ikizleşir, -r ünsüzü türer. Dilimizde kullandığımız Arapça kökenli bazı sözcüklerde bu özellik görülür. Bu ses olayına ünsüz türemesi denir.

TUTİBAY6s65: Ünlü ile biten bir kelimedden sonra ünlü ile başlayan bir ek gelmektedir. Türkçede iki ünlü yan yana gelemeyeceği için araya y,ş,s,n ünsüzlerinden uygun olan biri getirilmiştir. İki ünlü arasına giren bu ünsüzlere kaynaştırma harfleri, bu olaya da ünsüz türemesi denir.

ELİT6s49: Ses türemesi: Ünlü ve ünsüz türemesi biçiminde kendini gösterir. Ses düşmesinin tersine sözcüklere bir ünlü ya da ünsüz eklenir. Bu iki şekilde olur:

1.Ünlü türemesi

2.Ünsüz türemesi: Bazı sözcükler, yardımcı eylemlerle birleşirken bir ünsüz türemesi olur: af-f-etmek

► Bir kelimedde ünsüz türemesi görülmesi farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Zeynep Korkmaz Gramer Terimleri Sözlüğü’nde bunu genel bir ifadeyle ele almış, diğer yayınevleri ise sadece bir nedeni ortaya koyarak ele almıştır. Örneğin Tutibay yayınları türemeyi sadece kaynaşma ses olayı şeklinde anlatmış buna da *ünsüz türemesi* demiştir.

Bu konuda kullanılan terimler şöyledir: ünsüz türemesi ve ses türemesi

3.2.3.11. Bağlama

KORKMAZ: Bir kelimenin sones ünsüzü ile ondan sonra gelen kelimenin önses ünlüsünü veya ünlü ile başlayan ilk hecesini birleştirerek tek bir hece halinde söyleme veya okuma: yıkım emri

SERHAT8s74: Tümcede ünsüzle biten bir sözcüğü ünlüyle başlayan bir sözcük izlerse ilk sözcüğün ünsüzünü, ikinci sözcüğün ünsüzüne bağlayarak söyleriz buna ulama denir.

MEB6s46:Ünsüzle biten bir sözcüğün son sesine kendinden sonra gelen ve ünlüyle başlayan sözcüğe ekleyerek okumaya ulama denir. Ulamalar arasına yapılan sözcüklerin arasında hiçbir noktalama işareti kullanılmaz.

MEB7s43: sözcük sonundaki ünsüzlerin kendilerinden sonra gelen sözcüklerin başlarındaki ünlülere bağlanarak söylenmesine ulama denir.

YILDIRIM6s52: İlk sözcüğün sonundaki ünsüz, bir sonraki sözcüğün ünlüyle başlayan hecesiyle sanki beraber tek bir hece gibi okunuyorsa, sadece okuyuşta gerçekleşen bu olaya ulama denir.

YILDIRIM7s65: Sözcüklerin sonundaki ünsüzler, kendilerinden sonraki sözcüklerin başındaki ünlülerle birleştirilerek söylenir. Buna ulama diyoruz.

► Üç yayınevine ait beş kitapta yer alan bu konu, Zeynep Korkmaz'ın sözlüğünde başka bir terimle ifade edilmiştir. Bu konuda Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü'nde "bağlama" terimini kullanmış, diğer ilköğretim kitaplarında ise "ulama" terimi kullanılmıştır. Açıklamalarsa birbiriyle örtüşmektedir

3.2.3.12. Durak

KORKMAZ: Kelimeler arasındaki anlamın gerekli kıldığı ses kesintisi: Dur yolcu/ Bilmeden gelip bastığın bu toprak / Bir devrin battığı yerdir. gibi.

► Zeynep Korkmaz'ın sözlüğünde açıklanan bu terimle ilgili hiçbir ilköğretim kitabında bir açıklamaya rastlanmamıştır.

3.2.3.13. Vurgu

KORKMAZ: Konuşma sırasında kelimedeki bir heceyi diğerlerine göre daha yüksek bir ses tonuyla, daha baskılı bir şekilde söyleme. Vurgunun *kelime vurgusu*, *cümle vurgusu*, *anlam vurgusu* ve *ünlem vurgusu* gibi türleri vardır.

MEB7s11: Baskılı okuma ve söylemeye vurgu denir.

ELİT6s11: Sözcüklerin baskılı okunmasına vurgu denir. Cümlede vurgulanmak istenen sözcük, yüklemden bir önceki sözcüktür.

ELİT7s11: Türkçede, sözcüklerin bazı heceleri kuvvetli söylenir. Buna vurgu denir.

ELİT8s11: Cümledeki bir sözcüğün veya hecenin diğerlerinden daha baskılı okumasına vurgu denir.

TUTİBAY6s22: Cümledeki bir kelimenin, kelime grubuna ya da bir kelimedeki bazı hecelerin değerlerine göre daha etkili, daha güçlü ve baskılı okunmasına vurgu denir.

TUTİBAY8s13: Bir cümlede veya sözcükte, bir sözcüğü ya da heceyi diğerlerine göre daha baskılı okumaya vurgu denir.

SERHAT7s16: Konuşurken ya da okurken sözcüğün diğerlerinden daha baskılı, etkili söylenmesine vurgu denir.

SERHAT8s17: Bir hece ya da sözcüğün diğerlerinden daha baskılı söylenmesine vurgu denir.

► Zeynep Korkmaz *vurgunun* tanımını yaparken ilköğretim kitaplarında geçen sözcük vurgusunun açıklamasını yapıyor. Vurgu türlerini de ilköğretim kitaplarından farklı olarak dörde ayırıyor. İlköğretim kitaplarında ise vurgunun tanımı ya sözcük vurgusunu açıklayacak ya da cümle vurgusunu açıklayacak biçimde ya da hem sözcük hem de cümle vurgusunu kapsayacak şekilde yapılmış ve vurgu türleri, sözcük vurgusu ve cümle vurgusu olarak ikiye ayrılmıştır. Bu içerik farklılığının dışında bir terim farkı görülmemiştir. Kısacası bu konuda kullanılan tek terim “vurgu”dur.

3.2.3.13.1. Kelime Vurgusu

KORKMAZ: Tek heceli kelimelerde çoğunun, çok heceli, kelimelerde hecelerden birinin ötekilere göre daha yüksek ses tonuyla, daha baskılı olarak ve öteki hecelerden daha belirgin biçimde söylenmesi: Bir ka'yık, 'hemen, 'Ordu gibi.

TUTİBAY6s22: Cümlede bazı hecelerin diğerlerine göre daha baskılı okunmasına kelime vurgusu denir.

TUTİBAY8s18: Cümlede koyu yazılan hecelerin diğerlerine göre daha baskılı okunduğunu görüyorsunuz. Buna sözcük vurgusu denir.

MEB6s14: Bir sözcüğün, bir hecesinin diğer hecelere göre daha baskılı okunmasına sözcük vurgusu denir. Sözcük vurgusu genellikle son hecede bulunur. Tek heceli sözcüklerde vurgu aranmaz.

Cümlelerde vurgulanmak istenen sözcük; iş, hareket, oluş, bildiren sözcüklerden önce yer alır.

MEB8s15: Tümcedeki hecelerin ötekilere göre daha baskılı söylenmesine sözcük vurgusu denir. Sözcük vurgusu genellikle sözcüğün son hecesinde bulunur.

SERHAT6s19 Sözcüklerin bir hecesini öteki hecelerden daha baskılı okumaya sözcük vurgusu diyoruz.

SERHAT7s16: Sözcüklerde bazı hecelerin vurgulu söylenmesine sözcük vurgusu denir.

ELİT7s15: Sözcüklerde bazı heceler diğerlerinden daha baskılı okunur. Bu baskılı okunuşa sözcük vurgusu denir.

ELİT8s11: Sözcükteki bir hecenin diğerinden daha baskılı söylenmesine sözcük vurgusu diyoruz.

YILDIRIM6s30: Bir sözcüğün, bir hecesinin diğer hecelere göre daha baskılı söylenmesine sözcük vurgusu denir.

YILDIRIM7s5: Sözcükte bir hecenin diğerlerine göre daha baskılı okunmasına sözcük vurgusu diyoruz.

YILDIRIM8s43: Bir sözcükte bir hecenin diğerinden daha baskılı söylenmesine sözcük vurgusu denir.

MAHİR6s26: Bir sözcükte bir hecenin diğerinden daha baskılı söylenmesine sözcük vurgusu denir.

MAHİR7s18: Bir sözcükte bir hecenin diğerinden daha baskılı söylenmesine sözcük vurgusu denir.

MAHİR8s13: Bir sözcükte bir hecenin diğerinden daha baskılı okunmasına sözcük vurgusu denir.

► Zeynep Korkmaz'ın tanımı ve ilköğretim kitaplarındaki tanımlar birbiriyle örtüşmektedir. Bu konuya 14 ilköğretim kitabında değinilmiştir. Gramer Terimleri Sözlüğü'yle birlikte sadece Tutibay yayınlarının 6. sınıf kitabında "kelime vurgusu" terimi kullanılmış, diğer 13 kitapta "sözcük vurgusu" terimi kullanılmıştır. Tutibay yayınları bu konuyla ilgili olarak 6. sınıf kitabında kelime vurgusu terimini kullanırken, 8. sınıfta aynı yayınevi sözcük vurgusu terimini kullanmıştır. Diğer yayınlarda böyle bir farklılaşma görülmemiştir

3.2.3.13.2. Cümle Vurgusu

KORKMAZ: Konuşma sırasında, cümlenin anlamına bağlı olarak, kelimeler arasında yer değiştirebilen ve kelimelerin, kelime gruplarının kendi vurgularından daha güçlü olan vurgu. Normal durumlarda cümle vurgusu yüklem üzerindedir. Cümle vurgusunu daha belirgin hale getirebilmek için cümle düzeninde de değişiklik yapılabilir: Ahmet

bu gün beklediğiniz paketi getire'cek. Ahmet bu gün beklediği'niz paketi getirecek. Ahmet beklediğiniz paketi 'bu gün getirecek, gibi.

MEB6s25: Cümlelerde kimi sözcüklerin amaca bağlı olarak diğerlerinden daha farklı bir ses tonuyla okunmasına cümle vurgusu denir.

MEB7s11: Konuşurken veya okurken bir cümlenin sözcüklerinden biri diğerlerine göre daha baskılı, kuvvetli söylenir. Buna cümle (tümce) vurgusu denir.

MEB8s15: Tümcedeki sözcüklerin ötekilere göre daha baskılı söylenmesine tümce vurgusu denir.

TUTİBAY6s22: Bir cümlede özellikle belirtilmek istenen kelime ya da kelime grubunu daha baskılı söylemeye cümle vurgusu denir.

TUTİBAY7s18: Anlam olarak özellikle belirtilmek istenen kelimelerin daha baskılı söylenmesine cümle vurgusu denir.

TUTİBAY8s13: cümlede anlam bakımından en önemli olan sözcüğün diğerlerine göre daha kuvvetli söylenmesine cümle vurgusu denir.

SERHAT6s19: Bir cümlede asıl söylenmek isteneni anlatan sözcük yüklem hemen önünde yer alır ve öteki sözcüklere göre daha baskılı okunur. İşte buna cümle vurgusu diyoruz.

SERHAT7s16: Tümcede bazı sözcüklerin vurgulu söylenmesine tümce vurgusu denir.

ELİT7s11: Cümlede anlamca önemli olan sözcüğü ötekilerden daha baskılı söylemeye cümle vurgusu denir.

ELİT8s11: Cümlede anlamca önemli olan sözcüğü ötekilerden daha baskılı söylemeye cümle vurgusu denir.

YILDIRIM6s168: Konuşur ya da okurken cümlede anlamca en önemli sözcük ya da sözcük öbeği yükleme yaklaştırılarak vurgulanan sözcüklere cümle vurgusu denir.

YILDIRIM7s5: Cümlede bir sözcüğün diğerlerinden daha baskılı okunmasına cümle vurgusu diyoruz.

YILDIRIM8s43: Cümlede anlamca en önemli sözcüğün baskılı söylenmesine cümle vurgusu denir.

MAHİR6s33: Cümlede bir sözcüğün diğerlerinden daha baskılı okunmasına cümle vurgusu diyoruz.

MAHİR7s18: Cümlede bir sözcüğün diğerlerinden daha baskılı okunmasına cümle vurgusu diyoruz.

MAHİR8s13: Cümlede bir sözcüğün diğerlerinden daha baskılı okunmasına cümle vurgusu diyoruz.

► İlköğretime ait 16 kitapta yer alan bu konu hakkında içerik bakımından bir farklılık bulunmamaktadır ancak; kimilerinde “cümle vurgusu” kimilerinde “tümce vurgusu” olarak adlandırılmıştır. İki terimi bir arada kullanan ya da aynı yayınevine ait kitapların6. sınıf kitabında *cümle vurgusu*, 8. sınıf kitabında *tümce vurgusu* dendiği de görülmüştür. Bir sınıftan bir sınıfa geçerken görülen bu farklılaşma Milli Eğitim Yayınları ve Serhat Yayınlarına aittir.

Zeynep Korkmaz’a ait sözlükte ise içerik bakımından bir farklılık gözlemlenmiştir. Şöyle ki: ilköğretim kitaplarında vurgu yükleme en yakın olan ögedeyken, Korkmaz’ın sözlüğünde “Normal durumlarda cümle vurgusu yüklem üzerindedir” denmiştir. Terim konusunda ise bir farklılık yoktur.

3.2.3.14. Ton

KORKMAZ: Konuşma sırasında seslerin titreşimlerindeki yükselip alçalma farklarından kaynaklanan perdelenme olayı, ses perdelenmesi; hecenin tiz veya pes söylenişi:

—↑Bu? “bu mu?” (yükselen ton)

—↓Bu. “evet bu” (alçalan ton) , gibi.

MEB6s56: Bir şarkı söylerken, konuşurken veya sesli okurken sese duygu değeri katmak için sesin alçaltılıp yükseltilmesine tonlama denir.

MEB8s15: Anlamı belirginleştirmek için söyleyişte sesimizdeki yükselme, alçalma gibi değişikliklere tonlama denir.

SERHAT8s17: Okurken ya da şarkı söylerken sesin duyguları belirtecek biçimde (sert-yumuşak, alçak-yüksek vb.) çıkarılmasına tonlama denir.

ELİT7s11: Bir cümleyi söylerken anlama duygu, düşünce, yumuşaklık, sertlik, sevinç, öfke gibi duygular katmak amacıyla sesimizde değişiklik yaparız. Buna tonlama denir.

YILDIRIM6s41: Sesli okurken, konuşurken ya da şarkı söylerken sesimizi zaman zaman alçaltır, yükseltiriz. Yerine göre sesimiz incilir, kalınlaşır; sert ya da yumuşak çıkar. Bu yolla sese bir duygu değeri katarız. Buna tonlama denir.

YILDIRIM7s5: Anlatıma düşünce, duygu, coşku, yumuşaklık, sertlik vb. özellikler kazandırmak amacıyla sesin alçalıp yükseltilmesine ve sese duyguların niteliğine uygun bir anlam kazandırılmasına tonlama diyoruz.

YILDIRIM8s43: Anlatıma düşünce, duygu, coşku, yumuşaklık, sertlik vb. özellikler kazandırmak amacıyla sesin alçalıp yükseltilmesine ve sese bir anlam verilmesine tonlama diyoruz.

MAHİR633: Okurken ya da konuşurken sesin duyguları belirtecek biçimde çıkmasına ton denir. Tonlama kulak eğitime bağlıdır.

► Bu terim konusunda içerikte bir farklılık görülmemiştir. Zeynep Korkmaz konu hakkında ton terimini kullanırken, İlköğretim kitaplarında tonlama denerek konuya açıklık getirilmiştir

3.3. Şekilbilgisi (Morfoloji) İle İlgili Terimler

3.3.1. Kelime ve Kelime Türleri

KORKMAZ: Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında somut veya soyut bir kavrama karşılık olan yahut da somut ve soyut kavramlar arasında geçici ilişkiler kurmaya yarayan dil birimi.

Kelime Türü: Yapıları, görevleri ve nitelikleri bakımından, kelimelerin cümle içindeki işleyişlerine göre ayrıldıkları her bir bölümü. Türkçede sekiz kelime türü vardır: 1. ad, 2. sıfat, 3. zamir, 4. zarf, 5. edat, 6. bağlaç, 7. ünlem, 8. fiil. Bunlar genel bir sınıflandırmada ilk yedisi varlık ve nesnelere ilgili *ad*, sekizincisi de oluş ve kılış gösteren *fiil* olmak üzere iki ana türde toplanabilir.

MEB6s25: Kendi başlarına anlamlı olan ya da cümlede anlam kazanan ses birliklerine sözcük denir.

TUTİBAY6s45: Anlamı veya görevi bulunan ve tek başına kullanılan ses ya da sesler topluluğuna kelime (sözcük) denir.

SERHAT6s19: Sözcüklerin bir hecesini öteki hecelerinden daha baskılı okumaya sözcük vurgusu diyoruz.

ELİT6s38: Cümle sözcüklerle oluşmuştur.

ELİT7s29: Tek başına anlamı olan ya da cümle kuruluşlarında anlamın tamamlanmasına yardım eden ses veya ses topluluğuna sözcük (kelime) denir.

ELİT7s85: Sözcük, anlamı olan, aynı dili konuşan kimselerce tanınan, bilinen, ses veya ses birliği, sözdür.

YILDIRIM6s87: Kendi başına anlamı olan ya da tek başına anlamı olmadığı halde cümle içerisinde anlamı bütünleyen sözlere sözcük (kelime) denir.

MAHİR626: Cümle kurmaya yarayan anlamlı veya görevli ses ya da ses birliklerine sözcük (kelime) denir.

MAHİR7s12: Cümle kurmaya yarayan anlamlı veya görevli ses ya da ses birliklerine sözcük (kelime) denir.

► Zeynep Korkmaz sözlüğünde *sözcük* terimi yerine “kelime” terimini kullanmıştır. Kitapların beş tanesinde sözcük ve kelime terimleri bir arada kullanılmış, dört tanesinde ise sadece “sözcük” terimi kullanılmıştır.

Kelime vurgusu konusunda da geçen bu terimleri hatırlayacak olursak ilköğretimde daha çok sözcük teriminin tercih edildiğini söyleyebiliriz: “Korkmaz’la birlikte sadece Tutubay yayınlarının 6. sınıf kitabında “kelime vurgusu” terimi kullanılmış, diğer 13 kitapta “sözcük vurgusu” terimi kullanılmıştır.”

Zeynep Korkmaz sözlüğünde sekiz kelime türü olduğunu belirtiyor. Bu görüş tüm ilköğretim kitaplarında da aynı şekildedir. Ancak bu terimler içerik olarak değilse de ad olarak farklılık göstermektedir

GRAMER TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ	AD	SIFAT	ZARF	ZAMİR	EDAT	BAĞLAÇ	ÜNLEM	FİİL
MEB6	Ad (İsim)	Sıfat (Ön Ad)	Zarf (Belirteç)	Zamir (Adıl)	<u>Edat</u> (İlgeç)	Bağlaç	Ünlem	Eylem (Fiil)
MEB7	Ad	Sıfat (Ön Ad)	Zarf (Belirteç)	Zamir (Adıl)	<u>Edat</u> (İlgeç)	Bağlaç	Ünlem	Eylem
MEB8		Sıfat	Zarf (Belirteç)	Adıl (Zamir)	<u>Edat</u> (İlgeç)	Bağlaç	Ünlem	Eylem
SERHAT6	Ad	Sıfat (Ön Ad)	Belirteç (Zarf)	Adıl (Zamir)	<u>İlgeç</u> (Edat)	Bağlaç	Ünlem	Fiil
SERHAT7	Ad	-	Belirteç (Zarf)	Adıl (Zamir)	<u>İlgeç</u> (Edat)	Bağlaç	Ünlem	Eylem
SERHAT8	Ad	-		-	-	Bağlaç	Ünlem	Eylem
ELİT6	Ad (İsim)	Ön Ad (Sıfat)	Belirteç (Zarf)	Adıl (Zamir)	<u>İlgeç</u> (Edat)	Bağlaç	Ünlem	Eylem (Fiil)
ELİT7	Ad	Ön Ad (Sıfat)	-	Adıl (Zamir)	-	Bağlaç	Ünlem	Eylem
ELİT8	Ad	Sıfat	Belirteç (Zarf)	Adıl (Zamir)	<u>İlgeç</u> (Edat)	Bağlaç	Ünlem	Eylem
YILDIRIM6	Ad (İsim)	Sıfat	Belirteç (Zarf)	Adıl (Zamir)	<u>İlgeç</u> (Edat)	Bağlaç	Ünlem	Fiil
YILDIRIM7	Ad (İsim)	Ön Ad (Sıfat)	Belirteç (Zarf)	Adıl (Zamir)	<u>İlgeç</u> (Edat)	Bağlaç	Ünlem	Fiil
YILDIRIM8	Ad	Ön Ad (Sıfat)	Belirteç (Zarf)	-	<u>İlgeç</u> (Edat)	Bağlaç	Ünlem	Eylem (Fiil)
TUTİBAY6	İsim (Ad)	Sıfat	Zarf	Zamir	<u>Edat</u> (İlgeç)	Bağlaç	Ünlem	Fiil
TUTİBAY7	İsim	Sıfat	Zarf	Zamir	<u>Edat</u> (İlgeç)	Bağlaç	Ünlem	Fiil
TUTİBAY8	Ad	-	Belirteç (Zarf)	-		Bağlaç	Ünlem	Eylem
MAHİR6	Ad (İsim)	Sıfat (Ön Ad)	Belirteç (Zarf)	Zamir (Adıl)	<u>Edat</u> (İlgeç)	Bağlaç	Ünlem	<u>Fiil</u> (Eylem)
MAHİR7	Ad (İsim)	Sıfat (Ön Ad)	Zarf (Belirteç)	Zamir (Adıl)	<u>Edat</u> (İlgeç)	Bağlaç	Ünlem	<u>Fiil</u> (Eylem)
MAHİR8	Ad (İsim)	-	Zarf (Belirteç)	-	-	Bağlaç	Ünlem	Fiil

Kelime türleriyle ilgili olarak, kitaplarda kullanılan terimleri gösteren genel tablo

3.3.1.1. Ad

KORKMAZ: 1. Canlı ve Cansız varlıklara, çeşitli somut ve soyut kavramlara ad olan kelime türü: Ayşe, ağaç, toplum vb. Adlar özel ad, tür adı, somut ad, soyut ad, topluluk adı türlerine ayrılır.

2. Bir oluş ve kılış bildiren fiilin dışında kalan ve ad gibi çekilebilen kelime sınıflarının tümüne verilen ad; ad, sıfat, zamir, edat, bağlaç ve ünlemi içine alan geniş kapsamlı ad; ad soylu söz: ağız, dil, pınar, yürekli vb.

TUTİBAY6s118: Varlıkları ya da kavramları belirten kelimelere isim (ad) denir.

TUTİBAY7s57: Bir canlıyı, bir varlığı, bir kavramı ya da bir durumu anlatan kelimelere isim denir.

MEB6s71: Varlık ve kavramları karşılayan sözcüklere ad(isim) denir.

MEB7s58: Canlı, cansız varlıkları, kavramları karşılamaya yarayan sözcüklere ad denir.

SERHAT6s57: Varlıkları, kavramları anlatmaya, tanıtmaya yarayan sözcüklere ad denir.

ELİT6s71: Varlıkları ve soyut kavramları tanımaya yarayan sözcüklere ad (isim) denir.

ELİT7s25: Varlıkları karşılayan ya da bildiren sözcüklere ad denir.

YILDIRIM6s117: Varlık ve kavramları karşılayan sözcüklere ad (isim) denir.

YILDIRIM7s86: Kardeş, Antalya, anne, el sözcükleri bize birtakım varlıkları anlatmaktadır. Bunlara ad (isim) diyoruz.

YILDIRIM8s68: Bir varlığı ifade eden sözcüğe ad denildiğini biliyorsunuz.

MAHİR6s108: Varlıkları tanıtmaya, başka varlıklardan ayırt etmemize yarayan sözcüklere ad (isim) denir.

MAHİR7s106: Bir varlığı tanıtan sözcüklere ad (isim) denir.

► Zeynep Korkmaz bu konuyla ilgili olarak sözlüğünde ad terimini kullanıyor; hiçbir yerde isim demiyor.

İlköğretim okullarının tamamına yakınında da ad terimi tercih ediliyor. Kitapların 8 tanesinde hem ad hem de isim terimi, 9 tanesinde sadece ad terimi, bir tanesinde ise sadece isim terimi tercih ediliyor. Buradan da anlaşılacağı gibi en çok kabul gören terim “ad”dır.

Bir üst sınıfın kitabında farklı bir terim kullanan tek yayınevi de Tutibay yayınlarıdır.

İçerik konusunda ise hem Korkmaz’ın sözlüğündeki bilgiler, hem de ilköğretim kitaplarındaki bilgiler birbiriyle örtüşüyor.

3.3.1.1.1. Özel Ad

KORKMAZ: Tek bir kişiyi, belli bir varlığı veya topluluğu gösteren ad. Kişi, yer, kuruluş, din vb. adları özel adlardır: Mustafa Kemal Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Ankara vb.

TUTİBAY6s118: Özel olarak belli bir varlığa verilen isimlere özel isim denir.

TUTİBAY7s57: Varlıklara özel olarak verilen isimlere özel isim denir.

MEB6s71: Yeryüzünde tek bir varlığı, kavramı karşılayan adlara özel ad denir.

MEB7s58: özel ad

ELİT6s71: Tek varlığa, kavrama verilen adlara özel ad diyoruz.

YILDIRIM6s117: Yeryüzünde bir tek varlığı, kavramı karşılayan adlara özel ad denir.

Burdur, Kepez adları evrende tek olan varlıkları anlatıyor. Böyle adlara özel ad denir.

YILDIRIM8s68: Adlara; varlıklara verilişlerine (özel ad, cins adı), varlıkların oluşlarına (somut ad, soyut ad) ve varlıkların sayısına göre (tekil ad, çoğul ad, topluluk adı) denildiğini biliyorsunuz.

MAHİR6115: Dünyada eşi benzeri olmayan adlara özel adlar denir.

MAHİR7s106: Dünyada eşi benzeri olmayan adlara özel adlar denir.

► Bu konudaki terim farklılığı sadece ikinci sözcükle ilgilidir. “özel” sözcüğü tüm kitaplarda aynıdır. Özel isim ve özel ad şeklinde iki ayrı kullanım görülmüştür.

3.3.1.1.2. Tür Adı

KORKMAZ: Aynı türden olan varlıklara soyut kavramlara verilen genel ad: ağaç, ateş, çiçek vb.

TUTİBAY6s118: Tek olan belli bir varlığı değil, aynı türden olan varlıkları anlatan isimlere cins isim denir.

TUTİBAY7s57: Tek bir varlığın değil, aynı cinsten olan; eşi benzeri bulunan varlıkların adına cins ismi denir.

MEB6s71: Aynı türden varlıkları karşılayan sözcüklere cins (tür) adı denir.

MEB7s58: Tür adı

SERHAT6s57: Aynı cinsten olan varlıkları anlatmaya yarayan sözcüklere de cins adı denir.

ELİT6s71: Aynı türden varlıklara verilen ada tür (cins) adı denir.

YILDIRIM6s117: Aynı türden varlıkları anlatmaya yarayan adlara tür(cins) adı denir.

YILDIRIM7s86: Şehir, deniz vb. adlar aynı cinsten varlıkların tümünü anlatıyor. Böyle adlara da tür (cins) adı diyoruz.

YILDIRIM8s68: Adlara; varlıklara verilişlerine (özel ad, cins adı), varlıkların oluşlarına (somut ad, soyut ad) ve varlıkların sayısına göre (tekil ad, çoğul ad, topluluk adı) denildiğini biliyorsunuz.

MAHİR6s115: Dünyada benzeri bulunan adlara cins (tür) adları denir.

MAHİR7s106: Dünyada birçok benzeri bulunan adlara cins (tür) adları denir.

► Tüm yayınevleri en az bir kitabında bu konudan bahsetmiş ve kitapların dört tanesinde cins adı, bir tanesinde tür adı, altı tanesinde ise hem tür adı hem de cins adı kullanılmıştır.

3.3.1.1.3. Somut Ad

KORKMAZ: Gösterdikleri, belirttikleri nesnelere duyular yoluyla algılanan ve maddi varlıklara ad olan kelime türü: taş, insan vb.

TUTİBAY6s122: Varlığını duyularımız yoluyla hissedebildiğimiz varlıklara madde ismi (somut isim) denir.

TUTİBAY7s57: Duyularımız yoluyla kavrayabildiğimiz ve hissedebildiğimiz varlıkların adına madde ismi (somut isim) denir.

MEB6s71: Duyu organlarımızla algılayabildiğimiz varlık adlarına somut ad denir.

MEB7s36: Duyu organlarımızdan herhangi biriyle varlığı belirlenebilen, nesnelere karşıl原因an sözcüklere somut anlamlı sözcük adı verilir.

MEB7s58: somut ad

SERHAT6s57: Var olduklarını duyularımızla anlayabildiğimiz varlıkları anlatan adlara somut ad denir.

ELİT6s71: Duyu organlarımızla algıladığımız varlıkların adına somut ad diyoruz.

YILDIRIM6s122: Duyu organlarımızla algılayabildiğimiz varlıkların adlarına somut ad (madde ismi) denir.

YILDIRIM7s87: Duyu organlarımızla algılayabildiğimiz varlıkların adlarına somut ad (madde adı) denir.

YILDIRIM8s68: Adlara; varlıklara verilişlerine (özel ad, cins adı), varlıkların oluşlarına (somut ad, soyut ad) ve varlıkların sayısına göre (tekil ad, çoğul ad, topluluk adı) denildiğini biliyorsunuz.

MAHİR6s109: Görme, tatma, dokunma, işitme, koklama gibi duyularımızla algılayabildiğimiz varlıkların adlarına somut (madde) adlar denir.

MAHİR7s106: Varlıklarını duyu organlarımızla algılayabildiğimiz adlara somut (madde) ad denir.

► Tüm yayınevlerinde birbirine benzer açıklamalarla yer alan bu konu hakkında iki farklı terim kullanılmıştır. Zeynep Korkmaz'ın sözlüğünde ve 12 ilköğretim kitabında bu konuyla ilgili olarak "somut" terimi kullanılmıştır. Tubitay, Yıldırım ve Mahir yayınlarına ait altı kitapta ise somut ad yanında "madde adı" veya "madde ismi" terimleri de kullanılmıştır.

3.3.1.1.4. Soyut Ad

KORKMAZ: Varlığı düşünce yoluyla kabul edilen ve söylendiğinde, zihinde belli bir görüntü veya tasavvur uyandırmayan kavramın adı: Soy, ün, düz, korku vb.

TUTİBAY6s122: Duyularımız yoluyla kavrayabildiğimiz varlıkları değil, kavramları anlatan isimlere mana ismi (soyut isim) denir.

MEB6s71: Duyu organlarımızla algılayamadığımız, ancak aklımızla ya da duygularımızla kavrayabildiğimiz kavramların adlarına soyut ad denir.

MEB7s36: Duyu organlarının herhangi biriyle algılanamayan, akıl yoluyla kavranabilen, varlıkları anlatan sözcüklere soyut anlamlı sözcükler adı verilir.

MEB7s58: soyut ad

SERHAT6s57: Var olduklarını ancak zihin yoluyla kavrayabildiğimiz varlık ve kavramları anlatan adlara soyut ad denir.

ELİT6s71: Duyu organlarımızla algılayamadığımız, ancak akılda tasarlayıp var olduğunu kabul ettiğimiz varlıkların adı olan sözcüklere soyut ad denir.

YILDIRIM6s122: Duyu organlarımızla algılayamadığımız, ancak akılda tasarladığımız ya da sezdiğimiz kavramların adlarıdır. Bu tür adlara da soyut ad (mana ismi) denir.

YILDIRIM7s87: Aklımızla tasarlayabildiğimiz varlıkların adlarına da soyut ad (mana adı) diyoruz.

YILDIRIM8s68: Adlara; varlıklara verilişlerine (özel ad, cins adı), varlıkların oluşlarına (somut ad, soyut ad) ve varlıkların sayısına göre (tekil ad, çoğul ad, topluluk adı) denildiğini biliyorsunuz.

MAHİR6s109: Düşünce yoluyla kavradığımız adlara soyut (mana) adlar denir.

MAHİR7s106: Görme, tatma, dokunma, işitme, koklama gibi duyularımızla algılayamadığımız, ancak var olduğunu düşünce yoluyla kabul ettiğimiz adlara soyut (mana) ad diyoruz.

►Tüm yayınevlerinde birbirine benzer açıklamalarla yer alan bu konu hakkında iki farklı terim kullanılmıştır. Zeynep Korkmaz'ın sözlüğünde ve 11 ilköğretim kitabında bu konuyla ilgili olarak "soyut" terimi kullanılmıştır. Tubitay, Yıldırım ve Mahir yayınlarına ait dört kitapta ise somut ad yanında "mana adı" ve "mana ismi" terimleri de kullanılmıştır.

3.3.1.1.5. Tekil Ad

KORKMAZ: Teklik: Adlarda ve çekimli fiillerde nesne veya şahsın sayıca tek olması durumu.

TUTİBAY6s122: Aynı tür varlıkların bir tanesini anlatan isimlere tekil isimler denir.

TUTİBAY7s57: Aynı türden varlıkların bir tanesini anlatan isimlere tekil isimler denir.

MEB6s74: Aynı türden tek bir varlığı anlatan adlara tekil ad denir.

MEB7s58: tekil ad

YILDIRIM6s122: Aynı türden bir tek varlığı anlatan adlara tekil ad denir.

YILDIRIM7s87: Aynı cinsten olan varlıklardan bir tanesini anlatan adlara tekil ad denir.

YILDIRIM8s68: Adlara; varlıklara verilişlerine (özel ad, cins adı), varlıkların oluşlarına (somut ad, soyut ad) ve varlıkların sayısına göre (tekil ad, çoğul ad, topluluk adı) denildiğini biliyorsunuz.

MAHİR7s107: Aynı türden bir varlığı ifade eden adlara tekil ad denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde bu konuyla ilgili olarak sadece "teklik" kavramına rastlanmıştır. Sekiz ilköğretim kitabında ise "tekil isim" veya "tekil ad" terimi kullanılmıştır.

İlköğretim kitaplarında sadece varlıklar için yapılan bu açıklama Zeynep Korkmaz'ın sözlüğünde fiillerde şahsın teklik ya da çoğulluğunu ifade edebilmek için de kullanılmıştır. Kısacası Zeynep Korkmaz bu konuyu daha genel olarak ele almıştır. Bilgiler ise birbiriyle örtüşmektedir.

3.3.1.1.6. oğul Ad

TUTİBAY6s122: Aynı tür varlıkların birden fazlasını anlatan isimlere çoğul isimler denir.

TUTİBAY7s57: Aynı tür varlıkların birden fazlasını anlatan isimlere çoğul isimler denir.

MEB6s74: Birden fazla varlığı anlatan adlara çoğul ad denir. Tekil bir adı çoğul yapmak için –ler, -lar eklerinden uygun olanı kullanılır.

MEB7s58: oğul ad

SERHAT6s57: birden çok varlığı anlatmaya yarayan adlara çoğul ad denir.

YILDIRIM6s122: Birden fazla varlığı anlatan adlara çoğul ad denir.

YILDIRIM7s87: Aynı cinsten birden fazla varlığı anlatan adlara çoğul ad denir.

YILDIRIM8s68: Adlara; varlıklara verilişlerine (zel ad, cins adı), varlıkların oluşlarına (somut ad, soyut ad) ve varlıkların sayısına göre (tekil ad, çoğul ad, topluluk adı) denildiğini biliyorsunuz.

MAHİR6s108: oğul anlamı taşıyan adlara çoğul adlar denir.

MAHİR7s107: Aynı türden varlıkların birden fazla olduğunu (okluk) belirten adlara çoğul ad denir.

►Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü'nde "teklik" ten bahsetmiş fakat "okluk"tan bahsetmemiştir. Bu konuyla ilgili olarak ilgili sözlükte sadece çoğul ekine rastlanmıştır.

İlköğretim kitaplarında ise tüm yayınevleri çoğul terimini kullanmıştır. Bu terim de ya "oğul ad" ya da "oğul isim" olarak kullanılmıştır. Kitaplardaki bilgiler ise birbiriyle örtüşmektedir

3.3.1.1.7. Topluluk Adı

KORKMAZ: Topluluk Adı: Şekil bakımından teklik durumunda olduğu halde, anlamca topluluk kavramı taşıyan ad: alay, bölük, grup, ordu vb.

TUTİBAY6s123: oğul eki almadığı halde yine de birden fazla varlığı anlatan isimlere topluluk ismi denir.

TUTİBAY7s57: oğul eki almadığı halde yine de birden fazla varlığı anlatan isimlere topluluk ismi denir.

MEB6s74: oğul anlam taşıyan ve bir topluluğu karşılayan biçimce tekil adlara topluluk adı denir.

MEB7s58: topluluk adı

SERHAT6s57: Biçimce tekil oldukları halde, anlamca çoğul olan adlar vardır. Bunlara topluluk adı diyoruz.

YILDIRIM6s122: Tekil olarak kullanıldığı halde çoğul anlam taşıyan ve bir topluluğu karşılayan adlara topluluk adı denir.

YILDIRIM7s87: Tekil olarak kullanıldığı halde çoğul anlam taşıyan ve bir topluluğu karşılayan adlara topluluk adı denir.

YILDIRIM8s68: Adlara; varlıklara verilişlerine (özel ad, cins adı), varlıkların oluşlarına (somut ad, soyut ad) ve varlıkların sayısına göre (tekil ad, çoğul ad, topluluk adı) denildiğini biliyorsunuz.

MAHİR7s107: Çoğul anlam taşıyan adlara topluluk adı diyoruz.

► “Topluluk” terimi hem Gramer Terimleri Sözlüğü’nde hem de ilköğretim kitaplarında aynı şekilde adlandırılmıştır. Farklılık yine “ad” ve “isim” sözcüklerinde görülmüştür. Kısacası terim “topluluk adı” ve “topluluk ismi” olarak adlandırılmıştır ve tüm tanımlardaki içerikler birbiriyle örtüşmektedir. Sadece Elit Yayınlarında bu konudan bahsedilmemiştir.

3.3.1.2. Sıfat

KORKMAZ: Somut ve soyut ad ve kavramları niteleme, belirtme, yer gösterme, sayı gösterme, sorma gibi çeşitli yönlerden vasıflandıran, sınırlayan, kelime türü: doğru imla, ağır yük, uzun yol, ince iş, güzel fikir, hangi iş vb.

TUTİBAY6s139: Varlıkların sayılarını belirten, işaret yoluyla yerleri gösteren, onlarla ilgili soru soran ya da varlıkları niteleyen kelimelere sıfat denir.

TUTİBAY7s62: Varlıkları niteleyen ya da sayılarını belirten, işaret yoluyla yerleri gösteren, onlarla ilgili soru soran kelimelere sıfat denir.

MEB6s86: Adların önünde yer alıp onları niteleyen veya belirten sözcüklere sıfat (ön ad) denir.

MEB7s72: Varlık, kavram ve nesneleri durum, renk, biçim, sayı gibi çeşitli yönlerden niteleyen ya da belirten sözcüklere sıfat (ön ad) denir.

MEB8s62: Varlıkların durumlarını, biçimlerini, nasıl olduklarını belirten ve niteleyen sözcüklere sıfat denildiğini öğrenmiştiniz.

SERHAT6s191: Adların durumlarını, renklerini, sayılarını, yerlerini vb. gösteren, kısaca adları türlü yönlerden niteleyen ve belirten sözcükler vardır. Bulara sıfat (ön ad) denir.

ELİT6s82: Adlardan önce gelerek onları niteleyen ya da belirten sözcüklere ön ad (sıfat) denir. Ön adlar daima bir adla kullanılır ve bir sözcük grubu oluşturur.

ELİT7s85: Ön ad (sıfat), varlıkları (adı) niteleyen, belirten sözcüklerdir.

ELİT8s43: Adların özelliklerini bildiren sözcüklere sıfat denildiğini biliyorsunuz.

YILDIRIM6s140: Varlıkların rengini, durumunu, biçimini, sayısını ve yerini bildiren sözcüklere sıfat denir.

YILDIRIM7s111: Adları çeşitli yönlerden niteleyen ve belirten sözcüklere ön ad (sıfat) denir.

YILDIRIM8s76: Varlıkları niteleyen ya da belirten sözcüklere ön ad (sıfat) denir.

MAHİR6s124: Addan önce gelerek o adı niteleyen ya da belirten sözcüklere sıfat (ön ad) denir.

MAHİR7s121: Addan önce gelerek o adı niteleyen ya da belirten sözcüklere sıfat (ön ad) denir.

► Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü'nde bu sözcük türüyle ilgili olarak sadece "sıfat" terimini kullanmış, "ön ad" terimini hiçbir yerde kullanmamıştır. İlköğretim yayınlarının ise en az bir kitabında mutlaka bu konudan bahsedilmiştir. Tam olarak 14 kitabın beş tanesinde sadece sıfat terimi, dokuz tanesinde ise "ön ad" ve "sıfat" terimleri birlikte kullanılmıştır. Ön ad terimini tek başına kullanan hiçbir yayınevi yoktur. Kitaplardaki tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

Milli Eğitim, Elit ve Yıldırım yayınlarında ise bir kitapta konuyla ilgili olarak "sıfat" terimi kullanılırken başka bir sınıfın kitabında "ön ad(sıfat)" terimi kullanılmış; böylelikle her yıl aynı terimin kullanılmadığı görülmüştür

3.3.1.2.1. Nitelik Sıfatı

KORKMAZ: Varlıkları durum, biçim, renk vb. bakımlardan niteleyen sıfat: *Türk kumandanının daha toz konmamış olan yumuşak ve geniş koltuğuna yerleşti.* (Ö. Seyfettin, *Beyaz Lale*, s.150).

TUTİBAY6s145: Varlıkları durum veya biçim bakımından niteleyen sıfatlara niteleme sıfatları denir.

TUTİBAY7s68: Varlıkların rengini ve niteliğini belirten sıfatlara niteleme sıfatları denir.

MEB6S86 Varlıkların rengini, biçimini, durumunu, niteleyen ön adlara niteleme sıfatı (niteleme ön adı) denir. Niteleme sıfatları, varlık adına “nasıl” sorusu yöneltilecek bulunur.

MEB7s72: Kendisinden sonra gelen adları niteleyen, onların nasıl olduklarını açıklayan sıfatlar niteleme sıfatıdır.

SERHAT6s191: Adların durumunu, biçimini, rengini bildiren sıfatlara niteleme sıfatları diyoruz.

ELİT6s82: Adlardan önce gelerek onların durumunu, biçimlerini, rengini kısaca tüm özelliklerini bildirir. Bu özellikteki ön adlar niteleme ön adlarıdır.

ELİT8s43: Sıfatlar; soru sıfatı, sayı sıfatı, belgisiz sıfat, işaret sıfatı ve niteleme sıfatı olarak türlere ayrılır.

YILDIRIM6s140: Bir addan önce gelerek o varlığın rengini, biçimini, durumunu belirten sıfatlara niteleme sıfatları denir.

MAHİR6s124: Bir addan önce gelerek o varlığın rengini, biçimini, şeklini kısaca nasıl ve nice olduğunu bildiren sıfatlara niteleme sıfatları denir.

MAHİR7s122: Bir addan önce gelerek o varlığın rengini, biçimini, şeklini kısaca nasıl ve nice olduğunu bildiren sıfatlara niteleme sıfatları denir.

► Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğünde bu sıfat türüyle ilgili olarak sadece “nitelik sıfatı” terimini kullanmış, “niteleme sıfatı” terimini hiçbir yerde kullanmamıştır. İlköğretim yayınlarında ise her yayınevi en az bir kitabında bu konudan bahsetmiş ve tüm kitaplarda konuyla ilgili olarak niteleme sıfatı ya da niteleme ön adı terimleri kullanılmıştır

3.3.1.2.2. Belirtme Sıfatı

KORKMAZ: Adları işaret, soru, belirsizlik ve sayı bakımından belirten sıfat: bu yaz, şu ağaç, kaç gün vb.

MEB6s89: Adlardan önce gelip onların sayılarını bildiren, yerlerini işaret eden, durumlarını sorarak ya da kesin olmayan biçimlerde belirten ön adlara belirtme sıfatları denir.

TUTİBAY6s145: Varlıkların sayısını, sırasını veya işaret yoluyla yerini belirten ya da onlarla ilgili soru soran kelimelere belirtme sıfatları denir.

TUTİBAY7s68: Varlıkların sayısını, sırasını belirli ya da belirsiz şekilde anlatan ya da işaret yoluyla yerini belirten, onlarla ilgili soru soran kelimelere belirtme sıfatları denir.

ELİT6s82: Adları sayıca, işaret yoluyla, soru olarak, belli belirsiz belirtir. Bu tür ön adlar belirtme ön adlarıdır.

SERHAT6s198: Cümlelerde adları işaret, sayı, belgisizlik, ve soru yönlerinden belirten sözcükler vardır. İşte böyle, varlıkları türlü yönlerden belirten sözcüklere belirtme sıfatı diyoruz.

SERHAT6s198: Varlıkları türlü yönlerden belirten sözcüklere belirtme sıfatı denir.

YILDIRIM6s140: Varlıkların işaret yoluyla yerlerini belirten sayılarını gösteren, onları yarı belli bir biçimde ya da soru yoluyla belirten sıfatlara belirtme sıfatları denir.

MAHİR6s125: Adları işaret, sayı, soru veya belirli olmayan, şöyle böyle belirten sıfatlara belirtme sıfatları denir.

MAHİR7s122: Adları işaret, sayı, soru veya belirli olmayan, şöyle böyle belirten sıfatlara belirtme sıfatları denir.

► Bu konuyla ilgili olarak hem Gramer Terimleri Sözlüğünde hem de ilköğretim kitaplarında “belirtme sıfatları” terimi kullanılmıştır. Bu kitaplardaki tanımlar birbiriyle örtüşmektedir. Ayrıca bir kitapta “belirtme ön adı” terimi de kullanılmıştır.

3.3.1.2.2.1. İşaret Sıfatı

KORKMAZ: Somut ve soyut varlıklarla türlü nesne ve kavramları yer, zaman ve tasavvurda uzaklığına göre işaret ederek belirten sıfatlar: bu, şu, o: *Bari şu hastalık olmasaydı* (A. H. Tanpınar, *Huzur*, s.18).

MEB6s93: Varlık adlarını göstererek belirten sıfatlara işaret sıfatları denir.

MEB7s72: Adları işaret yoluyla belirten sıfatlar işaret sıfatıdır.

TUTİBAY6s146: Sıfatları, varlıkları işaret yoluyla belirten sıfatlara işaret sıfatları denir.

TUTİBAY7s68: Varlıkların yerini işaret yoluyla bildiren sıfatlara işaret sıfatları denir.

SERHAT6s198: Varlık adlarını işaret yoluyla belirten sıfatlara işaret sıfatları denir.

ELİT6s93: Adları işaret yoluyla belirten adlara işaret ön adları denir.

ELİT7s103: Bu, şu, o sözcükleri adı niteliyorsa gösterme ön adıdır.

ELİT8s43: Sıfatlar; soru sıfatı, sayı sıfatı, belgisiz sıfat, işaret sıfatı ve niteleme sıfatı olarak türlere ayrılır.

YILDIRIM6s146: Varlık adlarını işaret yoluyla belirten sıfatlara işaret sıfatları denir.

MAHİR6s131: Varlıkların yolunu işaret yoluyla belirten sıfatlara işaret sıfatları denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde olduğu gibi sekiz ilköğretim kitabında da “işaret sıfatı” terimi kullanılmıştır. Ayrıca “işaret ön adı” ve “gösterme ön adı” terimleri de kullanılmıştır. Konuyla ilgili tüm açıklamalar birbiriyle örtüşmektedir

3.3.1.2.2.2. Soru Sıfatı

KORKMAZ: Adın yerini, sayısını, durumunu ve zamanını soru yoluyla belirten sıfat: Kaç defa, hangi çocuk, kaçınıcı kat, ne zaman gibi.

MEB6s93: Adların önünde yer alıp onları soru yoluyla belirten sıfatlara soru sıfatı denir.

MEB7s72: Varlıkları soru yoluyla belirten sözcüklere soru sıfatı adı verilir.

TUTİBAY6s153: Varlıkları soru yoluyla belirten sıfatlara soru sıfatları denir.

TUTİBAY7s69: Varlıkları soru yoluyla bildiren sıfatlara soru sıfatları denir.

ELİT6s93: Adları soru yoluyla belirten ön adlara soru ön adı denir..

ELİT8s43: Sıfatlar; soru sıfatı, sayı sıfatı, belgisiz sıfat, işaret sıfatı ve niteleme sıfatı olarak türlere ayrılır.

YILDIRIM6s146: Varlıkların yerini, durumunu, sayısını soru yoluyla belirten sıfatlara soru sıfatları denir.

MAHİR6s131: Varlıkların yerlerini, sayılarını, durumlarını ve özelliklerini soru yoluyla belirten sıfatlara soru sıfatları denir.

► Konuyla ilgili tüm açıklamalar birbiriyle örtüşmektedir. Gramer Terimleri Sözlüğünde olduğu gibi yedi ilköğretim kitabında da “soru sıfatı” terimi kullanılmıştır. Ayrıca bir ilköğretim kitabında “soru ön adı” terimi kullanılmıştır

3.3.1.2.2.3. Belgisiz Sıfat

KORKMAZ: Belirsizlik Sıfatı: Kişileri, nesnelere ve diğer kavramları karşılayan adları; sayı, miktar vb. bakımlardan kabataslak gösteren sıfat: Bir akşam birkaç kişi, her gün, hiç kimse, bazı insanlar vb.

MEB6s93: Varlıkları belli belirsiz bildiren sıfatlara belgisiz sıfat denir.

MEB7s73: Bir adın durumunu, sayısını, kim olduğunu kesin olarak değil de belgisiz olarak belirten sıfatlar belgisiz sıfatlardır.

TUTİBAY6s153: İsimleri tam ve açık olarak anlatamayan sıfatlara belgisiz sıfatlar denir.

TUTİBAY7s69: Varlıkları tam olarak değil belli belirsiz anlatan sıfatlara belgisiz sıfatlar denir.

ELİT6s93: Varlıkları tam olarak değil de aşağı yukarı, belli belirsiz belirten ön adlara belgisiz ön adlar denir.

ELİT8s43: Sıfatlar; soru sıfatı, sayı sıfatı, belgisiz sıfat, işaret sıfatı ve niteleme sıfatı olarak türlere ayrılır.

YILDIRIM6s146: Varlıkların sayısını, yerini, durumunu belli belirsiz anlatan sıfatlara belgisiz sıfatlar denir.

MAHİR6s132: Varlıkların yerlerini, sayılarını, özelliklerini tam olarak değil de belirsiz olarak gösteren sıfatlara belgisiz sıfatlar denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde konuyla ilgili olarak “belirsizlik sıfatı” terimi kullanılmış, ilköğretim kitaplarında bu terim hiç kullanılmamıştır. Konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında “belgisiz sıfat” ve “belgisiz ön ad” terimleri kullanılmıştır.

3.3.1.2.2.4. Sayı Sıfatı

KORKMAZ: Varlıkları, miktar, sıra, üleştirme, topluluk vb. bakımlardan belirten sıfatlar: Üç gün, ikinci çocuk, üçer elma vb.

MEB7s72: Adları soru bakımından belirten sıfatlar sayı sıfatlarıdır.

TUTİBAY6s152: Varlıkların miktarını tam veya ondalık sayılarla belirten, onların belli bir sıralama içindeki yerini gösteren veya bir paylaşımındaki dağılımı ifade eden sıfatlara sayı sıfatları denir.

TUTİBAY7s69: Varlıkları sayı, sıra ve parça bildirerek belirten sıfatlara sayı sıfatları denir.

ELİT6s93: Varlıkların sayısını belirten ön adlara sayı ön adları denir.

ELİT8s43: Sıfatlar; soru sıfatı, sayı sıfatı, belgisiz sıfat, işaret sıfatı ve niteleme sıfatı olarak türlere ayrılır.

YILDIRIM6s146: Varlık adlarının sayısını gösteren sıfatlara sayı sıfatları denir.

►Konuyla ilgili tüm açıklamalar birbiriyle örtüşmektedir. Gramer Terimleri Sözlüğünde olduğu gibi beş ilköğretim kitabında da “sayı sıfatı” terimi kullanılmıştır. Ayrıca bir kitapta da “sayı ön adı” terimi kullanılmıştır.

3.3.1.2.2.4.1. Sıra Sayı Sıfatı

KORKMAZ: Sayı adlarından $+(I)ncI / +(U)ncU$ ekiyle kurulan ve sıra kavramı bildiren sıfat: Birinci gün, üçüncü yıl, sekizinci kat vb.

MEB7s72: Adların bir dizideki sırasını belirten sıfatlar sıra sayı sıfatıdır.

TUTİBAY6s153: Belli bir sıraya göre dizilmiş sayıları ifade eden sıfatlar sıra sayı sıfatıdır.

TUTİBAY6s769: Varlıkların belli bir sıra içinde yerini belirten sıfatlara sıra sayı sıfatı denir.

YILDIRIM6s149: Varlıkların sırasını gösteren sözcüklere sıra sayı sıfatı denir.

ELİT6s93: Sıra sayı ön adları: Yedinci kat

► Konuyla ilgili tüm açıklamalar birbiriyle örtüşmektedir. Gramer Terimleri Sözlüğünde olduğu gibi diğer ilköğretim kitabında da “sıra sayı sıfatı” terimi kullanılmıştır. Ayrıca “sıra sayı ön adı” terimi de kullanılmıştır.

3.3.1.2.2.4.2. Kesirli Sayı Sıfatı

KORKMAZ: Nesnelerin sayıca bir parçasını belirten sıfatlar; tam sayıların bir parçasını, kesirli sayıları gösteren sayı sıfatları. Beşte bir, yüzde yetmiş vb.

MEB7s72: Belirtilen adın eşit parçalarından her birini belirten sıfatlar kesir sayı sıfatıdır.

TUTİBAY6s153: Birer tam sayı göstermeyen sıfatlara kesir sayı sıfatı denir.

TUTİBAY6s769: Tam sayıları değil, kesirli sayıları belirten sıfatlara kesir sayı sıfatı denir.

YILDIRIM6s149: Bütüne ait parçaları gösteren sözcüklere kesir sayı sıfatı denir.

ELİT6s93: Kesir sayı ön adları: Çeyrek ekmek

► Bu konuyla ilgili olarak Gramer Terimleri Sözlüğünde “kesirli sayı sıfatı” ilköğretim kitaplarında ise “kesir sayı sıfatı” terimi kullanılmıştır.

3.3.1.2.2.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatı

KORKMAZ: Asıl sayılar üzerine –Ar, –şAr eklerinin getirilmesiyle kurulan ve ilgili olduğu nesneyi sayı bakımından paylaşırma, dağıtma, ayırma ve bölük bölük gösterme yönlerinden açıklayan sıfatlar: beşer soru, yedişer kişi vb.

MEB7s72: Adların eşit bölünüşünü belirten sıfatlar üleştirme sayı sıfatıdır.

MEB6s90: Asıl sayı, kesir sayı, sıra sayı, üleştirme (paylaşırma) sayı sıfatları

TUTİBAY6s153: Paylaştırma anlamı ifade eden sıfatlara üleştirme sayı sıfatı denir.

TUTİBAY7s70: Varlıkların bir paylaşım içindeki miktarını belirten sıfatlara üleştirme sayı sıfatı denir.

YILDIRIM6s150: Varlıkların eşit olarak bölüştüğünü anlatmaya yarayan sözcüklere üleştirme sayı sıfatları denir.

ELİT6s93: Üleştirme ön adları: Üçer sene

► Konuyla ilgili tüm açıklamalar birbiriyle örtüşmektedir. Gramer Terimleri Sözlüğünde olduğu gibi dört ilköğretim kitabında da “üleştirme sayı sıfatı” terimi kullanılmıştır. Ayrıca “üleştirme ön adı” terimi de kullanılmıştır. Ayrıca Milli Eğitim Yayınları “üleştirme (paylaştırma) ön adı” terimini de kullanmıştır

3.3.1.2.2.4.4. Asıl Sayı Sıfatı

KORKMAZ: Somut ve soyut adların sayılarını gösteren sıfat. Bir (çocuk); iki (cadde) vb.

MEB7s72: Adların sayısını tam ve kesin olarak belirten sıfatlar asıl sayı sıfatıdır.

TUTİBAY6s152: Birer tam sayı belirten sıfatlara asıl sayı sıfatı denir.

TUTİBAY7s69: Birer tam sayı belirten sıfatlara asıl sayı sıfatı denir.

YILDIRIM6s149: Sayı sıfatlarının yalın olarak kullanıldığı biçimlerine asıl sayı sıfatı denir.

ELİT6s93: Asıl sayı ön adları: İki elma

► Konuyla ilgili tüm açıklamalar birbiriyle örtüşmektedir. Gramer Terimleri Sözlüğünde olduğu gibi dört ilköğretim kitabında da “asıl sayı sıfatı” terimi kullanılmıştır. Ayrıca “asıl sayı ön adı” terimi de kullanılmıştır.

3.3.1.2.2.4.5. Topluluk Sayı Sıfatı

KORKMAZ: Asıl sayı sıfatlarına gelerek belirttikleri nesnelere arasında yakınlık, birlik olduğunu gösteren ve bir nesne topluluğu bildiren sayı sıfatları: ikiz kardeşler, üçlü anlaşma gibi.

► Bu terim sadece Gramer Terimleri Sözlüğünde yer almış, ilköğretim kitaplarının hiçbirinde bu konuya yer verilmemiştir.

3.3.1.2.2.5. Karşılaştırma Sıfatı

KORKMAZ: Bağlı olduğu adın, karşılaştırılan öteki ada göre nitelik ve miktar bakımından derecesini gösteren sıfatlar. Bu derecelendirme sıfatların önüne getirilen daha, en, pek, çok gibi kelimelerle sağlanır: Onlardan daha küçük bir kız çocuğu, kendisinden daha ufak bir erkek çocukla sağ tarafta duvarın dibinde çamurla oynuyorlardı (A. H. Tanpınar, *Yaz Yağmuru, Teslim*, s. 95).

► Bu terim sadece Gramer Terimleri Sözlüğünde yer almış, ilköğretim kitaplarının hiçbirinde bu konuya yer verilmemiştir

3.3.1.3. Zarf

KORKMAZ: Fiillerin, sıfatların, sıfat-fiillerin ve görev bakımından zarf niteliğindeki kelimelerin anlamlarını zaman, ölçü, niteleme, yer, yön, vasıta, miktar, şart gibi çeşitli bakımlardan etkileyerek daha belirgin duruma getiren veya sınırlayan kelime türü: dün, bugün, ileri, geri daha vb.

TUBİTAYs213: Bir fiili, bir sıfatı veya bir zarfı niteleyen kelimelere zarf denir.

TUTİBAY7s92: Bir fiilin, bir sıfatın veya görevce kendisine benzeyen kelimelerin anlamını tamamlayan, kısan veya sınırlayan kelimelere zarf denir.

TUTİBAY8s65: Sıfatları, eylemleri veya belirteçleri zaman, yer, durum, soru ve azlık çokluk bakımından belirten sözcüklere belirteç (zarf) denir.

MEB6s138: Ön adlardan, eylemlerden ya da görevce kendilerine benzeyen başka sözcüklerden önce gelerek onların anlamlarını zaman, yer-yön, durum, azlık-çokluk, soru yönlerinden belirten sözcüklere zarf (belirteç) denir.

MEB7s144: Fiillerin, sıfatların ya da görevce kendilerine benzeyen sözcüklerin anlamlarını “zaman, ölçü, yer-yön, durum ve soru” yoluyla belirleyen sözcüklere zarf (belirteç) denir.

SERHAT6S231 Fiilleri, sıfatları ya da kendi türünden başka sözcükleri zaman, yer, yön, durum, azlık-çokluk, soru yönlerinden belirten sözcüklere belirteç (zarf) diyoruz.

SERHAT7s166: Eylemlerin, sıfatların ya da kendi türünden sözcüklerin anlamlarını belirten, sınırlandırıp güçlendiren sözcüklere belirteç (zarf) denildiğini öğrenmişsiniz.

ELİT6s109: Eylemlerin anlamını çeşitli yönlerden açıklayan, belirten sözcüklere belirteç (zarf) denir.

ELİT8s51: Eylemlerin, sıfatların veya görevce kendine benzeyen sözcüklerin anlamlarını zaman, durum, yer ve nicelik yönünden belirleyen ve sınırlayan sözcükler belirteç (zarf) tır.

YILDIRIM6s217: Fiillerden, sıfatlardan ve kendilerine benzer sözcüklerden önce gelerek onların anlamlarını “durum, zaman, yer-yön, azlık-çokluk” bakımından belirten sözcüklere belirteç(zarf) denir.

YILDIRIM7s200: Fiillerden, sıfatlardan ve kendilerine benzer sözcüklerden önce gelerek onların anlamlarını “durum, zaman, yer-yön, azlık-çokluk” bakımından belirten sözcüklere belirteç(zarf) denir.

YILDIRIM8s181: Fiillerden, sıfatlardan ve kendilerine benzeyen sözcüklerden önce gelerek onların anlamlarını durum, zaman, yer-yön, azlık-çokluk ya da soru bakımından belirten sözcüklere belirteç (zarf) denir

MAHİR6s182: Fiilleri niteleyen, sıfatların ve kendi türünden sözcüklerin anlamlarını pekiştiren sözcüklere belirteç (zarf) denir.

MAHİR7s214: Fiilleri niteleyen, sıfatların ve kendi türünden sözcüklerin anlamlarını pekiştiren sözcüklere zarf (belirteç) denir.

MAHİR8s92: Fiilleri niteleyen, zaman bakımından tamamlayan veya fiil, sıfat ya da kendi türünden başka sözcüklerin anlamlarını zaman, yön, nicelik anlamları bakımından tamamlayan sözcüklere zarf (belirteç) denir.

► Tüm ilköğretim yayınlarının en az iki kitabında bu konuya benzer açıklamalarla yer verilmiştir. Gramer Terimleri Sözlüğünde ve iki ilköğretim kitabında sadece “zarf” olarak adlandırılan bu konu diğer ilköğretim kitaplarının tamamında hem “zarf” hem de “belirteç” olarak adlandırılmıştır. Tubitay ve Mahir yayınları bir üst sınıfın ders kitabında aynı konuyla ilgili olarak aynı terimleri kullanmamış yani kitaplarında terim birliğini sağlayamamıştır.

3.3.1.3.1.Yer Zarfı

KORKMAZ: Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın mekan içinde, yerini ve yönünü belirten zarf: aşağı, yukarı, içeri, dışarı vb.

TUBİTAYs214: Fiillerin bildirdiği işin yönünü belirten zarflara yön zarfı denir.

TUTİBAY7s92: Bir işin, oluşun ya da hareketin yerini ve yönünü belirten zarflara yer zarfları denir.

TUBİTAY8s75: Eylemlerin gösterdiği işin, olun ya da hareketin yerini veya yönünü bildiren sözcüklere yer-yön belirteçleri denir.

MEB6s138: Cümlede yapılan işin nereye yönelik olarak yapıldığı sorusuna cevap veren sözcükler yer-yön zarfıdır.

MEB7s144: Fiilin yerini, yönünü belirginleştiren sözcüklere yer yön zarfı denir.

MEB8s166: Eylemlerin yerlerini, yönlerini belirten sözcüklere yer-yön zarfları (belirteçleri) denir.

ELİT6s110: Eylemin anlamını yer-yön bakımından belirleyen belirteçlere yer-yön belirteçleri denir.

ELİT8s52: Belirteç; zaman belirteci, durum (hal) belirteci, yer-yön belirteci, soru belirteci ve azlık-çokluk belirteci olarak beşe ayrılır.

YILDIRIM6s218: Fiilin anlamını yer ve yön bakımından tamamlayan sözcüklere yer-yön zarfı denir.

YILDIRIM7s200: Zarfların görevlerine göre durum, zaman, azlık-çokluk, yer-yön ve soru zarfı olmak üzere beşe ayrıldığını geçen yıldan biliyorsunuz.

MAHİR6s87: Fiili yön bakımından tamamlayan, yapılan işin yönünü belirten zarflara yön (yer) zarfları denir.

MAHİR8s101: Yapılan işin yönünü belirten zarflara yön (yer) zarfları denir.

► Serhat Yayınları dışında Tüm ilköğretim yayınlarının en az iki kitabında bu konuya benzer açıklamalarla yer verilmiştir. Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bir ilköğretim kitabında sadece “yer zarfı” olarak adlandırılan bu konu bir başka kitapta “yön zarfı” ve diğer ilköğretim kitaplarının tamamında hem “yer-yön zarfı” hem de “yer-yön belirteci” olarak adlandırılmıştır. Tubitay yayınları bir üst sınıfın ders kitabındaki farklı kullanımlarıyla dikkat çekmektedir. Şöyle ki 6. sınıf kitabında yön zarfı, 7. sınıf kitabında yer zarfı, 8. sınıf kitabında yer-yön belirteci terimlerini kullanmış ve kitaplarında terim birliğini sağlayamamıştır.

3.3.1.3.2. Zaman Zarfı

KORKMAZ: Cümlede fiilin karşıladığı oluş ve kılışı zaman bakımından belirgin duruma getiren ve sınırlandıran zarf: Benim eskiden hem mektep arkadaşım hem komşum bir Süleyman vardı. (P.Safa, *Biz İnsanlar*, s.74).

TUBİTAYs220: Fiilin gösterdiği işin ya da oluşun zamanını bildiren zarflara zaman zarfları denir.

TUTİBAY7s93: Eylemlerin yapılış zamanını bildiren zarflara zaman zarfları denir.

TUBİTAY8s65: Eylemlerin anlamını zaman bakımından belirten belirteçlere zaman belirteci denir.

MEB6s138: Eylemin ne zaman olduğu sorusuna yanıt veren “dün, şimdi, yarın, öğleyin...” gibi sözcükler zaman zarfıdır.

MEB7s144: Fiilleri zaman yönünden belirleyen sözcüklere zaman zarfı denir.

ELİT6s109: Cümlede eylemin anlamını zaman bakımından etkileyen belirteçlere zaman belirteci denir.

ELİT8s52: Belirteç; zaman belirteci, durum (hal) belirteci, yer-yön belirteci, soru belirteci ve azlık-çokluk belirteci olarak beşe ayrılır.

YILDIRIM6s217: Fiilin anlamını zaman bakımından tamamlayan sözcüklere zaman zarfı denir.

YILDIRIM7s200: Zarfların görevlerine göre durum, zaman, azlık-çokluk, yer-yön ve soru zarfı olmak üzere beşe ayrıldığı geçen yıldan biliyorsunuz.

MAHİR6s187: Fiilleri zaman bakımından tamamlayan zarflara zaman zarfları denir.

MAHİR8s101: Zaman bildiren, fiilleri zaman bakımından tamlayan zarflara zaman zarfları denir.

► Serhat Yayınları dışında Tüm ilköğretim yayınlarının en az iki kitabında bu konuya benzer açıklamalarla yer verilmiştir. Gramer Terimleri Sözlüğünde ve sekiz ilköğretim kitabında sadece “zaman zarfı” olarak adlandırılan bu konu üç ilköğretim kitabında “zaman belirteci” olarak yer almıştır. Yine Tubitay yayınlarının kitaplarında zarf ve belirteç şeklinde iki farklı kullanım dikkatimizi çekmektedir.

3.3.1.3.3. Nitelik Zarfı

KORKMAZ: Nitelik zarfı: Fiilin meydana geliş biçimini, sıfat ve zarfların niteliklerini belirten zarf: *güzel* konuşma, *yanlış* anlamak, *bilerek* yapmak vb.

TUBİTAYs220: Fiillerin oluş şeklini veya durumunu belirten zarflara durum (hal) zarfı denir.

TUBİTAY7s92: Bir işin, oluşun ya da hareketin nasıl yapıldığını veya ne durumda olduğunu gösteren zarflara durum (hal) zarfları denir.

TUBİTAY8s80: Eylemlerin gösterdiği iş, oluş ya da hareketin nasıl yapıldığını belirten sözcüklere durum (nitelik) belirteci denir.

MEB6s138: “Nasıl?” sorusuna cevap veren, eylemleri sınırlayan “yavaş yavaş, ansızın, birden bire, gene...” gibi sözcükler cümlede durum zarfıdır.

MEB7s144: Yüklemin nasıl yapıldığını, ne durumda olduğunu belirten sözcüklere durum zarfı denir.

MEB8s166: Eylemin nasıl yapıldığını, ne durumda olduğunu belirten sözcüklere durum belirteci denir.

ELİT6s110: Eylemin bildirdiği işin, oluşun, hareketin nasıl yapıldığını ve ne durumda olduğunu bildiren belirteçlere durum (hal) belirteçleri denir.

ELİT8s52: Belirteç; zaman belirteci, durum (hal) belirteci, yer-yön belirteci, soru belirteci ve azlık-çokluk belirteci olarak beşe ayrılır.

YILDIRIM6s218: Fiilin ne durumda olduğunu, nasıl yapıldığını anlatan sözcüklere durum (hal) zarfı denir.

YILDIRIM7s200: Zarfların görevlerine göre durum, zaman, azlık-çokluk, yer-yön ve soru zarfı olmak üzere beşe ayrıldığını geçen yıldan biliyorsunuz.

MAHİR6s187: Fiilin durumunu, nasıl yapıldığını belirten zarflara durum (hal) zarfları denir.

MAHİR8s101: Fiili durum bakımından niteleyen zarflara durum (hal) zarfları denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “nitelik zarfı” olarak adlandırılan bu konu sadece bir kitapta daha “durum(nitelik) belirteci” şeklinde kullanılmıştır. Yedi tane ilköğretim kitabında “durum (hal) zarfı” ya da “durum (hal) belirtec”i şeklinde ve sadece bir kitapta da “durum zarfı” şeklinde kullanılmıştır.

3.3.1.3.4. Azlık-Çokluk Zarfı

KORKMAZ: Bir sıfatta, bir zarfta, bir oluş veya kılışta azlık-çokluk gösteren, bunları azlık çokluk bakımından pekiştiren *ve ne kadar? Ne derece?* Sorularını karşılayan miktar ve derece bildiren zarflar: en, az, çok, eksik, fazla vb.

TUBİTAYs214: Fiillerin, zarfların veya sıfatların anlamını azlık-çokluk bakımından belirten kelimelere miktar (azlık-çokluk) zarfları denir.

TUTİBAY7s93: Fiillerin, zarfların veya sıfatların anlamını azlık-çokluk bakımından belirten kelimelere azlık-çokluk (miktar) zarfları denir.

TUBİTAY8s88: Sıfatları veya eylemleri azlık- çokluk bakımından belirten belirteçlere azlık çokluk (nicelik) belirteçleri denir.

MEB6s138: Cümlede “çok, pek çok, daha, en, ne kadar...” gibi sorulara cevap veren sözcük azlık-çokluk (nicelik) zarfıdır.

MEB7s144: Fiille yöneltilen “ne kadar?” sorusuna yanıt olan sözcük veya sözcük gruplarına azlık çokluk (miktar) zarfı denir.

MEB8s166: Tümcelerde ön adların, eylemlerin anlamını azlık-çokluk bakımından belirtmek için kullanılan sözcüklere azlık-çokluk belirteci denir.

ELİT6s110: Cümlede sıfatların, eylemlerin ve kendi türünden sözcüklerin anlamlarını azlık-çokluk bakımından belirten belirteçlere azlık-çokluk belirteçleri denir.

ELİT8s52: Belirteç; zaman belirteci, durum (hal) belirteci, yer-yön belirteci, soru belirteci ve azlık-çokluk belirteci olarak beşe ayrılır.

YILDIRIM6s218: Fiil ve sıfatların anlamını azlık-çokluk bakımından tamamlayan sözcüklere azlık-çokluk ya da miktar zarfı denir.

YILDIRIM7s200: Zarfların görevlerine göre durum, zaman, azlık-çokluk, yer-yön ve soru zarfı olmak üzere beşe ayrıldığı geçen yıldan biliyorsunuz.

MAHİR6s188: Fiilleri, sıfatları ya da başka zarfları azlık-çokluk bakımından belirleyen, anlamlarını kısıp sınırlayan zarflara azlık çokluk zarfları denir.

MAHİR8s101: Fiilleri, sıfatları ya da başka zarfları azlık-çokluk bakımından belirleyen, anlamlarını kısıp sınırlayan zarflara azlık çokluk (nicelik) zarfları denir.

► Serhat Yayınları dışında tüm ilköğretim yayınlarının en az iki kitabında bu konuya benzer açıklamalarla yer verilmiştir. Gramer Terimleri Sözlüğünde bu konuyla ilgili olarak “azlık-çokluk zarfı” terimi kullanılmıştır. İlköğretim kitaplarında kullanılan terimler ise şöyledir: miktar zarfı, azlık-çokluk zarfı, nicelik zarfı ve bu terimlerin birlikte (parantez içinde) kullanımları.

3.3.1.3.5. Soru Zarfı

KORKMAZ: Fiillerin yer, yön, zaman, neden, nitelik ve derecelerini soru yoluyla açıklayan ve soru zamirlerinden yararlanılarak kurulan zarf: Nereye? Nerede? Hani? Nereden? Nasıl? vb.

TUBİTAYs214: Fiilleri soru yoluyla belirten zarflara soru zarfları denir.

TUBİTAY8s92: Eylemlerin anlamını soru yoluyla belirten sözcüklere soru belirteci denir.

MEB6s138: Eylemleri sınırlayan soru sözcüklerine soru zarfı denir. Soru zarflarından bazıları: “ne, nasıl, niye, ne kadar...”dır.

MEB7s144: Fiilleri soru yoluyla belirleyen zarflara soru zarfı denir.

MEB8s166: Eylemin bildirdiği işi, oluşu soru yoluyla tamlayan sözcüklere soru belirteci denir.

ELİT6s110: Eylemlerin anlamlarını soru yoluyla kısan ya da güçlendiren belirteçlere soru belirteçleri denir.

ELİT8s52: Belirteç; zaman belirteci, durum (hal) belirteci, yer-yön belirteci, soru belirteci ve azlık-çokluk belirteci olarak beşe ayrılır.

YILDIRIM6s218: Fiilin anlamını soru bakımından tamamlayan sözcüklere soru zarfı denir.

YILDIRIM7s200: Zarfların görevlerine göre durum, zaman, azlık-çokluk, yer-yön ve soru zarfı olmak üzere beşe ayrıldığını geçen yıldan biliyorsunuz.

MAHİR6s187: Fiilin anlamını soru yoluyla tamamlayan zarflara soru zarfları denir.

MAHİR8s102: Fiilin anlamını soru yoluyla belirten zarflara soru zarfları denir.

► Serhat Yayınları dışında tüm ilköğretim yayınlarının en az iki kitabında bu konuya benzer açıklamalarla yer verilmiştir. Gramer Terimleri Sözlüğünde ve yedi ilköğretim kitabında bu konuyla ilgili olarak “soru zarfı” terimi, diğerlerinde ise “soru belirteci” terimi kullanılmıştır.

3.3.1.3.6. Karşılaştırma Zarfları

KORKMAZ: Bir fiilin, sıfatın veya zarfın derecesini belirten zarf. Bu derecelendirme, sıfatlarda olduğu gibi “eşitlik”, “üstünlük” ve “en üstünlük” şeklinde üç derece üzerinde gösterilir. Eşitlik derecesi *gibi, kadar, denli* edatlarıyla, üstünlük *daha*, en üstünlük *en* kelimeleriyle yapılır.

► Bu terim sadece Gramer Terimleri Sözlüğünde yer almış, ilköğretim kitaplarının hiçbirinde bu konuya yer verilmemiştir.

3.3.1.4. Zamir

KORKMAZ: Kişilerin ve canlı cansız ad grubundaki varlıkların yerini tutma, onları işaret veya soru yolları ile temsil etme görevi yüklenmiş olan ad soylu kelime türü.

TUBİTAYs166: Kendileri isim olmadığı halde isimlerin yerini tutan kelimelere veya eklere zamir denir.

TUTİBAY7s76: Varlık adlarının yerini tutan veya onları hatırlatan kelimelere zamir denir.

MEB6s97: Varlık adlarının yerine kullanılan, onları karşılayan sözcüklere zamir (adıl) denir.

MEB7s92: Varlık adlarının yerine kullanılan, onları hatırlatan sözcüklere zamir (adıl) denir.

MEB8s67: ad olmadıkları halde, bir adın yerini tutan sözcüklere adıl (zamir) adı verildiğini öğrenmişsiniz.

SERHAT6s205: Adların yerini tutan sözcüklere adıl (zamir) diyoruz.

SERHAT7s36: Adların yerini tutan sözcüklere adıl (zamir) denir.

ELİT6s117: Kendileri ad olmadıkları halde adın yerini tutan, adın yerine kullanılan sözcüklere adıl (zamir) denir.

ELİT6s122: Kişi adılıları, işaret adılı, belgisiz adıl, soru adılıları...

ELİT7s85: Adların yerini tutan sözcüklere adıl (zamir) denir.

ELİT8s39: Adların yerini tutan sözcüklere adıl (zamir) denildiğini biliyorsunuz.

YILDIRIM6s161: Kendileri ad olmadığı halde adların yerini tutan ve onları anımsatan sözcüklere adıl (zamir) denir.

YILDIRIM7s128: Varlıkların adlarının yerini tutan ve onları anımsatan sözcüklere adıl (zamir) denir.

MAHİR6s148: Adların yerini tutan, onların yerine kullanılan sözcüklere zamir (adıl) denir.

MAHİR7s141: Adların yerini tutan, onların yerine kullanılan sözcüklere zamir (adıl) denir.

► Tüm ilköğretim yayınlarının en az iki kitabında bu konuya benzer açıklamalarla yer verilmiştir. Gramer Terimleri Sözlüğünde ve iki ilköğretim kitabında sadece “zamir” olarak adlandırılan bu konu diğer ilköğretim kitaplarının tamamında hem “zamir” hem de “adıl” olarak adlandırılmıştır.

3.3.1.4.1. Şahıs Zamiri

KORKMAZ: Şahıs gösteren ben, sen, o, bunlar, şunlar, onlar şahıs zamirleridir.

TUBİTAYs166: Şahıs isimlerinin yerine kullanılan kelimelere şahıs (kişi) zamiri denir.

TUBİTAY7s76: Kişi adlarının yerine kullanılan zamirlere kişi zamirleri denir.

TUBİTAY7s109: Fiilin gösterdiği işi, oluşu veya hareketi yapan varlığa şahıs denir.

MEB6s97: “Onlar” ve “bize” gibi kişi adlarının yerine kullanılan sözcüklere kişi zamiri (adılı) denir. Kişi zamirleri “ben, sen, o; biz, siz, onlar; kendi” sözcükleridir.

MEB7s93: kişi adlarının yerine kullanılan ben,sen,o; biz,siz,onlar zamirlerine kişi zamirleri denir.

MEB8s67: kişi zamirleri: ben, sen, o, biz, siz, onlar

SERHAT6s205: Cümlelerde kişi adlarının yerini tutan zamirlere kişi zamiri diyoruz.

Kişi zamirleri şunlardır: ben, sen, o, biz, siz, onlar, kendi, kendileri.

SERHAT7s36: kişi adlı

ELİT7s85: İnsan adının yerini tutan sözcüklere, kişi (şahıs) adlı denir.

ELİT8s39: Adılar, kişi adlı, soru adlı, belgisiz adlı, işaret adlı olarak dörde ayrılır.

YILDIRIM6s162: Onun, biz, kendimizi gibi sözcüklerin insan adlarının yerine kullanılmasına kişi (şahıs) zamiri denir.

YILDIRIM7s128: Kişi adlarının yerini tutan zamirlere kişi zamiri denir. Kendi de kişi zamiridir.

MAHİR6s148: Kişi adları yerine geçen zamirlere kişi zamirleri denir.

MAHİR7s141: Kişi adları yerine geçen zamirlere kişi (şahıs) zamirleri denir.

► Tüm ilköğretim yayınlarının en az iki kitabında bu konuya benzer açıklamalarla yer verilmiştir. Gramer Terimleri Sözlüğünde “şahıs zamiri” olarak adlandırılan bu konu diğer ilköğretim kitaplarında hem kişi zamiri ve kişi adlı hem de şahıs zamiri ve şahıs adlı olarak bir arada kullanılmıştır. Tubitay yayınları bir üst sınıfın

3.3.1.4.2. İşaret Zamiri

KORKMAZ: Bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar işaret zamirleridir.

TUBİTAYs167: Varlıkların yerini işaret ederek anlatan zamirlere işaret zamirleri denir.

TUBİTAY7s76: Varlıkların yerini işaret ederek anlatan zamirlere işaret zamirleri denir.

MEB6s97: “Buna” ve “onları” gibi kişi adları dışında varlık adlarının yerini gösteren zamirler işaret zamirleri adını alır. “Bu, şu, o; bunlar,şunlar, onlar” sözcükleri işaret zamiridir.

MEB7s93: Varlıkları işaret yoluyla karşılayan bu, şu, o; bunlar, şunlar, onlar zamirleri işaret zamirleridir.

MEB8s67: işaret zamirleri: bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar

SERHAT6s206: Cümlelerde adların yerini işaret yoluyla tutan zamirlere işaret zamiri diyoruz. Başlıca işaret zamirleri şunlardır: bu, şu, o ; bunlar, şunlar, onlar.

SERHAT7s36:işaret adlı

ELİT6s117: Kendileri ad olmadıkları halde, işaret yoluyla bir varlığın adının yerini tutan sözcüklere işaret adılı denir.

ELİT7s102: Adın yerini işaret yoluyla tutan sözcüklere gösterme (işaret) adılı denir.

ELİT8s39: Adıllar, kişi adılı, soru adılı, belgisiz adıl, işaret adılı olarak dörde ayrılır.

YILDIRIM6s162: İnsan dışında bir varlık adının yerini gösteren zamirlere işaret zamiri denir.

YILDIRIM7s128: Adın yerini işaret yoluyla tutan zamirlere işaret zamiri diyoruz.

MAHİR6s148: İşaret yoluyla adların yerini tutan zamirlere işaret zamirleri denir.

MAHİR7s141: İşaret yoluyla adların yerini tutan zamirlere işaret zamirleri denir.

► Tüm ilköğretim yayınlarının en az iki kitabında bu konuya benzer açıklamalarla yer verilmiştir. Gramer Terimleri Sözlüğünde ve on ilköğretim kitabında sadece “işaret zamiri” olarak adlandırılan bu konu diğer dört ilköğretim kitabında “işaret adılı” olarak adlandırılmış. Ayrıca Elit Yayınlarının 7. sınıf kitabında işaret adılıyla birlikte “gösterme adılı” terimi de kullanılmıştır.

3.3.1.4.3. Soru Zamiri

KORKMAZ: Hangisi, kim, ne, neyi, neden vb. zamirlerdir.

TUBİTAYs168: Soru yoluyla ismin yerini tutan kelimelere soru zamirleri denir.

TUBİTAY7s76: Varlığın adının yerini soru yoluyla tutan zamirlere soru zamirleri denir.

MEB6s98: Varlık adlarının yerini soru yoluyla tutan adılara soru zamiri denir. “Kaçınız?, hanginiz?, kimde?” gibi sözcükler soru zamiridir.

MEB7s93: Varlık adlarının yerini soru yoluyla tutan zamirlere de soru zamirleri denir.

MEB8s67: soru zamirleri: kimler, kim, hangisi gibi.

SERHAT6s206: Zamirler cümlede adların yerini soru yoluyla da tutabilir. Böyle zamirlere soru zamiri diyoruz.

Başlıca soru zamirleri şunlardır: kim, ne, kaç, bazıları, hangisi, ne kadarı...

SERHAT7s36: soru adılı

ELİT6s118: Adın yerini soru yoluyla tutan adılara soru adıları denir.

ELİT7s102: Adın yerini soru yoluyla tutan sözcüklere soru adılı denir.

ELİT8s39: Adıllar, kişi adılı, soru adılı, belgisiz adıl, işaret adılı olarak dörde ayrılır.

YILDIRIM6s162: Kaçınız ve hangimizi sözcükleri varlık adlarının yerini soru yoluyla tutan sözcüklerdir. Böyle sözcüklere soru zamiri denir.

YILDIRIM7s128: varlık adlarının yerini soru yoluyla tutan sözcüklere soru zamiri denir.

MAHİR6s149: Soru yoluyla varlıkların adının yerini tutan zamirlere soru zamiri denir.

MAHİR7s141: Soru yoluyla varlıkların adının yerini tutan zamirlere soru zamiri denir.

► Tüm ilköğretim yayınlarının en az iki kitabında bu konuya benzer açıklamalarla yer verilmiştir. Gramer Terimleri Sözlüğünde ve on bir ilköğretim kitabında “soru zamiri” olarak adlandırılan bu konu diğer dört ilköğretim kitabında “soru adlı” olarak adlandırılmış

3.3.1.4.4. Belirsizlik Zamiri

KORKMAZ: Biri, birisi, başkası, herkes, kimse vb. belirsizlik zamirleridir.

TUBİTAYs168: İsimleri tam olarak değil, belli belirsiz anlatan zamirlere belgisiz zamirler denir.

TUBİTAY7s76: Yerini tuttıkları varlıkları açıkça belirtmeyen zamirlere belgisiz zamir denir.

MEB6s97: Yerlerini tuttıkları adları belli belirsiz, şöyle böyle karşılayan zamirlere belgisiz zamir denir.

“Bazısı, birkaçı, kimi, herkes, birçoğu...” gibi sözcükler belgisiz zamirlerdir.

MEB7s93: Varlıkların adlarının yerini yaklaşık olarak tutan zamirlere belgisiz zamirler denir.

MEB8s67: belgisiz (belirsizlik) zamirleri: biri, birkaçı, birileri gibi.

SERHAT6s206 Cümlede adların yerini tam olarak değil de belli belirsiz tutan zamirlere belgisiz zamir diyoruz.

Başlıca belgisiz zamirleri şunlardır: Birkaçı, birçoğu, hepsi...

SERHAT7s36:Belirsiz adlı

ELİT6s118: Hangi adın yerini tuttıkları açıkça belli olmayan, onları şöyle böyle belirten adılara belgisiz adılar denir.

ELİT7s95: Adların yerini belli belirsiz tutan, bir başka deyişle hangi adın yerini tuttuğu belli olmayan adılara belgisiz adılar denir.

ELİT8s39: Adılar, kişi adlı, soru adlı, belgisiz adlı, işaret adlı olarak dörde ayrılır.

YILDIRIM6s162: Hangi adın yerini tuttıkları açıkça belli olmayan sözcüklere belgisiz zamir denir.

YILDIRIM7s128: Yerlerini tuttıkları adları açıkça belirtmeyen zamirlere belgisiz zamir denir.

MAHİR6s149: Adların yerini kesinlik belirtmeden tutan zamirlere belgisiz zamir denir.

MAHİR7s141: Adların yerini kesinlik belirtmeden tutan zamirlere belgisiz zamir denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “belirsizlik zamiri” olarak adlandırılan bu konuda ayrıca Milli Eğitim Yayınları aynı terimi kullanmıştır. Serhat Yayınları da 7. sınıf kitabında “belirsiz adıl” terimini kullanmıştır. Ayrıca diğer ilköğretim yayınlarında şu terimler kullanılmıştır: “belgisiz zamir”, “belgisiz adıl”.

3.3.1.4.5. Bağlama Zamiri

KORKMAZ: “Bağlama zamiri ki” olarak tanımlamış.

TUBİTAY7s82: İsim tamlamalarında tamlayan durumundaki isimlerin ve zamirlerin sonuna gelerek ismin yerini tutan –ki ekine ilgi zamiri denir.

MEB7s97: Belirtili ad tamlamalarında tamlananın söylenmemesiyle onun yerine getirilen ve tamlayana birleşik yazılan –ki ekine ilgi zamiri (ilgi adılı) adı verilir.

SERHAT7s38: Bir ad tamlamasında tamlanan ad kullanılmamışsa tamlayana gelen ve adın yerini tutan –ki ekine ilgi adılı diyoruz.

ELİT6s118: Tamlamalarda tamlayan sözcüğün sonuna eklenerek tamlanan adın yerini tutan –ki ekine ilgi adılı denir.

ELİT7s114: Ad tamlamalarında tamlananın yerini tutan ek durumundaki –ki ekine ilgi adılı diyoruz.

YILDIRIM7s135: -ki eki, ad tamlamalarında tamlayan durumundaki adlarla zamirlerin sonuna gelerek bir adın yerini tutmaktadır. İşte tamlanan adın yerini tutan bu –ki ekine ilgi zamiri diyoruz.

YILDIRIM8s55: İlgi zamiri eki (-ki) : Adın yerini tutar.

MAHİR7s147: Adların yerini tutan –ki ekine ilgi zamiri denir.

► İlköğretim yayınlarının tümünde yer alan bu terim, Gramer Terimleri Sözlüğünde “bağlama zamiri” olarak adlandırılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak dört ilköğretim kitabında “ilgi zamiri”, üç tanesinde “ilgi adılı”, sadece bir tanesinde de hem ilgi zamiri hem de ilgi adılı terimi kullanılmıştır.

3.3.1.4.6. İyelik Zamiri

MEB7s98: Eklendiği ad ve ad soylu sözcüklere sahiplik anlamı kazandıran, bunların kime, neye, kaçınıcı kişiye ait olduğunu belirten eklere iyelik zamiri (adılı) denir.

TUBİTAY7s82: İsimlerin sonuna eklenerek onların neye, kime veya kaçınıcı kişiye ait olduklarını gösteren eklere iyelik zamiri denir.

SERHAT7s37: iyelik adılı: Adların sonlarına gelerek onların kime ya da kaçınıcı kişiye ait olduklarını gösteren eklere denir.

ELİT6s125: Ek durumundaki adılar iyelik adılları ve ilgi adılıdır.

ELİT7s114: Sonuna ulandıkları adların kime, kaçınıcı kişiye ait olduğunu bildiren eklere iyelik adılları denir.

YILDIRIM7s135: Adların sonuna ulanarak onların kime, neye, kaçınıcı kişiye ait olduğunu gösteren eklere iyelik zamiri denir.

İyelik zamirlerinin tekilleri –(i)m, –(i)n, –i; çoğulları da –(i)miz, –(i)niz, –leri ekleridir.

YILDIRIM8s55: İyelik ekleri (-im, -in, -i; -imiz, -iniz, -leri) : Varlıkların kime, neye ait olduklarını belirtir.

MAHİR6s115: Adların neye, kime, kaçınıcı kişiye ait olduğunu bildiren eklere iyelik ekleri (iyelik zamirleri) denir.

MAHİR7s146: Adlara eklenerek varlıkların, kavramların kime, neye ait olduğunu bildiren eklere iyelik zamiri denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “iyelik zamiri” olarak adlandırılan bu konuda ilköğretim kitaplarında da hem aynı terim hem de “iyelik adılı” terimi kullanılmıştır

3.3.1.4.7. Dönüşlülük Zamiri

KORKMAZ: Dönüşlülük gösteren kendim, kendin, kendi, kendisi, kendimiz, kendiniz, kendileri zamirleri

ELİT7s114: Kendi kişi adılına dönüşlülük adılı da denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “dönüşlülük zamiri” olarak adlandırılan bu konuya sadece bir ilköğretim kitabında yer verilmiştir. Elit Yayınları 7. sınıf kitabında “dönüşlülük adılı” terimini kullanmıştır

3.3.1.5. Fiil

KORKMAZ: Bir kılışı, bir oluşu veya bir durumu anlatan; olumlu ve olumsuz şekillere girebilen kelime: yaz-, koş-, koşma- vb.

MEB6s101: İş, hareket, oluş bildiren sözcüklere eylem (fiil) denir.

MEB8s110: İş, hareket, oluş bildiren sözcüklere eylem denir.

TUBİTAYs179: Varlıkların yaptığı işleri, hareketleri, oluşları ifade eden kelimelere fiil denir.

TUTİBAY7s108: Yapılan işi, oluşu, hareketi zaman ve şahsa bağlı olarak bildiren kelimelere fiil denir.

SERHAT6s113 ..zaman ve kişiye bağlı olarak iş, hareket, ya da oluş bildiren sözcüklere fiil diyoruz.

SERHAT7s76: İş, oluş, hareket bildiren sözcüklere eylem denir.

SERHAT8s16: Bir işi, hareketi ya da oluşu kişi ve zamana bağlayarak bildiren sözcüklere eylem denir.

YILDIRIM6s183: İş, hareket ya da oluş bildiren sözcüklere fiil denir.

YILDIRIM8s96: Eylem bildiren sözcüklere eylem (fiil) denir.

MAHİR6s158: İş, hareket, oluş bildiren sözcüklere fiil (eylem) denir.

MAHİR7s152: İş, hareket, oluş bildiren sözcüklere fiil (eylem) denir.

ELİT6s33: İş, hareket, oluş bildiren sözcüklere eylem (fiil) denir.

ELİT7:100 İş, oluş, hareket bildiren sözcüklere eylem denir.

► Bu konuyla ilgili olarak “eylem” ve “fiil” terimleri kullanılmış. Gramer Terimleri Sözlüğü ve dört ilköğretim kitabı fiil terimini, dört ilköğretim kitabı eylem terimini ve beş ilköğretim kitabı da her iki terimi de kullanmayı tercih etmiştir.

3.3.1.5.1. Yapılarına Göre Fiiller

3.3.1.5.1.1. Basit Fiil

KORKMAZ: Yapı ve anlam bakımından daha basit ögelere ayırlamayan, tek veya iki heceli kök durumundaki fiil: at-, aç-, ye-, tut- vb.

MEB7s114: Yapım eki almadan ya da başka bir sözcükle birleşmeden bir iş, oluş, hareket bildiren eylemlere basit (kök) eylem adı verilir.

TUBİTAY7s165: Şahıs ve zaman ekleri çıkarılınca kalan fiilin kök kısmına basit fiil denir.

YILDIRIM7s161: Başka bir sözcükten türememiş ve birleşme yoluyla oluşmamış fiillere basit fiil denir.

YILDIRIM8s116: Başka bir sözcükten türememiş ve birleşme yoluyla oluşmamış fiillere basit fiil denir.

MAHİR7s182: Yapım eki almamış, kök halindeki fiillere basit fiil denir.

MAHİR8s139: Yapım eki almamış fiillere yapı bakımından basit fiiller denir.

► Bu konuyla ilgili terimler şöyledir: “basit fiil”, “basit eylem” ve “kök eylem”. Gramer Terimleri Sözlüğünde de bu konuyla ilgili olarak basit fiil terimi kullanılmıştır

3.3.1.5.1.2. Türemiş Fiil

KORKMAZ: Ad veya fiil kök ve gövdelerinden yapım ekleriyle kurulmuş fiil: göz/göz+le-, gözle-m+le- vb.

MEB7s114: Ad ya da eylem kök ve gövdelerine yapım eklerinin getirilmesiyle oluşan yeni anlamlı, ancak kök anlamıyla ilişkisini koruyan eylemlere türemiş eylem adı verilir.

TUBİTAY7s165: Fiil köküne yapım ekinin getirilmesiyle meydana gelen gövde durumundaki fiillere türemiş fiil denir.

YILDIRIM7s161: Ad ya da fiil kök ve gövdelerinden yapım ekleriyle oluşturulan fiillere türemiş fiil denir.

YILDIRIM8s116: Ad ya da fiil kök ve gövdelerinden yapım ekleriyle oluşturulan fiillere türemiş fiil denir.

MAHİR7s183: Ad soylu sözcüklerle fiillerin kök veya gövdelerine yapım eki getirilerek oluşturulan yeni anlamlı fiillere türemiş fiil denir.

MAHİR8s139: Sözcüklerin kök veya gövdelerine yapım eki getirilerek oluşturulan yeni anlamlı fiillere türemiş fiil denir.

► Bu konuyla ilgili terimler şöyledir: “türemiş fiil”, “türemiş eylem”. Gramer Terimleri Sözlüğünde de bu konuyla ilgili olarak *türemiş fiil* terimi kullanılmıştır.

3.3.1.5.1.3. Birleşik Fiil

KORKMAZ: Ad soylu bir kelimeyle *etmek*, *eylemek*, *olmak* yardımcı fiillerinin birleşmesinden veya birer sıfat-fiil ya da zarf fiil ekleriyle birbirine bağlanmış iki ayrı fiil şeklinin anlamca kaynaşmasından oluşmuş fiil türü.

MEB7s122: Bir adla bir fiilin veya iki fiilin birleşmesiyle yeni anlamda fiiller oluşturulabileceği gibi ad veya ad soylu bir sözcük ile bir fiilin birleşmesiyle de yeni anlamlı fiiller oluşturulabilir. Bu tür fiilleri birleşik fiiller adı altında üç grupta inceleyebiliriz.

TUBİTAY7s170: İki veya daha fazla kelimedenden meydana gelen fiillere birleşik fiil denir.

TUBİTAY8s133: Birden fazla sözcükten oluşan eylemlere birleşik eylemler diyoruz.

SERHAT8s105: Birden çok sözcüğün tek anlam verecek biçimde bir arada kullanılmasıyla oluşan eylemlere birleşik eylem diyoruz.

ELİT8s80: Birden çok sözcüğün yan yana gelerek veya birleşip kaynaşmasından oluşan eylemlere birleşik eylemler denir.

YILDIRIM8s123: Birden çok sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu fiillere birleşik fiil denir.

MAHİR7s191: Birden fazla sözcükten oluşan fiillere birleşik fiil denir.

MAHİR8s140: Birden fazla sözcüğün yan yana gelerek veya birleşip kaynaşmasından oluşan fiillere birleşik fiiller denir.

► Bu konuyla ilgili olarak kullanılan terimler sadece “birleşik fiil” ve “birleşik eylem” terimleridir. Gramer Terimleri Sözlüğünde de bu konuyla ilgili olarak birleşik fiil terimi kullanılmıştır

3.3.1.5.1.3.1. Kurallı Birleşik Fiil

MEB7s122: Özel birleşik fiiller

TUBİTAY8s139: Eylem kök ya da gövdelerine, uyarına göre (ı,i,u,ü,a,e) ünlülerinden biri ile birlikte başka bir eylemin ulanmasıyla oluşan eylemlere kurallı birleşik eylemler denir.

SERHAT8s106: Kurallı özel birleşik eylemler

ELİT8s80: Kurallı birleşik eylemler

YILDIRIM8s123: Kurallı birleşik fiiller

MAHİR8s146: Kurallı Birleşik Fiiller:

► Bu konuyla ilgili olarak kullanılan terimler sadece “kurallı birleşik fiil” ve “özel birleşik fiil” terimleridir. Gramer Terimleri Sözlüğünde de bu konuyla ilgili olarak bir tanımlama bulunmamıştır. Birleşik fiil çeşitlerinden bazıları tanımlanmış ama bu konudan bahsedilmemiştir

3.3.1.5.1.3.1.1. Tezlik Fiili

KORKMAZ: -(y)I/ -(y)U' lu zarf-fiilin üzerine “tezlik”, “çabukluk” gösteren ver- tasvir yardımcı fiilin getirilmesiyle kurulan birleşik fiil: *Bu bina esaslı bir tamir ister, bay Murad dedi; pancurlar nerdeyse iniverecek* (T. Buğra, *Yalnızlar* s, 227).

MEB7s122: Tezlik

MEB8s121: Tezlik eylemi: Temel eylemle birlikte kullanılan “vermek” eylemi, sözcüğe çabukluk, apansızlık anlamı katar.

TUBİTAY8s139: Tezlik eylemleri: Çabukluk ve tezlik anlatan eylemlere denir. Eylem kök veya gövdelerine ı,i,u,ü ünlülerinden uygun olan biri ile “vermek” eylemi getirildikten sonra zaman ve kişi eki getirilir.

SERHAT8s106: Eylemlerin kök ya da gövdelerine –i (-ı, -u, -ü) eki, sonra da ver- eylemi getirilerek yapılan birleşik eylemlere tezlik eylemi diyoruz.

ELİT8s81: Tezlik eylemi: Eyleme tezlik, çabukluk anlamı katar. Eylem kök veya gövdelerine –i vermek eyleminin ulanmasıyla yapılır.

YILDIRIM8s123: Tezlik fiili: Fiil kök ya da gövdelerine –i ünlüsünden sonra **vermek** fiili getirilerek oluşturulur.

MAHİR8s147: Bir fiilin kök ya da gövdesinin sonuna –İ sesiyle birlikte ver- fiilinin getirilmesiyle oluşturulan fiillere tezlik bildiren birleşik fiiller denir.

► Bu konuyla ilgili olarak kullanılan terimler sadece “tezlik eylemi” ve “tezlik fiili” terimleridir. Gramer Terimleri Sözlüğünde de bu konuyla ilgili olarak tezlik fiili terimi kullanılmıştır.

3.3.1.5.1.3.1.2. Yaklaşma Fiili

KORKMAZ: -A'lı zarf-fiil biçimindeki bir esas fiille bu esas fiildeki oluş ve kılışın, istenmediği halde gerçekleşmesine çok yaklaşıldığı kavramını veren yaz- yardımcı fiilin birleşmesinden oluşmuş tasvir fiili: düşeyazmak, öleyazmak vb.

MEB7s122: yaklaşma

MEB8s121: Yaklaşma eylemi: Temel eylemle birlikte kullanılan “yazmak” eylemi, sözcüğe yaklaşma anlamı katar.

TUBİTAY8s139: Yaklaşma eylemleri: Bir eylemin bildirdiği işin, oluşun ya da hareketin gerçekleşmesine çok yaklaşıldığını, az kalsın olacağını belirten birleşik eylemlere denir.

SERHAT8s107: Eylemlerin kök ya da gövdelerine –e (-a) eki, sonra da yaz- eylemi getirilerek yapılan birleşik eylemlere yaklaşma eylemi diyoruz.

ELİT8s81: Yaklaşma eylemi: Eylemlere yaklaşıldığını, eylemin gerçekleşmesine az kaldığını, neredeyse yapılacağını bildirir. Eylem kök veya gövdelerine –e yazmak ulanarak yapılır.

YILDIRIM8s123: Yaklaşma fiili: Fiil kök ya da gövdelerine –e ünlüsünden sonra yazmak fiili getirilerek oluşturulur.

MAHİR8s147: Bir fiilin kök ya da gövdesinin sonuna –e(-a) sesiyle birlikte yaz- fiilinin getirilmesiyle oluşturulan fiillere yaklaşma bildiren birleşik fiiller denir.

► Bu konuyla ilgili olarak kullanılan terimler sadece “yaklaşma eylemi” ve “yaklaşma fiil” terimleridir. Gramer Terimleri Sözlüğünde de bu konuyla ilgili olarak yaklaşma fiili terimi kullanılmıştır.

3.3.1.5.1.3.1.3. Yeterlik Fiili

KORKMAZ: Fiilin karşıladığı işin, hareketin mümkün veya muhtemel olup olmadığını göstermek için, olumlu durumda *bil-*, olumsuz durumda da bugün eriyerek kayboluş Eski Türkçe u-iktidar fiilinin anlamını üzerine alan (-A) zarf-fiil ekleriyle kurulan tasvir fiili: Sen neden suçlu olacaktıydın! Nasıl suçlu olabilirsin sen? (T.Buğra, Yalnızlar, s.237) vb.

MEB7s122: yeterlik

MEB8s121: Yeterlilik eylemi: Temel eylemle birlikte kullanılan “bilmek” eylemi, sözcüğe yeterlilik anlamı katar.

TUBİTAY8s133: Yeterlik eylemleri: bilmek eylemiyle kurulan birleşik eylemlerdir.

SERHAT8s106: Eylemlerin kök ya da gövdelerine –e (-a) eki, sonra da bil- eylemi getirilerek yapılan birleşik eylemlere yeterlik eylemi diyoruz.

ELİT8s81: Yeterlik eylemi: Bir eylemin yapılabileceğini, yapmaya gücün yetebileceğini bildirir. Eylem kök veya gövdelerine –e bilmek eyleminin ulanmasıyla yapılır.

YILDIRIM8s123: Yeterlik fiili: Eylemin yapılabildiğini, yapılabileceğini bildiren birleşik fiillere denir.

MAHİR8s146: Bir fiilin kök ya da gövdesinin sonuna –e(-a) sesiyle birlikte bil- fiilinin getirilmesiyle oluşturulan fiillere yeterlik bildiren birleşik fiiller denir.

►Bu konuyla ilgili olarak kullanılan terimler “yeterlik eylemi” , “yeterlik fiili, “yeterlilik eylemi” terimleridir. Gramer Terimleri Sözlüğünde de bu konuyla ilgili olarak yeterlik fiili terimi kullanılmıştır.

3.3.1.5.1.3.1.4. Süreklilik Fiili

KORKMAZ: Bir fiilin –A zarf fiili şekli üzerine *dur-*, *gör-*, *kal-*, *gel-* gibi tasvirici yardımcı fiillerin getirilmesiyle kurulan, oluş ve kılışa süreklilik özelliği katan birleşik fiil: *gidedurmak*, *okuyadurmak*, *çıkagelmel*, *bekleyegörmek* vb.

MEB7s122: süreklilik

MEB8s121: Süreklilik eylemi: Temel eylemle birlikte kullanılan “kalmak, gelmek, durmak” eylemleri, sözcüğe süreklilik anlamı katar.

TUBİTAY8s133: Süreklilik eylemleri: Eylem tabanlarından sonra e,a ünlülerinden uygun düşen birini ve kalmak, durmak, gelmek eylemlerinden uyan birini getiririz. Böylece elde ettiğimiz birleşik eylem, birinci eylemin gösterdiği iş, oluş ya da hareketin sürdüğünü anlatır.

SERHAT8s107: Eylemlerin kök ya da gövdelerine –e (-a) eki, sonra da *dur-*, *-kal-*, *-gel-* eylemlerinden biri getirilerek yapılan birleşik eylemlere süreklilik eylemi diyoruz.

YILDIRIM8s123: Süreklilik fiili: Fiil kök ya da gövdelerine –e ünlüsünden sonra *durmak*, *kalmak*, *gelmek* fiilleri getirilerek oluşturulur.

MAHİR8s146: Bir fiilin kök ya da gövdesinin sonuna –e(-a), -ı(-i) sesiyle birlikte *dur-*, *gel-*, *kal-* fiillerinden birinin getirilmesiyle oluşturulan fiillere süreklilik bildiren birleşik fiiller denir.

►Bu konuyla ilgili olarak kullanılan terimler “süreklilik eylemi” , “süreklilik fiili, “süreklilik eylemi” terimleridir. Gramer Terimleri Sözlüğünde de bu konuyla ilgili olarak *süreklilik fiili* terimi kullanılmıştır.

3.3.1.5.1.3.2. Yardımcı Fiillerle Kurulmuş Birleşik Fiil

KORKMAZ: Ad soylu bir kelimeyle *etmek*, *eylemek*, *olmak* yardımcı fiillerinin birleşmesinden oluşmuş fiil türü: kabul etmek, yardım etmek, şaşakalmak vb.

MEB7s122: Dilimizde ad soylu sözcüklerle birlikte kullanılan ve onlara fiil özelliği kazandıran “et, eyle-, kıl-, ol-“ fiillerine yardımcı fiil; bunların ad ve ad soylu sözcüklerle oluşturduğu fiillere de yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller adı verilir.

TUBİTAY8s133: Bir adla bir eylemin birleşmesiyle oluşan birleşik eylemlere yardımcı eylemle kurulan birleşik eylemler denir.

SERHAT7s44: Bir ad ya da soylu sözcükle bir yardımcı eylemin birlikte kullanılmasıyla oluşan eylemlere yardımcı eylemle kurulan birleşik eylem diyoruz.

SERHAT8s105: Yardımcı eylemlerle yapılan birleşik eylemler

ELİT8s81: Adların ya da eylemsilerin sonlarına et(mek), ol(mak), kıl(mak), eyle(mek), buyur(mak) eylemlerinin getirilmesiyle oluşturulan eylemlere yardımcı eylemlerle yapılan birleşik eylemler denir.

YILDIRIM7s166: Ad soylu sözcüklerle birlikte kullanılarak onlara iş, hareket, oluş, kılış, yargı anlamı kazandıran etmek (eylemek), olmak, kılmak gibi fiillere yardımcı fiiller; bunların ad soylu sözcüklerle oluşturdukları birleşik fiillere de yardımcı fiillerle oluşan birleşik fiiller diyoruz: telefon etmek, mutlu olmak, namaz kılmak...

YILDIRIM8s124: Yardımcı fiillerle oluşmuş birleşik fiiller: Yardımcı fiillerle ad soylu sözcüklerin birlikte kullanılarak birer fiil oluşturdukları birleşik fiillere denir.

MAHİR8s146: Ad soylu sözcüklerin, fiilimsilerin sonuna et-, ol-, kıl-, eyle-, buyur-fiilinin getirilmesiyle oluşturulan fiillere yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller denir.

► Bu konuyla ilgili olarak kullanılan terimler “yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller”, , “yardımcı eylemle kurulan birleşik eylemler” terimleridir. Gramer Terimleri Sözlüğünde de bu konuyla ilgili olarak yardımcı fiillerle kurulmuş birleşik fiiller terimi kullanılmıştır. İlköğretim kitaplarında yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller gibi terimler de kullanılmıştır

3.3.1.5.1.3.3. Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiil

KORKMAZ: Birleşik fiillerin kalıplaşma yoluyla anlam değiştirerek deyimleşmiş olan türleri de vardır: bel bağla- “güvenmek”, yerin dibine bat- “pek utanmak, pek mahcup düşmek” vb.

MEB7s126: Ad veya ad soylu bir sözcük ile, bir fiilin gerçek anlamları dışına çıkıp yeni bir anlam kazanmasıyla oluşan birleşik fiillere deyimleşmiş birleşik fiil adı verilir.

Ağır basmak, lafa tutmak gibi deyimleşmiş birleşik fiiller ayrı yazıldıkları halde, “öngörmek, varsaymak” gibi anlamca kaynaşmış olanları bitişik yazılır ve anlamca kaynaşmış birleşik fiil adını alırlar.

MEB8s122: Ad soylu sözcük ile eylem birleşerek kendi öz anlamlarının dışında bir anlamı ifade ederler. Bu tür birleşik eylemlere anlamca kaynaşmış birleşik eylemler denir.

TUBİTAY7s177: Deyimler, kalıplaşmış söz grupları olduğu için bütün olarak kullanıldıklarında belli bir anlamı karşılarlar. “Dört nala kalkmak” şeklindeki birleşik fiillere deyim halinde birleşik fiiller denir.

TUBİTAY8s161: Deyimler özel bir anlam ifade eden kalıplaşmış söz grupları olduğu için, grup halinde yüklem olurlar. O nedenle bunları da deyim halinde birleşik eylem olarak adlandırıyoruz.

SERHAT8s107: Bazı ad soylu sözcükler kendi öz anlamlarını yitirerek başka bir anlamı karşılamak üzere eylemlerle birleşip deyimler kurabilirler. İşte eylem özeliği taşıyan böyle deyimlere, anlamca kaynaşmış (deyim biçiminde) eylemler diyoruz.

ELİT8s82: Genellikle gerçek anlamından ayrı, ilgi çekici bir anlam oluşturan kalıplaşmış sözlere deyim denildiğini biliyorsunuz. Birden fazla sözcükten oluşan bu söz öbeklerine, deyim halindeki birleşik eylemler diyoruz.

YILDIRIM7s166: Sözcüklerin anlamca kaynaşmasıyla oluşan ve bir eylem bildiren birleşik fiillere anlamca kaynaşmış (deyimleşmiş) fiiller denir.

YILDIRIM8s124: Birden fazla sözcüğün bir araya gelip deyimleşmesiyle oluşmuş fiillere anlamca kaynaşmış (deyimleşmiş) birleşik fiiller denir.

MAHİR8s146: Birden fazla sözcükten oluştukları için bunlara deyim halindeki birleşik fiiller denir.

► Bu birleşik fiil türüne Gramer Terimleri Sözlüğünde yer verilmemiştir. Ancak birleşik fiil terimi açıklanırken bu konuya değinilmiştir. İlköğretim kitaplarında konuyla ilgili olarak kullanılan terimler ise şöyledir: “deyimleşmiş birleşik fiil”, “anlamca kaynaşmış birleşik fiil”, “anlamca kaynaşmış birleşik eylem”, “deyim halinde birleşik fiiller”, “deyim halinde birleşik eylem”; Ayrıca deyimleşmiş yerine

3.3.1.5.2. Çatılarına Göre Fiiller

KORKMAZ: Çatı: Çatılar türlerine, aldıkları eklere ve işlevlerine göre kendi içlerinde etken, edilgen, meçhul, dönüşlü, işteş, ettirgen çatı diye sınıflandırılır.

TUBİTAY7s143: Fiillerin özne ve nesnelere olan ilgileri yönünden özelliklerine fiilin çatısı denir.

SERHAT7s81: Eylemlerin, özne ve nesnelere göre gösterdikleri özelliklere çatı denir.

ELİT8s93: Eylemlerin özne ve nesnelere göre girdikleri biçimlere eylemde çatı diyoruz.

► Bu konuya incelenen tüm kitaplarda rastlanmış fakat sadece üç tanesinde tanımlama yapılmış ve Gramer Terimleri Sözlüğünde olduğu gibi konuyla ilgili olarak “çatı” terimi kullanılmıştır.

3.3.1.5.2.1. Öznelerine Göre Fiiller

3.3.1.5.2.1.1. Etken Fiil

KORKMAZ: Öznesi belli olan, öznesiyle kesin ilişkisi bulunan ve herhangi bir çatı eki almamış olan fiil: O hızlı yürüdü, ben kaçtım. (P.Safa. *Şimşek*,s.23)

MEB7s140: Öznesi belli olan fiillere etken fiil denir.

MEB8s125: Özneleri gerçek ve yapıcı olan eylemlere etken eylem denir.

TUBİTAY7s153:Özneleri yapıcı olan (yüklemin belirttiği işi yapan) fiillere etken çatılı fiiller denir.

TUBİTAY8s190: Öznesi belli olan eylemlere etken çatılı eylem denir.

SERHAT7s7: Tümcede gerçek öznesi olan eylemlere etken eylem diyoruz.

SERHAT8s26: Yapıcı bir öznesi olan eylemlere etken çatılı eylem denir.

ELİT7s143: Eylemin kim tarafından yapıldığı belli olan eylemlere etken çatılı eylemler denir.

ELİT8s93: Öznesi belli ve yapıcı olan eylemlere etken çatılı eylemler denir.

YILDIRIM7s187: Özneleri belli ve yapıcı olan fiillere etken fiil denir.

YILDIRIM8s140: Fiilin bildirdiği eylemi yapan biri varsa o fiile etken fiil denir.

MAHİR8s172: Gerçek öznesi olan fiillere etken fiil denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında konuyla ilgili olarak “etken” terimi kullanılmıştır ancak “etken çatılı eylem”, “etken çatılı fiil”, “etken eylem”, “etken fiil” şeklinde kullanımları vardır.

3.3.1.5.2.1.2. Edilgen Fiil

KORKMAZ: Geçişli ve geçişsiz fiillerden -(I)I/- (U)I, -(I)n-/(U)n- ekleri ile kurulan ve öznesi belli olmayan yani fiilin gösterdiği işi yapan şahsın veya nesnenin açıkça bildirilmediği çekimli fiil: aç-ıl-, bul-un-, zorla-n gibi.

MEB7s140: Gerçek öznesi olmayan fiillere edilgen fiil denir.

MEB8s125: Yüklemin bildirdiği işin kim tarafından yapıldığının belli olmadığı eylemlere edilgen eylem denir.

TUBİTAY7s154: Öznesi yapıcı olmayan fiillere edilgen çatılı fiiller denir.

TUBİTAY8s190: Gerçek özne almayan eylemlere edilgen çatılı eylem denir.

SERHAT7s77: Gerçek öznesi belli olmayan eylemlere edilgen eylem diyoruz.

ELİT7s143: Kim tarafından yapıldığı belli olmayan eylemlere edilgen çatılı eylemler denir.

ELİT8s93: Öznesi belli ve yapıcı olmayan eylemlere edilgen çatılı eylemler denir.

YILDIRIM7s187: Eylemi yapanın belirtilmediği fiillere edilgen fiil denir.

YILDIRIM8s140: Sözde özne alan fiillere edilgen fiiller denir.

MAHİR7s208: Öznesi sözde özne olan fiillere edilgen çatılı fiil denir.

MAHİR8s173: Sözde özne alan veya hiç özne almayan fiillere edilgen fiil denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında konuyla ilgili olarak “edilgen” terimi kullanılmıştır ancak “edilgen çatılı eylem”, “edilgen çatılı fiil”, “edilgen eylem”, “edilgen fiil” şeklinde kullanımları vardır

3.3.1.5.2.1.3. Dönüşlü Fiil

KORKMAZ: Fiildeki oluş ve kılışın doğrudan doğruya özneye dönüşünü gösteren ve çoklukla fiillerden –(I)n-/(U)n-, bazen de –(I)l-/(U)l- ve –(I)ş-/(U)ş ekleriyle kurulan fiil şekli: geç-in-, aç-ıl-, gir-iş- gibi.

MEB8s126: Öznesinin yaptığı işten yine kendisinin etkilendiğini bildiren eylemlere dönüşlü eylem denir.

TUBİTAY8s196: Yüklemlerin bildirdiği işler öznelerin kendileri tarafından yapıyor ve özneler yaptıkları bu işten yine kendileri etkileniyorlarsa böyle eylemlere dönüşlü eylem denir.

SERHAT8s26: Etken çatılı olan; ama bildirdiği iş, öznesi tarafından yapılarak yine özne üzerine dönen eylemler vardır. Böyle eylemlere dönüşlü eylem denir.

ELİT8s93: Öznesinin yaptığı işten yine öznesinin etkilendiği eylemlere dönüşlü eylem denir.

YILDIRIM8s141: Öznesi hem eylemi yapan hem de yaptığı eylemden etkilenen fiillere dönüşlü fiil denir.

MAHİR8s178: Yüklemin belirttiği işin, hareketin özneye dönmesini gerektiren fiillere dönüşlü fiil denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında konuyla ilgili olarak “dönüşlü” terimi kullanılmıştır ancak “dönüşlü eylem”, “dönüşlü fiil” şeklinde kullanımları vardır.

3.3.1.5.2.1.4. İşteş Fiil

KORKMAZ: Bir oluş ve kılışın birden fazla kişi tarafından karşılıklı veya toplu olarak yapıldığını gösteren ve -ş-, -İş- / -Uş- çatı eki ile kurulan fiil: atış- <at-ış, çekiş- < çek-iş- vb.

MEB8s126: Bir işin, hareketin, oluşun öznelerce karşılıklı ya da birlikte yapıldığını anlatan eylemlere işteş eylem denir.

TUBİTAY8s197: Yüklemlere kökünden sonra -(I)ş ekinden uygun olanı getirerek söylenen eylemlere işteş eylemler denir.

SERHAT8s26: İşin birden çok özne tarafından karşılıklı ya da birlikte yapıldığını bildiren eylemler vardır. Böyle eylemlere işteş eylem denir.

ELİT8s93: Eylem ve oluşun birden fazla özne tarafından karşılıklı ya da beraber yapıldığını bildiren eylemlere işteş eylem denir

YILDIRIM8s141: Eylemin birden çok özne tarafından aynı zamanda, birlikte ya da karşılıklı olarak yapıldığını anlatan fiillere işteş fiil denir.

MAHİR8s178: Yüklemin belirttiği işin, hareketin birden fazla kişi tarafından karşılıklı, ortaklaşa yapıldığını belirten fiillere işteş fiil denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında konuyla ilgili olarak “işteş” terimi kullanılmıştır ancak “işteş eylem”, “işteş fiil” şeklinde kullanımları vardır

3.3.1.5.2.1.5. Meçhul Çatı

KORKMAZ: Geçişsiz fiillerden -(I)l-/ -(U)l, -(I)n-/-(U)n- ekleri ile kurulan ve öznesi bulunmayan, gerçekten meçhul olan çatı: Soğuktan caddelerde yürünmüyor. (T. Buğra, Yağmur Beklerken, s.75)

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “meçhul çatı” olarak ele alınan bu terime hiçbir ilköğretim kitabında rastlanmamıştır.

3.3.1.5.2.2. Nesnelere Göre Fiiller

3.3.1.5.2.2.1. Geçişli Fiil

KORKMAZ: Söz içindeki bir varlık veya nesneyi etkileyen, yani nesne isteyen fiil: aç- (kitabı açmak) vb.

MEB7s136: Nesne alan fiillere geçişli fiil denir.

TUBİTAY7s144: Nesne alan fiillere geçişli fiil denir.

TUBİTAY8s202: Nesne alan eylemlere geçişli eylem denir.

SERHAT7s81: Tümcede nesne alan eylemlere geçişli eylem denir.

SERHAT8s16: Cümlede nesnesi olan eylemlere çatısı bakımından geçişli eylem denir.

ELİT7s143: Eylemin bildirdiği iş, oluş ve hareketten etkilenen bir varlık varsa, yani eylem nesne alıyorsa böyle eylemlere geçişli eylem denir.

ELİT8s98: Nesne alan eylemlere geçişli eylem denir.

YILDIRIM7s179: Nesne alabilen fiillere geçişli fiiller denir.

YILDIRIM8s134: Nesne alabilen fiillere geçişli fiiller denir.

MAHİR7s208: Nesne alabilen fiillere geçişli çatılı fiiller denir.

MAHİR8s173: Nesne alabilen fiillere geçişli çatılı fiiller denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında konuyla ilgili olarak “geçişli” terimi kullanılmıştır ancak “geçişli çatılı fiil”, “geçişli eylem”, “geçişli fiil” şeklinde kullanımları vardır.

3.3.1.5.2.2.2. Geçişsiz Fiil

KORKMAZ: Gösterdiği oluş ve kılış yapana yönelen, yani özneyi etkileyen ve nesne istemeyen fiil: gel-, uyu-, yat-, kal- gibi.

MEB7s136: Nesne almayan fiillere geçişsiz fiil denir.

TUBİTAY7s144: Nesne almayan fiillere geçişsiz fiil denir.

TUBİTAY8s203: Nesne almayan eylemlere geçişsiz eylem denir.

SERHAT7s81: Tümcede nesne almayan eylemlere geçişsiz eylem denir.

SERHAT8s16: Cümlede nesnesi olmayan eylemlere çatısı bakımından geçişsiz eylem denir.

ELİT7s143: Eylemin bildirdiği iş, oluş ve hareketten etkilenen hiçbir varlık yoksa, yani eylem nesne almıyorsa böyle eylemlere geçişsiz eylem denir.

ELİT8s98: Nesne almayan eylemlere geçişsiz eylem denir.

YILDIRIM7s179: Nesne almayan fiillere geçişsiz fiiller denir.

YILDIRIM8s134: Nesne almayan fiillere geçişsiz fiiller denir.

MAHİR7s208: Nesne almayan fiillere geçişsiz çatılı fiiller denir.

MAHİR8s173: Nesne almayan fiillere geçişsiz çatılı fiiller denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında konuyla ilgili olarak “geçişsiz” terimi kullanılmıştır ancak “geçişsiz çatılı fiil”, “geçişsiz eylem”, “geçişsiz fiil” şeklinde kullanımları vardır.

3.3.1.5.2.2.3. Oldurgan Fiil

TUBİTAY8s207: Geçişsiz olduğu halde –TİR, -(İ)t, -(İ)r ekleriyle geçişli hale gelebilen eylemlere oldurgan eylemler denir.

SERHAT8s17: Geçişsizken bir ek yardımıyla geçişli duruma getirilen eylemlere çatısı bakımından oldurgan eylem denir.

YILDIRIM8s134: Geçişsiz fiillerin –ir, -t ekleriyle geçişli yapılmasına oldurgan fiiller denir.

ELİT8s98: Geçişsiz eylemlerin –dır, -(i)r, -(i)t eklerinden biriyle geçişli hale getirilmesine oldurgan eylemler denir.

MAHİR8s178: Fiillerin oldurgan özellikleri de vardır.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde bu konuya yer verilmemiştir ancak ilköğretim kitaplarında bu terim yer aldığı ve fiil çatılarının bir alt başlığı olarak kabul edildiği için listede bu terime de yer verilmiştir. “oldurgan eylem” ve “oldurgan fiil” konuyla ilgili olarak kullanılan terimlerdir.

3.3.1.5.2.2.4. Ettirgen Fiil

KORKMAZ: Hareketin her zaman özne dışındaki bir varlığa yöneldiği, geçişli veya geçişsiz fiil kök ve gövdelerine –Ar, (I)r-/(U)r-, -Dır-/-Dur-, -(I)t-/(U)t-, -z-, -zir- gibi ettirgenlik eklerinden birinin veya ikisinin üst üste getirilmesiyle kurulan fiil: çık-ar-, bak-tır-, eski-t-, em-zir- gibi.

TUBİTAY8s208: Zaten geçişli olan eylemin aldığı eklerle geçişlilik derecesi artırılmışsa böyle eylemlere ettirgen çatılı eylemler denir.

SERHAT8s34: Geçişli iken –dır, -(o)t, -(o)r eklerinin yardımıyla geçişlilik derecesi artırılan eylemlere ettirgen eylem denir.

ELİT8s98: Geçişli eylemlere –dır, -(i)r, -(i)t çatı ekleri getirilerek geçişlilik derecesi artırılan eylemlere ettirgen eylem denir.

YILDIRIM8s134: Geçişli fiillerin –ir, -t ekleriyle geçişlilik derecesinin arttırılmasına ettirgen fiiller denir.

MAHİR8s179: Geçişli fiillerin –ir, -t çatı ekleriyle geçişlilik derecesinin arttırılmasına ettirgen fiiller denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında konuyla ilgili olarak “ettirgen” terimi kullanılmıştır ancak “ettirgen çatılı eylem”, “ettirgen eylem”, “ettirgen fiil” şeklinde kullanımları vardır.

3.3.1.5.3. Fiil Çekimleri

3.3.1.5.3.1. Bildirme Kipleri

KORKMAZ: Fiilin olumlu veya olumsuz nitelikteki yapılışını; geniş zaman, şimdiki zaman, görülen geçmiş zaman, duyulan geçmiş zaman ve gelecek zaman da olmak üzere belli bir zaman kavramı içinde veren kipler: al-ır-ım, al-ıyor-um, al-dım, al-mış-ım, al-acağ(k)-ım; çalış-ır, çalış-ıyor, çalış-tı, çalış-mış, çalış-acak.vb.

MEB6s113 Haber (bildirme) kipleri

MEB7s105: Belirli bir zaman ve kişi kavramı taşıyan eylemlerin; geçmişte, içinde bulunulan zamanda, gelecekte veya daha geniş bir sürede gerçekleştiğini ifade eden eylem biçimlerine haber (bildirme) kipi denildiğini biliyorsunuz.

SERHAT6s121 Fiildeki iş, hareket ya da oluşun yapıldığını, yapılmakta olduğunu, her zaman yapılmaya devam edeceğini ya da gelecekte yapılacağını bildiren, haber veren fiil kiplerine bildirme (haber) kipleri diyoruz.

SERHAT7s136: Eylemlerin bildirdiği işi, hareketi ya da oluşu, kısaca eylemi belirli bir zamana bağlı olarak anlatan eylem biçimlerine bildirme (haber) kipleri denir.

SERHAT8s63: Eylem kiplerinin, zaman kavramı bildirenlerine (görülen ve duyulan geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman) bildirme (haber) kipleri denir.

ELİT8s55: Cümlede işi, oluşu, hareketi kısaca bir eylemi zamana bağlı olarak bildiren böyle kiplere bildirme (haber) kipi denildiğini biliyorsunuz.

ELİT7s120: Kipler, haber kipleri ve dilek kipleri olmak üzere ikiye ayrılır.

YILDIRIM8s96: Zaman bildiren kiplere bildirme (haber) kipleri denir.

MAHİR6s158: Fiillerin zaman ekleri alarak işin, hareketin, oluşun ne zaman yapıldığını bildirmek için girdiği biçimlere bildirme (haber) kipleri denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “bildirme kipleri” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında da hem aynı terime hem de “haber kipleri” terimine yer verilmiştir. İlköğretim kitaplarının tamamında konuyla ilgili bu iki terime de birlikte yer verilmiştir.

3.3.1.5.3.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipi

KORKMAZ: Fiilin karşıladığı oluş ve kılışın geçmişte kişinin görgüsü ve bilgisi altında olup bittiğini anlatan zaman. Türkçede görülen geçmiş zaman –*DI/-DU* ekiyle kurulur.

MEB6s113 Eylemi söyleyen kişi eylemi görmüş, yaşamıştır. Buna bilinen (-di’li) geçmiş zaman denir. Bilinen (-di’li) geçmiş zaman kipi eylem kök ya da gövdelerine ünlü uyumu ve ünsüz benzeşmesine göre “-dı, -di, -du, -dü; -tı, -ti,-tu,-tü” eklerinden uygun olanı getirilerek yapılır.

MEB7s105: -di’li geçmiş zaman kipi

MEB8s117: “okudum” eylemi, belirli (bilinen) geçmiş zaman

SERHAT6s120: İşin, sözün söylendiği andan önce kesin olarak yapıldığını anlatan bildirme kipine görülen geçmiş zaman (-di’li geçmiş zaman) diyoruz.

SERHAT7s136: görülen geçmiş zaman (-di’li geçmiş zaman)

ELİT6s98 Daha önce yapılan bir işin, hareketin veya meydana gelen bir oluşun geçmişte olduğunu ve buna tanık olduğunu anlatan eylem biçimine görülen (-di’li) geçmiş zaman kipi denir.

ELİT7s120: Daha önce yapılan bir işin, hareketin ya da meydana gelen bir oluşun başkasından öğrenildiğini ya da sonradan farkına varıldığını anlatan eylem biçimine görülen geçmiş zaman kipi denir.

YILDIRIM6s198: Eylemlerin söylenilen zamandan daha önce bir zamanda kesin olarak yapıldığını anlatan zamanlara bilinen geçmiş zaman denir.

YILDIRIM8s96: kaldır: görülen geçmiş zaman kipi

MAHİR6s159: Fiile eklenen –di zaman ekiyle oluşan kiplere görülen geçmiş zamanlı (-di’li geçmiş zamanlı) fiiller denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “görülen geçmiş zaman kipi” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında da hem aynı terime hem de “bilinen geçmiş zaman kipi” ve “di’li geçmiş zaman kipi” terimlerine yer verilmiştir. Ayrıca Milli Eğitim

Yayınlarının bir kitabında “belirli geçmiş zaman kipi” terimine yer verilmiştir. İlköğretim kitaplarının çoğunda terimlerden ikisine birlikte yer verilmiştir.

3.3.1.5.3.1.2. Duyulan Geçmiş Zaman Kipi

KORKMAZ: Fiilin karşıladığı oluş ve kılışı, kişinin başkasından duyduğunu, sonradan gördüğünü veya farkında olmadan işlediğini anlatan, içinde şekil ve zaman kavramı taşıyan kip. Türkçede *-mİş/-mUş* ekleriyle kurulur.

MEB6s119 Eylemin söylenilen zamandan önce yapıldığını, oluştuğunu; ancak eylemin başkasından duyulduğunu anlatan kiplere duyulan geçmiş zaman kipi denir. Duyulan geçmiş zaman kipi, eylem kök ya da gövdelerine (–miş, –muş, –müş) ekinin ünlü uyumuna göre getirilmesiyle yapılır.

MEB7s105: -miş’li geçmiş zaman kipi

MEB8s117: “düşünmüş” eylemi ise belirsiz (duyulan) geçmiş zamanı

SERHAT6s122: Eylemin, sözün söylendiği andan önce yapıldığını başkasından öğrenildiğini belirten bildirme kipine öğrenilen geçmiş zaman(-miş’li geçmiş zaman) diyoruz.

SERHAT7s136: öğrenilen geçmiş zaman(-miş’li geçmiş zaman)

ELİT6S98 Daha önce yapılan bir işin, hareketin, oluşun başkasından öğrenildiğini ya da sonradan farkına varıldığını anlatan eylem biçimine öğrenilen (-miş’li) geçmiş zaman kipi denir.

ELİT7s120: Daha önce yapılan bir işin, hareketin ya da meydana gelen bir oluşun başkasından öğrenildiğini anlatan eylem biçimine öğrenilen (duyulan) geçmiş zaman kipi denir.

YILDIRIM6s198: İşin söylenilen zamandan daha önce yapıldığını anlatan zamana öğrenilen (duyulan) geçmiş zaman denir.

YILDIRIM8s96: yazmış: öğrenilen geçmiş zaman

MAHİR6s159: Fiile eklenen –miş zaman ekiyle oluşan kiplere duyulan geçmiş zamanlı (-miş’li geçmiş zamanlı) fiiller denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “duyulan geçmiş zaman kipi” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında da hem aynı terime hem de “öğrenilen geçmiş zaman kipi” ve “miş’li geçmiş zaman kipi” terimlerine yer verilmiştir. Ayrıca Milli Eğitim Yayınlarının bir kitabında “belirsiz geçmiş zaman kipi” terimine yer verilmiştir. İlköğretim kitaplarının çoğunda terimlerden ikisine birlikte yer verilmiştir

3.3.1.5.3.1.3. Geniş Zaman Kipi

KORKMAZ: Fiilin sürekli olarak yapıldığını, halen yapılmakta olduğunu veya yapılacağını belirten zaman ve kip. Türkçede bu kip $-Ar, (I)r / -(U)r$ ekleri ile kurulur.

MEB6s128: Eylemin her zaman yapıldığını, yapılacağını haber veren eylemlerin zamanına geniş zaman denir.

Geniş zaman kipi; eylem kök ya da gövdelerine ünlü uyumuna göre “-()r” ekinin ulanmasıyla elde edilir.

MEB7s105: geniş zaman kipi

SERHAT6s122 İşin her zaman yapıldığını anlatan bildirme kipine geniş zaman diyoruz.

SERHAT7s136: geniş zaman kipi

ELİT6S98 Hareketin, işin, oluşun üç temel zamanda da yapıp olduğunu anlatan eylem biçimine geniş zaman kipi denir.

ELİT7s120: İşin, oluşun, hareketin üç temel zamanda yapıp olduğunu anlatan eylem biçimine geniş zaman kipi denir.

YILDIRIM6s199: İşin her zaman yapıldığını haber veren zamana geniş zaman denir.

YILDIRIM8s96: gerekir: geniş zaman kipi

MAHİR6s159: Fiile eklenen $-ar, -r$ zaman ekiyle oluşan kiplere geniş zamanlı fiiller denir.

MAHİR8s114: iste-r-im: Geniş zaman eki

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında sadece “geniş zaman kipi” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.1.5.3.1.4. Şimdiki Zaman Kipi

KORKMAZ: Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunulan zamanda başladığını ve sürmekte olduğunu bildiren kip. Bu kip 1. $-(I)yor / -(U)yor$, 2. $-mAk-tA$ ekleriyle kurulur.

MEB6s122: Eylemin söylendiği anda yapılmakta olduğunu belirten kipe şimdiki zaman kipi denir. Şimdiki zaman kipi; eylem kök ya da gövdelerine ünlü uyumuna göre $(-i)yor$ eki getirilerek yapılır.

MEB7s105: şimdiki zaman kipi

SERHAT6s122: Sözle işin aynı anda, birlikte yapılmakta olduğunu anlatan bildirme kipine şimdiki zaman diyoruz.

SERHAT7s136: şimdiki zaman kipi

ELİT6S98 İşin, oluşun, hareketin, meydana gelmeye başladığını, henüz bitmediğini anlatan eylem biçimine şimdiki zaman kipi denir.

ELİT7s120: İşin, oluşun, hareketin, meydana gelmeye başladığını, henüz bitmediğini anlatan eylem biçimine şimdiki zaman kipi denir.

YILDIRIM6s198: İşin konuşma anında yapıldığını, şu anda sürdüğünü anlatan zamana şimdiki zaman kipi denir.

YILDIRIM8s96: Türkçeleşiyorum: şimdiki zaman kipi

MAHİR6s159: Fiile eklenen –yor zaman ekiyle oluşan kiplere şimdiki zamanlı fiiller denir.

MAHİR8s114: okuyabil-iyor-um: Şimdiki zaman eki

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında sadece “şimdiki zaman kipi” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.1.5.3.1.2.5. Gelecek Zaman Kipi

KORKMAZ: Fiilin anlattığı işin şimdiki zamandan sonraki bir zamana ait olduğunu gösteren kip. Türkçede bir oluş ve kılışın gelecekte kesin olarak gerçekleşeceğini gösteren ek, -ACAĞ ekidir.

MEB6s125: Eylemin bir sonraki zamanda yapılacağı ve gerçekleşeceğini bildiren zamana gelecek zaman denir. Gelecek zaman kipi, eylem kök ya da gövdelerinin sonuna ünlü uyumuna göre –ecek eki ulanarak yapılır.

MEB7s105: gelecek zaman kipi

SERHAT6s122: İşin, sözün söylendiği andan sonra yapılacağını anlatan bildirme kipine gelecek zaman diyoruz.

SERHAT7s136: gelecek zaman kipi

ELİT6s98: İşin, oluşun, hareketin, henüz başlamadığını anlatan eylem biçimine gelecek zaman kipi denir.

ELİT7s120: İşin, oluşun, hareketin, henüz başlamadığını anlatan eylem biçimine gelecek zaman kipi denir.

YILDIRIM6s198: İşin sonradan yapılacağını bildiren zamana gelecek zaman denir.

YILDIRIM8s96: kanat gereceğiz: gelecek zaman kipi

MAHİR6s159: Fiile eklenen –acak zaman ekiyle oluşan kiplere gelecek zamanlı fiiller denir.

MAHİR8s114: geçin-ecek: Gelecek zaman eki

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında sadece “gelecek zaman kipi” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.1.5.3.2. Tasarlama Kipleri

KORKMAZ: Fiilin olumlu veya olumsuz yöndeki gerçekleşmesini, tasarlanan dilek, istek, şart, gereklilik veya emir kavramları içinde veren kipler: git-se, gid(t)-e, gid(t)-er-se, git-meli, git-sin vb.

MEB7s105: Zaman kavramı vermeyen, daha çok dilek anlamı taşıyan eylem kipleri dilek kipleridir.

TUBİTAY7s137: Bir işi, oluşu, hareketi zamana bağlı olmadan bir dileği ortaya koyacak şekilde anlatan fiil şekillerine dilek kipleri denir.

TUBİTAY8s115: Bir dileği belirten eylemlerin kipi dilek (tasarlama) kipidir.

SERHAT7s136: Eylemi dilek anlamıyla bildiren eylem biçimlerine dilek kipleri diyoruz. Bunlara isteme kipleri de denir.

SERHAT8s63: Dilek kavramı bildiren eylemlere (dilek-koşul, istek, gereklilik, buyruk) de dilek (isteme) kipleri denir.

ELİT7s120: Kipler, haber kipleri ve dilek kipleri olmak üzere ikiye ayrılır.

ELİT8s60: Zaman kavramı taşımadan, cümlede söylemek istediğimiz bir isteği, gerekliliği, emri, koşulu, bir dileğe bağlı olarak anlatan kiplere dilek (tasarlama) kipleri denir.

YILDIRIM7s147: Bir iş, hareket ya da oluşu dilek anlamıyla bildiren fiil kiplerine dilek (tasarlama) kipi denir.

YILDIRIM8s96: Eylemin yapılışını dilek kavramı katarak bildiren, özel bir zaman kavramı olmayan kiplere dilek kipleri denir.

MAHİR7s158: Fiillerin dilek bildiren ekler olarak iş, hareket, oluşun yapılmasını bildirmek için girdiği biçimlere dilek kipleri denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında konuyla ilgili olarak “*tasarlama kipleri*” terimi kullanılmıştır ancak “*dilek kipleri*”, “*isteme kipleri*” şeklinde kullanımları vardır.

3.3.1.5.3.2.1. İstek Kipi

KORKMAZ: Fiile istek, niyet kavramları veren tasarlama kipi; yapılan işin istendiğini veya o işe niyet edildiğini gösteren ve $-(y)-AyIm$, $-(y)-Allm$, $-(y)-AsIn$, $-(y)-AsInIz$, $-Sın/-Sun$, $-SInlAr/ -SUnlAr$ ekleriyle kurulan kip.

MEB7s106: Eklendiği eylemlere “istek” anlamı kazandıran kipe istek kipi denir.

TUBİTAY7s138: İş, oluş veya hareketin yapılması konusunda bir istek bildiren kipe istek kipi denir.

SERHAT7s136: Eylemin yapılmasını, olmasını isteyen dilek kipine istek kipi diyoruz.

ELİT7s121: Bir işin, hareketin, oluşun yapılmasını isteğe bağlı olarak bildiren eylem kipine istek kipi denir.

ELİT8s60: İstek kipi: Bir eylemin, işin, oluşun ve hareketin gerçekleşmesi isteğini bildirir. $-e$, $-a$ ekleriyle yapılır.

YILDIRIM7s148: Eylemin yapılmasının istendiğini bildiren fiil kiplerine istek kipi diyoruz. İstek kipi, fiil kök ya da gövdelerine $-e(-a)$ eki getirilerek yapılır.

YILDIRIM8s96: Bilesiniz: istek kipi

MAHİR7s158: Fiillerin $-e$, $-a$ eklerinden birini alarak girdikleri biçimlere istek kipi denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında sadece “istek kipi” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.1.5.3.2.2. Dilek Kipi

KORKMAZ: Birleşik cümlelerde, temel cümledeki oluş ve kılışın gerçekleşmesini şarta veya dileğe bağlayan yardımcı cümle yüklemine kipi. Bu kip fiil kök ve gövdesine $-sa/-se$ eki getirilerek kurulur.

MEB7s106: Eklendiği eylemlere “dilek-şart” anlamı kazandıran kiplere dilek-şart kipi denir.

TUBİTAY7s137: İş, oluş ve hareketi dileğe bağlı şart kavramıyla bildiren kipe dilek şart kipi denir.

SERHAT7s137: Eylemin yapılması dileğini bildiren ya da başka bir eylemin yapılabilmesi için kendi eylemini koşul olarak ileri süren dilek kipine dilek-koşul kipi diyoruz.

ELİT7s121: Bir dileğin yerine getirilmesini şarta bağlayan eylem kipine dilek-koşul kipi denir.

ELİT8s60: Koşul- şart kipi: Bir eylemin, işin, oluşun ve hareketin gerçekleşmesinin bir koşula bağlı olduğunu bildirir. –se, -sa ekleriyle yapılır.

YILDIRIM7s148: Eylemin yapılması için bir dileği koşul gösteren fiil kiplerine dilek-koşul (şart) kipi denir. Dilek koşul kipi, fiil kök ya da gövdelerine –se(-sa) eki getirilerek yapılır.

YILDIRIM8s96: görse : dilek-koşul

MAHİR7s159: Fiillerin –se, -sa eklerinden birini alarak girdikleri biçimlere dilek-şart kipi denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “dilek-şart kipi“ terimi, diğer ilköğretim kitaplarında da “dilek-koşul kipi” terimi kullanılmıştır

3.3.1.5.3.2.3. Gereklilik Kipi

KORKMAZ: Belirli bir zamana girmeyen, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yapılması gerekli olduğunu bildiren ve Türkçede –mAlI eki ile kurulan tasarlama kipi.

MEB7s106: Eklendiği eylemlere “gereklilik” anlamı kazandıran kiplere gereklilik kipi denir.

TUBİTAY7s138: İş, oluş ve hareketin olması gerektiğini anlatan kipe gereklilik kipi denir.

SERHAT7s137: Eylemin yapılması gerektiğini bildiren dilek kipine gereklilik kipi denir.

ELİT7s121: Bir işin, hareketin, oluşun yapılması gerekliliğini bildiren kipe gereklilik kipi denir.

ELİT8s60: Gereklilik kipi: Bir eylemin, işin, oluşun ve hareketin gerçekleşmesinin gerekliliğini bildirir. –meli, -malı ekleriyle yapılır.

YILDIRIM7s147: Eylemlerin yapılması gerektiğini bildiren fiil kiplerine gereklik (gereklilik) kipi denir. Gereklilik kipi fiil kök ya da gövdelerine – meli (-malı) eki getirilerek yapılmaktadır.

YILDIRIM8s96: geliştirmeliyiz: gereklilik kipi

MAHİR7s160: Fiillerin –meli, -malı eklerinden birini alarak girdikleri biçimlere gereklilik kipi denir.

MAHİR8s115: katlan-malı-sın: Gereklilik kipi

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında sadece “gereklilik kipi” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.1.5.3.2.4. Emir Kipi

KORKMAZ: Tasarlanan, yapılması istenen işi emir veya dilek biçiminde ifade eden, zaman ve şahıs kavramının aynı ekle verildiği tasarlama kipi

MEB7s106: Eklendiği eyleme “emir” anlamı kazandıran kipe emir kipi denir.

TUBİTAY7s139: Bir işin, oluşun veya hareketin yapılması konusunda kesin bir isteği bildiren kipe emir kipi denir.

SERHAT7s138: Eylemin yapılmasını buyruğa dayalı olarak anlatan dilek kipine buyruk (emir) kipi diyoruz.

ELİT7s121: Bir işin, hareketin, oluşun yapılmasını veya olmasını emir verme biçiminde bildiren eylem kipine emir kipi denir.

ELİT8s60: Emir kipi: Bir eylemin yapılmasını emretmek için kullanılır. 1. tekil ve çoğul kişisi yoktur.

YILDIRIM7s148: Eylemin yapılmasını ya da yapılmamasını kesin bir biçimde bildiren fiil kiplerine buyruk (emir) kipi diyoruz. Emir biçimindeki fiillerin kip eki yoktur.

YILDIRIM8s96: biliniz: emir kipi

MAHİR7s159: Fiillerin emir bildiren veya bir işin yapılmasını rica eden biçimlerine emir kipi denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “emir kipi” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında da hem aynı terime hem de “buyruk kipi” terimine yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.1.5.4. Yapılarına Göre Fiil Çekimleri

3.3.1.5.4.1. Basit (Zamanlı) Kip:

KORKMAZ: Basit kip (Basit zamanlı kip): Herhangi bir ek-fiil almadan yalnız esas fiiller ile kurulan ve yapısında tek bir kip eki taşıyan çekimli fiil. Basit kipler bildirme kipleri ve tasarlama kipleri olarak ikiye ayrılır.

YILDIRIM8s105: Tek kip eki almış fiillere basit zamanlı fiiller denir.

TUBİTAY8s115: Bir tek zaman veya kip eki bulunan eylemlere basit zamanlı eylemler denir.

ELİT8s68: Tek kip eki almış eylemlere basit zamanlı eylemler denir.

SERHAT8s82: İçinde tek zaman ya da kip ekleri bulunan eylemlere basit zamanlı eylem diyoruz.

MAHİR8s115: Bir zaman veya dilek eki almış olan fiillere basit zamanlı fiiller denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “*basit (zamanlı) kip*” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında “basit zamanlı fiiller” ve “*basit zamanlı eylemler*” terimlerine yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.1.5.4.2. Bileşik (Zamanlı) Kip

KORKMAZ: Birleşik Zamanlı Kip: Bildirme ve tasarlama kiplerinin 3. şah. Teklik çekimi üzerine i- ek fiilinin hikaye, rivayet ve şart kiplerinin eklenmesi ile oluşan kipler.

MEB8s134: İki kip eki almış eylemlere birleşik kipli eylem denir. İkinci kip eki hikaye, rivayet, şart adını alır.

TUBİTAY8s121: İki defa kip eki alan eylemlere birleşik zamanlı eylemler denir.

SERHAT8s96: İki zaman ekini üst üste alan eylemlere birleşik zamanlı eylem diyoruz.

ELİT8s68: İki kip eki almış eylemlere birleşik zamanlı eylemler denir.

YILDIRIM8s105: İki kip eki almış fiillere birleşik zamanlı fiiller denir.

MAHİR8s121: İki kip eki alan fiillere birleşik zamanlı fiiller denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “*birleşik (zamanlı) kip*” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak Milli Eğitim Yayınlarında “*birleşik kipli eylem*”, ilköğretim kitaplarında “*birleşik zamanlı fiiller*” ve “*birleşik zamanlı eylemler*” terimlerine yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.1.5.4.2.1. Hikâye Birleşik Kipi

KORKMAZ: Fiil kipinin gösterdiği oluş ve kılışın geçmiş zamanda gerçekleştiğini bildiren birleşik çekim türü. Asıl fiilin kipleri ile –i fiilinin görülen geçmiş zamanının veya ekleşmiş şeklinin birleşmesi ile ortaya çıkar. Emir dışındaki bütün kiplerin bir hikaye biçimi vardır.

MEB8s135: Hikaye birleşik zaman kipi

TUBİTAY8s121: Basit zamanlı bir eylemin sonuna ek eylemin görülen geçmiş zamanının (-di) getirilmesiyle oluşturulan zamana hikaye birleşik zaman denir.

SERHAT8s97: Hikaye biçimi: Basit zamanlı eylemin bildirdiği işin geçmişte kesin olarak yapıldığını anlatır.

ELİT8s68: Öykü (hikaye) birleşik zamanı: Basit zamanlı bir eylemle ek eylemin –dı, -di, -du, -dü, -tı, -ti, -tu, -tü biçiminin oluşturduğu birleşik zamana öykü birleşik zamanı denir.

YILDIRIM8s 105: Hikaye (öykü) birleşik zaman: Bat zamanlı fiillere –di (idi) getirilerek yapılır.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “hikâye birleşik kipi” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında “Hikaye birleşik zaman kipi” ve “öykü birleşik zaman” terimlerine yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.1.5.4.2.2. Rivayet Birleşik Kipi

KORKMAZ: Bildirme ve tasarlama kiplerine, ek fiilin duyulan geçmiş zamanının getirilmesiyle oluşturulan birleşik kip. Görülen geçmiş zaman kipi ile emir kipinin rivayet birleşik kipleri yoktur.

MEB8s135: Rivayet birleşik zaman kipi

TUBİTAY8s121: Basit zamanlı bir eylemin sonuna ek eylemin duyulan geçmiş zamanının (-miş) getirilmesiyle oluşturulan zamana rivayet birleşik zaman denir.

SERHAT8s97: Rivayet biçimi: Basit zamanlı eylemin bildirdiği işin geçmişte yapıldığını başkasından duyup öğrenmiş gibi anlatır.

ELİT8s69: Rivayet birleşik zamanı: Basit zamanlı bir eylemin ek eylemin duyulan geçmiş zamanı (–miş, –miş, –muş, –müş) ile oluşturduğu birleşik zamana denir.

YILDIRIM8s 105: Rivayet (söylenti) birleşik zaman: Bat zamanlı fiillere –miş (imiş) getirilerek yapılır.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “rivayet birleşik kipi” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında “rivayet birleşik zaman kipi” ve “söylenti birleşik zaman” terimlerine yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.1.5.4.2.3. Şart Birleşik Kipi

MEB8s135: Koşul birleşik zaman kipi

TUBİTAY8s121: Basit zamanlı bir eylemin sonuna ek eylemin koşulunun (-se) getirilmesiyle oluşturulan zamana koşul birleşik zaman denir.

SERHAT8s97: Koşul biçimi: Basit zamanlı eylemin bildirdiği işi koşula bağlayarak anlatır.

ELİT8s69: Koşul (şart) birleşik zamanı: Ek eylemin dilek-koşulu olan –se, –sa ekiyle yapılır.

YILDIRIM8s 105: Koşul (şart) birleşik zaman: Bat zamanlı fiillere –se (ise) getirilerek yapılır.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde bu konuyla ilgili terime yer verilmemiştir. İlköğretim kitaplarında ise “Koşul birleşik zaman kipi” ve “şart birleşik zaman kipi” terimleri kullanılmıştır.

3.3.1.5.5. Çekimsiz Fiil

KORKMAZ: Fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen; ancak, şahıs ekleri alarak çekime girmediği için yargı bildirmeyen bitmemiş fiil niteliğindeki ad-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiiller.

TUBİTAY8s216: Bir işi, oluşu ya da hareketi anlattıkları için eylem; aynı zamanda bir işin, oluşun ya da hareketin adı oldukları için ad; bir adı niteledikleri için sıfat veya cümlecikleri birbirine bağladıkları için bağlaç görevi yapan çift görevli sözcüklere eylemsi denir.

SERHAT8s111: Eylem kök ya da gövdelerinden türeyen; iş, hareket, oluş kısaca eylem bildiren, ama çekimleri olmayan sözcükler vardır. İşte, eylem soylu böyle sözcüklere eylemsi diyoruz.

ELİT8s98: Eylem kök ve gövdelerinden türetilen iş, oluş, hareket bildiren ancak çekimlenemeyen, cümlelerde ad, sıfat ve belirteç görevinde bulunan sözcüklere eylemsi (fiilimsi) diyoruz.

YILDIRIM8s162: Fiillerden türetilen, ancak çekime girmeyen; cümlede bir yandan ad, sıfat, bağlaç görevinde bulunurken bir yandan da oluşturdukları yan cümleciklerin yüklemi olan sözcüklere eylemsi (fiilimsi) diyoruz.

MAHİR8s188: Fiil kök ya da gövdelerinden türeyerek isim, sıfat, zarf olan diğer taraftan yan cümleciğin yüklemi olan sözcüklere fiilimsi denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “çekimsiz fiil” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında “eylemsi” ve “fiilimsi” terimlerine yer verilmiştir. Bazı kitaplarda da hem fiilimsi hem de eylemsi terimlerine birlikte yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.1.5.5.1. Ad Fiil

KORKMAZ: Ad-fiil: Fiilin kök ve gövdelerine getirilen belirli eklerle fiilin bir ad gibi kullanılması; ad gibi kullanılan fiil. Türkçe mAk, mA, -İş/-Uş ekleriyle yapılan üç türlü ad-fiil vardır: anlaş-mak, çalış-ma, görün-üş vb. Ad fiiller zaman ve kişi göstermezler.

MEB8s131: isim eylem (ad eylem)

TUBİTAY8s217: Hem bir işi, oluşu, hareketi bildiren hem de bir işin, oluşun, hareketin adını bildiren sözcüklere ad eylem (mastar) denir.

SERHAT8s131: Bir yandan eylemin adı olan, bir yandan da yan tümcecik kurarak yüklem olabilen eylemsilere ad eylem (mastar) denir.

ELİT8s102: Ad eylem türeten ekler: -me, -mek, -iş

ELİT8s127: ad eylem (mastar)

YILDIRIM8s163: Ad fiiller, fiil kök ya da gövdelerinden -mek, -me, -iş -meklik ekleriyle türetilmektedir.

MAHİR8s189: Fiil kök ya da gövdelerinden -mek, -me, -iş eklerinin getirilmesiyle oluşturulan sözcüklere ad fiil (mastar) denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “ad-fiil” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında “isim eylem”, “ad eylem” ve “mastar” terimlerine yer verilmiştir. Bazı kitaplarda da iki terime birlikte yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.1.5.5.2. Sıfat Fiil

KORKMAZ: Sıfat-fiil: Sayı veya şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamana bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekli: tanınmış kişi, olmadık sözler, uçan kuşlar vb.

MEB8s131: Sıfat eylem (ortaç)

TUBİTAY8s222: Eylemden türedikleri halde sıfat görevinde kullanılan ve aynı zamanda yan tümcecik kuran sözcüklere sıfat eylem (ortaç) denir.

SERHAT8s132: Bir yandan sıfat olan, bir yandan da yan tümcecik kurarak yüklem olabilen eylemsilere sıfat fiil (ortaç) denir.

ELİT8s102: Sıfat eylem türeten ekler: -an, -esi, -mez, -r, -dik, -ecek, -miş

ELİT8s127: Sıfat eylem (ortaç)

YILDIRIM8s163: Hem sıfat hem de fiil görevinde bulunan sözcüklere ortaç (sıfat fiil) denir.

MAHİR8s189: -en, -ecek, -(1)r, -miş vb. ekleriyle fiil kök ya da gövdelerinden türetilen sözcüklere sıfat fiil (ortaç) denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “sıfat-fiil” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında “sıfat eylem”, “sıfat fiil” ve “ortaç” terimlerine yer verilmiştir.

Bazı kitaplarda da iki terime birlikte yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.1.5.3. Zarf Fiil

KORKMAZ: Zarf-fiil: Cümlede yüklem anlamını çeşitli yönlerden etkileyen ve fiilden $-(y)A$, $-(y)I$, $-(y)ArAk$, $-DiktA$, $-ken$, $-mA$, $-dAn$, $-mAksIzIn$, $-(y)InCA$, $-(y)Ip$, $-DikçA$ gibi belirli bazı eklerle yapılan, kişi ve zaman belirtmeden soyut bir hareket kavramı anlatan, bir esas fiilden sonra gelerek yardımcı fiillerle birleşik fiiller kuran ve zarf olarak fiilin anlamını, zaman ve yer bakımından tamamlayan kelime: Ama Güldane dönüp bakmadı bile. (T.Buğra, *Yağmur Beklerken*, s.122)

MEB8s131: Belirteç eylem (bağ eylem, ulaç)

TUBİTAY8s227: Kökü eylem olduğu için cümlecik kuran ve kurduğu bu cümlecigi bir başka cümleye veya cümlecige bağlayan eylemsilere bağ eylem denir.

SERHAT8s132: Bir yandan bağlaç ya da belirteç olan, bir yandan da yan tümcecik kurarak yüklem olabilen eylemsilere ulaç (bağ fiil, zarf fiil) denir.

İşte, yan tümcecik kurarak yüklem olan, kurduğu yan tümcecigi bir anlam ilgisiyle başka bir tümcecige de bağlayan eylemsilere bağ eylem diyoruz.

ELİT8s102: Bağ eylem türeten ekler: $-ip$, $-erek$, $-ken$, $-meden$, $-meksizin$, $-e...e$, $-cesine$, $-ince$, $-dikçe$, $-r...mez$, $-diğinde$, $-eli$, $-diği...$

ELİT8s127: ulaç (bağ eylem)

YILDIRIM8s163: Hem bağlaç hem de fiil görevi üstlenen sözcüklere ulaç (bağ fiil) denir.

MAHİR8s190: Fiil kök ya da gövdelerine $-ip$, $-ince$, $-erek$ vb. eklerinin getirilmesiyle oluşturulan sözcüklere zarf-fiil denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “zarf-fiil” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ilköğretim kitaplarında “Belirteç eylem”, “bağ eylem”, “bağ fiil”, “ulaç” terimlerine yer verilmiştir. Bazı kitaplarda da iki ya da üç terime birlikte yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.1.5.6. Ek Fiil

KORKMAZ: Eski Türkçede er- yardımcı fiilinin er->ir->i- biçiminde ekleşmesinden oluşan, ad soylu kelimelerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ve birleşik fiil çekimlerinde de görev alan fiil. Şahıslara göre çekiminde $+Im/+Um$, $+sIn/+sUn$,

+sInIz/+sUnUz, DirlAr/+DUrIAr şekillerine girer: çalışan+ım, çalışan+sın, çalışan+dır, çalışan+ız, çalışan+sınız, çalışan+dırlar gibi. Ek fiilin olumsuzu *değil* kelimesi ile kurulur: Eski değildir. Ek fiilin hikaye, rivayet ve şart biçimleri şahıs ekleri ile genişletilmiş –DI/-DU, -mİş/-mUş, -sA ekleri ile kurulur: çalışan-dım (<çalışkan-i-dim), çalışan değildim (<çalışkan değil i-dim) vb.

MEB7s128: Ad soyundan bütün sözcüklerin sonuna ulanıp onların cümlede yüklem olmasını sağlayan eklerle ek fiil (ek eylem) denir.

MEB8s162: Ad soylu sözcüklere ulanarak onların yüklem olmalarını sağlayan eklerle ek eylem denir.

TUTİBAY7s159: İsim soylu kelimelerin sonuna gelerek onları yüklemleştiren eklerle ek fiil denir.

TUTİBAY8s96: Sonuna geldiği ad soylu sözcükleri yüklemleştiren, basit zamanlı eylemleri de birleşik zamanlı hale getiren parçalara ek eylem denir.

SERHAT7s53: Ad soylu sözcüklere, tamlama ya da sözcük öbeklerine ulanarak onları tümcede yüklemleştiren bazı ekler vardır. İşte bu eklerle ek eylem diyoruz. Onları yüklemleştiren –dir ekinin yanı sıra –di (idi), -miş(imiş), -se(ise) eklerine ek eylem denir.

ELİT8s112: İsim ve ad soylu bütün sözcüklerin sonlarına gelerek onların yüklem olmasını sağlayan parçalara ek eylem denir.

YILDIRIM7s20: Ad soylu sözcüklerin sonuna gelerek onların cümlede yüklem görevinde kullanılmasını sağlayan –di, -miş, -dir eklerine ek fiil diyoruz.

YILDIRIM7s193: Ad soylu sözcüklerin sonlarına ulanarak onların yüklem olmasını sağlayan eklerle ek fiil denir. Ek fiillerin asılları “-dir, idi, imiş, ise”dir.

YILDIRIM8s55: Ek fiiller (-dir, -di, -miş, -se) : Ad soylu sözcüklerin cümlede yüklem olarak görev almasını sağlar.

MAHİR7s175: Ad ya da ad soylu sözcüklerin, tamlamaları ve sözcük öbeklerinin sonuna gelerek onların cümlede yüklem görevinde kullanılmasını sağlayan parçalara ek fiil denir.

MAHİR8s72: Ad ya da ad soylu sözcüklere yüklem görevi kazandıran, aynı zamanda onların çekimini sağlayan i- fiiline ek fiil denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “ek fiil” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak diğer ilköğretim kitaplarında “ek eylem” terimine de

yer verilmiştir. Bazı kitaplarda da iki terime birlikte yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.1.5.7. Fiilde Zaman Kayması

KORKMAZ: Yazılı ve sözlü anlatımda, çekimli bir fiilin, aldığı zaman ekine göre bildirmesi gereken zaman dışında bir zamanı göstermesi ve bundan doğan anlam kayması: Yarın İstanbul'dan Ankara'ya geliyor (gelecek anlamında).

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “fiilde zaman kayması” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.3.1.6. Edat

KORKMAZ: Yalnız başına bir anlam taşımayan; ancak, ad ve ad soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelime ile cümledeki başka kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran, gramer görevli bağımsız kelime: gibi, göre, kadar vb.

TUBİTAYs231: Kendi başına anlamı olmayan, varlıkları ve kavramları karşılamayan, ancak, kelimeler ve kavramlar arasında anlam ilgisi kurmaya yarayan kelimelere edat (ilgeç) denir.

TUTİBAY7s97: Cümlede kelimeler arasında ilgisi kurarak anlam kazanan kelimelere edat denir.

MEB6s142: Farklı türden sözcükler arasında değişik yönlerden anlam ilgileri kuran sözcüklere edat (ilgeç) denir. Edatlar cümlelerde şu yönlerden ilgi kurarlar: Araç, benzerlik, eşitlik, sebep, yer-yön ve soru ilgisi

MEB7s154: Yalnız başlarına anlamı olmayıp, cümle içinde birlikte kullanıldığı sözcüğün sonraki sözcükle anlam ilgisi kurmasını sağlayan sözcüklere edat (ilgeç) denir.

MEB8s77: Tek başlarına bir anlamları olmayan, ancak tümce içinde kelimeler arasında anlam ilgisi kurmaya yarayan böyle sözcüklere edat (ilgeç) denir.

SERHAT6s132 Kendi başlarına anlamları olmayan ama cümlede sözcükler arasında türlü anlam ilgileri sağlayan gibi, ile, doğru, için vb. sözcükler vardır. Böyle sözcüklere ilgeç (edat) diyoruz.

SERHAT7s90: Kendi başlarına anlamları olmayan ama cümlede sözcükler arasında türlü anlam ilgileri sağlayan (benzetme, eşitlik, araç, aitlik...) sözcüklere ilgeç (edat) diyoruz.

ELİT6s140 Tek başına bir anlamı olman fakat sözcükler arasında çeşitli anlam ilgisi kuran sözcükler vardır. Böyle sözcüklere ilgeç (edat) denir.

ELİT8s47: Cümlelere neden, sonuç, benzerlik, araç, eşitlik gibi anlamlar katan, tek başlarına anlamları olmayan sözcüklere ilgeç (edat) denildiğini biliyorsunuz.

YILDIRIM6s227: Tek başlarına anlamları olmayan, ancak cümlede sözcükler arasında “neden, araç, benzerlik, eşitlik, yön” vb. bakımlardan anlam ilgisi kuran sözcüklere ilgeç (edat) denir.

YILDIRIM7s205: Tek başlarına anlamları olmadı halde, cümlede sözcükler arasında çeşitli yönlerden (neden, benzerlik, eşitlik, araç...) anlam ilgisi kuran sözcüklere ilgeç (edat) denir.

YILDIRIM8s187: Belli başlı bir anlamı olmayan, cümlede sözcükler arasında çeşitli yönlerden (neden, benzerlik, eşitlik, araç...) anlam ilgisi kuran sözcüklere ilgeç (edat) denir.

MAHİR6s221: Cümle içinde kullanıldıklarında sözcükler arasında anlam ilişkisi kurarak bir anlam kazanan sözcüklere edat (ilgeç) denir.

MAHİR7s224: Sözcükler arasında anlam ilişkisi kurarak bir anlam kazanan sözcüklere edat (ilgeç) denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “edat” olarak adlandırılan konuyla ilgili olarak ayrıca “ilgeç” terimine yer verilmiştir. Kitapların çoğunda ise iki terime birlikte yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.1.6. 1. Olumsuzluk Edatı

KORKMAZ:Ad cümlelerinin olumsuz çekimini sağlayan veya cümlede art arda kullanılan iki veya daha çok özneyi, tümleci ve yüklemi aralarından bazılarını olumsuzluk kavramı vererek birbirine bağlayan kelime *değil* kelimesi: Bu eve düşen şaşkınlık arasında kim doğaya muhtaç, kim irade aczi içinde değil di? (P.Safa, *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*, s.71).

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “olumsuzluk edatı” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.3.1.7. Bağlaç

KORKMAZ: Söz içinde birden çok kelimeyi, kelime grubunu veya cümleyi birbirine bağlayarak aralarında çeşitli yönlerden ilgiler kuran görevli kelimeler. Bazı bağlaçlar, bağladıkları ögelerden önce veya sonra tekrarlanarak da kullanılırlar: ile, ve, de, hem...hem, ne...ne vb.

TUBİTAYs237: Tek başlarına bir anlam taşımayan, cümleleri şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan kelimelere bağlaç denir.

TUTİBAY7s102: Anlamca ilgili cümleleri ve eş görevli ögeleri bağlamaya yarayan kelimelere bağlaç denir.

MEB6s144: Birbiriyle aynı görevi yapan sözcükler, sözcük grupları ve cümleleri birbirine bağlayan, aralarında ilişki kurulmasını sağlayan sözcüklere bağlaç denir. Bağlaçlar: “ile, ve, ki, de veya çünkü...”dür.

MEB7s158: Eş görevli sözcükleri ya da cümleleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir.

MEB8s77: Sözcük, sözcük grubu ve tümceleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir.

SERHAT6s103: Anlamca ilgili cümleleri, kavramları ya da eş görevli sözcükleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç diyoruz.

Bağlaçlar çok çeşitlidir. Başlıcaları şunlardır: ama, fakat, lakin, ancak, birde üstelik, çünkü, zira, demek ki, derken, gel gelelim, gerek...gerek, gerekse, ha...ha, halbuki, oysa, oysaki, hatta, hem...hem, ile, kah...kah, ki, mademki, meğer ki, örneğin, ne...ne, ve, ya, ya da, veya, ya...ya, yine, yoksa...

SERHAT7s53: Tümcede bağlama görevi yapan, sözcüklere bağlaç diyoruz.

SERHAT7s89: Dilimizde kendi başlarına anlamları olmayan, eş görevli sözcüklere ya da anlamca ilgili tümceleri birbirine bağlayan ve, ile, ki, ama, de, ya gibi sözcüklere bağlaç denir.

ELİT6s133: Cümlede aynı görevde bulunan ve yakın anlamları olan sözcükler birbirine bağlanır. Böyle sözcükleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir.

ELİT7s146: Cümleleri, eş görevli sözcükleri ya da söz gruplarını birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denildiğini geçen sene öğrenmiştiniz.

YILDIRIM6s232: Eş görevli sözcükleri ve anlamca ilgili cümleleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir.

YILDIRIM7s212: Anlamca ilgili cümleleri ve eş görevli sözcükleri birbirine bağlamak amacıyla kullanılan sözcüklere bağlaç diyoruz. Ve , veya, de, ki, ama, fakat, meğer, ile bu tür sözcüklerdendir.

YILDIRIM8s187: Eş görevli sözcükleri ve anlamca ilgili cümleleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir. Ve , veya, de, ki, ama, fakat, meğer, ile bu tür sözcüklerdendir.

MAHİR6s202: Anlamca birbiriyle ilgili cümleleri, eş görevli sözcükleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir.

MAHİR7s229: Anlamca birbiriyle ilgili cümleleri, eş görevli sözcükleri birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir.

MAHİR8s47: ki bağlacı ayrı yazılır.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında sadece “bağlaç” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.1.7. 1. Tekrarlı Bağlaç

KORKMAZ: Sıra sözleri ve cümleleri birleştiren bağlaç.

Ne...ne, olsun...olsun, hem...hem vb.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “tekrarlı bağlaçlar” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.3.1.8. Ünlem

KORKMAZ: Konuşanın korku, sevinç, acıma, şaşkınlık gibi her türlü duygu ve heyecanını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya, seslenmeye, çağırmaya yarayan ve kısmen bağımlı kelimeler sınıfına giren kelime veya kelimeler: a!, e!, ah!, ay! Vb.

TUBİTAYs247: Ani beliren duyguları yansıtmak üzere kullanılan kelimelere ünlem denir.

TUTİBAY7s103: Mutluluk, rahatlama, sevinç, korku, üzüntü, şaşma gibi aşırı duygulanmaları anlatan kelimelere ünlem denir.

MEB7s163: Türkçede “sevinç, üzülme, kızma, acıma, şaşma, korku, seslenme...” gibi duyguları ve seslenmeleri anlatan sözcüklere ünlem adı verilir.

SERHAT6s250: Sevinç, korku, şaşma, acıma, kızma, beğenme gibi duyguları daha canlı anlatmaya yarayan sözcüklere ünlem diyoruz.

ELİT7s48: Öfke, şaşkınlık, coşkunluk, sevinç bildiren sözcükler ünlemdir.

ELİT8s48: Korku, heyecan, sevinç, kızgınlık gibi duyguları anlatan sözcüklere ünlem denildiğini biliyorsunuz.

YILDIRIM7s219: Sevinç, üzüntü, öfke, korku, şaşkınlık vb. duyguları daha canlı anlatmaya yarayan sözcüklere ünlem diyoruz.

YILDIRIM8s188: Sevinç, üzüntü, öfke, korku, şaşkınlık vb. duyguları daha canlı anlatmaya yarayan sözcüklere ünlem diyoruz.

MAHİR6s215: Sevinç, şaşma, üzüntü, korku, heyecan, coşku gibi duyguları anlatan sözcük ya da sözcük öbeklerine ünlem denir.

MAHİR7s220: Türkçede ey!, a!, o!, vah vah!, eyvah! gibi sözcükler, duyguları canlı bir biçimde anlatan sözcüklere ünlem denir.

MAHİR8s228: Sevinç, şaşma, üzüntü, korku, heyecan, coşku gibi duyguları anlatan sözcük ya da sözcük öbeklerine ünlem denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında sadece “ünlem” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.2. EKLER

KORKMAZ: Cümle içinde kelimeler arasında geçici anlam ilişkileri kurmak veya yeni bir kelime türetmek üzere kök ve gövdelerin sonuna eklenen ses veya seslerden oluşan öge. Dünya dillerinde, ekler, kelimedeki eklenme yerlerine göre *ön ek*, *iç ek* ve *son ek* olmak üzere üç türüdür. Türkçedeki eklerin hepside son ek türündedir. Ekler görevleri bakımından *çekim ekleri* ve *yapım ekleri* olmak üzere ikiye ayrılır.

MEB6s63: Sözcüklerin anlamlı en küçük parçasına kök denir. Kökler bölünemezler. Bölündüklerinde anlamları bozulur. ... Yalnız başlarına anlamları olmayan parçalara ek denir.

MEB7s50: Sözcüklere eklenerek onların anlamını değiştiren veya onların cümledeki görevlerini belirtmeye yarayan parçalara ek denir.

MEB8s92: Sözcüklere ulanarak onların anlamını değiştiren ya da anlamını değiştirmeden, onları çokluk, durum, zaman, kişi gibi yönlerden tamamlayan parçalara ek denir.

SERHAT6s83: Sonlarına geldikleri sözcüklerden yeni anlamlı sözcükler yapan ya da sonlarına geldikleri sözcükleri biçimlendirerek onların cümle içinde kullanılmasını sağlayan parçalara ek diyoruz.

YILDIRIM6s93: Tek başına bir anlam taşımayan, sözcüklerin sonuna gelerek onlardan yeni anlamda sözcük türeten ya da onları çeşitli yönlerden (çoğulluk, durum, zaman, kişi vb.) belirten parçalara ek denir.

YILDIRIM7s70: Sözcüklerin sonuna gelerek onlardan yeni anlamda sözcük türeten ya da onları çeşitli yönlerden (çoğulluk, durum, zaman, kişi vb.) belirten parçalara ek denir.

YILDIRIM8s54: Sözcüklerin sonuna ulanarak onlardan yeni anlamda sözcük türeten ya da onları çeşitli yönlerden (çoğulluk, durum, zaman, kişi vb.) belirten parçalara ek diyoruz.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında sadece “ek” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.2.1 Çekim Ekleri

KORKMAZ: Ad veya fiil soylu kelimeler üzerine gelerek, bağlı oldukları kelime gruplarına göre, kelimeler arasında durum, iyelik, çokluk, kip, zaman, şahıs, sayı vb. ilişkiler kuran ek: ev+ler vb.

TUTİBAY91: Bazı ekler kelimelerin anlamlarını değiştirdiği halde bazıları değiştirmez. Anlamda değişikliğe yol açmayan bu kelimelere çekim eki denir.

MEB6s63: Sözcüklerin kök ya da gövdelerine gelerek onları cümlenin anlamına göre biçime sokan, yeni anlamda sözcük türetmeyen eklere çekim eki denir.

MEB7s54: Ulandıkları sözcüklere yeni anlam kazandırmayan, onların anlam ve türlerini değiştirmeyen, cümledeki görevlerini belirten eklere çekim eki denir.

MEB8s21: Sözcüğün anlamını değiştirmeyen eklere çekim eki adı verilir.

SERHAT6s83: Sonlarına geldikleri sözcüklerin anlamlarını değiştirmeyen; fakat, onların cümle içinde kullanılmalarını sağlayıp görevlerini belirleyen ekler vardır. Böyle eklere çekim ekleri diyoruz.

SERHAT7s24: Ulandıkları sözcüğün anlamın, yapısını değiştirmeyen, yalnızca tümce içinde kullanılmalarını sağlayan, görevlerini belirleyen eklere çekim eki denir.

ELİT6s63: Eklendikleri sözcüklerin anlamını ve çeşidini değiştirmeyen, cümledeki görevlerini belirten eklere çekim ekleri denir.

Çekim eklerinin başlıcaları şunlardır:

- a. ad durum ekleri, b. çoğul ekleri, c. iyelik ekleri, ç. kip ekleri, d. soru eki
- e. tamlama ekleri

ELİT7s69: Eklendikleri sözcüklerin anlamını ve çeşidini değiştirmeyen, cümledeki görevlerini belirten ekler çekim ekleri denir.

YILDIRIM6s93: Sonuna geldikleri sözcükleri “çoğulluk, durum, tamlama, zaman, kişi...” yönlerinden belirten ekler çekim ekleri denir.

YILDIRIM7s70: Sonuna ulandıkları sözcüklerin anlamlarını değiştirmeyen, onları “çoğulluk, durum, tamlama, iyelik, zaman, kişi...” vb. yönlerden belirten ekler çekim ekleri denir.

YILDIRIM8s55: Sonuna ulandıkları sözcüklerin anlamlarını değiştirmeyen, onları “çoğulluk, durum, tamlama, iyelik, zaman, kişi...” vb. yönlerden belirten ekler çekim ekleri denir.

MAHİR6s67: Sözcüklerin sonuna eklenen ekler sözcüklerin anlamında bir değişikli yapmıyor, onları durum, çoğulluk, zaman, kişi yönünden belirtiyorsa bu ekler çekim ekleri denir.

MAHİR7s96: Eklendikleri sözcüklere yeni bir anlam kazandırmayan fakat cümlede değişik görevler almasını sağlayan parçalara çekim eki diyoruz.

MAHİR8s46: Sözcüklerin anlamını değiştirmeyen, sözcükleri çoğulluk, zaman, kişi, durum bakımından belirten ekler çekim ekleri denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında sadece “çekim ekleri” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.2.1.1. İyelik Ekleri

KORKMAZ: Adın karşıladığı nesnenin bir şahsa veya nesneye ait olduğunu belirten çekim ekleri. Türkçenin iyelik ekleri şunlardır:

Teklik 1.şahıs: +(I)m/+(U)m: iş + i + m

Teklik 2.şahıs: +(I)n/+(U)n: iş + i + n

Teklik 3.şahıs: +I/+U: iş + i

Çokluk 1. şahıs: +(I)m(I)z/ +(U)mUz: iş + i + miz

Çokluk 2. şahıs: +(I)n(I)z/ +(U)nUz: iş + i + niz

Çokluk 3. şahıs: +lArI/ iş + ler + i

ELİT6s64: İyelik ekleri: -im, -in, -i, -imiz, -iniz, -leri

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında sadece “iyelik ekleri” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.2.1.2. Durum Gösterme Ekleri

KORKMAZ: durum: Adın cümle içinde bulunduğu dil bilgisi şekli; yalın veya eklerle genişletilmiş olarak aldığı geçici durum. Türkçede adlar yalın, yükleme, ilgi, bulunma, yönelme, çıkma ve vasıta durumlarına girerler.

Durum gösterme ekleri: Cümle içinde, adları, başka kelimelerle olan ilişkilerine göre çeşitli durumlara sokan ekler.

Yükleme durumu eki $+I/+U$

İlgi durumu eki $+(I)n/(U)n, +nIn/+nUn$

Yönelme Durumu Eki $+(y)A$

Bulunma durumu eki $+DA$

Çıkma durumu eki $+Dan$ ile karşılanır.

TUTUBAY6s135: Cümle içinde ek almadan kullanılabildiği gibi ifade edecekleri anlamlara göre çeşitli eklerde alabilen isimlerin cümle içindeki bu durumlarına ismin halleri denir.

MEB6s81: Adların anlamını değiştirmeden cümle içindeki görevini belirleyen “-ı, -a, -de, -den” eklerine ad durum ekleri denir. Adların beş durumu vardır:

MEB7s59: Adlar cümle içinde görevlerine göre ya yalın durumda ya da belirtme, yönelme, bulunma, çıkma durumunda bulunur. Adların bulunabilecekleri bu beş durumdan her birine adın durumları denir.

SERHAT6s58: adların ve ad görevinde bulunan sözcüklerin cümle içinde kullanılmalarını ve belli görevler yüklenmelerini sağlayan ekler vardır. Böyle eklere ad durum ekleri diyoruz.

ELİT6s58: İzmir’e, İzmir’i: İzmir sözcüğü –e ve –i ekini almıştır. Buna ad durum (hal) ekleri denir.

YILDIRIM6s127: Adların cümlede görev alırken ya yalın olarak ya da –e, -i, -de, -den eklerinden birini alarak kullanılmalarına adın durumları (ismin halleri) denir.

YILDIRIM8s55: Adın durum ekleri: (-i, -e, -de, -den) Adın cümledeki görevlerini belirtir.

MAHİR6s116: Adların aldığı bu eklere durum (hal) ekleri denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “durum gösterme ekleri” ve bazı ilköğretim kitaplarında “ad durum ekleri” ve “ismin hal ekleri” terimle kullanılmıştır. Gramer Terimleri Sözlüğünde konu gruplandırılırken “ilgi durumu eki” de adın durumlarına

dâhil edilmiştir. Bazı kitaplarda ise iki terime birlikte yer verilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.2.1.2.1. Yalın durumu

KORKMAZ: Adın herhangi bir ek almamış yalın durumu: bal, ev, gönül, işçilik vb.

TUTİBAY6s135: İsimlerin ek almamış hallerine yalın hal denir.

MEB6S82 : a. Yalın durumu: Hiçbir ek olmadan kullanılırlar.

MEB7s59: Yalın durumu: Adın durum eki almamış biçimidir.

SERHAT6S58: yalın

ELİT6s58: İzmir: yalın durum

YILDIRIM7s87: Adın yalın durumu

MAHİR6s116: Yalın durumu: sokak

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “yalın durum”, bazı kitaplarda ise “yalın hal” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.2.1.2.2. Yükleme durumu

KORKMAZ: Geçişli fiil taşıyan bir cümlede fiilin doğrudan doğruya etkilediği yani fiildeki işlevin etki bakımından üzerine yüklendiği adın içinde bulunduğu durum. Türkçede bu durum ya eksiz yahut da yalın veya iyelik ekleriyle genişletilmiş adlardan sonra gelen +(y)I/+(y)U eki ile karşılaşılır: iş bulmak, ağaçlar+ı budamak, istedik+im+i getirdi gibi. Ancak, bu ek üçüncü şahıs teklik ve çokluk iyelik eklerinden sonra araya bir zamir n’si alarak +nI/+nU biçimine girer; Arkadaşımın yeni ev+i+ni gezdim.

TUTİBAY6s135: Sözü edilen varlığın daha önceden bilindiğini ifade eden –i eki olarak yükleme bağlanan kelimelere ise belirtme hali (-ismin –i hali) denir.

MEB6s82: Belirtme durumu: -i (ünlü uyumuna göre “-ı, -u, -ü”) ekini alarak kullanılırlar.

MEB7s59: Belirtme durumu: Adın –i eki(-ı, -u, -ü) almış biçimidir.

SERHAT6s58, belirtme (-i),

ELİT6s58: İzmir’i: belirtme durumu eki (-i)

YILDIRIM7s87: Adın –i durumu yükleme bildirir.

MAHİR6s116: -i durumu (yükleme durumu) : tokmağı

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “yükleme durumu”, bazı kitaplarda ise “ismin -i hali” “adın -i durumu” “belirtme durumu” , “belirtme hali” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.2.1.2.3. Yönelme durumu

KORKMAZ: Yaklaşma, yönelme bakımlarından adın karşıladığı nesneyi fiile bağlayan durum. Bu durum (-A), -y(A) yönelme durumu ekiyle karşılanır: Ne kadar çaresiz bir şey istediğini bu yumurcağa anlatmağa imkân yoktu. (R.N.Güntekin, *Kızılçık Dalları*, s.72)

TUTİBAY6s135: İsmi -e eki almış haline yönelme hali (ismin -e hali) denir.

MEB6s82 c. Yönelme durumu: -e (ünlü uyumuna göre “-a”) ekini alarak kullanılırlar.

MEB7s59: Yönelme durumu: Adın -e eki(-a) almış biçimidir.

SERHAT6s58: yönelme (-e),

ELİT6s58: İzmir’e: yönelme durumu eki (-e)

YILDIRIM7s87: Adın -e durumu yönelme bildirir.

MAHİR6s116: -e durumu (yaklaşma durumu) : yollara

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “yönelme durumu”, bazı kitaplarda ise “yönelme hali” , “adın -e durumu”, “ismin -e hali” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.2.1.2.4. Bulunma durumu

KORKMAZ: Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın yerini ve zamanını bildiren -DA ekini alan ad durumu: Bu küçük makalede bunun üzerinde duracak değilim. (A.H.Tanpınar, *Türk İstanbul*, 164)

TUTİBAY6s135: İsmi -de eki almış haline bulunma hali (ismin -de hali) denir.

MEB6s82: Bulunma durumu: -de (ünlü uyumuna göre “-da, -te, -ta) ekini alarak kullanılırlar.

MEB7s59: Bulunma durumu: Adın -de eki(-da, -ta, -te) almış biçimidir.

SERHAT6s58: kalma/bulunma (-de),

ELİT6s58: İzmir’de: bulunma durumu eki (-da)

YILDIRIM7s87: Adın -de durumu bulunma bildirir.

MAHİR6s116: -de durumu (bulunma durumu): başında

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “bulunma durumu”, bazı kitaplarda ise “bulunma hali”, “kalma durumu”, “adın –de durumu”, “ismin –de hali” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.2.1.2.5. Çıkma durumu

KORKMAZ: Kelime gruplarında ve cümlede, fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan +*Dan* ekini alan ad durumu: ikisinde de aynı sebeplerden gelme derin bir hüznü vardı. (P.Safa, *Şimşek*, s.34)

TUTUBAY6s136: İsmi –den eki almış haline ayrılma hali (ismin –den hali) denir.

MEB6s82: e. Çıkma durumu: -den (ünlü uyumuna göre “-dan, -ten, -tan) ekini alarak kullanılırlar.

MEB7s59: Çıkma durumu: Adın –den eki(-dan, -tan, -ten) almış biçimidir.

SERHAT6s8: çıkma/ayrılma (-den)

ELİT6s58: İzmir’den: çıkma durumu eki (-den)

YILDIRIM7s87: Adın –den durumu ayrılma bildirir.

MAHİR6s116: -den durumu (ayrılma durumu): kuyudan

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “çıkma durumu”, bazı kitaplarda ise “ayrılma hali”, “ayrılma durumu”, “adın –den durumu”, “ismin –den hali” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.2.1.3. Çoğul Eki

KORKMAZ: çokluk eki: Adlarda ve zamirlerde aynı türden birden çok varlıkları anlatmak için; fiillerde, fiilin gösterdiği oluş ve kılışı yapanın, yani şahsın çokluk olduğunu göstermek için kullanılan özel ekler: ağaç+lar, çiçek+ler; gidecek-ler vb.

ELİT6s64: Çoğul ekleri: -ler, -lar

YILDIRIM8s55: Çoğul eki (-ler) Sözcükleri çoğullaştırır.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında sadece “çoğul eki” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.2.1.4. Soru Eki

KORKMAZ: Soru kavramı veren *mI/mU* eki. İlgili olduğu kelimedenden ayrı yazılır; ancak, o kelimenin son ünlüsüne göre ünlü uyumlarına girer; soru biçimindeki yüklemelerde şahıs ekleri alabilir: Bizde mi gideceğiz?, Güler misin, ağlar mısın?

MEB8s117: mi (mı, mu, mü) soru ekidir.

ELİT6s64: Soru eki: mı, mi, mu, mü

YILDIRIM8s5: mi soru eki, soru anlamı dışında kullanıldığında da ayrı yazılır.

SERHAT8s42: Eylemlerin soru biçimini mi soru ekiyle yapılır.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında sadece “soru eki” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.2.1.5. Şahıs Ekleri

KORKMAZ: Fiil çekiminde şahıs bildiren ek. 3 şahıs teklik, 3 şahıs çokluk şeklindedir: Bildi-m, bilmiş-im, bil-in, bil-eyim, bile-siniz vb.

TUBİTAYs179: Fiillerin anlattığı işin kim tarafından yapıldığını belirten ekler şahıs ekleri denir.

MEB6s109: Eylemin (fiilin) bildirdiği işi, oluşu, hareketi yapan varlığa eylemin kişisi denir. Eylemde üç kişi vardır; tekil ve çoğul olarak kullanılır.

I. kişi (söz söyleyeni ya da söyleyenleri)

II. kişi (kendisin söz söylediğiniz kişiyi ya da kişileri)

III. kişi (kendisinden söz edileni ya da edilenleri) bildirir.

Sonuna ulandıkları eylemlerin kişilerini belirten ekler kişi ekleri denir.

1.tekil kişi (ben) –m, (-im) 1.çoğul kişi (biz) –k, -iz

2.tekil kişi (sen) –n, (-sin) 2.çoğul kişi (siz) –niz, (-sınız)

3.tekil kişi (o) 3.çoğul kişi (onlar) –ler

SERHAT6s113: Fiilin bildirdiği işi, hareketi, oluşu yapan varlığa yani özneye fiilin kişisi diyoruz. Üç çeşit kişi vardır. Bunların tekilleri, çoğulları şunlardır:

Tekil kişiler: ben, sen, o;

Çoğul kişiler: biz, siz, onlar.

Fiilde bu kişileri gösteren ekler de kişi ekleri denir.

ELİT6s98: Kişi ekleri: Türkçede üçü tekil, üçü çoğul olmak üzere altı kişi vardır. Bu kişiler ve bu kişileri gösteren ekler şöyledir: ...

YILDIRIM6s187: Fiillerin sonuna ulanarak onların tekil ve çoğul kişilerini belirten ekler kişi ekleri denir.

MAHİR7s152: Fiillerin sonuna gelen ve şahsı bildiren ekler kişi (şahıs) ekleri denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “şahıs ekleri”, bazı kitaplarda ise “kişi ekleri” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.2.1.6. İlgı Eki

KORKMAZ: Eklendiği ad ile başka bir ad arasında, asıl görevi itibariyle ilgi bağı kuran ek, +In/+Un, +nIn/+nUn ekleri: ev+in, kişi+nin vb.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “ilgi eki” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.3.2.1.7. Eşitlik Eki

KORKMAZ: Adlarda ve ad soylu sözlerde eşitlik derecesi gösteren ek. Türkçede bunun için +ÇA, +sI/+sU, +ÇI/Ap, +TI/TU ekleri kullanılmış ve kullanılmaktadır.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “eşitlik eki” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.3.2.1.8. Küçültme Eki

KORKMAZ: Üzerlerine geldiği ad soylu kelimelerin anlamına küçüklük, azlık, sevgi, şefkat kavramları katan ekler. Türkçenin bu kavramları sağlayan ve hepsi de vurgulu olan ekleri şunlardır: +CA(seyrek+çe); +cIK (kimse+cik), +cAK (yav+ru+cak), +cAĞIz (adam+cağız), +rAk (az+rak) vb.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “küçültme eki” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.3.2.1.9. Olumsuzluk Eki

KORKMAZ: Fiil kök veya gövdelerine olumsuzluk kavramı veren ek. –mA eki: yaz-ma-mak, yaz-ma-yış, yaz-ma-malı

YILDIRIM8s55: Olumsuzluk eki (-me) : Fiilleri olumsuzlaştırır.

MAHİR6s166: Fiil kökünden sonra gelen –me ekine olumsuzluk eki denir.

SERHAT8s42: Eylemlerin olumsuz biçimini –me, -ma olumsuzluk ekiyle yapılır.

ELİT6s101: Eylemleri olumsuz yapan ek –me, -ma ekidir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında sadece “olumsuzluk eki” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.2.2. Yapım Ekleri

KORKMAZ: Kelime kök ve gövdelerine getirilerek yeni kavramların yansıtılmasını, kavramlara karşılık yeni kavramlar yapılmasını sağlayan ek. +IIk/+IUk: odunluk, dizlik; +ÇI/+ÇU: yarışçı, izci vb.

TUTİBAY6s91: Köklerin sonlarına eklenen bazı ekler, onların anlamında değişikli yapar. Bu tür eklere yapım eki denir.

TUTİBAY8s52: Köke yapım eki getirilerek oluşturulan birliğe gövde denir.

MEB6s63: Ulandıkları sözcüklere yeni bir anlam kazandıran ekler yapım eki, sözcük kökünün yapım eki olarak oluşan kısmına da gövde denir.

MEB7s54: Ulandığı sözcüğün anlamını değiştiren, onlardan yeni anlamlı sözcükler türeten ekler yapım eki denir.

MEB8s93: Sözcüklerin sonuna ulanarak onların anlamını değiştirip yeni anlamlar kazandıran ekler yapım eki denir.

SERHAT6s84: Sözcük sonlarına gelerek onlardan, yeni anlamda sözcükler türeten ekler yapım ekleri denir.

SERHAT7s24: Dilimizde sözcüklerin anlamını değiştiren, başka anlamda yeni yeni sözcükler yapan ekler yapım eki diyoruz.

ELİT6s63: Yapım ekleri bir sözcüğe eklenerek o sözcüğün anlamını değiştirir. Sözcükten başka bir sözcük türetir. Kök durumundaki bir sözcükten yeni anlamda sözcük türetmeye yarayan ekler yapım ekleri denir.

ELİT7s69: Yapım ekleri bir sözcükten yeni anlamda sözcük türetmeye yarayan eklerdir.

YILDIRIM6s93: Ulandıkları sözcüklerin anlamını değiştirip onlardan yeni sözcükler türeten ekler yapım eki denir.

YILDIRIM7s70: Ulandıkları sözcüklerin anlamını değiştirip onlardan yeni sözcükler türeten ekler yapım eki denir.

MAHİR6s67: Eklendiği sözcüğün anlamını değiştiren ekler yapım ekleri denir.

MAHİR7s96: Eklendiği sözcüklere yeni anlam kazandıran ekler yapım ekleri denir.

MAHİR8s46: Yapım eklerinin ad ya da fiillerin sonuna eklenerek yeni sözcükler oluşturmasına türetme denir.

Addan ad türeten ekler

Addan fiil türeten ekler

Fiilden ad türeten ekler

Fiilden fil türeten ekler

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında sadece “yapım eki” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir. Mahir yayınlarında “türetme eki” terimi de kullanılmıştır

3.3.2.2.1. Addan Ad Türeten Ekler

KORKMAZ: Adlara ve ad soylu kök ve gövdelere gelerek anlamca eskisinden farklı yeni bir anlam oluşturacak biçimde kelime türeten ek: al/al+lı, baş/baş+lık, yol/yol+daş vb.

SERHAT7s24: Addan ad yapan ekler

TUBİTAY7s124: İsim kök veya gövdelerine yapım ekleri getirerek yeni isimler türetmeye isimden isim türetme denir.

MAHİR8s46: Yapım eklerinin ad ya da fiillerin sonuna eklenerek yeni sözcükler oluşturmasına türetme denir. Addan ad türeten ekler

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “addan ad türeten ekler” terim olarak kullanılmıştır. İlköğretim kitaplarında ise “addan ad yapan ekler” “isimden isim türeten ekler” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.2.2.2. Addan Fiil Türeten Ekler

KORKMAZ: Adlara ve ad soylu kelimelere gelerek anlamca eskisinden farklı yeni bir anlam oluşturacak ve yeni bir oluş, kılışa karşılık olacak bir biçimde fiil türeten ek: bağ/bağ+da-ş-, boş/boş+a- vb.

SERHAT7s25: Addan fiil yapan ekler

TUBİTAY7s125: İsim kök veya gövdelerine yapım ekleri getirerek yeni fiiller türetmeye isimden fiil türetme denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “addan fiil türeten ekler” terim olarak kullanılmıştır. İlköğretim kitaplarında ise “addan fiil yapan ekler” “isimden fiil türeten ekler” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.2.2.3. Fiilden Ad Yapma Ekleri

KORKMAZ: Fiil kök ve gövdelerinden ad ve sıfat türeten ek: -ek(bin-ek), -gü(büz-gü) vb.

TUBİTAY7s130: Fiil kök veya gövdelerine yapım ekleri getirerek yeni isimler türetmeye fiilden isim türetme denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “fiilden ad yapma ekleri” terim olarak kullanılmıştır. Bir ilköğretim kitabında ise “fiilden isim türeten ekler” terimi kullanılmıştır. Tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.2.2.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri

KORKMAZ: fiilden fiil yapma eki: Fiil kök veya gövdelerinden fiil yapan ek:

-n(uzan-), -t-(uza-t-) vb.

TUBİTAY7s131: Fiil kök veya gövdelerine yapım ekleri getirerek yeni fiiller türetmeye fiilden fiil türetme denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “fiilden fiil yapma ekleri” terim olarak kullanılmıştır. Bir ilköğretim kitabında ise “fiilden fiil türeten ekler” terimi kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.3. Yapı Bakımından Kelimeler

3.3.3.1. Basit Kelime

KORKMAZ: Türetilmiş veya birleşik olmayan ve yapısı daha küçük parçalara ayrılamayan kök durumundaki kelime: at, el, uç, yak- vb.

MEB6s67: Yapım eki almamış, kök durumundaki sözcüklere basit sözcük denir.

MEB8s73: Yapım eki almamış, başka bir sözcükle birleşmemiş, kök durumundaki sözcüklere basit sözcük denir.

TUTİBAY6s91: Yapım eki almış olan kelimeler yapı bakımından bir değişikliğe uğramıştır. Bu nedenle bu tür kelimelere basit kelime denir.

TUBİTAY7s118: Hiçbir yapım eki almamış kelimeler yapıları bakımından basit kelimelerdir.

TUBİTAY8s47: Ekle türememiş veya birleşme yoluyla yapılmamış olan sözcüklere basit sözcükler denir.

SERHAT7s25: çocuk: basit bir sözcüktür.

SERHAT8s26: Yapım eki almadığı gibi başka bir sözcükle de birleşip kaynaşmamış olan sözcüklere basit (kök) sözcük denir.

ELİT6s72: basit sözcük

ELİT7s100: Başka sözcüklerden türememiş ya da birleşme yoluyla oluşmamış sözcüklere basit sözcük denir.

YILDIRIM6s99: Yapım eki almamış, kök durumdaki sözcüklere basit sözcük denir.

YILDIRIM7s79: Kök durumunda bulunan ya da yalnızca çekim eki alan sözcüklere basit sözcük denir.

YILDIRIM8s63: Kök durumunda bulunan ya da yalnızca çekim eki alan sözcüklere basit sözcük denir.

MAHİR6s66: Kök durumundaki sözcüklere yapı bakımından basit sözcükler denir.

MAHİR7s101: Kök durumundaki sözcüklere yapı bakımından basit sözcükler denir.

MAHİR8s45: Kök durumundaki sözcüklere yapı bakımından basit sözcükler denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “*basit kelime*”, bazı kitaplarda ise “*basit sözcük*” ve bir kitapta da “*kök sözcük*” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.3.1.1. Kök

KORKMAZ: Kelimelerin bütün yapım ve çekim eklerini çıkardıktan sonra ayrılamayan ve esas (temel) anlamı taşıyan bölümü: ye-, sor-, kış vb.

MEB7s50: Türkçede yapım eki almayan kendinden daha küçük anlamlı parçalara bölünemeyen sözcüklere kök denir.

MEB8s89: Sonlarına ek almayan, başka sözcüklerle birleşmeyen, anlamca daha küçük parçalara da bölünemeyen sözcüklere kök denir.

TUTİBAY6s91: Kelimenin anlam taşıyan en küçük parçasına kök denir.

SERHAT6s90: Yapım eki almamış ve başka bir sözcükle birleşip kaynaşmamış sözcüklere basit sözcük ya da kök denir.

ELİT7s68: Sözcüğün anlam taşıyan en küçük parçasına kök denir.

YILDIRIM6s93: Anlamca daha küçük kısımlara bölünemeyen ek almamış sözcüklere kök denir.

YILDIRIM7s69: Sözcüklerin anlamlı en küçük parçasına kök denir.

YILDIRIM8s54: Anlamca daha küçük kısımlara bölünemeyen ek almamış sözcüklere kök denir.

MAHİR6s66: Anlam ve yapısı bozulmadan daha küçük parçalara ayrılmayan sözcüklere kök denir.

MAHİR7s96: Sözcüklerin ekleri çıkarıldıktan sonra geriye kalan anlamlı en küçük bölüme kök denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında sadece “kök” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.3.1.1.1. Ad kökü

KORKMAZ: Somut veya soyut varlıkları veya onların vasıf, durum ve ilişkilerini gösteren ve yapı bakımından bölünemeyen ad: el, ayak, baş vb.

MEB7s50: Bir varlığın veya kavramın kendisini karşılayan kökler ad kökleridir.

MEB8s89: Ad soylu olan köklere ad kökleri denir.

YILDIRIM7s69: Ad soylu sözcüklerden oluşan köklere ad kökü denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında sadece “ad kökü” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.3.1.1.2. Fiil Kökü

KORKMAZ: Oluş, kılış veya durum bildiren fiil soylu kelimenin yapı bakımından daha küçük öğelere bölünemeyen anlamlı kısmı: aç-, al-, es- vb.

MEB7s50: Varlıkların iş, oluş ve hareketini karşılayan köklere eylem (fiil) kökleri denir.

MEB8s89: Eylem soyundan olan köklere eylem kökleri denir.

YILDIRIM7s69: Fiil soylu sözcüklerden oluşan köklere fiil kökü denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “fiil kökü”, bazı kitaplarda ise “eylem kökü” terimi kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.3.3.2. Türemiş Kelime

KORKMAZ: Türemiş kelime: Ad ve fiil soylu kelime köklerinden yapım ekleriyle genişletilerek bağlandığı kelimeyle ilgili yeni anlamlar kazanmış kelime: yazlık<yaz+lık, kutlu<kut+lu vb.

MEB6s68: Kök ya da gövdelerden yapım ekleriyle oluşturulan yeni anlamlı sözcüklere türemiş sözcük denir.

MEB8s73: Ad ya da eylem köklerine yapım eki getirilerek türetilmiş sözcüklere türemiş sözcük denir.

TUTUBAY6s91: Yapım eki alarak anlam ve yapı değişikliğine uğrayan kelimelere ise türemiş kelime (gövde) denir.

TUBİTAY7s118: Köklere yapım eki getirilerek oluşturulan kelimelere türemiş kelime denir.

SERHAT6s90: Dilimizde başka sözcüklerden yapım ekleriyle oluşmuş yeni anlamlı sözcükler bulunmaktadır. Böyle sözcüklere türemiş sözcük ya da gövde denir.

SERHAT7s25: Yapım ekleriyle türetilmiş, yeni anlamlı sözcüklere türemiş sözcük ya da gövde denir.

SERHAT8s27: Başka sözcüklerden (eylem ya da ad kök ve gövdelerinden) yapım ekleriyle oluşturulan yeni anlamlı sözcüklere türemiş (gövde) sözcük denir.

ELİT6s72: türemiş sözcük

ELİT7s69: Basit yapıdaki bir sözcüğün köküne yapım ekinin ulanmasıyla elde edilen yeni anlamdaki sözcüğe türemiş sözcük denir. Türemiş sözcüklere gövde de denir.

YILDIRIM6s99: Yapım eki almış sözcüklere türemiş sözcük denir.

YILDIRIM7s80: Yapım ekleriyle yeni anlamlar kazanan sözcüklere türemiş sözcük diyoruz.

YILDIRIM8s63: Ad ya da fiil kök ve gövdelerinden yapım ekleriyle oluşturularak yeni anlamlar kazanan sözcüklere türemiş sözcük denir.

MAHİR6s66: Köküne eklenen ek ile oluşmuş yeni anlamda sözcüklere türemiş sözcükler denir.

MAHİR7s101: Yapım eki almış sözcüklere türemiş sözcük denir.

MAHİR8s45: Yapım eki almış sözcüklere yapısı bakımından türemiş sözcük denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “türemiş kelime”, bazı kitaplarda ise “türemiş sözcük” ve dört kitapta da “gövde” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.3.2.1. Gövde

KORKMAZ: Ad ve fiil köklerine yapım eklerinin eklenmesiyle oluşturulan ve anlamca bağılandıkları kökle ilişkili bulunan türemiş kelime: canlı(<can+lı), gözlük(<göz+lük) vb.

MEB7s54: Yapım eki alan ve yeni anlam kazanan sözcükler gövdedir.

MEB8s93: Yapım eki almış sözcükler gövde durumundadır.

ELİT6s78: Yapım eki alarak yeni bir anlam kazanan sözcüklere gövde denir.

ELİT7s100: Türemiş sözcüklere gövde de denir.

TUTİBAY6s91: Yapım eki alarak anlam ve yapı değişikliğine uğrayan kelimelere ise türemiş kelime (gövde) denir.

SERHAT6s90: Dilimizde başka sözcüklerden yapım ekleriyle oluşmuş yeni anlamlı sözcükler bulunmaktadır. Böyle sözcüklere türemiş sözcük ya da gövde denir.

SERHAT7s25: Yapım ekleriyle türetilmiş, yeni anlamlı sözcüklere türemiş sözcük ya da gövde denir.

YILDIRIM7s70: Sözcüklerin yapım eki almış biçimlerine gövde adı verilir.

YILDIRIM8s54: Yapım ekleriyle oluşturulmuş sözcüklere gövde diyoruz.

MAHİR6s67: Yapım eki alan sözcüklere gövde adı verilir.

MAHİR7s96: Bir sözcüğün yapım eki almış bölümüne gövde adı verilir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “*gövde*”, bazı kitaplarda ise “*türemiş sözcük*” ve “*türemiş kelime*” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.3.3.3. Birleşik Kelime

KORKMAZ: Birleşik Kelime: Yeni bir kavramı karşılamak için iki veya daha çok kelimenin Türkçenin söz kalıplarına uygun belirli yollarla bir araya getirilmesi ile kurulmuş söz birliği: açığöz, yer elması, emretmek vb.

MEB6s68: İki sözcüğün birleşip kaynaşmasıyla oluşmuş yeni anlamlı sözcüklere birleşik sözcük denir.

MEB8s73: Birden çok sözcüğün, bir tek kavramı karşılamak amacıyla birleşip kaynaşmasıyla oluşan sözcüklere birleşik sözcük denir.

TUTİBAY6s92: İki ayrı kelimenin aralarına hiçbir ek getirilmeyecek şekilde birleşmesiyle meydana gelen kelimelere birleşik kelime adı verilir.

TUBİTAY7s119: İki ya da daha çok kelimenin birleşmesinden meydana gelen kelimelere birleşik kelime denir.

TUBİTAY8s58: Birden fazla sözcüğün aralarına bir ek veya başka bir sözcük girmeyecek biçimde birleşmesiyle meydana gelen sözcüklere birleşik sözcük denir.

SERHAT6s91: Dilimizde, birden çok sözcüğün birleşip kaynaşmasıyla oluşmuş yeni anlamlı sözcükler bulunmaktadır. Böyle sözcüklere birleşik sözcük denir.

SERHAT8s27: Birden çok sözcüğün birleşip kaynaşmasıyla oluşmuş yeni anlamlı sözcükler bulunmaktadır. Böyle sözcüklere birleşik sözcük denir.

ELİT6s72: birleşik sözcük

ELİT7s100: Sözcüklerin birleşmesiyle oluşan yeni anlamlı sözcüklere birleşik sözcük denir.

YILDIRIM6s100: İki sözcüğün birleşip kaynaşmasıyla oluşmuş yeni anlamlı sözcüklere birleşik sözcük denir.

YILDIRIM7s80: Yeni bir kavramı karşılamak için birden çok sözcüğün birleştirilmesi ya da bir araya getirilmesiyle oluşturulan sözcüklere birleşik sözcük diyoruz.

YILDIRIM8s63: İki ya da daha çok sözcüğün yeni bir kavramı karşılamak için bir araya getirilmesiyle oluşturulan sözcüklere birleşik sözcük denir.

Bitişik yazılan birleşik sözcüklere bitişik sözcük denilmektedir.

MAHİR7s101: İki ya da daha fazla sözcüğün kaynaşıp birleşmesiyle oluşan yeni anlamlı sözcüklere birleşik sözcük denir.

MAHİR8s53: En az iki sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu yeni anlamdaki sözcüklere birleşik sözcük denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve bazı ilköğretim kitaplarında “birleşik kelime”, bazı kitaplarda ise “birleşik sözcük” ve bir kitapta da “bitişik sözcük” terimi kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.4. Söz Dizimi (Sentaks) İle İlgili Terimler

3.4.1. Cümle

KORKMAZ: Bir fikri, bir duygu ve düşünceyi, bir oluş ve kılışı tam olarak bir yargı halinde anlatan kelime grubu. Cümlenin varlığı için asgari şart bir çekimli fiil veya ek-fiilden oluşan yüklemidir: Muhtaç olduğun kudret damarlarındaki asil kanda mevcuttur. (M.K.Atatürk, *Nutuk*)

KORKMAZ: Cümleler yapılarına, yüklem türüne, yüklem yerine ve anlamlarına göre sınıflandırılır.

MEB6s10: Sözcük veya sözcük gruplarının bir duyguyu, bir düşünceyi, bir olayı, bir haberi belirtecek şekilde sıralanmasıyla oluşan söz dizelerine cümle (tümce) denir.

MEB8s11: Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir dileği, bir olayı, bir isteği bildiren söz dizilerine cümle (tümce) denildiğini öğrenmişsiniz.

TUTİBAY6s15: Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir isteği, bir yargıyı, bir olayı ya da bir haberi tam olarak anlatan kelime grubuna cümle denir.

TUTİBAY7s18: Kelimelerin bir duyguyu, bir düşünceyi, bir isteği, bir yargıyı tam olarak anlatacak şekilde art arda sıralanmasına cümle denir.

SERHAT6s18: Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir dileği anlatan sözcük dizisine tümce (cümle) denir.

SERHAT7s59: Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir dileği eksiksiz ve yargıya bağlayarak anlatan sözcük dizisine tümce denir.

ELİT6s14: Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir isteği, işi ya da olayı tam olarak anlatan sözcük ya da sözcük topluluğuna cümle denir.

ELİT7s72: Bir duyguyu, bir isteği, işi ya da olayı tam olarak anlatan sözcük ya da sözcük dizisine cümle denir.

YILDIRIM6s22: Sözcük ya da sözcük gruplarının bir duyguyu, bir düşünceyi, bir olayı, bir haberi belirtecek biçimde sıralanmasıyla oluşan söz dizilerine cümle denir.

YILDIRIM7s20: Bir düşünceyi, duyguyu, dileği, haberi anlatmaya yarayan sözcük dizilerine cümle diyoruz.

YILDIRIM8s10: Bir düşünceyi, duyguyu, dileği ya da olayı anlatmaya yarayan sözcük dizilerine cümle diyoruz.

MAHİR6s19: Duygu, düşünce, istek veya bir olguyu tam olarak anlatan sözcük dizisine cümle denir.

MAHİR7s12: Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir isteği, bir yargıyı tam olarak anlatan sözcük veya sözcük dizelerine cümle denir.

MAHİR8s13: Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir isteği, bir yargıyı tam olarak anlatan sözcük veya sözcük dizelerine cümle denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarının tamamında “cümle”, bazı kitaplarda ise bu terimin yanda “tümce” terimi kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.1.Cümlenin Öğeleri

KORKMAZ: Cümlede bir duyguyu, bir düşünceyi, bir hükmü tam olarak anlatabilmek için kullanılan kelimelerin cümle bilgisinde aldıkları adlar. Cümlenin öğeleri temel öğeler ve yardımcı öğeler olmak üzere başlıca ikiye ayrılır. Temel öğeler: özne, fiil, nesne, tümleç ve zarftır. Yardımcı öğeler: “cümle dışı öğeler” diye de adlandırılan ünlem ve bağlaçlardır.

TUTİBAY6s104: Cümleyi meydana getiren kelime ya da kelime gruplarına öge adı verilir.

MEB6s14: Sözcük ya da sözcük gruplarının cümledeki görevine cümlenin ögeleri denir.

SERHAT6s59: Tümcenin oluşmasını sağlayan dil birliklerinin (sözcük, tamlama, sözcük öbeği vb.) görev adlarına tümcenin ögeleri denir.

ELİT6s26: Cümleler, sözcük ve söz gruplarının birleşmesiyle oluşur. Bu sözcük ya da söz gruplarına cümlenin ögeleri denir.

Bir cümlenin temelini oluşturan öğelere cümlenin temel ögeleri denir. Bunlar özne ve yüklemdir. Diğer ögeler cümlenin yardımcı ögeleridir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve tüm ilköğretim kitaplarında “öge” terimi kullanılmıştır fakat konuyla ilgili sınıflandırmada farklılık vardır: Gramer Terimleri Sözlüğünde “ *Temel ögeler: özne, fiil, nesne, tümleç ve zarftır. Yardımcı ögeler: “cümle dışı ögeler” diye de adlandırılan ünlem ve bağlaçlardır.*” demiştir. Oysaki ilköğretim kitaplarında bu sınıflandırma şöyledir: “ Bir cümlenin temelini oluşturan öğelere cümlenin temel ögeleri denir. Bunlar özne ve yüklemdir. Diğer ögeler cümlenin yardımcı ögeleridir.”

3.4.1.1.1. Yüklem

KORKMAZ: Cümlede hareketi, olayı, işi, yargıyı bildiren, fiil çekimine girmiş kelimenin cümle bilgisindeki adı. Cümlenin bütün ögelerini kendine bağlayan temel öge durumundaki yüklem, fiil veya ad soylu bir kelime olabilir: Ben bu yaşayışımın bedbinleşecek kadar gururlu değilim. (T.Buğra, *Yalnızlar*, s.123)

TUTİBAY6s105: Bir cümlenin gösterdiği işi, oluşu, hareketi yani asıl yargıyı bildiren kelimelere yüklem denir.

TUTİBAY8s166: Cümlede yargı bildiren sözcük veya sözcük gruplarına yüklem denir.

MEB6s14: Cümlede iş, hareket, oluş bildiren sözcüklerin görev adı yüklemdir.

MEB7s105: Varlıkların yaptığı işleri, hareketleri veya onlarla ilgili oluşları zamana ve kişiye bağlayarak anlatan sözcüklere yüklem adı verilir.

SERHAT6s36: Cümlenin oluşabilmesi için iş, hareket, oluş bildiren bir sözcük gereklidir. İşte bu sözcüğe yüklem diyoruz.

SERHAT6s59: iş, hareket, oluş, durum bildiren ve yargıyı taşıyan öğeye yüklem diyoruz.

ELİT6s26: Bir iş, bir oluş, bir hareket bildiren sözcüklere yüklem adı verilir. Eylemin cümledeki görev adı yüklemdir ve yüklem genellikle eylemlerden oluşur.
ELİT7s72: Cümlede varlıkların yaptıkları işi, oluşu, hareketi ya da içinde bulunulan durumu bildiren sözcükler yüklemidir.

ELİT7s85: Cümlenin en önemli ögesi yüklemdir. Yüklemin olmayan bir cümle yargı bildirmez.

YILDIRIM6s23: Cümledeki iş, oluş, hareket bildiren sözcüklerin görev adı yüklemdir.

YILDIRIM7s20: Cümlede iş, hareket, oluş (kısacası) eylem bildiren sözcüklere yüklem diyoruz.

YILDIRIM8s10: Cümlede iş, hareket ya da oluş, kısacası eylem bildiren sözcüklere yüklem diyoruz.

MAHİR690: Bir cümlede yapılan işi, hareketi, oluşu bildiren ögeye yüklem denir.

MAHİR7s69: Cümlede yapılan eylemi bildiren sözcüklere yüklem denir.

MAHİR8s59: Bir cümlede yapılan işi, hareketi, oluşu bildiren ögeye yüklem denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarının çoğunda sadece “yüklem” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.1.1.2. Ortak Yüklem

KORKMAZ: Birden çok öznesi olan yüklem, birden fazla öznenin bağlı olduğu yüklem: Kız okula başladı, oğlan evde, gazetelerin A’larını B’lerini seçmeye (T.Buğra, *İbişin Rüyası*, s.60)

Gramer Terimleri Sözlüğünde “ortak yüklem” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.4.1.1.2. Özne

KORKMAZ: Yüklemin gösterdiği kılış ile doğrudan ilgili olan kişi ya da şeye verilen ad; bir oluş ve kılışın gerçekleşmesini sağlayan kimse veya şey: Eskiler, baharı ya tabiatta yahut tecrit halinde, tek manzarasında severlerdi.(A.H:Tanpınar, *Yaşadığım Gibi*, s.114)

TUTİBAY6s105: Yüklemin gösterdiği işi, oluşu, hareketi yapan veya yüklem bildirdiği yargıya konu olan ögeye özne adı veriyoruz.

TUTİBAY8s166: Yüklemin gösterdiği işi, oluşu, hareketi yapan veya yerine getiren sözcük ya da sözcük gruplarına özne denir.

MEB6s14: Cümlelerde yüklemün belirttiği işi, hareketi, oluşu gerçekleştiren varlığa özne denir. ... Özneyi bulmak için yükleme “kim” veya “ne” sorularından biri sorulur. Yükleme “kim” sorusunu sorduğumuzda aldığımız yanıt cümlemin öznesidir.

MEB7s31: Cümlede yüklemün bildirdiği işi, hareketi yapan; oluşun içinde bulunan varlığı gösteren sözcük ve sözcük gruplarına özne denir.

MEB7s32: Özneyi bulmak için yükleme uygun olan soru sorulduğunda yanıt olan sözcük gerçek öznedir.

MEB8s48: Özne, yüklemün gösterdiği işi, hareketi, oluşu üzerine alan ögedir.

SERHAT6s36: Cümlede yüklemün gösterdiği işi, hareketi yapan ya da oluşu gerçekleştiren varlığa özne diyoruz.

SERHAT6s60: Tümcede, yüklemün bildirdiği işi, hareketi, oluşu, kısaca eylemi yapan kişi ya da varlık öznedir.

ELİT6s26: Yüklemün bildirdiği işi, oluşu, hareketi gerçekleştirendir. Buna özne denir. Özneyi bulmak için yükleme kim ve ne soruları sorulur.

ELİT7s72: Eylemin bildirdiği işi, oluşu, hareketi gerçekleştiren ögeye özne denir.

ELİT8s27: Cümlede işi, oluşu, hareketi gerçekleştiren ögeye özne denir.

ELİT8s27: “Keloğlan murada erecek.” cümlesinin öznesi murada erecek işinin gerçek yapıcısıdır. Gerçek yapıcısının olduğu böyle öznelere gerçek özne denir.

YILDIRIM6s23: Cümlede yüklemün bildirdiği iş, oluş ve hareketi gerçekleştiren (yapan) varlığa özne denir.

YILDIRIM8s18: Cümlede yüklemün bildirdiği iş, oluş ve hareketi gerçekleştiren (yapan) varlığa özne denir.

MAHİR6s90: Cümlede oluşu ya da hareketi gerçekleştiren ögeye özne denir.

MAHİR7s69: Bir cümlede eylemi yapan, bildiren sözcük veya sözcük öbeklerine özne denir.

MAHİR8s59: Cümlede işi, oluşu ya da hareketi gerçekleştiren ögeye özne denir.

MAHİR8s59: Cümlede açıkça yer alan öznelere açık özne denir.

MAHİR8s59: İşin gerçek yapıcısının olduğu öznelere gerçek özne denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarının çoğunda “özne” terim olarak kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir. Ancak aynı açıklama için terim olarak bir kitapta “gerçek özne” bir kitapta da “açık özne” terimleri kullanılmıştır

3.4.1.1.2.1. Gramerce Özne

KORKMAZ: Edilgen fiillerle kurulmuş olan cümlelerde, cümlenin öznesi gibi görünen fakat gerçekte nesnesi olan kelime ve kelime grupları, cümle yapısına göre görünürde olan özne: Getirilen kitaplar (postacı tarafından) bulunamadı. gibi.

TUTİBAY6s105: Açıkça söylenmediği halde, yüklemden çıkarabildiğimiz öznelere gizli özne denir.

SERHAT6s37: Cümlede sözcük olarak bulunmayan öznelere, gizli özne diyoruz. Gizli özneler, yüklem aldıkları kişi eklerinden bulunur.

ELİT6s26: Cümlede özne bazen yükleme soru sorarak aldığımız yanıtta göre bulunur. Böyle öznelere gizli özne denir. Gizli özneyi yüklem aldıkları kişi ekinden anlayabiliriz.

ELİT7s72: Bazen özne açıkça belirtilmeyebilir. Bu tip öznelere gizli özne denir.

ELİT8s27: Cümlede açıkça yer almamış böyle öznelere gizli özne denildiğini geçen yıllardan anımsayınız.

MEB6s14: “Yurdu kurtardığını bilirler.” Cümlesinde “bilirler” sözcüğü yüklemidir. “Kimler bilirler?” sorusuna yanıt olan “onlar” sözcüğü, cümle öznesidir, ancak cümlede verilmemiştir. Böyle öznelere gizli özne denir.

MEB7s32: Yüklem sonundaki kişi eklerine bakarak ben, sen, o; biz, siz, onlar biçimde yanıt almıyorsa buna gizli özne denir.

MEB8s48: Tümcelerde sözcük halinde bulunmayan, yüklem içinde saklı olarak bulunan öznelere gizli özne denir.

YILDIRIM6s23: Sözcük olarak cümlede yer almayan öznelere gizli özne denir.

YILDIRIM8s18: Cümlede gizli özneyi kişi eki belirtmektedir. Cümlede sözcük durumunda bulunmayan özneye gizli özne diyoruz.

MAHİR6s90: Özne cümlede açıkça yer almıyorsa böyle öznelere gizli özne denir.

MAHİR7s69: Cümlede açıkça belirtilmeyen öznelere gizli özne diyoruz.

MAHİR8s59: Cümlede açıkça belirtilmeyen öznelere gizli özne diyoruz.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “*gramerce özne*” olarak adlandırılan konu hakkında tüm ilköğretim kitaplarında “*gizli özne*” terimi kullanılmıştır.”

3.4.1.1.2.2. Görünür Özne

KORKMAZ: Edilgen fiillerle kurulmuş olan cümlelerde, cümlenin gramer açısından görünürde olan öznesi, sözde özne: Parka yollar yapılmış, içme suyu getirilmiş vb.

MEB7s140: Aslında nesne oldukları halde özne görevi üstlenen öğelere sözde özne denir.

MEB8s126: Yükleme edilgen eylem olan tümcelerde gerçek özne yoktur. Tümcede gerçek özne olmayıp özne gibi görünen öğeye (nesneye) sözde özne denir.

TUBİTAY7s153: Gerçekte nesne durumunda olan öğeler “kim” sorusuna cevap verdikleri için bu öğelere sözde özne denilmektedir.

TUBİTAY8s167: Gerçekte yüklem gösterdiği işi yapmayan, yapılan işten etkilenen, aslında nesne olan öğeye sözde özne denir.

SERHAT7s77: Özne gibi göründükleri ya da özne kanısı uyandırdıkları için sözde özne denir.

ELİT8s28: Gerçekte nesne olan bu sözcükler, gerçek öznesi olmayan cümlenin öznesi olarak kabul edilir. Böyle özneler sözde özne denir.

YILDIRIM7s187: Edilgen fillerde aslında nesne olan sözcükler özne yerine geçer. Bunlara sözde özne adı verilir.

YILDIRIM8s140: Öznenin bilinmediği, söylenmek istemediği ya da nesne önemli sayılarak özellikle onun belirtildiği cümlelerin öznelerine sözde özne denir.

MAHİR8s60: Gerçekte nesne olan sözcük öznesi olmayan cümlenin öznesi olarak kabul edilir. Böyle özneler sözde özne denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “görünür özne” olarak adlandırılan konu hakkında tüm ilköğretim kitaplarında “sözde özne” terimi kullanılmıştır.”

3.4.1.1.2.3. Ortak Özne

KORKMAZ: Birleşik cümleyi oluşturan esas ve yardımcı cümleler ile bağımlı sıralı cümlelerde aynı olan özne, özne ortaklığı: İhtiyar feylesof anlattıkça müteheyyiç oluyor, müteheyyiç oldukça en büyük teferruatı canlı bir ifade ile tafsil ediyor, ellerini kaldırıyor, bazen ayağa kalkıyor, tekrar kanepeye bitap düşüyor, hikayesine hararet ve hareketle devam ediyordu. (Ö. Seyfettin, *Harem*, s.63) gibi.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “ortak özne” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.4.1.1.3. Nesne

KORKMAZ: Cümlede öznenin, dolayısıyla fiili geçişli olan yüklem etkilediği şahsı veya şeyi gösteren, yalın veya yükleme durumu eki almış kelime: Abdullah Efendi

gecenin sükuneti içinde bu manzarayı doya doya seyretti. (A.H.Tanpınar, Abdullah Efendinin Rüyalari, s.52) gibi.

TUTİBAY6s106: Öznelerin yaptığı işlerden doğrudan doğruya etkilenen kelimelere nesne denir.

TUTİBAY8s172: Yüklemin anlattığı iş, oluş veya hareketten doğrudan doğruya etkilenen böyle ögelere nesne (düz tümleç) denir.

MEB6s22: Cümlede yüklem bildirdiği eylemden etkilenen varlığı bildiren sözcük veya sözcük gruplarına nesne denir. ...

MEB7s40: Öznenin yaptığı eylemden etkilenen varlık veya kavrama nesne denir.

MEB8s24: Tümcede, öznenin yaptığı işten doğrudan doğruya etkilenen varlığa ya da kavrama nesne denir.

SERHAT6s50: Cümlede yüklem bildirdiği, öznenin yaptığı işten etkilenen varlığı gösteren ögeye nesne (düz tümleç) denir.

SERHAT7s68: Tümcede yüklem bildirdiği, öznenin yaptığı işten etkilenen varlığı gösteren ögeye nesne denir.

SERHAT6s60: Tümcede yüklem bildirdiği işten etkilenen varlığı gösteren ögeye nesne ya da düz tümleç denir.

ELİT7s79: Yüklemin bildirdiği eylemden doğrudan doğruya etkilenen sözcüklere nesne (düz tümleç) denir.

YILDIRIM6s36: Cümlede yüklem bildirdiği eylemden etkilenen varlığı bildiren sözcük ya da sözcük gruplarına nesne (düz tümleç) denir.

YILDIRIM7s28: Cümlede öznenin yaptığı eylemden etkilenen varlığı bildiren sözcük ya da sözcük öbeklerine nesne (düz tümleç) diyoruz.

YILDIRIM8s24: Cümlede öznenin yaptığı işten etkilenen varlık ya da kavramları gösteren sözcük ya da sözcük öbeklerine nesne (düz tümleç) diyoruz.

MAHİR7s81: Yapılan işten etkilenen varlığı gösteren ögeye nesne (düz tümleç) diyoruz.

MAHİR8s66: Yüklemin yaptığı işten ya da hareketten etkilenen varlığa nesne denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarının çoğunda “nesne”, bazı kitaplarda ise bu terimin yanında “düz tümleç” terimi kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.1.3.1. Belirli Nesne

KORKMAZ: Belirli nesne: Cümlede fiili geçişli olan yüklemde belli bir kişiyi veya nesneyi etkilediğini gösteren ve yükleme durumu eki almış olan nesne: Gidenler, arkalarından ne kadar ağladığımızı, haykırdığımızı, kalbimizde açtıkları derin boşluğu bilmiyorlar mı? (Y.K.Karaosmanoğlu, *Erenlerin Bağından*, s.40)

TUTİBAY6s106: “Neyi” ve “kimi” sorularının cevabı olan (-i takısı alan) nesnelere belirtili nesne denir.

TUTİBAY8s172: Adın belirtme durumunda bulunan sözcük ya da sözcük grupları cümlede, belirtili nesne görevindedir.

MEB6s22:...nesne –i (-i, -u, -ü) takısı almışsa belirtili nesne olur. Belirtili nesneyi bulmak için yükleme özneyle birlikte “neyi, kimi” sorularını sorarız.

MEB7s40: Adın –i durumunda olan nesneye belirtili nesne denir.

MEB8s24: Nesne görevindeki sözcükler ya da sözcük grupları belirtme durumundaysa (-i durum eki almışsa) belirtili nesne olarak adlandırılır.

SERHAT6s50: -i durumunda olanına da belirtili nesne diyoruz. Belirtili nesneyi bulmak için de neyi, kimi soruları sorulur.

SERHAT7s60: Belirtili nesne, adın –i durumunda bulunur.

ELİT7s80: Adın belirtme durumunda bulunan ve varlıkları açıkça belirten nesnelere belirtili nesne denir.

YILDIRIM7s28: İkinci cümlenin nesnesi olan insanın yorgunluğunu ise –i durum ekini almıştır ve bilinen bir varlığı göstermektedir. Böyle nesnelere de belirtili nesne diyoruz.

YILDIRIM8s24: -i durum eki almış alan nesnelere belirtili nesne diyoruz.

MAHİR6s94: Adın -i durumunda olan sözcük, tamlama veya sözcük öbeklerine belirtili nesne denir.

MAHİR7s81: Nesne bilinen bir varlığı gösteriyor ve “kimi?, neyi?” sorularına cevap veriyor. Bu nedenle belirtili nesne olur.

MAHİR8s66: Adın -i durumunda olan sözcük, tamlama veya sözcük öbeklerine belirtili nesne denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “belirli nesne” olarak adlandırılan konu hakkında tüm ilköğretim kitaplarında “belirtili nesne” terimi kullanılmıştır.” Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.4.1.1.3.2. Belirsiz Nesne

KORKMAZ: Belirsiz nesne: Cümlede yüklem belirlenmemiş bir kişi ve şeyi etkilediğini anlatan ve yükleme durumu eki almamış bulunan yalın durumdaki nesne: Kılıç olup beynine inebilecek çiçeğe su verme. (A.N.Asya, Kubbelere, s.70)

TUTİBAY6s106: “Ne” sorusunun cevabı olan (-i takısı almayan, yalın halde bulunan) nesnelere ise belirtisiz nesne denir.

TUTİBAY8s173: Yalın durumda bulunan ve yüklem gösterdiği işten etkilenen belli bir varlığı anlatmaya yarayan nesnelere belirtisiz nesne denir.

MEB6s22:Nesnelere yalın durumda bulunursa belirtisiz nesne olur. Belirtisiz nesneyi bulmak için yükleme özneyle birlikte “ne” sorusu sorulur.

MEB7s40: Yalın durumunda olan nesneye belirtisiz nesne denir.

MEB8s24: Nesne görevindeki sözcükler ya da sözcük grupları yalın durumdaysa belirtisiz nesne olarak adlandırılır.

SERHAT6s50: Nesnenin yalın durumda olanına belirtisiz nesne,

Cümlede belirtisiz nesneyi bulmak için yükleme ne sorusu sorulur.

SERHAT7s60: Belirtisiz nesne, adın yalın durumunda bulunur.

ELİT7s79: Cümlede yalın halde bulunan ve varlıkları açıkça belirtmeyen nesnelere belirtisiz nesne denir.

YILDIRIM6s36: Yalın durumda bulunan ve varlıkları açıkça belirtmeyen nesnelere belirtisiz nesne denir.

YILDIRIM7s28: Yalın durumda bulunan ve varlıkları açıkça belirtmeyen nesnelere belirtisiz nesne denir.

YILDIRIM8s24: Yalın durumdaki nesnelere belirtisiz nesne diyoruz.

MAHİR6s94: Yalın durumdaki nesnelere belirtisiz nesne denir.

MAHİR7s81: Nesne “kim?, ne?” sorularına cevap veriyor ve herhangi bir varlığı gösteriyor. Böyle nesnelere belirtisiz nesne denir.

MAHİR8s66: Yalın durumdaki nesnelere belirtisiz nesne denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “belirsiz nesne” olarak adlandırılan konu hakkında tüm ilköğretim kitaplarında “belirtisiz nesne” terimi kullanılmıştır.” Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.1.3.3. Ortak Nesne

KORKMAZ: Birleşik cümlelerde birbirinden farklı kılışları gösteren fiillerin anlamlarını tamamlayan ve onlara ortaklaşa nesnelik eden nesne: Postacı adresi buldu, ama bize bildirmedim. (F.R.Atay, *Gezerek Gördüklerim*, s.141)

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “*ortak nesne*” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.4.1.1.4. Tümleç

MEB6s17: Yüklemin anlamını yer, durum, zaman, miktar yönlerinden tamamlayan; eylemden etkilenen varlığı belirten sözcük ve sözcük gruplarına tümleç denir.

ELİT6s11: Cümlelerin anlamını zaman, yer, durum gibi yönlerden tamamlayan cümle ögelerine tümleç denir.

ELİT7s79: Cümlede yüklem anlamını yer, zaman, neden, durum, araç gibi çeşitli yönlerden tamamlayan sözcüklere tümleç denir. Tümleçler yüklemlerle olan ilişkilerine göre nesne (düz tümleç), dolaylı tümleç, belirteç (zarf) tümleci ve ilgeç (edat) tümleci olmak üzere dört gruba ayrılır.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde tek başına kullanılmayan bu terim hakkında üç ilköğretim kitabında “tümleç” terimi kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.1.4.1. Dolaylı Tümleç

KORKMAZ: Cümlede yüklem anlamını çeşitli yönlerden tamamlayan ve kesinleştiren; bulunma, yönelme ve çıkma durumunu eklerinden biriyle veya bir edatla birlikte bulunan yalın veya grup durumundaki adın cümle bilgisindeki adlandırılışı. Başka bir anlatımla, bulunma, çıkma ve yönelme durumu ekleri veya bir edat almış bulunan tümleç türü: Mum ışığında başladığım yazıyı lüks ışığında devam ettirdim ve elektrik ışığında bitirdim. (A.N.Ayaz, *Aydın Aynasında*, s.72), Nihat masanın üstünden kibriti alarak ayağa kalktı. (P.Safa, *Mahşer*, s.69),

Yer Tümleci: s.243: Yönelme, bulunma, çıkma durumunu eklerini alarak cümlede yönelme, yaklaşma, bulunma, ayrılma, yüklem anlamını yer ve yön bakımından tamamlayan öge: Okula gidiyorum. Saate bakıyorum. Evde bekliyorum. Vb.

MEB6s18: Yüklemin anlamını yer, yön bakımından tamamlayan sözcük ve sözcük gruplarına dolaylı tümleç adı verilir.

MEB7s32: Cümlede adın –e, -de, -den durum eklerini alarak eylemin yöneldiği, içinde bulunduğu ve ayrıldığı yeri bildiren tümleçlere dolaylı tümleç adı verilir.

MEB8s42: Yüklem bildirdiği, öznenin yaptığı eylemin (eylem); nereye yöneldiğini, nerede gerçekleştiğini, nereden ayrıldığını bildiren ögelere dolaylı tümleç adı verilir.

MEB8s48: Yer tamlayıcısı (dolaylı tümleç) için: kime?, kimde?, kimden?, neye?, nede?, neden?, nereye?, nerede?, nereden?

TUTİBAY6s106: Yüklem yönünü belirten kelimelere dolaylı tümleç denir. İsmi yönelme (-e), bulunma (-de) veya ayrılma (-den) hallerinden birinde bulunur.

TUTİBAY8s178: Yüklemin yer ve yön bakımından tamamlayan sözcük veya sözcük gruplarına dolaylı tümleç diyoruz.

SERHAT6s51: Yüklem yerini, yönünü bildiren tümleçlere dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı) denir.

SERHAT7s61: Yüklem bildirdiği iş, hareket ya da oluşu nereye yöneldiğini, nerede bulunduğunu, nereden başladığını anlatan ögelere dolaylı tümleç denir.

ELİT7s80: Cümlede adın yönelme, bulunma, çıkma durumlarında bulunan ve yüklem bildirdiği eylemin nereye, kime yöneldiğini; nerede, kimde bulunduğunu ya da nereden, kimden ayrıldığını bildiren tümleçlere dolaylı tümleç denir.

YILDIRIM6s36: Yüklem anlamını yer ve yön bakımından tamamlayan yardımcı ögelere dolaylı tümleç denir.

YILDIRIM7s28: Cümlede adın –e, -de, -den durumlarında bulunan ve yüklem anlamını yer yönünden (yönelme, bulunma, ayrılma) tamamlayan tümleçlere dolaylı tümleç denir.

YILDIRIM8s29: Adın –e, -de, -den durum eklerini alarak cümlede eylemin yöneldiği, içinde bulunduğu, ayrıldığı yeri bildiren tümleçlere dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı) denir.

MAHİR6s98: Cümlede işin, oluşun, hareketin geçtiği yeri, yönü belirten ögelere dolaylı tümleç denir.

MAHİR7s91: Cümlede işin, oluşun veya hareketin geçtiği yeri, yönü belirten ögelere dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı) denir.

MAHİR8s67: Adın –e, -de, -den durumlarında bulunan ve cümlede işin, oluşun veya hareketin geçtiği yeri, yönü belirten ögelere dolaylı tümleç (yer tamlayıcısı) denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve tüm ilköğretim kitaplarında “dolaylı tümleç” olarak adlandırılan terimle ilgili olarak ayrıca iki yayınevini kitaplarında “yer tamlayıcısı”

terimi de kullanılmıştır. İçerik bakımından ise Gramer Terimleri Sözlüğünde “bulunma, çıkma ve yönelme durumu ekleri veya bir edat almış bulunan tümleş türü” açıklaması ilköğretim kitaplarındaki açıklamaya aykırıdır çünkü bu kitaplardaki açıklamalara göre dolaylı tümleşler bir edat almazlar.

3.4.1.1.4.2. Zarf Tümleş

KORKMAZ: Cümlede yüklem anlamını zaman, tarz, ölçü, yer, yön vb. bakımlardan daha belirgin duruma getiren, sınırlayan, kelime ve kelime gruplarından oluşan tümleş: Bunları kendisi iyice tahlil etmişti. (A.H.Tanpınar, *Huzur*, s.166) gibi.

MEB6s18: Eylemin zamanını, durumunu, miktarını, sayısını, yönünü belirten tümleşlere belirteç (zarf) tümleş adı verilir.

MEB7s37: Cümlede yüklem anlamını, durum, zaman, yer-yön, azlık-çokluk (nicelik), miktar, ölçü... bakımlarından tamamlayan sözcük veya sözcük gruplarına zarf (belirteç) tümleş denir.

MEB8s53: Tümede yüklem anlamını yön, hal, miktar, zaman, sebep, amaç, araç gibi çeşitli yönlerden tamamlayan sözcük ve sözcük gruplarına belirteç tümleş denir.

TUTİBAY6s107: Yüklem anlamını zaman, miktar, sebep, durum, yön bakımlarından belirten kelime ya da kelime gruplarına zarf tümleş denir.

TUTİBAY8s179: Yükleme zaman, durum, azlık çokluk, yer, yön ve soru bakımından tamamlayan öğelere belirteç tümleş diyoruz.

SERHAT6s52: Cümlede zaman, yer-yön, azlık-çokluk, neden, durum bildiren sözcük ya da sözcük öbeklerine belirteç (zarf tümleş) denir.

Belirteç tümleşlerini bulmak için ne zaman, nasıl, niçin, ne kadar sorularından uygun olanı sorulur.

SERHAT7s61: Yüklem anlamını zaman, durum, yön, araç, nicelik (azlık-çokluk) yönlerinden tamamlayan öğelere belirteç tümleş diyoruz.

ELİT7s80: Cümlede yüklem anlamını yer, durum, zaman, miktar ve soru yönünden tamamlayan sözcüklere belirteç tümleş denir.

YILDIRIM6s37: Cümlede yüklem anlamını durum (hal), zaman, miktar gibi çeşitli yönlerden tamamlayan öğelere zarf tümleş denir.

YILDIRIM7s34: Buldukları cümlelerdeki yüklemeleri sırasıyla zaman, durum, yer-yön, azlık-çokluk ve neden bakımından belirten sözcük ya da sözcük öbeklerine zarf tümleş diyoruz.

YILDIRIM8s36: Cümlede yüklemi durum (hal), yer-yön, zaman, miktar gibi çeşitli yönlerden belirten tümleçlere zarf (belirteç)tümleci denir.

MAHİR6s99: Cümlede işin, oluşun, hareketin yapıldığı zamanı, durumu, yeri, yönü, sebebi vb. bildiren ögeye zarf (belirteç) tümleci denir.

MAHİR7s91: Cümlede yüklem anlamını durum (hal), zaman, nitelik, nicelik gibi çeşitli yönlerden tamamlayan, sınırlayan sözcük veya sözcük öbeklerine zarf (belirteç) tümleci denir.

MAHİR8s67: Cümlede yüklem anlamını durum (hal), zaman, nitelik, nicelik gibi çeşitli yönlerden tamamlayan, sınırlayan sözcük veya sözcük öbeklerine zarf (belirteç) tümleci denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarının çoğunda “zarf tümleci”, bazı kitaplarda ise bu terimin yanda “belirteç tümleci” terimi kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.1.4.2.1 Ortak Zarf

KORKMAZ: Birleşik cümlelerin, bağımlı sıralı cümlelerin yüklemelerinin ortak zarfı, ortaklaşa zarf: Sonra denizi gördüler, fırtınalı havalarında büyük dağların göğe doğru kalkışını, küçük çarpıntıların her türlü hayal oyununa elverişli köpüklerini, dalgaların sedef rengi kumsallarda ilerleyip gerileyişini, denizi ve onun değişik yüzlerini gördüler. (A.H.Tanpınar, Yaz Yağmuru, s.145)

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “ortak zarf” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.4.1.1.4.3. Edat Tümleci

TUBİTAY8s179: İlgeçlerle kurulan ve yükleme birlikte oluş, araç, neden, sınırlama vb. anlamlar kazandıran tümleçlere ilgeç tümleci denir.

ELİT7s80: Cümlede yüklem bildirdiği eylemi, araç ve neden yönünden bütünleyen sözcüklere ilgeç tümleci denir. Cümlede ilgeç tümlecini bulmak için özne ile yükleme “ne ile, niçin, kim ile, kim için” sorularından biri sorulur.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde yer almayan bu konu hakkında “ilgeç tümleci” terimi kullanılmıştır. “Edat tümleci” de bu terimle ilgili olarak kullanılan terimlerdenidir.

3.4.1.2. Cümle Çeşitleri

3.4.1.2.1. Anlamına Göre Cümleler

KORKMAZ: Cümleler anlamına göre olumlu cümle, olumsuz cümle ve soru cümlesi türüne ayrılır.

ELİT7s125: Cümleler anlamlarına göre beşe ayrılır: olumlu cümle, olumsuz cümle, soru cümlesi, ünlem cümlesi, koşul cümlesi.

► Bu sınıflandırma tüm kitaplarda var fakat Gramer Terimleri Sözlüğünde sadece olumlu, olumsuz ve soru cümlesi olarak sınırlandırılmıştır. Diğer maddeler ayrı başlıklar halinde yer almıştır. İlköğretim kitaplarında sınıflandırma sırasında ünlem, koşul, emir gibi cümle türlerine de yer verilmiştir.

3.4.1.2.1.1. Olumlu Cümle

KORKMAZ: Yüklemleri olumlu yargı bildiren cümle: Zaman geçer ve insan harcadığı zamanda yalnız kalır. (T.Buğra, *İbişin Rüyası*, s.3)

MEB7s172: Yargının gerçekleştiğini belirten cümlelere olumlu cümle denir.

MEB8s188: Bir eylemin yapıldığını, yapılmakta olduğunu, yapılacağını anlatan tümcelere olumlu eylem tümcesi denir.

MEB8s189: Sözü edilenin olduğunu, bulunduğunu anlatan, yargının gerçekleştiğini anlatan ad tümcelerine olumlu ad tümcesi denir.

TUBİTAY7s190: Bir maksadın veya bir duygunun gerçekleştiğini haber veren ya da dilek anlamıyla bildiren cümlelere anlamı bakımından olumlu cümle denir.

TUBİTAY8s251: Yüklemin gösterdiği işin, oluşun, hareketin veya eylemin yapıldığını, gerçekleştiğini bildiren cümlelere olumlu cümle denir.

SERHAT7s105: İşin yapıldığını, olduğunu ya da yapılacağını, olacağını bildiren tümcelere olumlu tümce diyoruz.

ELİT6s149: “Birikimidir.” Yüklemini olumsuzlaştıran herhangi bir sözcük ya da ek yoktur. Bu nedenle cümle, anlamına göre olumlu cümledir.

ELİT7s121: Bir işin, hareketin, oluşun yapıldığını, olduğunu bildiren cümle, olumlu cümledir.

YILDIRIM7s239: Eylemin gerçekleştiğini (gerçekleşeceğini) bildiren cümlelere olumlu cümle denir.

MAHİR7s202: İşin, oluşun, hareketin yapıldığını bildiren cümlelere anlam bakımından olumlu cümle denir.

MAHİR8s227: Yüklemi olumlu fiil alan cümlelere olumlu cümle denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “olumlu cümle” olarak adlandırılan konu hakkında tüm ilköğretim kitaplarında da aynı terim kullanılmıştır. Ayrıca “olumlu tümce”de denmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.2.1.2. Olumsuz Cümle

KORKMAZ: Yüklemi olumsuz yargı bildiren cümle: Şaka etmiyorum, yavrum, bu adlar Türkçe değil. (Ö.Seyfetti, *Bomba: Primo Türk Çocuğu* 1, s42)

MEB7s172: Yargının gerçekleşmediğini belirten cümlelere olumsuz cümle denir.

MEB8s189: Bir eylemin yapılmadığını, yapılamayacağını anlatan tümcelere olumsuz eylem tümcesi denir.

MEB8s189: Sözü edilenin olmadığını, bulunmadığını anlatan, yargının gerçekleşmediğini anlatan ad tümcelerine olumsuz ad tümcesi denir.

TUBİTAY7s194: Bir işin, oluşun, hareketin veya yargının olmadığı, yapılmadığı, gerçekleşmediği cümlelere olumsuz cümle denir.

TUBİTAY8s251: Yüklem gösterdiği işin, oluşun, hareketin yapılmadığını, gerçekleşmediğini belirten cümlelere olumsuz cümle denir.

SERHAT7s105: İşin yapılmadığını, olmadığını ya da yapılamayacağını, olmayacağını bildiren tümcelere olumsuz tümce diyoruz.

ELİT7s121: Bir işin, hareketin, oluşun yapılmadığını, olmadığını bildiren cümlelere, olumsuz cümle denir.

YILDIRIM7s239: Eylemin gerçekleşmediğini (gerçekleşmeyeceğini) bildiren cümlelere olumsuz cümle denir.

MAHİR7s202: İşin, oluşun, hareketin yapılmadığını bildiren cümlelere anlam bakımından olumsuz cümle denir.

MAHİR8s228: Olumsuzluk anlamı veren fiillerin yüklem olduğu cümlelere olumsuz cümle denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “olumsuz cümle” olarak adlandırılan konu hakkında tüm ilköğretim kitaplarında da aynı terim kullanılmıştır. Ayrıca “olumsuz tümce”de denmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.2.1.3. Soru Cümlesi

KORKMAZ: Soru kavramı kazandıran hangi? Ne? Kim? Kaç? Nasıl? gibi soru kelimelerinden biriyle ya da “evet” veya “hayır” karşılığını isteyen soru eki mi? İle kurulan cümle türü: Hayat, bir hırsız gibi, yavaş yavaş yaklaşan bu ölü benizli sabah nedir? (Y.K.Karaosmanoğlu, Erenlerin Bağından, s.47) vb.

MEB8s193: Soru anlamlı sözcüklerle veya soru ilgeçleriyle kurulan, sonuna soru işareti konan tümcelere soru tümcesi denir.

TUBİTAY7s199: Bir cevap almak üzere düzenlenen cümlelere soru cümleleri denir.

TUBİTAY8s252: Yüklemin gösterdiği işin yapılıp yapılmadığını, nedenini, durumunu ya da kim tarafından yapıldığını sormak amacıyla kurulan cümlelere soru cümlesi denir.

SERHAT7s190: Bir yanıt almak amacıyla kurulan tümcelere, soru tümcesi denir.

ELİT7s121: Bir işin, hareketin, oluşun olup olmadığını öğrenmek için kurulan cümleye soru cümlesi denir.

ELİT8s61: Soru eki “-mı, -mi, -mu, -mü” veya “kaç, nere, kim” gibi soru sözcükleriyle soru soran, karşılığında yanıt isteyen cümlelere soru cümlesi denir.

YILDIRIM7s239: Eylemin gerçekleşip gerçekleşmediğinin soru yoluyla öğrenilebildiği cümlelere soru cümlesi denir.

YILDIRIM8s224: Eylemin gerçekleşip gerçekleşmediğinin soru yoluyla öğrenilebildiği cümlelere soru cümlesi denir.

MAHİR7s202: Soru anlamı taşıyan cümlelere soru cümlesi denir.

MAHİR8s228: Herhangi bir ögesinde soru kavramı bulunan cümlelere soru cümlesi denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “soru cümlesi” olarak adlandırılan konu hakkında tüm ilköğretim kitaplarında da aynı terim kullanılmıştır. Ayrıca “soru tümcesi” de denmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.2.1.4. Ünlem Cümlesi

KORKMAZ: İçinde ünlem bulunan veya ünlem kavramı veren cümle: Onunki doğrudur, be Orhan, inan buna!...(P.Safa, *Biz İnsanlar*, s.53)

MEB8s194: Korkma, acıma, sevme, kızma, sevinme, şaşma gibi duyguların ifade edildiği ve sonuna ünlem işareti konan tümcelere ünlem tümcesi denir.

TUBİTAY8s253: Korku, sevinç, heyecan gibi aşırı duyguları anlatan cümlelere ünlem cümlesi denir.

SERHAT7s191: Bir yargıyı acıma, sevinç, şaşma, beğenme, övme, korkma, sevme vb. duygulara bağlı olarak anlatan tümcelere ünlem tümcesi diyoruz.

ELİT7s124: Sevinme, acıma, korku, üzülmeye, şaşma gibi duyguların anlatıldığı cümlelere ünlem cümlesi denir.

YILDIRIM7s240: Şaşma, sevinç, korku, alay, acıma, kızma, utanma vb. duyguları dile getiren cümlelere ünlem cümlesi denir.

YILDIRIM8s224: Şaşma, sevinç, korku, alay, acıma, kızma, utanma vb. duyguları dile getiren cümlelere ünlem cümlesi denir.

MAHİR6s215: Acıma, sevinç, üzüntü, coşku, heyecan gibi duyguları anlatan cümlelere ünlem cümlesi denir.

MAHİR7s202: Acıma, sevinç, üzüntü, korku, şaşkınlık, coşku, heyecan gibi duyguları anlatan cümlelere anlam bakımından ünlem cümlesi denir.

MAHİR8s228: Sevinç, kıvanç, acı, şaşma, korku gibi duyguları anlatan cümlelere ünlem cümlesi denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “ünlem cümlesi” olarak adlandırılan konu hakkında tüm ilköğretim kitaplarında da aynı terim kullanılmıştır. Ayrıca “ünlem tümcesi”de denmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.2.1.5. Emir Cümlesi

KORKMAZ: Fiil cümlesinin yüklemi emir kipi olan türü: Üzerine aldığın işi oyalanmadan yap! Kendin getir. Vb.

YILDIRIM7s240: Eylemin yapılmasının kesin bir biçimde istendiği cümlelere buyruk (emir) cümlesi diyoruz.

YILDIRIM8s224: Eylemin yapılmasının kesin bir biçimde istendiği cümlelere buyruk (emir) cümlesi diyoruz.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “emir cümlesi” olarak adlandırılan konu hakkında sadece yıldırım yayınları kitabında aynı terim kullanılmıştır. Diğer ilköğretim kitaplarında konuya yer verilmemiştir. Aynı kitapta ayrıca “buyruk cümlesi” terimi de kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.2.1.6. Dilek-Şart Cümlesi

KORKMAZ: Birleşik cümlelerde temel cümledeki oluş ve kılışın gerçekleşmesini tasarlama durumundaki bir dileğe veya şarta bağlayan yardımcı cümle türü. Bu tür cümleler dilek-şart kipi ekleriyle karşılanır: İstanbul'a gitsem, aradığım kitapları bulabilirim. (Y.K.Karaosmanoğlu, Erenlerin Bağından, s.27)

MEB8s194: -se ekini almış kiplerle ve birleşikleriyle kurulan tümceler yan tümceciğdir. Bu yan tümceciğlerle kurulan birleşik tümcelerde koşul tümcesidir.

MEB8s196: "Söylev'i bir okusam." Tümcesinin yüklemi -se dilek şart kipi ekini almıştır. Şart anlamlı eylemlerle kurulan bu tümcelere şart tümcesi denir.

YILDIRIM7s240: Eylemin gerçekleşmesinin bir koşula bağlı olduğunu bildiren cümlelere koşul (şart) cümlesi denir.

YILDIRIM8s224: Eylemin gerçekleşmesinin bir koşula bağlı olduğunu bildiren cümlelere koşul (şart) cümlesi denir.

ELİT7s125: Bir işin yapılmasını başka bir işin yapılması koşuluna bağlayan cümlelere koşul cümlesi denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde "dilek-şart cümlesi" olarak adlandırılan konu hakkında ilköğretim kitaplarında "koşul şart cümlesi", "koşul cümlesi" ve "şart cümlesi" terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.2.1.7. İstek Cümlesi

KORKMAZ: Yüklemi istek kipi olan cümle türü: Kendi yalanımla bile bile neden uğraşayım? (A.H.Tanpınar, Yaşadığım Gibi, s.57)

► Gramer Terimleri Sözlüğünde "istek cümlesi" başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.4.1.2.1.8. Eksiltimli Cümle

KORKMAZ: Genellikle günlük konuşmalarda yer alan ve bazı öğeleri kesilerek söylenip dinleyenin anlayışına bırakılan veya fiili kullanılmadan yargı bildiren cümle: Yitiriyorsunuz, demek artık onu dünyanın pisliklerine, rezilliklerine, tuzaklarına karşı koruyamayacaksınız; demek... (K.Tahir, Esir Şehrin İnsanları, s.77) vb.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde "eksiltimli cümle" başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir

3.4.1.2.2. Yapısına Göre Cümleler

KORKMAZ: Cümleler yapılarına göre sınıflandırmada basit cümle, birleşik cümle, bağlı cümle, sıralı cümle türüne ayrılır.

3.4.1.2.2.1. Basit Cümle

KORKMAZ: Bir düşünceyi, bir duyguyu veya bir oluş ve kılışı tek bir yargı halinde anlatan ve en az bir yüklemden oluşan cümle türü: Bu yıl ağaçlar erken çiçeklendi. Gibi.

MEB8s97: Tek bir yargı bildiren tümcelere basit tümce denir.

TUBİTAY8s232: Yapısında tek yüklem bulunan ve tek yargı bildiren cümlelere basit cümle denir.

SERHAT8s158: Tek yüklemle kurulan ve tek yargı bildiren tümceler vardır. Böyle tümcelere, yapısı bakımından basit tümce diyoruz.

ELİT8s131: Tek yüklemli cümlelere basit cümle denir.

YILDIRIM8s195: Bir maksadı tek yüklemle anlatan cümlelere basit cümle denir.

MAHİR8s196: Tek yargı bildiren, yüklemi çekimli bir fiil veya ek-fiil almış ad soylu bir sözcük tamlama ya da sözcük öbeği olan cümlelere basit cümle denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “*basit cümle*” olarak adlandırılan konu hakkında tüm ilköğretim yayınlarına ait en az bir kitapta da aynı terim kullanılmıştır. Ayrıca “basit tümce” de denmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.2.2.2. Sıralı Birleşik Cümle

KORKMAZ: Tek başına yargı bildiren ve bir anlam bütünlüğü içinde yan yana sıralanan, iki veya daha fazla cümlelerin oluşturduğu cümleler topluluğu. Bu cümleler arasındaki anlam ilişkisi ortak kip, ortak şahıs ve öteki ortak cümle öğeleri ile sağlanır.

Birbirlerine virgül, noktalı virgül ve bağlaçlarla bağlanır: Ben buraya siper kazmaya geldim; gücüm kuvvetim yerinde çok şükür. (S.Çokum, Ağustos Başağı, s.177)

MEB8s171: Basit ya da birleşik yapıdaki bağımsız tümcelerin birbirlerine virgül ya da noktalı virgülle bağlanmasından oluşan tümcelere sıralı tümce denir.

TUBİTAY8s245: Aralarında anlam ilgisi bulunan cümlelere ya da noktalı virgülle birbirine bağlanarak oluşan cümlelere sıralı cümle denir.

SERHAT8s197: Anlamca ilgili birden çok bağımsız tümcenin virgül ya da noktalı virgülle bağlanarak oluşturduğu tümcelere sıralı tümce diyoruz.

ELİT8s136: Yapı bakımında bağımsız, anlamca ilgili cümlelerin virgül, noktalı virgül gibi bir işaretle birleştirilmesiyle oluşan cümlelere sıralı cümle diyoruz.

YILDIRIM8s208: Sıralı cümle: Biçimce ve anlamca birbirine bağlı olmadığı halde, virgül ve noktalı virgülle bağlana bağımsız cümlelerden oluşan cümlelere denir.

MAHİR8s211: Anlam yakınlığı nedeniyle birbirine virgül ya da noktalı virgülle bağlanmış cümlelerin oluşturduğu cümlelere sıralı cümle denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “sıralı birleşik cümle” olarak adlandırılan konu hakkında ilköğretim yayınlarına ait en az bir kitapta “sıralı cümle” ve “sıralı tümce” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.4.1.2.2.1. Bağımlı Sıralı Birleşik Cümle

KORKMAZ: En az iki cümleden oluşan yalnız başlarına kullanıldıklarında da bir yargı bildiren fakat özneleri, nesnelere veya tümleçleri ortak olan birbirine virgül, noktalı virgül gibi işaretler veya bağlaçlarla bağlanan ve anlamca birbirine bağımlı olan cümleler: Karşı sarraflara el öpmeğe gidecektik... Bunu bize ne babam ne de annem söylemişti. (O.Kemal, BE, s.69) vb.

MEB8s152: Bağımsız olmalarına rağmen aralarındaki biçim ve anlam ilişkisi nedeniyle bağlanan cümleler bağlı (sıralı) tümcedir. Bağlı tümcelerin özneleri, tümleçleri, yüklemeleri ortak olabilir: Onu gördü, konuştu.

SERHAT8s198: Aralarında anlam ilgisi olan birden çok bağımsız tümcenin sıralanıp birbirine virgülle, noktalı virgülle ve bağlaçlarla bağlanarak oluşturduğu tümcelere sıralı bağlı tümce diyoruz.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “bağımlı sıralı birleşik cümle” olarak adlandırılan konu hakkında ilköğretim yayınlarına ait iki kitapta “bağlı (sıralı) tümce” ve “sıralı bağlı tümce” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.2.2.2. Bağımsız Sıralı Birleşik Cümle

KORKMAZ: Birden fazla bağımsız cümleden oluşan, yalnız başlarına kullanıldıklarında da birer anlam taşıyan; özne, tümleç ve yüklemeleri ortak olmayan; ancak, anlamca birbirlerini bütünleyen ve virgül, noktalı virgül veya bağlaçlarla birbirine bağlanan cümleler: Aydınlığı, vuzuhu herkes gibi severim; hayatı yapan şüphesiz ki onlardır. (A.H.Tanpınar, YG, s.133) vb.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “*sıralı bağımsız cümle*” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir.

3.4.1.2.2.3. Bağlı Cümleler

KORKMAZ: *Ve, veya, ama, da, fakat, halbuki, lakin, meğer* vb. bağlaçlardan biri ile birbirine bağlanmış olan ve aralarındaki anlam ilişkisi de bu bağlaçlarla sağlanan bağımsız cümlelerden oluşmuş cümleler: Doktor kendisiyle konuşmak isteyenlerin bulunduğunu anlamıştı; fakat bunları görmemezlikten geldi. (T: Buğra, Küçük Ağa, s.127)

MEB8s155: Basit ya da birleşik yapıdaki tümcelerin bağlaçlar ile birbirine bağlanan tümcelere bağlı tümceler denir.

SERHAT8s197: Anlam ilgisi bulunan birden çok bağımsız tümcenin bir bağlaçla birbirlerine bağlanmasıyla oluşan tümceler vardır. Böyle tümcelere, yapısı yönünden, bağlı tümce diyoruz.

ELİT8s136: Yapı bakımında bağımsız, anlamca ilgili cümlelerin bağlaçlarla birbirine bağlanmasıyla oluşan cümlelere bağlı cümle diyoruz.

YILDIRIM8s209: Bağlı cümle: aralarında biçimce ya da anlamca ilişki bulunan bağımsız cümlelerden oluşan cümlelere denir. Bağlı cümleleri oluşturan bağımsız cümleler, genellikle ve, ki, de, ama vb. bağlaçlarla birbirine bağlanır.

MAHİR8s211: Aralarında anlam yakınlığı olan cümlelerin birbirine bir bağlaçla bağlanak oluşturduğu cümlelere bağlı cümle denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “*bağlı cümle*” olarak adlandırılan konu hakkında ilköğretim yayınlarına ait kitaplarda da “bağlı cümle” ve “bağlı tümce” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.2.2.4. Birleşik Cümleler

KORKMAZ: İçinde esas yargının bulunduğu bir temel cümle ile, temel cümleyi anlam ve görev bakımından tamamlayan, yüklemi çekimli fiil olan ve değişik yapı özelliklerine sahip bulunan bir veya daha fazla yardımcı cümleden oluşmuş cümle türü: Ara sıra, ahiretten haber gelseydi, ölüm bu kadar müthiş olmayacaktı. (Y.K.Karaosmanoğlu, *Erenlerin Bağından*, s.46)

Birleşik cümlelerin *ki’li birleşik cümle*, *iç içe birleşik cümle* ve *şartlı birleşik cümle* gibi türleri vardır.

MEB8s144: Birleşik tümce yapısında birden fazla yüklem bulunan tümcedir. Türkçede iki çeşit birleşik tümce vardır. A. Şartlı birleşik tümce

B. İç içe birleşik tümce

TUBİTAY8s232: Temel cümlecikle yan cümleciklerden oluşan ve içinde birden fazla yargı bulunduran cümlelere birleşik cümle denir.

SERHAT8s158: Birden çok yüklemle kurulan ve birden çok yargı bildiren tümceler vardır. Böyle tümcelere, yapısı bakımından birleşik tümce diyoruz.

ELİT8s131: Temel cümlelerin anlamını açıklayan, tamamlayan yan yargılardan oluşan tümcelere birleşik cümle denir.

YILDIRIM8s195: Bir temel yargı ve onu tamamlayan en az bir yan yargıdan oluşan cümlelere birleşik cümle denir.

MAHİR8s200: Bir veya birkaç yan cümlecik ile bir temel cümlecikten oluşan cümlelere birleşik cümle denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “birleşik cümle” olarak adlandırılan konu hakkında ilköğretim yayınlarına ait kitaplarda da “*birleşik cümle*” ve “*birleşik tümce*” terimleri kullanılmıştır. Tanımlar arasında sadece Milli Eğitim Yayınlarında yan cümlecikten değil de birden fazla yüklemden bahsedilmiştir. Diğer tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.4.1.2.2.4.1. Girişik Cümle

KORKMAZ: girişik cümle bk. İç içe birleşik cümle.

TUBİTAY8s233: Yan cümleciği veya yan cümlecikleri temel cümleciğin öznesi, nesnesi, tümleci olan temel cümleciğin öğelerinden birini tamlayan ve içinde birden fazla yargı bulunan cümlelere girişik birleşik cümle denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “*girişik cümle*” ve “*ç içe birleşik cümle*” olarak adlandırılan konu hakkında ilköğretim yayınlarına ait bir kitapta “girişik birleşik cümle” terimi kullanılmıştır.

3.4.1.2.2.4.2. Şart Cümlesi

KORKMAZ: şartlı birleşik cümle bk. Şart cümlesi.

Şart Cümlesi: Temel cümleyi yargı bildirmeden zaman, şart, sebep ve benzetme işlevi ile tamamlayan zarf görevindeki yardımcı cümle türü. Fiil kök ve gövdeleriyle ek-fiile – SA şart ekinin getirilmesi ile kurulur. Şart eki geniş zaman kipinden sonra da gelebilir:

Artık demir almak günü gelmişse zamandan

Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan (Y.K.Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*, s.83)

MEB8s144: A. Şartlı birleşik tümce

TUBİTAY8s233: Yan cümlecikleri temel cümleciğin koşulu olan cümlelere koşullu birleşik cümle denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “Şart Cümlesi” olarak adlandırılan konu hakkında ilköğretim yayınlarına ait iki kitapta “Şartlı birleşik tümce” ve “koşullu birleşik cümle” terimleri kullanılmıştır.

3.4.1.2.2.4.3. İç içe Birleşik Cümle

KORKMAZ: Çekimli durumdaki bir cümlenin temel cümle içinde, o cümlenin bir ögesi olarak yardımcı cümle işlevi ile yer aldığı birleşik cümle türü. Temel cümle sondadır: Doktor bu nal seslerinin, bu çocukça taşkın neşenin sırrını hala çözemeyeceğini sanıyor, yavaş yavaş hüznü kayıyordu. (T.Buğra, *Küçük Ağa*, s.171)

MEB8s144: B. İç içe birleşik tümce

TUBİTAY8s233: İki ayrı cümlenin içi içe girdiği cümlelere iç içe birleşik cümle denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “İç içe Birleşik Cümle” olarak adlandırılan konu hakkında ilköğretim yayınlarına ait iki kitapta “İç içe birleşik tümce” ve “iç içe birleşik cümle” terimleri kullanılmıştır.

3.4.1.2.2.4.4. Ki’li Birleşik Cümle

KORKMAZ: Bir temel cümle ile temel cümleye Far. ki T. kim nispet zamiri ile bağlanan açıklayıcı bir yardımcı cümleden oluşan birleşik cümle: Kim nispet zamiri genellikle tarihi devir metinlerinde yer almıştır.

Yunan neferleri tamamıyla inandılar ki Anadolu toprağını vücutlarında iken terk etmek saadettir. (Y.K. Beyatlı, *Eğil Dağlar*, s.70)

İlgileme Cümlesi: İlgil zamiriyle (ki) kurulan birleşik cümle türü: O anda istedim ki benim de devamlı bir işim, bel bağlayabileceğim bir gelirim olsun... (T.Buğra, *Yalnızlar*, s.59)

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “Ki’li Birleşik Cümle” ve “İlgileme Cümlesi” başlığıyla yer alan bu konuya hiçbir ilköğretim kitabında yer verilmemiştir

3.4.1.2.3. Yüklemine Göre Cümleler

KORKMAZ: Cümleler yüklemine göre isim cümlesi, fiil cümlesi türüne ayrılır.

3.4.1.2.3.1. Ad Cümlesi

KORKMAZ: Yükleme çekimli fiil değil ad veya ad soylu bir kelime olan ve cevher fiili eklerinin geniş zaman, şimdiki zaman ve geçmiş zaman çekimleri ile yargıya bağlanan cümle: Ankara’da havalar yazın çok sıcaktır.

MEB7s133: Yükleme ek fiil isim soylu sözcük veya sözcük gruplarından oluşan cümlelere ad cümlesi denir.

TUBİTAY7s205: Yükleme ek fiille çekimlenmiş isim veya isim grubu olan cümlelere isim cümlesi denir.

TUBİTAY8s259: Yükleme ad soylu sözcükler olan cümlelere ad cümlesi denir.

SERHAT7s100: Yükleme ek eylem almış bir ad, ad soylu sözcük ya da sözcük öbeğinden oluşan tümceler ad tümcesidir.

SERHAT8s48: Ek eylemle çekimlenmiş ad soylu sözcüklerle kurulan tümcelere ad tümcesi denir.

ELİT6s149: Ek eylem olarak cümlemin yüklemine oluşturan adların bulunduğu cümleler yüklem türüne göre ad cümlesidir.

ELİT7s129: Yükleme ek eylemle çekimlenmiş bir ad ya da ad grubu olan cümlelere ad cümlesi denir.

ELİT8s112: Yükleme ad olan cümlelere ad cümlesi denir.

YILDIRIM7s228: Yükleme ek fiil almış ad soylu bir sözcükten oluşan cümlelere ad (isim) cümlesi diyoruz.

YILDIRIM8s233: Yükleme ek fiil almış ad soylu sözcüklerden oluşan cümlelere ad (isim) cümlesi denir.

MAHİR7s197: Yükleme “i-“ ek fiilini almış ad soylu bir sözcük, tamlama veya sözcük öbeği alan cümlelere, yüklemine göre ad (isim) cümlesi denir.

MAHİR8s166: Yükleme “i-“ ek fiilini almış ad soylu bir sözcük, tamlama veya sözcük öbeği alan cümlelere, yüklemine göre ad (isim) cümlesi denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “ad cümlesi” olarak adlandırılan konu hakkında farklı ilköğretim yayınlarına ait en az bir kitapta aynı terim ve “isim cümlesi” ile “ad tümcesi” terimleri kullanılmıştır. Bazı kitaplarda ise bu terimler birlikte kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.2.3.2. Fiil Cümlesi

KORKMAZ: Yüklemi çekimli fiil olan cümle: Onun hayatı sadece bugünlerde geçmişti.

(A.H.Tanpınar, *Huzur*, s.119)

TUBİTAY7s205: Yüklemli çekimli bir fiil olan cümlelere fiil cümlesi denir.

TUBİTAY8s259: Yüklem olan sözcükler ve sözcük grupları eylemse, böyle cümlelere eylem cümlesi diyoruz.

SERHAT7s100: Yüklemi çekimli bir eylem olan tümceler eylem tümcesidir.

SERHAT8s48: Bir işi, hareketi ya da oluşu kısaca eylemi kişi ve zamana bağlayarak bildiren sözcüklere eylem, yüklemi eylem olan tümcelere de eylem tümcesi denir.

ELİT7s129: Yüklemi çekimli eylem olan cümlelere eylem cümlesi denir.

ELİT8s112: Yüklem eylem olan cümlelere eylem cümlesi denir.

YILDIRIM7s228: Yüklemi fiil olan cümlelere eylem (fiil) cümlesi denir.

YILDIRIM8s233: Yüklemi fiilden oluşan cümlelere eylem (fiil) cümlesi denir.

MAHİR7s197: Yüklemi çekimli fiil olan cümlelere yüklemine göre fiil cümlesi denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “fiil cümlesi” olarak adlandırılan konu hakkında farklı ilköğretim yayınlarına ait en az bir kitapta aynı terim ve “eylem cümlesi” ile “eylem tümcesi” terimleri kullanılmıştır. Bazı kitaplarda bu terimler birlikte kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

1.2.4. Yüklem Yerine Göre Cümleler

KORKMAZ: Cümleler yüklem yerine göre kurallı cümle, devrik cümle türüne ayrılır.

3.4.1.2.4.1. Kurallı Cümle

KORKMAZ: Yardımcı ögeden ana ögeye doğru yol alan ve yüklemi sonda bulunan cümle: Zaten hemen her bina, içinde yetiştiği tarihin bir parçasıdır. (A.Ş.Hisar, *Boğaziçi Mehtapları*, s.169).

TUTİBAY6s113: Yüklemi sonda olan cümlelere kurallı cümle denir.

TUBİTAY8s265: Yüklemi son bulunan cümlelere kurallı cümle denir.

MEB6s14: Yüklemi sonda bulunan cümlelere kurallı cümle denir.

MEB7s41: Bir cümlede yüklem görevli sözcük, cümlede sonunda yer alıyorsa bu tür cümlelere düz (kurallı) cümle denir.

MEB8s54: Yükleme genellikle tümcenin sonunda yer alır. Böyle tümceler kurallı tümcedir.

SERHAT6S82 Yükleme sonda olan cümlelere kurallı (düz) cümle diyoruz.

SERHAT7s17: Yüklemini sonuna alınmış tümcelere kurallı (düz) tümce denir.

SERHAT8s91: Yükleme tümcenin sonunda olan tümcelere de kurallı (düz) tümce denildiğini biliyorsunuz.

ELİT6s135: Yükleme sonda olan cümleler kurallıdır.

ELİT7s136: Yükleme sonda olan cümlelere kurallı cümle denir.

ELİT8s144: Yükleme sonda olan cümlelere kurallı cümle denir.

YILDIRIM6s23: Yükleme olan sözcük cümlelerin sonunda yer almışsa böyle cümlelere kurallı (düz) cümle denir.

YILDIRIM8s233: Yükleme sonda bulunan cümlelere kurallı cümle denir.

MAHİR6s103: Yükleme sonda bulunan cümlelere kurallı cümle denir.

MAHİR7s207: Yükleme sonda bulunan cümlelere kurallı cümle denir.

MAHİR8s134: Yükleme sonda olan cümlelere kurallı cümle denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “kurallı cümle” olarak adlandırılan konu hakkında diğer ilköğretim kitaplarında da aynı terim ve “kurallı tümce”, “düz cümle”, “düz tümce” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.1.2.4.2. Devrik Cümle

KORKMAZ: Anlamı güçlendirmek veya güzelleştirmek için Türkçenin normal söz dizimine aykırı olarak yükleme öteki cümle öğelerinden daha önce gelen cümle: Ne mutlu Türküm diyene, Alıver şu işi üzerine vb.

TUTİBAY6s91: Yükleme sonda olmayan cümlelere devrik cümle denir.

TUBİTAY7s205: Yükleme sonda olmayan cümlelere devrik cümle denir.

TUBİTAY8s265: Yükleme sonda olmayan cümlelere devrik cümle denir.

ELİT6s135: Devrik cümleler yükleme sonda olmayan cümlelerdir. Özne başta olsa bile yükleme sonda değilse, o cümle gene devriktir.

ELİT7s136: Yükleme sonda olmayan cümlelere devrik cümle denir.

ELİT8s144: Yükleme sonda olmayan cümlelere devrik cümle denir.

MEB6s14: Yükleme sonda olmayan, cümlelerin herhangi bir yerinde olan cümlelere devrik cümle denir.

MEB7s41: Bir cümlede yüklem görevli sözcük, cümlenin başında ya da ortasında yer alıyorsa bu tür cümlelere devrik cümle denir.

MEB8s216: Yüklem tümcenin sonunda değilse böyle tümcelere devrik tümce denir.

SERHAT6s82: Yüklemi sonda olmayan cümlelere de devrik cümle diyoruz.

SERHAT7s206: Yüklemi sonda olmayan tümcelere devrik cümle denildiğini biliyorsunuz.

SERHAT7s17: Yüklemi sonunda bulunmayan tümcelere devrik tümce denir.

SERHAT8s91: Yüklemi sonda bulunmayan tümcelere devrik tümce denildiğini anımsayınız.

YILDIRIM6s23: Yüklemi sonda olmayan cümlelere devrik cümle denir.

YILDIRIM7s228: Yüklemi sonda olmayan cümlelere devrik cümle denir.

YILDIRIM8s233: Yüklemi sonda bulunmayan cümlelere devrik cümle denir.

MAHİR8s134: Yüklemi Sonda olmayan cümlelere devrik cümle diyoruz.

MAHİR6s103: Yüklemi sonda bulunmayan cümlelere devrik cümle denir.

MAHİR7s207: Yüklemi sonda bulunmayan cümlelere devrik cümle denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “devrik cümle” terimi ve incelenen tüm ilköğretim kitaplarında ise aynı terim ve “devrik tümce” terimi kullanılmıştır.

2. Kelime Grupları

3.4.2.1. Ad Tamlaması

KORKMAZ: İyelik bağlantısı ile birbirine bağlanmış iki veya daha çok addan oluşan tamlama.

TUTİBAY6s129: Bir ismin anlamının başka bir isimle tamamlanmasıyla meydana gelen gruba isim tamlaması (isim takımı) denir.

TUTİBAY7s58: Bir ismin anlamının başka bir isimle tamamlanmasıyla meydana gelen gruba isim tamlaması denir.

MEB8s82: En az iki adın bir araya gelip birbirini tamamlamasıyla oluşan sözcük öbeklerine ad tamlaması denir. ... Tamlamalarda ilk sözcüğe tamlayan, ikincisine ise tamlanan denir.

a. belirtili ad tamlaması...

b. belirtisiz ad tamlaması...

c. takısız ad tamlaması...

d. Zincirleme ad tamlaması

MEB8s62: Bir adın aitlik ilgisi bakımından daha belirgin duruma gelmesi için başka bir ad tarafından tamlanmasıyla oluşan söz öbeğine ad tamlaması dendiğini biliyorsunuz.

SERHAT6s64: Bir adın başka bir adı tamlamasıyla oluşan sözcük öbeklerine ad tamlaması denir.

Ad tamlamalarında birinci sözcüğe tamlayan, ikinci sözcüğe tamlanan denir.

SERHAT7s37: Bir adın başka bir adı anlamca tamlamasıyla oluşan sözcük öbeklerine ad tamlaması denir.

ELİT6S74 İki adın anlamca birbirini tamamlamasına ad tamlaması denir. Ad tamlaması iki addan oluşur.

Ad tamlamalarında birinci ad tamlayan, ikinci ad ise tamlanan adını alır. Tamlayan adlar, tamlanan adların neye, kime ait olduğunu belirtir.

ELİT7s90: Bir adın anlamca başka bir ad tarafından tamamlanarak onun neye, kime, nereye ait olduğunu bildirmesiyle oluşan tamlamaya ad tamlaması denir.

YILDIRIM6s133: Birden fazla adın birbirinin anlamını tamamlayacak biçimde yan yana kullanılmasıyla oluşan anlamlı sözcük öbeklerine ad tamlaması denir.

YILDIRIM7s87: En az iki addan oluşan tamlamalara ad tamlaması denir.

YILDIRIM8s68: İki adın birbirini bütünlemesiyle oluşmuş sözcük öbeklerine ad tamlaması denir.

MAHİR6s116: Birden çok adın yan yana gelmesinden oluşan sözcük öbeklerine ad tamlaması denir. Ad tamlamaları tamlayan (belirten) ve tamlanan (belirtilen) olmak üzere iki ögeden oluşur.

MAHİR7s107: Birden çok adın anlamca birbirini tamamlayacak şekilde yan yana gelmesiyle oluşan sözcük öbeğine ad tamlaması denir. Ad tamlamaları tamlayan (belirten) ve tamlanan (belirtilen) olmak üzere iki ögeden oluşur.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “ad tamlaması” olarak adlandırılan konu hakkında diğer ilköğretim kitaplarında da aynı terim ve “isim tamlaması”, terimleri kullanılmıştır. Tutibay Yayınlarına ait kitapta ayrıca “isim takımı” terimi de parantez içinde kullanılmıştır. Kitapların çoğunda ad tamlaması terimi tercih edilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.2.1.1. Belirli Ad Tamlaması

KORKMAZ: Türkçede ad tamlaması, ilgi durumu eki almış tamlayan görevindeki bir adın, iyelik eki almış tamlanan görevindeki bir adla tek bir kavrama karşılık olacak şekilde birleşmesi ile kurulur: çocuğun oyuncuğu, kapının kolu vb.

MEB6s82: Tamlayanın –in ekini, tamlananın –i ekini aldığı tamlamaya belirtili ad tamlaması denir.

TUTİBAY6s129: Tamlayan ve tamlananın ek aldığı tamlamalara belirtili isim tamlaması denir.

TUTİBAY7s58: Tamlayan ve tamlananın ek aldığı tamlamalara belirtili isim tamlaması denir.

SERHAT6s64:belirtili ad tamlaması: Hem tamlayan hem de tamlanan eki alan adla kurduğumuz tamlamalara denir.

ELİT75: Ad tamlamasında tamlayan –ın, tamlanan ise -i, -si eklerini alır:

Her iki ad da ek alıyorsa, buna belirtili ad tamlaması denir.

ELİT7s90: belirtili ad tamlaması: Tamlayan –ın, -un, -ün, -nun, nın, -nün; tamlanan ise –i, -ü, -u (-sı, -si, -su, -sü) ekini aldığı tamlamalardır. Bir başka deyişle her iki adında ek aldığı tamlamalardır.

YILDIRIM6s133: Tamlayanı –in ekini alan ve tamlananın neye ait olduğunu belirten, tamlananı –i ekini alan tamlamalara belirtili ad tamlaması denir.

YILDIRIM7s87: Tamlayanı –in, tamlananı da –i ekini alan tamlamalara belirtili ad tamlaması denir.

MAHİR6s116: Tamlayanın –in, tamlananın –i ekini aldığı bu tamlamaya belirtili ad tamlaması denir.

MAHİR7s108: Tamlayan ve tamlananın ek aldığı tamlamalara belirtili ad tamlaması denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “belirli ad tamlaması” olarak adlandırılan konu hakkında diğer ilköğretim kitaplarında “belirtili ad tamlaması” ve “belirtili isim tamlaması” terimleri kullanılmıştır. Kitapların çoğunda *belirtili ad tamlaması* terimi tercih edilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.2.1.2. Belirsiz Ad Tamlaması

KORKMAZ: Tamlayanı ilgi durumu eki almadan kurulmuş olan tamlamalar belirsiz bir ad veya belirsiz bir kavramı gösterdikleri için belirsiz ad tamlaması olarak adlandırılır: çocuk oyuncuğu, ana sütü vb.

MEB6s82: Tamlayanın ek almadığı, tamlananın ise –i ekini aldığı tamlamaya belirtisiz ad tamlaması denir.

TUTİBAY6s129: Tamlayan unsurun ek almadığı, tamlananın ek aldığı tamlamalara belirtisiz isim tamlaması denir.

TUTİBAY7s58: Tamlayan unsurun ek almadığı, tamlananın ek aldığı tamlamalara belirtisiz isim tamlaması denir.

SERHAT6s65: belirtisiz ad tamlaması: Tamlayanın ek almadığı yalnızca tamlanan ekiyle kurulan tamlamalara denir.

ELİT6s75: Tamlayan ek almamış, tamlanan ek almışsa böyle tamlamalara belirtisiz ad tamlaması adı verilir.

ELİT7s90: Ad tamlamasında tamlayan ad ek almamış, tamlanan ad ise –i ekini almıştır. Böyle tamlamalara belirtisiz ad tamlaması denir.

YILDIRIM6s133: Belirsizlik, genellik anlamı taşıyan, tamlayanı ek almamış, tamlananı ise –i ekini alan tamlamalara belirtisiz ad tamlaması denir.

YILDIRIM7s88: Yalnızca tamlananı ek (-i) alan tamlamalara belirsiz ad tamlaması denir.

MAHİR6s116: Sadece tamlananın ek aldığı bu tamlamaya belirtisiz ad tamlaması denir.

MAHİR7s108: Sadece tamlananın ek aldığı bu tamlamaya belirtisiz ad tamlaması denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “belirsiz ad tamlaması” olarak adlandırılan konu hakkında diğer ilköğretim kitaplarında “belirtisiz ad tamlaması” ve “belirtisiz isim tamlaması” terimleri kullanılmıştır. Kitapların çoğunda *belirtisiz ad tamlaması* terimi tercih edilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.2.1.3. Takısız Ad Tamlaması

MEB6s82: Tamlayanı ve tamlananı ek almayan tamlamalara takısız ad tamlaması denir.

TUTİBAY6s129: Tamlayan ve tamlanan unsurların ek almadığı tamlamalara takısız isim tamlaması denir.

TUTİBAY7s58: Tamlayan ve tamlanan unsurların ek almadığı tamlamalara takısız isim tamlaması denir.

SERHAT6s65: takısız ad tamlaması: Tamlayan ve tamlananı ek almayan tamlamalara denir.

ELİT7s90: Tamlayanı ve tamlananı ek almayan ad tamlamalarına takısız ad tamlaması denir.

YILDIRIM6s133: Tamlayanın da tamlananın da ek almadığı tamlamalara takısız ad tamlaması denir. Bu tamlamalarda tamlayan, tamlananın neden yapıldığını anlatır.

YILDIRIM7s87: Ad tamlamalarının belirtili, belirtisiz, takısız, zincirleme ad tamlamaları olmak üzere dörde ayrıldığını biliyorsunuz.

MAHİR6s116: Her iki adın da ek almadığı tamlamalara takısız ad tamlaması denir.

MAHİR7s107: Tamlamayı oluşturan iki adın da ek almadığı tamlamalara takısız ad tamlaması denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde yer almayan bu konu hakkında tüm ilköğretim yayınevleri en az bir kitabında bu konuya değinmiştir. Kitaplarda “takısız ad tamlaması” ve “takısız isim tamlaması” terimleri kullanılmıştır.

3.4.2.1.4. Zincirleme Ad Tamlaması

KORKMAZ: Tamlayanı, tamlananı veya her ikisi de ad tamlaması biçiminde olan iç içe girmiş tamlama türü; bir ad tamlamasının ikinci bir ad tamlaması kurması: Hediye ettiğiniz kitapların listesinin yazılması tamamlandı mı? vb.

MEB6s82: En az üç adın birbirlerini tamamlayarak oluşturdukları tamlamaya zincirleme ad tamlaması denir.

TUTİBAY6s129: Tamlayan ya da tamlanan unsurlardan biri veya ikisi birden isim tamlaması durumunda olan tamlamalara zincirleme isim tamlaması denir.

TUTİBAY7s58: Tamlayan ya da tamlanan unsurlardan biri veya ikisi birden isim tamlaması durumunda olan tamlamalara zincirleme isim tamlaması denir.

SERHAT6s65: Zincirleme ad tamlaması: En az üç adın birbirlerini tamlayarak oluşturdukları tamlamalara denir.

ELİT7s90: “Kurtuluş Savaşı yıllarında onu tanıdım.” Cümlesindeki ad tamlaması, bir ad tamlamasının başka bir ada tamlayan göreviyle bağlanması sonucu oluşmuştur. Böyle ad tamlamalarına zincirleme ad tamlaması denir.

YILDIRIM6s134: İçinde en az iki tane ad tamlaması daha bulunan ad tamlamalarına zincirleme ad tamlaması denir.

YILDIRIM7s87: Ad tamlamalarının belirtili, belirtisiz, takısız, zincirleme ad tamlamaları olmak üzere dörde ayrıldığını biliyorsunuz.

MAHİR6s117: Tamlayan ya da tamlananı yine bir ad tamlaması olan ve ikiden fazla addan oluşan tamlamalara zincirleme ad tamlaması denir.

MAHİR7s108: Tamlayanı veya tamlananı yine bir ad tamlaması olan, ikiden fazla addan oluşan tamlamalara zincirleme ad tamlaması denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “zincirleme ad tamlaması” olarak adlandırılan konu hakkında diğer ilköğretim kitaplarında da aynı terim ve “zincirleme isim tamlaması” terimleri kullanılmıştır. Kitapların çoğunda *zincirleme ad tamlaması* terimi tercih edilmiştir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.2.1.5. Karma Ad Tamlaması

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve hiçbir ilköğretim kitabında bu konuya yer verilmemiştir. Bu başlık ilköğretimde sınavlara hazırlık kitaplarında yer aldığı için listeye alınmıştır.

3.4.2.2. Sıfat Tamlaması

KORKMAZ: Somut, soyut adları ve kavramları çeşitli yönleriyle nitелеmek veya belirtmek maksadıyla ve ona bağlı sıfatın tamlama dizilişinde oluşturduğu söz grubu. Bu dizilişte sıfat tamlayan, sıfat tarafından nitelenen veya belirtilen ad tamlanan görevindedir: Bu kötü günlerinde Gülsüm’e bir ana gibi bakıyordu. (R.N:Güntekin, Kızılılık Dalları, s.29)

TUTİBAY6s139: Bir isimle bir sıfatın birlikte meydana getirdiği gruba sıfat tamlaması denir.

MEB6s93: Tamlayanı sıfat, tamlananı ad olan tamlamalara sıfat tamlaması denir.

MEB7s72: Sıfatların adları tamlamasıyla oluşan söz gruplarına sıfat tamlaması denir. Sıfat tamlamalarında sıfat tamlayan, ad tamlanan ögedir.

MEB8s62: Bir adın, bir sıfatla nitelendiği sözcük gruplarına sıfat tamlaması denir.

SERHAT6s199: Bir adın bir sıfat tarafından tamlanmasıyla oluşan sözcük öbeklerine sıfat tamlaması diyoruz.

Sıfat tamlamasında tamlanan öge ad, tamlayan öge sıfattır. Her iki öge de tamlama eki almaz.

SERHAT7s78: Adların sıfatlar tarafından tamlanmasıyla oluşan sözcük öbeklerine sıfat tamlaması denir.

ELİT6S82 Bir ön adla bir adın oluşturduğu sözcük gruplarına ise ön ad tamlaması denir.

YILDIRIM6s155: Tamlayanı sıfat, tamlananı ad olan tamlamalara sıfat tamlaması denir.

YILDIRIM7s111: Bir sıfatın bir adı tamlamasıyla oluşan sözcük öbeklerine sıfat tamlaması denir.

YILDIRIM8s76: Bir sıfatın bir adı tamlamasıyla oluşan sözcük öbeklerine sıfat tamlaması denir.

MAHİR6s136: Bir sıfatın addan önce gelerek onu nitelemesi veya belirtmesiyle oluşan söz gruplarına sıfat tamlaması denir.

MAHİR7s122: Bir sıfatın addan önce gelerek onu nitelemesi veya belirtmesiyle oluşan söz gruplarına sıfat tamlaması denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “sıfat tamlaması” olarak adlandırılan konu hakkında diğer ilköğretim kitaplarında da aynı terim ve bir kitapta da “ön ad tamlaması” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.2.2.1. Zincirleme Sıfat Tamlaması

KORKMAZ: Bir sıfat tamlamasının tamlanan durumundaki kelimesinin +II/+IU, +sİz/+sUz vb. sıfat yapım ekleriyle sıfat durumuna sokulması veya tamlananın sıfatının 3. şahıs iyelik ekli kelimelere ağlanmasıyla kurulan tamlama türü: Keskin kokulu ve tadı sert baharat burada hemen her yemeğe katılıyor. (F.R.Atay, *Gezerek Gördüklerim: İç Sokak*, s.143) vb.

►Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında bu konuya değinilmemiştir.

3.4.2.3. Sıfat-Fiil Grubu

KORKMAZ: Sıfat gibi kullanılan fiil şekilleri ile oluşturulan ve cümle içinde ad, sıfat, özne, nesne, zarf gibi görevler yüklenebilen kelime grubu. Grupta yüklem görevi alan sıfat-fiil sonda bulunur: Beş ayda vücuda geldikten sonra beş asır gözümüz önünde duran bu Türk eseri. (Y.K. Beyatlı, *Aziz İstanbul*, s.106).

►Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında bu konuya değinilmemiştir.

3.4.2.4. Zarf-Fiil Grubu

KORKMAZ: Grup içinde yüklem görevi almış bir zarf fiil veya ad çekimi ekleriyle genişletilerek zarf görevi yüklenmiş sıfat-fiil ekleri ile bunlara bağlı ögelerden oluşan kelime grubu. Zarf-fiil grubun sonunda bulunur ve anlamca özne, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı görevi yüklenmiş ögelerle tamamlanır: Genç hanımlar, hürmet göstermek istedikleri yaşlı hanımlara tesadüf edince (A.Ş.Hisar, *Boğaziçi Mehtapları*, s.168)

►Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında bu konuya değinilmemiştir.

3.4.2.5. Ad-Fiil Grubu

KORKMAZ: -mAk, -mA, -Iş/-Uş ekleriyle kurulmuş ve grup sonunda yüklem görevi almış bir ad-fiil ile bunun anlamını tamamlayan özne, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı ögelerinden oluşan kelime grubu: Çitlembik çalmak için yüksek duvarları aşarak bu bahçeye bir defacık girmek. (Ö. Seyfettin, *İlk Düşen Ak*, s.83).

MEB8s131: Ad eylemlerle kurulan sözcük grubu ad eylem grubu adını alır.

Seni burada görmek bizi sevindirdi.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “*ad-fiil grubu*” olarak adlandırılan konu hakkında sadece bir ilköğretim kitabında “*ad eylem grubu*” terimi kullanılmıştır. Başka hiçbir kitapta bu kelime grubundan bahsedilmemiştir.

3.4.2.6. Tekrar Grubu

KORKMAZ: Bir nesneyi, bir oluş ve kılışı karşılamak üzere; aynı, yakın ya da zıt anlamlı ve eşit görevli iki kelimenin oluşturduğu kelime grubu: gürül gürül, ıslıl ıslıl vb. Tekrar grupları cümlede ad, sıfat ve zarf görevi yüklenirler: *Tatlı tatlı* konuşmak yerine insanlar birbirlerini neden kırarlar ki!

MEB6s35: Aynı, yakın veya zıt anlamlı iki ya da daha çok sözcüğün anlatımı kuvvetlendirmek amacıyla yan yana kullanılmasına ikileme denir.

MEB7s50: Anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek amacıyla kimi zaman aynı, kimi zaman eş veya karşıt anlamlı, kimi zaman da birbiriyle ilişkili, anlamlı- anlamsız en az iki sözcüğün birbiri ardına yinelenmesiyle oluşmuş sözcük gruplarına ikileme adı verilir.

TUBİTAYs226: Anlam gücünü artırmak ve anlamı pekiştirmek amacıyla, aynı kelimenin tekrarlanmasına veya anlamları birbirine yakın yahut zıt olan ya da sesleri birbirine benzeyen iki kelimenin yan yana kullanılmasına ikileme denir.

SERHAT6s77: Anlamı daha etkili kılmak, sözcüğün anlamını pekiştirmek amacıyla aynı sözcüğün ya da eş anlamlı, zıt anlamlı vb. sözcüklerin yan yana gelmesiyle oluşan sözcük öbeklerine ikileme denir.

SERHAT7s163: Anlamı pekiştirmek amacıyla aynı sözcüğün ya da yakın anlamlı, karşıt anlamlı vb. sözcüklerin yan yana gelmesiyle oluşan sözcük öbeklerine ikileme diyoruz.

SERHAT8s69: Aynı sözcüğün tekrarıyla ya da eş anlamlı, karşıt anlamlı vb. sözcüklerin yan yana kullanılmasıyla oluşan anlamı pekiştirici sözcük öbeklerine ikileme diyoruz.

ELİT6s85: “Bağrımı açıp ılgıt ılgıt” dizesinde ılgıt ılgıt sözcüklerinin yinelenerek kullanıldığını görüyorsunuz. Böyle sözcüklere ikileme denir.

YILDIRIM6s77: Aynı, yakın, ya da karşıt anlamlı en az iki sözcüğün, anlatımı güçlendirmek amacıyla yan yana kullanılmasına ikileme denir.

YILDIRIM7s102: Anlamı güçlendirmek amacıyla oluşturulan sözcük öbeklerine ikileme denir.

YILDIRIM8s62: Anlamı güçlendirmek için aynı sözcüğün yinelenmesi, eş anlamlı, karşıt anlamlı ya da sesleri birbirini andıran sözcüklerin yan yana kullanılmasıyla oluşturulan sözcük öbeklerine ikileme denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “tekrar grubu” olarak adlandırılan konu hakkında tüm açıklamalar ilköğretim kitaplarındaki “ikileme” teriminin karşılığı olarak verilmiştir. Tüm tanımlar birbiriyle örtüşmektedir.

3.4.2.7. Edat Grubu

KORKMAZ: Yalnız başına bir anlam taşımayan; ancak, ad ve ad soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelime ile cümledeki başka kelimeler arasında ilişki kuran, gramer görevli bağımsız kelime: gibi, kadar, için, karşı vb. Yük taş gibi, kurşun gibi ağırdı. (Y.Kemal, *Ortadirek*, s.387)

TUBİTAYs232: İsimlerle birlikte kullanılan ve bir edatın isimlerle oluşturduğu gruba edat grubu denir.

YILDIRIM7s205: Cümlede her zaman kendilerinden önceki sözcüklerle birlikte kullanılan öbeklere edat öbeği diyoruz.

SERHAT7s90: Adla birleşerek bir sözcük öbeği oluşturan ilgece, ilgeç öbeği diyoruz.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “edat grubu” olarak adlandırılan konu hakkında bir ilköğretim kitabında da aynı terim, bir kitapta “edat öbeği” ve bir kitapta da “ilgeç öbeği” terimi kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.4.2.8. Bağlama Grubu

KORKMAZ: Bağlaçlar ile birbirine bağlanmış ad veya ad soylu kelimelerin oluşturduğu kelime grubu: Anne ile baba, para ve zenginlik şeref ve haysiyet vb.

ELİT7s146: “Çok yorgunsun; *hiç olmazsa* biraz dinleniver.” Cümlesinde olduğu gibi bazı sözcükler bir araya gelerek bağlaç öbeği oluşturur.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “bağlama grubu” olarak adlandırılan konu hakkında sadece bir ilköğretim kitabında “bağlaç öbeği” terimi kullanılmıştır. Başka hiçbir kitapta bu kelime grubundan bahsedilmemiştir.

3.4.2.9. Ünlem Grubu

KORKMAZ: Bir ünlem ile bir veya daha fazla ad ögesinin oluşturduğu kelime grubu. Bu grup içindeki ad ögesi bir kelime grubu da olabilir: A komşu, ey gönül (Y.K.Beyatlı, *Kendi Gök Kubbemiz*, s.58)

MEB7s163: “Aman Allah! Araba devrildi.” Cümlesinde “Aman Allah!” ünlemi ise öbekleşmiş ünlemdir.

YILDIRIM7s219: Öbekleşmiş ünlemler

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “ünlem grubu” olarak adlandırılan konu hakkında sadece iki ilköğretim kitabında “öbekleşmiş ünlem” terimi kullanılmıştır. Başka hiçbir kitapta bu kelime grubundan bahsedilmemiştir.

3.4.2.10. İsnat Grubu

KORKMAZ: Yalın ya da iyelik eki almış bir adın kendinden sonra gelen bir sıfatla oluşturduğu yargı niteliğindeki grup. Bu grupta bir ad bir sıfata isnat edilmiştir: baş açık ayak yalın, saç sakal darmadağınık vb.

Bu grup cümle içinde ad, sıfat ve zarf görevindedir: özü sözü doğru (olan) insanlar (sıfat görevinde) vb.

►Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında bu konuya değinilmemiştir.

3.4.2.11. Yükleme Grubu

KORKMAZ: Yükleme durumu eki almış bir ad ögesinin başka bir ad ögesi ile oluşturduğu ad ve sıfat görevindeki söz grubu: Başkanlarını görmek için gelmişler. (ad)
Çarşıda pazarda gördüğüm insanları tasvir kolay mı?

►Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında bu konuya değinilmemiştir.

3.4.2.12. Yönelme Grubu

KORKMAZ: Yönelme eki almış bir ad ögesinin başka bir ad ögesi ile oluşturduğu grup: boğaza bakan (ev)

Yönelme grubu, ad, sıfat, ve zarf görevi yüklenebilir: Yoldan geçenler hep oraya bakıyordu. Tarlaya düşen ve kadını öldüren yıldırım

►Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında bu konuya değinilmemiştir.

3.4.2.13. Bulunma Grubu

KORKMAZ: Bulunma durumu almış bir adın başka bir ad ögesi ile kurduğu kelime grubu. Grubu oluşturan adlar birer kelime grubu da olabilir. Bu grup cümlede ve grup içinde ad, sıfat ve zarf görevi yüklenir: Günde iki öğün yemek yerd(zarf) vb.

►Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında bu konuya değinilmemiştir.

3.4.2.14. Uzaklaşma Grubu

KORKMAZ: çıkma grubu: Çıkma durumu eki almış bir ad ögesi ile bir sıfat ya da ad soylu başka bir ögenin oluşturduğu ad grubu: Kıldan ince, kılıçtan keskin (Sırat Köprüsü). Bu grup cümlede ad, sıfat ve zarf görevi yapar: Topkapı'dan Edirnekapı'ya kadar giden büyük bir surun orta kapısından şehre girdim. (Y.K.Beyatlı, *Aziz İstanbul*, s.119)

►Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında bu konuya değinilmemiştir.

3.4.2.15. Vasıta Grubu

KORKMAZ: +IA vasıta eki almış bir ad ögesinin başka bir ad ögesi ile kurduğu kelime grubu. Öteki kelime gruplarında olduğu gibi, bu grup da bir sıfat-fiil ya da zarf-fiil grubunun kısalmasından oluşmuştur: Çocuklarıyla yakından ilgili bir anne. Vb.

►Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında bu konuya değinilmemiştir.

3.5. Anlam Bilgisi (Semantik) İle İlgili Terimler

3.5.1. Çok Anlamlılık

KORKMAZ: Bir kelimedede temel anlamla bağlantılı birden çok anlamın bulunması; bir kelimenin anlam gelişmesi yoluyla, asıl anlamıyla olan ilişkisini kaybetmeden yeni anlamlar kazanması: ağız “organ adı, kapların ve içi boş şeylerin ağız kısmı; bir suyun denize veya göle döküldüğü yer; koy, körfez gibi yerlerin açık yanı; kavşak; konuşmada bölgelere göre değişen söyleyiş biçimi vb.

YILDIRIM7s4: Dilimizdeki sözcüklerin pek çoğu, ortaya çıkışlarındaki anlamlarına ek olarak zamanla yeni birtakım anlamlar kazanmıştır. Sözcüklerin bu özelliğine çok anlamlılık diyoruz.

YILDIRIM8s4: Sözcüklerin birden fazla sözcüğü yansıtacak biçimde bulunmalarına çok anlamlılık diyoruz.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “çok anlamlılık” olarak adlandırılan konu hakkında sadece bir ilköğretim kitabında aynı terim kullanılmıştır.

3.5.2. Temel Anlam

KORKMAZ: Temel anlam bk. asıl anlam, sözlük anlamı.

Asıl anlam: Bir kelimenin karşıladığı ilk kavram, ana kavram: *ayak* kelimesinin asıl anlamı “insan ve hayvanda yürüme organı”dır. Bu kelimenin *masa ayağı*, *sandalye ayağı* örneklerinde olduğu gibi herhangi bir nesnenin ayağı, bir ırmağın ayağı veya “halk şiirindeki kafiye” anlamlarını kazanması, anlam dallanması yoluyla sonradan oluşmuş yan anlamlardır. Bunun gibi *yol* kelimesinin asıl anlamı “üzerinde yürünen veya üzerinden geçilen yer”dir. “Usul, metod” anlamı ise sonradan oluşmuştur.

Sözlük anlamı: Bir kelimenin herkes tarafından bilinen, sözlüklerin yansıttığı ilk ve asıl anlam.

MEB6s52: Sözcüklerin sözlükteki ilk anlamına gerçek anlam denir.

MEB7s16: Bir sözcüğün akla gelen ilk anlamına temel (gerçek) anlam denir.

TUTİBAY6s29: Bir kelimenin tek başına kullanıldığı zaman hatırlattığı ilk anlama gerçek anlam denir.

TUTİBAY7s12: Bir kelimenin tek başına ele alındığında düşündürdüğü ve herkes tarafından bilinen en yaygın anlamına gerçek anlam denir.

TUTİBAY8s25: Bir sözcüğün ilk anlamına ya da sözlük anlamına gerçek anlam denir.

ELİT7s29: Sözlükteki anlamlarıyla kullanılan sözcüklere gerçek anlamlı sözcükler denir.

ELİT8s17: Bir sözcüğün sözlük anlamına gerçek anlam denir.

YILDIRIM6s11: Bir sözcüğün sözlükteki asıl anlamına, başka bir deyişli yalnız ele alındığında düşündürdüğü anlama gerçek anlam denir.

YILDIRIM7s4: Sözcüğün herkesçe bilinen anlamıdır. Bir sözcüğün sözlükteki asıl anlamına gerçek anlam denir.

YILDIRIM8s3: Sözcüğün ortaya çıktığında kazandığı ilk anlamıdır. Buna temel (konuluş anlamı) diyoruz.

YILDIRIM8s4: Bir sözcüğün sözlükteki asıl anlamına gerçek anlam diyoruz.

MAHİR6s43: Bir sözcüğün sözlükteki asıl anlamına gerçek anlam (temel anlam) diyoruz.

MAHİR7s27: Bir sözcüğün sözlükteki asıl anlamına gerçek anlam (temel anlam) diyoruz.

MAHİR8s21: Bir sözcüğün sözlük anlamına gerçek anlam (temel anlam) denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “temel anlam”, “asıl anlam” ve “sözlük anlamı” olarak adlandırılan konu hakkında ilköğretim kitaplarında “gerçek anlam”, “temel anlam” ve bir kitapta da “konuluş anlamı” terimleri kullanılmıştır. En çok kullanılan terim, *gerçek anlam* terimidir. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.5.3. Yan Anlam

KORKMAZ: Kelimenin asıl anlamı yanında, kullanıma bağlı olarak kazandığı yeni anlam(lar). Baş kelimesinin asıl anlamı dışında “bir topluluğu yöneten kimse, lider” anlamında kullanılması gibi.

YILDIRIM8s3: Bir sözcüğün, temel anlamına bağlı kalmak koşuluyla kazandığı yeni anlama yan anlam (kullanılış anlamı) diyoruz.

MAHİR6s55: Bir sözcüğün, gerçek anlamına bağlı olarak zenginleşip yeni anlam kazanmasına yan anlam denir.

MAHİR8s39: Bir sözcüğün, gerçek anlamına bağlı olarak zenginleşip yeni anlam kazanmasına yan anlam denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “yan anlam” olarak adlandırılan konu hakkında iki yayınevine ait üç kitapta da aynı terim ve sadece bir ilköğretim kitabında parantez içinde “kullanılış anlamı” terimi kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.5.4. Mecaz Anlam

KORKMAZ: - Başlığı yok ama bazı açıklamalar içinde geçmiş

MEB6s52: Bir sözcüğün gerçek anlamı dışında kullanılmasına mecaz anlam denir.

MEB7s16: Sözcüklerin gerçek anlamlarından uzaklaşarak kazandıkları yeni anlama mecaz (değişmece) anlam denir.

MEB8s20: Gerçek anlamlarının dışında kullanılan sözcüklere mecaz anlamlı sözcükler denir.

TUTİBAY6s29: Asıl anlamından başka anlamları karşılayan kelimelere mecaz anlamlı kelimeler denir.

TUTİBAY7s12: Bir kelimenin gerçek anlamından sıyrılarak başka bir anlamda kullanılmasına mecaz anlam denir.

TUTİBAY8s25: Bir sözcüğün ya da sözcük grubunun, sözlük anlamının dışında kazandığı yeni anlama mecaz anlam denir.

SERHAT6s18: Sözcüklerin gerçek anlamları dışında başka anlamlar kazanmalarına mecaz denir.

SERHAT7s42: Bir sözcüğün gerçek anlamından sıyrılarak başka bir anlamda kullanılmasına değişmece (mecaz) diyoruz.

SERHAT8s25: Sözcüklerin gerçek anlamları dışında başka anlamlar kazanmalarına mecaz denir.

ELİT7s29: Gerçek anlamının dışında herhangi bir şeye benzerlikleri dolayısıyla başka bir anlamda kullanılan sözcüklere mecaz anlamlı sözcükler denir.

ELİT8s17: Bir sözcüğün kendi anlamı dışında kullanılmasına mecaz anlam diyoruz.

YILDIRIM6s11: Bir sözcüğün gerçek anlamından uzaklaşarak başka bir anlamda kullanılmasına mecaz anlam denir.

YILDIRIM7s4: Bir sözcüğün gerçek anlamından uzaklaşarak başka bir anlamda kullanılmasına mecaz anlam denir.

YILDIRIM8s4: Bir sözcüğün gerçek anlamı dışında kazandığı anlama mecaz anlam diyoruz.

MAHİR7s27: Bir sözcüğün kendi anlamı dışında kullanılmasına mecaz anlam denir.

MAHİR8s21: Bir sözcüğün kendi anlamı dışında kullanılmasına mecaz anlam denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “mecaz anlam” olarak geçen terim hakkında ilköğretim kitaplarında aynı terim ve “değişmece anlam” terimi kullanılmıştır.

Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.5.5. Terim Anlam

KORKMAZ: Bilim, teknik, sanat, spor, zanaat gibi çeşitli uzmanlık alanlarının kavramlarına verilen sınırlı ve özel anlamdaki ad: radyo, bilgisayar, yüklem, benzeşme, yer çekimi vb.

MEB6s58: Bilim, teknik, sanat dallarıyla ilgili özel bir anlam taşıyan sözcüklere terim denir.

TUTİBAY6s30: Bir bilim, sanat, meslek dalıyla ya da bir konuyla ilgili özel ve belirli bir anlamı olan kelimelere terim denir.

TUTİBAY7s12: Kelimenin bilim, sanat, meslek dalıyla ya da bir konuyla ilgili özel ve belirli bir anlamda kullanılmasına terim anlam denir.

TUTİBAY8s25: Bir bilim, sanat, meslek dalıyla veya bir konuyla ilgili özel ve belirli bir anlamı olan sözcüklere terim denir.

ELİT7s42: Bir bilim, sanat, meslek dalıyla ya da bir konu ile ilgili özel ve belirli bir kavramı karşılayan sözcüklere terim denir.

YILDIRIM6s134: Okunduğu ya da duyulduğu zaman bilim, sanat, teknik, meslek dallarını çağrıştıran özel anlamlı sözcüklere terim denir.

YILDIRIM7s102: Bilim, sanat, teknik, meslek alanlarıyla ilgili kavramların karşılıkları olan sözcüklere terim denir.

YILDIRIM8s24: Bilim, sanat, teknik, meslek alanlarıyla ilgili özel anlamlı sözcüklere terim denir.

MAHİR6s50: Bir bilim ya da sanat dalında özel anlam kazanmış sözcüklere terim anlamlı sözcükler denir.

MAHİR7s33: Bir bilim, meslek ya da sanat dalıyla veya bir konuyla ilgili özel anlam kazanmış sözcüklere terim anlamlı sözcükler denir.

MAHİR8s21: Bir bilim, meslek ya da sanat dalıyla veya bir konuyla ilgili özel anlam kazanmış sözcüklere terim anlamlı sözcükler denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “terim anlam” olarak geçen terim hakkında ilköğretim kitaplarında da aynı terim kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.5.6. Karşıt Anlam

KORKMAZ: Anlamları bakımından birbirine karşıt olan; birbirine zıt anlam taşıyan (kelimeler): acı/tatlı, zor/kolay vb.

MEB6s56: Anlamca birbirinin karşıtı olan sözcüklere karşıt (zıt) anlamlı sözcükler denir.

TUTİBAY6s41: Belirtilen özelliklerin tam karşıtını anlatan, birbirinin tamamen zıddı olan kelimelere zıt (karşıt) anlamlı kelimeler denir.

TUBİTAY7s24: Anlamca tamamen birbirine karşı olan kelimelere karşıt (zıt) anlamlı kelime denir.

TUBİTAY8s41: Anlamı birbirinin tam tersi olan sözcüklere karşıt (zıt) anlamlı sözcükler denir.

SERHAT7s24: Anlam yönünden birbirinin karşıtı olan sözcüklere karşıt anlamlı sözcükler diyoruz.

SERHAT8s15: Anlamları birbirinin karşıtı olan sözcüklere karşıt (zıt) anlamlı sözcükler denir.

ELİT7s22: Anlamca birbirlerinin tamamen karşıtı olan sözcüklere karşıt anlamlı (zıt anlamlı) sözcükler denir.

YILDIRIM6s17: Birbirinin tam tersini anlatmaya yarayan sözcüklere karşıt (zıt) anlamlı sözcük denir.

YILDIRIM7s12: Anlamları birbirinin karşıtı olan sözcüklere karşıt (zıt) anlamlı sözcük denir.

YILDIRIM8s10: Anlamları birbirinin tersi olan sözcüklere karşıt (zıt) anlamlı sözcük denir.

MAHİR6s61: Anlamca birbirinin tersi olan sözcüklere zıt(karşıt) anlamlı sözcükler denir.

MAHİR7s33: Anlamca birbirinin karşıtı olan sözcüklere zıt(karşıt) anlamlı sözcükler denir.

MAHİR8s28: Anlamca birbirinin karşıtı olan sözcüklere zıt(karşıt) anlamlı sözcükler denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “karşıt anlam” olarak adlandırılan konu hakkında diğer ilköğretim kitaplarında da aynı terim ve “zıt anlam” terimleri kullanılmıştır. Tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.5.7. Eş Anlam

KORKMAZ: **anlamdaş** bk. **eş anlam**: İki veya daha çok kelimenin aynı veya birbirine yakın anlam taşıması: kızmak/sinirlenmek, öfkelenmek/hiddetlenmek vb.

MEB6s55: Yazılışları farklı, anlamları birbirinin aynı olan sözcüklere anlamdaş (eş anlamlı) sözcük denir.

MEB7s20: Yazılışları ve okunuşları ayrı, aynı olan sözcüklere anlamdaş (eş anlamlı) sözcük denir.

MEB8s130: Yazılışları farklı, anlamları aynı olan sözcüklere eş anlamlı sözcükler denir.

TUTİBAY6s34: Yazılışları farklı olduğu halde, aynı anlamı taşıyan kelimelere eş anlamlı (anlamdaş) kelimeler denir.

TUBİTAY7s23: Yazılışları farklı anlamları aynı olan kelimelere anlamdaş kelime denir.

TUBİTAY8s40: Anlamları aynı fakat yazılışları farklı olan sözcüklere anlamdaş veya eş anlamlı sözcükler denir.

SERHAT6s44: Aynı anlama gelen ve yazılışları farklı olan sözcüklere anlamdaş (eş anlamlı) sözcükler denir.

SERHAT7s110: Yazılışları farklı, anlamları aynı olan sözcüklere anlamdaş (eş anlamlı) sözcükler denir.

ELİT6s30: Yazılışları farklı, anlamları aynı olan sözcüklere eş anlamlı (anlamdaş) sözcükler denir.

ELİT7s21: Yazılışları ayrı, anlamları aynı olan sözcüklere anlamdaş (eş anlamlı) sözcükler denir.

YILDIRIM6s16: Yazılışları farklı, anlamları birbirinin aynı olan sözcüklere anlamdaş (eş anlamlı) sözcük denir.

YILDIRIM7s12: Anlamları birbirinin aynı (kimi zaman da benzeri) olan sözcüklere eş anlamlı (anlamdaş) sözcük denir.

YILDIRIM8s9: Anlamları aynı ya da benzer bu tür sözcüklere anlamdaş (eş anlamlı) sözcük denir.

MAHİR6s12: Yazılışları farklı, anlamları birbirinin aynı olan sözcüklere eş anlamlı (anlamdaş) sözcük denir.

MAHİR7S33: Yazılışları ayrı, anlamları birbirinin aynı olan sözcüklere eş anlamlı (anlamdaş) sözcük denir.

MAHİR8s28: Yazılışları farklı, anlamları birbirinin aynı olan sözcüklere eş anlamlı (anlamdaş) sözcük denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “eş anlam” olarak adlandırılan konu hakkında diğer ilköğretim kitaplarında da aynı terim ve “anlamdaş” terimi kullanılmıştır. İlköğretim kitaplarının çoğunda bu terime yer verilmiştir. Her iki terim de aynı oranda kullanılmıştır ve tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.5.8. Yakın Anlam

KORKMAZ: Gösterdikleri kavram ve taşıdıkları anlam bakımından birbirine yakın olan kelimeler: anlaşmak/uyuşmak, darılmak/küsmek/gücenmek/incinmek vb.

SERHAT7s153: Tümcede anlamları birbirine benzeyen sözcükler vardır. Böyle sözcüklere yakın anlamlı sözcükler diyoruz. Kalkınma ile ilerleme gibi.

► Gramer Terimleri Sözlüğü dışında bir ilköğretim kitabında “yakın anlam” terimine değinilmemiştir.

3.5.9. Eş Sesli Kelime

KORKMAZ: Söyleniş ve yazılışları birbirinin aynı olup da anlamları ve gösterdikleri kavramlar açısından birbirleriyle hiçbir ilişkisi bulunmayan ek ve kelimelerdir: acı, acı-; damla, damla-; el, el(yabancı) vb.

MEB6s58: Yazılışları aynı, anlamları birbirinden farklı olan sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcük denir.

MEB7s24: Yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcük denir.

MEB8s204: Yazılışları ve okunuşları aynı olmasına rağmen, anlamları farklı olan sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcük denir.

TUTİBAY6s34: Yazılışları aynı; fakat anlamları farklı olan kelimelere eşsesli (sesteş) kelimeler denir.

TUBİTAY7s23: Yazılışları aynı olduğu halde, anlamları farklı olan kelimelere sesteş kelime denir.

TUBİTAY8s36: Yazılışları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcükler denir.

SERHAT6s29: Yazılışları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcük denir.

SERHAT7s16: Yazılışları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcük denir.

SERHAT8s25: Anlamları ayrı, söylenişleri aynı olan sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcükler denir.

ELİT6s41: Yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları farklı sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcükler denir.

ELİT7s15: Yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları ayrı sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcükler denir.

YILDIRIM6s17: Yazılışları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcük denir.

YILDIRIM7s12: Yazılışları ve okunuşları aynı anlamları farklı sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcük denir.

YILDIRIM8s18: Yazılışları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere sesteş (eş sesli) sözcük denir.

MAHİR6s55: Yazılışları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere eş sesli (sesteş) sözcük denir.

MAHİR7s33: Yazılışları aynı, anlamları farklı olan sözcüklere eş sesli (sesteş) sözcük denir.

MAHİR8s40: Aralarında anlam ilişkisi bulunmayan, yazılışları aynı sözcüklere eş sesli (sesteş) sözcükler denir.

► Gramer Terimleri Sözlüğünde “sesteş” olarak adlandırılan konu hakkında diğer ilköğretim kitaplarında da aynı terim ve “eş sesli” terimi kullanılmıştır. İlköğretim kitaplarının çoğunda bu konuya yer verilmiştir. Her iki terim de aynı oranda kullanılmıştır ve tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.5.10. Yansılama

KORKMAZ: Doğadaki insan dışı canlı ve cansız varlıkların çıkardığı ses ve gürültüleri taklit yolu ile yansıtan sözler: pat pat, mışıl mışıl, patırda-, civ civ vb.

SERHAT8s27: Dilimizde canlı ya da cansız varlıkların seslerinin taklit edilmesiyle oluşmuş sözcüklere yansıma sözcük denir.

ELİT6s21: Doğadan alınan seslere yansıma denir. Yansıma sözcüklerin kökü anlamsızdır ve üç biçimde oluşur: Hayvan sesleri, insan sesleri, nesnelerin birbirine çarpmasından oluşan sesler.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “yansılama” olarak kullanılan terim hakkında iki ilköğretim kitabında “yansıma” terimi kullanılmıştır. Verilen tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.5.11. Genel ve Özel Anlam

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında “genel ve özel anlam” terimlerine yer verilmemiştir.

3.5.12. Benzetme

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında “benzetme” terimi kullanılmamıştır

3.5.13. Abartma

KORKMAZ: Söz biliminde bir duyguyu, bir düşüncüyü veya bir olayı aşırı derecede büyüterek veya küçülterek anlatma: Kalbimin derinliklerinde dalgalanan ummanlar, Bu kız peri güzeli vb.

YILDIRIM8s17: Anlatıma güç vermek için başvurulan anlatım yoluna abartma denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “abartma” olarak geçen terim hakkında bir ilköğretim kitabında aynı terim kullanılmıştır.

3.5.14. Deyim

KORKMAZ: Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime veya kelime grubu: Abayı yakmak, bağrına taş basmak vb.

MEB6s53: Kendi anlamları dışında yeni bir anlam ifade etmek üzere bir araya gelmiş kalıplaşmış sözcüklere ya da sözcük gruplarına deyim denir.

MEB7s87: Sözcüklerin kendi anlamlarının dışında bir anlamı ifade etmek amacıyla bir araya gelmesiyle oluşan kalıplaşmış sözcük gruplarına deyim denir.

MEB8s28: Gerçek anlamlarının dışında kullanılan kalıplaşmış sözcük gruplarına deyim denir.

TUTİBAY6s29: Kendi öz anlamından az çok farklı bir düşünceyi anlatmaya yarayan sözlere deyim denir.

TUTİBAY7s13: Gerçek anlamlarından az çok ayrı bir anlamda kullanılan, ilgi çekici bir anlam taşıyan, kalıplaşmış sözlere deyim denir.

TUTİBAY8s30: Anlatımın gücünü arttırmak için, asıl anlamlarının dışında başka bir anlamı ifade etmek üzere kullanılan, kalıplaşmış sözcük gruplarına deyim denildiğini biliyorsunuz.

SERHAT6s35: Gerçek anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük öbeklerine deyim denir.

SERHAT7s36: Bir kavramı karşılamak amacıyla kullanılan kalıplaşmış sözcük öbeklerine deyim denir.

SERHAT8s25: Birden çok sözcüğün belirli bir kavrama karşılık olmak üzere bir araya gelip kalıplaşmasıyla oluşan, gerçek anlamları dışında kullanılan sözcük öbeklerine deyim denir.

ELİT7s65: Deyimler kalıplaşmış söz gruplarıdır. Deyimlerde sözcükler gerçek anlamlarını yitirerek mecazlı bir anlam taşır.

YILDIRIM6s11: Mecaz anlamda kullanılan sözcük öbeklerine deyim denir.

YILDIRIM7s11: İki ya da daha çok sözcüğün bir araya gelip kalıplaşmasıyla oluşan ve genellikle mecaz anlam taşıyan sözcüklere deyim diyoruz.

YILDIRIM8s17: Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış sözcük öbeklerine deyim diyoruz.

MAHİR7s33: Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan, en az iki sözcükten oluşan kalıplaşmış anlatımlara deyim diyoruz.

MAHİR8s28: En az iki sözcüğün kalıplaşarak bir araya gelmesiyle oluşan, çoğunlukla mecaz anlamlı sözcük öbeğine deyim denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “deyim” olarak adlandırılan konu hakkında diğer ilköğretim kitaplarında da aynı terim kullanılmıştır. İlköğretim kitaplarının çoğunda bu terime yer verilmiştir ve tüm tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir.

3.5.15. Atasözü

KORKMAZ: Anonim özellik taşıyan, atalardan kaldığı kabul edilen ve toplumun yüzyıllar boyunca geçirdiği gözlem ve denemelerden, ortak düşünce, tutum ve davranışlarıyla dünya görüşünden oluşan, genel kural niteliğindeki kısa, özlü, kalıplaşmış söz: Çalma elin kapısını, çalarlar kapını. Keskin sirke küpüne zarar vb.

SERHAT6s174: Bilgece düşünce ya da öğütlerini kalıplaşmış biçimler içinde anlatan, halk tarafından benimsenmiş özlü sözlere atasözü denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “atasözü” olarak adlandırılan konu hakkında diğer ilköğretim kitaplarında da aynı terim kullanılmıştır. İlköğretim kitaplarının çoğunda bu konuya yer verilmiştir ancak bir kitapta tanımlama yapılmıştır.

3.5.16. Argo

KORKMAZ: 1. Farklı bir anlaşma biçimi sağlamak üzere aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dildeki kelimelere özel anlamlar vermek, bazı kelimelerde değişiklik yapmak, dilin lehçelerinden, eskimiş öğelerinden ve yabancı kökenli biçimlerinden de yararlanmak suretiyle oluşturdukları, herkesçe anlaşılmayan kelime ve deyimlerden oluşan, gereğinde mecazlı anlamlara da yer veren özel dil veya söz dağarcığı: asker argosu, öğrenci argosu.

2. Külhanbeylerin ve tulumbacıların kullandıkları, özel anlamlı kelime ve deyimlerin yer aldığı kaba dil: araklamak “çalmak” vb.

YILDIRIM6s72: Kullanılan ortak dilden ayrı olarak aynı meslek ya da topluluktaki insanların kullandığı özel dil veya söz dağarcığına argo denir.

YILDIRIM7s135: Ortak dilden ayrı olarak belli bir topluluk tarafından kullanılan özel sözcük ve deyimlere argo denir.

►Gramer Terimleri Sözlüğünde “argo” olarak geçen terim hakkında iki ilköğretim kitabında da aynı terime yer verilmiştir. Verilen tanımlar birbirleriyle örtüşmektedir

3.5.17. Özdeyiş

►Gramer Terimleri Sözlüğünde ve hiçbir ilköğretim kitabında “özdeyiş” terimine yer verilmemiştir.

3.5.18. Açıklayıcı

KORKMAZ: Kendisinden önce gelen kelime veya kelime gruplarını daha açık ifade etmek ve anlamı güçlendirmek için kullanılan kelimeler veya kelime grupları

► Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında “açıklayıcı” terimine değinilmemiştir.

3.5.19. Ara Cümle

KORKMAZ: Bir cümlede açıklama, istek vb. amaçlarla, cümle yapısında herhangi bir değişiklik yapılmadan iki virgül veya iki çizgi arasına sokulan cümle: şimdi efendiler, *müsaade buyurursanız*, size bir sual sorayım (M.K.Atatürk, *Nutuk*, s.2)

► Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında “ara cümle” terimine değinilmemiştir.

3.5.20. Anlam Kayması

KORKMAZ: Somut veya soyut nitelikteki kelimelerin benzetme yolu ile kullanışları dolayısıyla, zamanla anlamlarında meydana gelen kayma veya kayma yoluyla kalıplaşma. Bu olayın anlam değişmesinden farkı, kelimenin benzetildiği şey ile arasındaki anlam bağının tamamen kopmamış olmasıdır: aslanağzı “bir çiçek adı: aslan ağzına benzeyen çiçek”; karafatma “bir böcek adı”

► Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında “anlam kayması” terimine değinilmemiştir

3.5.21. Anlam Daralması

KORKMAZ: Kelimenin kavram ve anlam kapsamı bakımından bir daralmaya uğrayarak, eskiden anlattığı şeyin ancak bir bölümünü, bir türünü anlatır duruma gelmesi; bir kelimenin genel bir anlamdan özel bir anlama geçişi: ET. tünemek “geceyi geçirmek, geceleme” , TT. tünemek “yalnız kuşlar ve evcil kanatlı hayvanlar için kümeste veya tünekte geceleme”

► Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında “anlam daralması” terimine değinilmemiştir.

3.5.22. Anlam Genişlemesi

KORKMAZ: Anlam kapsamı dar olan bir kelimenin zamanla ilgili bulunduğu kavram alanı içinde yayılarak daha geniş, daha genel bir anlam kazanması olayı: *Alan* sözü başlangıçta yalnız “orman içindeki düz ağaçsız yer” anlamında iken sonradan anlam genişlemesi ile T.T’de “bölge”, “branş, bilim kolu” anlamlarını da kazanmıştır.

► Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında “anlam genişlemesi” terimine değinilmemiştir.

3.5.23. Anlam Değişmesi

KORKMAZ: Bir kelimenin gösterdiği anlamdan az veya çok uzaklaşarak yeni bir anlam kazanması olayı: EAT. *uslu* “akıllı” , T.T. *uslu* “yaramazlık etmeyen, haşarı olmayan” vb.

► Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında “anlam değişmesi” terimine değinilmemiştir.

3.5.24. Dolaylı Anlatım

KORKMAZ: Bir sözün olduğu gibi kelimesi kelimesine değil de konuşan veya yazar tarafından kip ve şahıs değişikliğine uğratarak dolaylı şekilde ve bir rapor tekniği içinde aktarılması: *Bu akşamki davete katılamıyorum, dedi*, sözünün *Bu akşamki davete katılamayacağını bildirdi*, şekline sokulması.

► Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında “dolaylı anlatım” terimine değinilmemiştir.

3.5.25. Dolaysız Anlatım

KORKMAZ: Bir sözün, dolaylı anlatımda olduğu gibi herhangi bir değişikliğe uğratılmadan, söylendiği gibi verilmesi: “Biliyor musun” dedi; Karşı tarafta bir daire boşalmış, bu sabah kiralık levhası gördüm, eğer hala evden çıkmayı arzu ediyorsan gidip bakabiliriz. vb.

► Gramer Terimleri Sözlüğü dışında hiçbir ilköğretim kitabında “dolaysız anlatım” terimine değinilmemiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. GRAMER TERİMLERİ SÖZLÜĞÜNDE VE TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA BULUNAN DİLBİLGİSİ TERİMLERİ TABLOSU

Terim Sayısı	TERİMLER	GRAMER TERİMLERİ SÖZLÜĞÜNDE KULLANILAN TERİMLER	İLKÖĞRETİM KİTAPLARINDA KULLANILAN TERİMLER				
			1. terim	2. terim	3. terim	4. terim	5. terim
	3.1. Dil ve Dille İlgili Terimler						
1	3.1.1. Dil	<i>Dil</i>	Dil				
2	3.1.2. Ana Dil	<i>Ana Dil</i>	-				
3	3.1.3. Ana Dili	<i>Ana Dili</i>	Ana Dili				
4	3.1.4. Dil Bilgisi	<i>Dil Bilgisi</i>	Dil Bilgisi				
5	3.1.5. Gramer	<i>Gramer</i>	-				
6	3.1.6. Şive	-	-				
7	3.1.7. Ağız	<i>Ağız</i>	Ağız				

8	3.1.8. Lehçe	<i>Lehçe</i>	-				
9	3.1.9. Ses	<i>Ses</i>	Ses	Harf			
10	3.1.10. Harf	<i>Harf</i>	Harf	Ses			
11	3.1.11. Hece:	<i>Hece</i>	Hece				
12	3.1.11.1. Açık Hece	<i>Açık Hece</i>	Bir Ünlüden Oluşan Hece	Bir Ünsüz Ve Ünlüden Oluşan Hece			
13	3.1.11.2. Kapalı Hece	<i>Kapalı Hece</i>	Bir Ünlü Ve Bir Ünsüzden Oluşan Hece				
14	3.1.11.3. Kısa Hece	<i>Kısa Hece</i>	-				
15	3.1.11.4. Uzun Hece	<i>Uzun Hece</i>	-				
16	3.1.12. Alfabe:	<i>Alfabe</i>	Alfabe	Abece			
3.2. Sesbilgisi (Fonetik) İle İlgili Terimler							
17	3.2.1. Ünlü	<i>Ünlü</i>	Ünlü	Sesli			
18	3.2.1.1. Bağlayıcı Ünlü	<i>Bağlayıcı Ünlü</i>	Yardımcı Ses				
19	3.2.2. Ünsüz	<i>Ünsüz</i>	Ünsüz	Sessiz			
20	3.2.2.1. Bağlayıcı Ünsüz:	<i>Bağlayıcı Ünsüz</i>	Kaynaştırma Sesleri	Kaynaştırma Harfleri			

	3.2.3. Türkçenin Ses Kuralları ve Sesin Titreşim Özellikleri						
21	3.2.3.1. Büyük Ünlü Uyumu	<i>Büyük Ünlü Uyumu</i>	Büyük Ünlü Uyumu				
22	3.2.3.2. Küçük Ünlü Uyumu	<i>Küçük Ünlü Uyumu</i>	Küçük Ünlü Uyumu				
23	3.2.3.3. Ünlü Düşmesi	<i>Ünlü Düşmesi, Orta Hece Düşmesi, Ses Düşmesi Ve Ses Düşmesinin Alt Grupları Olan Ön Ses Düşmesi, İç Ses Düşmesi, Son Ses Düşmesi</i>	Orta Hece Düşmesi	Hece Düşmesi	Ses Düşmesi,	Ünlü Düşmesi	
24	3.2.3.4. Ünlü Türemesi	<i>Ünlü Türemesi Ses Türemesi</i>	Ses Türemesi	Ünlü Türemesi			
25	3.2.3.5. Ünlü Daralması	<i>Ünlü Daralması</i>	Ünlü Daralması				

26	3.2.3.6. Ünsüz Yumuşaması	<i>Ünsüz Yumuşaması</i>	Ünsüz Yumuşaması	Süreksiz Sert Ünsüzlerin (p,ç,t,k) Yumuşaması	Sert Ünsüzlerin Yumuşaması	Süreksiz Ünsüzlerin Yumuşaması	
27	3.2.3.7. Kaynaşma	<i>Kaynaşma</i>	Ünsüz Türemesi	Kaynaştırma	Kaynaşma		
28	3.2.3.8. Ünsüz Benzeşmesi	<i>Ünsüz Benzeşmesi</i>	Ünsüzlerin Benzeşmesi	Sert Ünsüzlerin Benzeşmesi			
29	3.2.3.9. Ünsüz Düşmesi	<i>Ses Düşmesi Ünsüz Düşmesi</i>	Ünsüz Düşmesi				
30	3.2.3.10. Ünsüz Türemesi	<i>Ünsüz Türemesi</i>	Ünsüz Türemesi	Ses Türemesi			
31	3.2.3.11. Bağlama	<i>Bağlama</i>	Ulama				
32	3.2.3.12. Durak	<i>Durak</i>	-				
33	3.2.3.13. Vurgu	<i>Vurgu</i>	Vurgu				
34	3.2.3.13.1. Kelime Vurgusu	<i>Kelime Vurgusu</i>	Kelime Vurgusu	Sözcük Vurgusu			
35	3.2.3.13.2. Cümle Vurgusu	<i>Cümle Vurgusu</i>	Cümle Vurgusu	Tümce Vurgusu			

36	3.2.3.14. Ton	<i>Ton</i>	Tonlama				
3.3. Şekilbilgisi (Morfoloji) İle İlgili Terimler							
37	3.3.1. Kelime ve Kelime Türleri	<i>Kelime</i>	Kelime	Sözcük			
38	3.3.1.1. Ad	<i>Ad</i>	Ad	İsim			
39	3.3.1.1.1.Özel ad	<i>Özel Ad</i>	Özel Ad	Özel İsim			
40	3.3.1.1.2 Tür adı	<i>Tür Adı</i>	Tür Adı	Cins Adı			
41	3.3.1.1.3 Somut ad	<i>Somut Ad</i>	Somut İsim	Madde Adı	Madde İsmi		
42	3.3.1.1.4 Soyut ad	<i>Soyut Ad</i>	Soyut İsim	Mana Adı	Mana İsmi		
43	3.3.1.1.5 Tekil ad	<i>Teklik</i>	Tekil İsim	Tekil Ad			
44	3.3.1.1.6 Çoğul ad	-	Çoğul Ad	Çoğul İsim			
45	3.3.1.1.7 Topluluk adı	<i>Topluluk Adı</i>	Topluluk Adı	Topluluk İsmi			
46	3.3.1.2. Sıfat	<i>Sıfat</i>	Sıfat	Ön Ad			
47	3.3.1.2.1. Nitelik Sıfatı	<i>Nitelik Sıfatı</i>	Niteleme Sıfatı	Niteleme Ön Adı			
48	3.3.1.2.2. Belirtme Sıfatı	<i>Belirtme Sıfatları</i>	Belirtme Sıfatları	Belirtme Ön Adı			
49	3.3.1.2.2.1. İşaret Sıfatı	<i>İşaret Sıfatı</i>	İşaret Sıfatı	İşaret Ön Adı	Gösterme Ön Adı		

50	3.3.1.2.2.2.Soru Sıfatları	<i>Soru Sıfatı</i>	Soru Sıfatı	Soru Ön Adı			
51	3.3.1.2.2.3. Belgisiz Sıfatı	<i>Belirsizlik Sıfatı</i>	Belgisiz Sıfat	Belgisiz Ön Ad			
52	3.3.1.2.2.4. Sayı Sıfatı	<i>Sayı Sıfatı</i>	Sayı Sıfatı	Sayı Ön Adı			
53	3.3.1.2.2.4.1. Sıra Sayı Sıfatı	<i>Sıra Sayı Sıfatı</i>	Sıra Sayı Sıfatı	Sıra Sayı Ön Adı			
54	3.3.1.2.2.4.2. Kesirli Sayı Sıfatı	<i>Kesirli Sayı Sıfatı</i>	Kesir Sayı Sıfatı				
55	3.3.1.2.2.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatı	<i>Üleştirme Sayı Sıfatı</i>	Üleştirme Sayı Sıfatı	Üleştirme Ön Adı	Paylaştırma Ön Adı		
56	3.3.1.2.2.4.4. Asıl Sayı Sıfatı	<i>Asıl Sayı Sıfatı</i>	Asıl Sayı Sıfatı	Asıl Sayı Ön Adı			
57	3.3.1.2.2.4.5. Topluluk Sayı Sıfatı	<i>Topluluk Sayı Sıfatı</i>	-				
58	3.3.1.2.2.5. Karşılaştırma Sıfatı	<i>Karşılaştırma Sıfatı</i>	-				
59	3.3.1.3. Zarf	<i>Zarf</i>	Zarf	Belirteç			
60	3.3.1.3.1. Yer Zarfı	<i>Yer Zarfı</i>	Yer Zarfı	Yön Zarfı	Yer-Yön Zarfı	Yer-Yön Belirteci	
61	3.3.1.3.2. Zaman Zarfı	<i>Zaman Zarfı</i>	Zaman Zarfı	Zaman			

				Belirteci			
62	3.3.1.3.3. Nitelik Zarfı	<i>Nitelik Zarfı</i>	Durum(Nitelik) Belirteci	Durum (Hal) Zarfı	Durum (Hal) Belirteç	Durum Zarfı	
63	3.3.1.3.4. Azlık-Çokluk Zarfları	<i>Azlık-Çokluk Zarfı</i>	Miktar Zarfı	Azlık- Çokluk Zarfı	Nicelik Zarfı		
64	3.3.1.3.5. Soru Zarfları	<i>Soru Zarfı</i>	Soru Zarfı	Soru Belirteci			
65	3.3.1.3.6. Karşılaştırma Zarfları	<i>Karşılaştırma Zarfları</i>	-				
66	3.3.1.4. Zamir	<i>Zamir</i>	Zamir	Adıl			
67	3.3.1.4.1. Şahıs Zamiri	<i>Şahıs Zamiri</i>	Şahıs Zamiri	Kişi Zamiri	Kişi Adılı	Şahıs Adılı	
68	3.3.1.4.2. İşaret Zamiri	<i>İşaret Zamiri</i>	İşaret Zamiri	İşaret Adılı	Gösterme Adılı		
69	3.3.1.4.3. Soru Zamiri	<i>Soru Zamiri</i>	Soru Zamiri	Soru Adılı			
70	3.3.1.4.4. Belirsizlik Zamiri	<i>Belirsizlik Zamiri</i>	Belirsizlik Zamiri	Belirsiz Adıl	Belgisiz Zamir	Belgisiz Adıl	
71	3.3.1.4.5. Bağlama Zamiri	<i>Bağlama Zamiri</i>	İlgi Zamiri	İlgi Adılı			
72	3.3.1.4.6. İyelik Zamiri	<i>İyelik Zamiri</i>	İyelik Zamiri	İyelik Adılı			
73	3.3.1.4.7. Dönüştürme Zamiri	<i>Dönüştürme Zamiri</i>	Dönüştürme Zamiri	Dönüştürme Adılı			

74	3.3.1.5. Fiil	<i>Fiil</i>	Fiil	Eylem			
	3.3.1.5.1. Yapılarına Göre Fiiller						
75	3.3.1.5.1.1. Basit Fiiller	<i>Basit Fiil</i>	Basit Fiil	Basit Eylem	Kök Eylem		
76	3.3.1.5.1.2. Türemiş Fiiller	<i>Türemiş Fiil</i>	Türemiş Fiil	Türemiş Eylem			
77	3.3.1.5.1.3. Birleşik Fiiller	<i>Birleşik Fiil</i>	Birleşik Fiil	Birleşik Eylem			
78	3.3.1.5.1.3.1. Kurallı Birleşik Fiil	<i>Kurallı Birleşik Fiil</i>	Kurallı Birleşik Fiil	Özel Birleşik Fiil			
79	3.3.1.5.1.3.1.1. Tezlik Fiili	<i>Tezlik Eylemi</i>	Tezlik Eylemi	Tezlik Fiili			
80	3.3.1.5.1.3.1.2. Yaklaşma Fiili	<i>Yaklaşma Fiili</i>	Yaklaşma Fiili	Yaklaşma Eylemi			
81	3.3.1.5.1.3.1.3. Yeterlik Fiili	<i>Yeterlik Fiili</i>	Yeterlik Fiili	Yeterlik Eylemi	Yeterlilik Eylemi		
82	3.3.1.5.1.3.1.4. Sürerlik Fiili	<i>Sürerlik Fiili</i>	Sürerlik Fiili	Sürerlik Eylemi	Sürerlilik Eylemi		

83	3.3.1.5.1.3.2. Yardımcı Eylemlerle Kurulmuş Birleşik Fiiller	<i>Yardımcı Fiillerle Kurulmuş Birleşik Fiiller</i>	Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller	Yardımcı Eylemlerle Kurulan Birleşik Eylemler	Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller		
84	3.3.1.5.1.3.3. Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller	-	Deyimleşmiş Birleşik Fiil	Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiil	Anlamca Kaynaşmış Birleşik Eylem	Deyim Halinde Birleşik Fiiller	Deyim Halinde Birleşik Eylem
85	3.3.1.5.2. Çatılarına Göre Fiiller	<i>Çatı</i>	Çatı				
	3.3.1.5.2.1. Öznelerine Göre Fiiller						
86	3.3.1.5.2.1.1. Etken Fiil	<i>Etken</i>	Etken	Etken Çatılı Eylem	Etken Çatılı Fiil	Etken Eylem	Etken Fiil
87	3.3.1.5.2.1.2. Edilgen Fiil	<i>Edilgen</i>	Edilgen	Edilgen Çatılı Eylem	Edilgen Çatılı Fiil	Edilgen Eylem	Edilgen Fiil
88	3.3.1.5.2.1.3. Dönüştürücü Fiil	<i>Dönüştürücü</i>	Dönüştürücü	Dönüştürücü Eylem	Dönüştürücü Fiil		
89	3.3.1.5.2.1.4. İşteş Fiil	<i>İşteş</i>	İşteş	İşteş Eylem	İşteş Fiil		
90	3.3.1.5.2.1.5. Meçhul Çatı	<i>Meçhul Çatı</i>	-				

	3.3.1.5.2.2. Nesnelere Göre Fiiller						
91	3.3.1.5.2.2.1. Geçişli Fiil	<i>Geçişli</i>	Geçişli	Geçişli Çatlı Fiil	Geçişli Eylem	Geçişli Fiil	
92	3.3.1.5.2.2.2. Geçişsiz Fiil	<i>Geçişsiz</i>	Geçişsiz	Geçişsiz Çatlı Fiil	Geçişsiz Eylem	Geçişsiz Fiil	
93	3.3.1.5.2.2.3. Oldurgan Fiil	-	Oldurgan Eylem	Oldurgan Fiil			
94	3.3.1.5.2.2.4. Ettirgen Fiil	<i>Ettirgen</i>	Ettirgen	Ettirgen Çatlı Eylem	Ettirgen Eylem	Ettirgen Fiil	
	3.3.1.5.3. Fiil Çekimleri						
95	3.3.1.5.3.1. Bildirme Kipleri	<i>Bildirme Kipleri</i>	Bildirme Kipleri	Haber Kipleri			
96	3.3.1.5.3.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipi	<i>Görülen Geçmiş Zaman Kipi</i>	Görülen Geçmiş Zaman Kipi	Bilinen Geçmiş Zaman Kipi	Di'li Geçmiş Zaman Kipi	Belirli Geçmiş Zaman Kipi	
97	3.3.1.5.3.1.2. Duyulan Geçmiş Zaman Kipi	<i>Duyulan Geçmiş Zaman Kipi</i>	Duyulan Geçmiş Zaman Kipi	Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi	Miş'li Geçmiş Zaman Kipi	Belirsiz Geçmiş Zaman Kipi	

98	3.3.1.5.3.1.3. Geniş Zaman Kipi	<i>Geniş Zaman Kipi</i>	Geniş Zaman Kipi				
99	3.3.1.5.3.1.4. Şimdiki Zaman Kipi	<i>Şimdiki Zaman Kipi</i>	Şimdiki Zaman Kipi				
100	3.3.1.5.3.1.5. Gelecek Zaman Kipi	<i>Gelecek Zaman Kipi</i>	Gelecek Zaman Kipi				
101	3.3.1.5.3.2. Tasarlama Kipleri	<i>Tasarlama Kipleri</i>	Tasarlama Kipleri	Dilek Kipleri	İsteme Kipleri		
102	3.3.1.5.3.2.1. İstek Kipi	<i>İstek Kipi</i>	İstek Kipi				
103	3.3.1.5.3.2.2. Dilek Kipi	<i>Dilek</i>	Şart Kipi	Dilek-Koşul Kipi			
104	3.3.1.5.3.2.3. Gereklilik Kipi	<i>Gereklilik Kipi</i>	Gereklilik Kipi				
105	3.3.1.5.3.2.4. Emir Kipi	<i>Emir Kipi</i>	Emir Kipi	Buyruk Kipi			
	3.3.1.5.4. Yapılarına Göre Fiil Çekimleri						
106	3.3.1.5.4.1. Basit (Zamanlı) Kip	<i>Basit (Zamanlı) Kip</i>	Basit Zamanlı Fiiller	Basit Zamanlı Eylemler			
107	3.3.1.5.4.2. Bileşik (Zamanlı) Kip	<i>Birleşik (Zamanlı) Kip</i>	Birleşik Kipli Eylem	Birleşik Zamanlı Fiiller	Birleşik Zamanlı Eylemler		

108	3.3.1.5.4.2.1. Hikâye Birleşik Kipi	<i>Hikâye Birleşik Kipi</i>	Hikaye Birleşik Zaman Kipi	Öykü Birleşik Zaman			
109	3.3.1.5.4.2.2. Rivayet Birleşik Kipi	<i>Rivayet Birleşik Kipi</i>	Rivayet Birleşik Zaman Kipi	Söylenti Birleşik Zaman			
110	3.3.1.5.4.2.3. Şart Birleşik Kipi	-	Koşul Birleşik Zaman Kipi	Şart Birleşik Zaman Kipi			
111	3.3.1.5.5. Çekimsiz Fiil	<i>Çekimsiz Fiil</i>	Eylemsi	Fiilimsi			
112	3.3.1.5.5.1. Ad Fiil	<i>Ad-Fiil</i>	İsim Eylem	Ad Eylem	Mastar		
113	3.3.1.5.5.2. Sıfat Fiil	<i>Sıfat-Fiil</i>	Sıfat Eylem	Sıfat Fiil	Ortaç		
114	3.3.1.5.5.3. Zarf Fiil	<i>Zarf-Fiil</i>	Belirteç Eylem	Bağ Eylem	Bağ Fiil	Ulaç	
115	3.3.1.5.6. Ek Fiil	<i>Ek Fiil</i>	Ek Fiil	Ek Eylem			
116	3.3.1.5.7. Fiilde Zaman Kayması	<i>Fiilde Zaman Kayması</i>	-				
117	3.3.1.6. Edat	<i>Edat</i>	Edat	İlgeç			
118	3.3.1.6.1. Olumsuzluk Edatı	<i>Olumsuzluk Edatı</i>	-				
119	3.3.1.7. Bağlaç	<i>Bağlaç</i>	Bağlaç				

120	3.3.1.7.1. Tekrarlı Bağlaç	<i>Tekrarlı Bağlaçlar</i>	-				
121	3.3.1.8. Ünlem	<i>Ünlem</i>	Ünlem				
122	3.3.2. EKLER	<i>Ek</i>	Ek				
123	3.3.2.1. Çekim Ekleri	<i>Çekim Ekleri</i>	Çekim Ekleri				
124	3.3.2.1.1. İyelik Ekleri	<i>İyelik Ekleri</i>	İyelik Ekleri				
125	3.3.2.1.2. Durum Gösterme Ekleri	<i>Durum Gösterme Ekleri</i>	Ad Durum Ekleri	İsmin Hal Ekleri			
126	3.3.2.1.2.1. Yalın durum	<i>Yalın Durum</i>	Yalın Durum	Yalın Hal			
127	3.3.2.1.2.2. Yükleme durumu	<i>Yükleme Durumu</i>	Yükleme Durumu	İsmin -i Hali	Adın -i Durumu	Belirtme Durumu	Belirtme Hali
128	3.3.2.1.2.3. Yönelme durumu	<i>Yönelme Durumu</i>	Yönelme Durumu	Yönelme Hali	Adın -e Durumu	İsmin -e Hali	
129	3.3.2.1.2.4. Bulunma durumu	<i>Bulunma Durumu</i>	Bulunma Durumu	Bulunma Hali	Kalma Durumu	Adın -de Durumu	İsmin -de Hali
130	3.3.2.1.2.5. Çıkma durumu	<i>Çıkma Durumu</i>	Çıkma Durumu	Ayrılma Hali	Ayrılma Durumu	Adın -den Durumu	İsmin -den Hali
131	3.3.2.1.3. Çoğul Eki	<i>Çoğul Eki</i>	Çoğul Eki				
132	3.3.2.1.4. Soru Eki	<i>Soru Eki</i>	Soru Eki				
133	3.3.2.1.5. Şahıs Ekleri	<i>Şahıs Ekleri</i>	Şahıs Ekleri	Kişi Ekleri			

134	3.3.2.1.6. İlgi Eki	<i>İlgi Eki</i>	-				
135	3.3.2.1.7. Eşitlik Eki	<i>Eşitlik Eki</i>	-				
136	3.3.2.1.8. Küçültme Eki	<i>Küçültme Eki</i>	-				
137	3.3.2.1.9. Olumsuzluk Eki	<i>Olumsuzluk Eki</i>	Olumsuzluk Eki				
138	3.3.2.2. Yapım Ekleri	<i>Yapım Eki</i>	Yapım Eki	Türetme Eki			
139	3.3.2.2.1. Addan Ad Türeten Ekler	<i>Addan Ad Türeten Ekler</i>	Addan Ad Yapan Ekler	İsimden İsim Türeten Ekler			
140	3.3.2.2.2. Addan Fiil Türeten Ekler	<i>Addan Fiil Türeten Ekler</i>	Addan Fiil Yapan Ekler	İsimden Fiil Türeten Ekler			
141	3.3.2.2.3. Fiilden Ad Yapma Ekleri	<i>Fiilden Ad Yapma Ekleri</i>	Fiilden İsim Türeten Ekler				
142	3.3.2.2.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri	<i>Fiilden Fiil Yapma Ekleri</i>	Fiilden Fiil Türeten Ekler				
	3.3.3. Yapı Bakımından Kelimeler						
143	3.3.3.1. Basit Kelime	<i>Basit Kelime</i>	Basit Kelime	Basit Sözcük	Kök Sözcük		
144	3.3.3.1.1. Kök	<i>Kök</i>	Kök				
145	3.3.3.1.1.1. Ad Kökü	<i>Ad Kökü</i>	Ad Kökü				

146	3.3.3.1.1.2. Fiil Kökü	<i>Fiil Kökü</i>	Fiil Kökü	Eylem Kökü			
147	3.3.3.2. Türemiş Kelime	<i>Türemiş Kelime</i>	Türemiş Kelime	Türemiş Sözcük	Gövde		
148	3.3.3.2.1. Gövde	<i>Gövde</i>	Gövde	Türemiş Sözcük	Türemiş Kelime		
149	3.3.3.3. Birleşik Kelime	<i>Birleşik Kelime</i>	Birleşik Kelime	Birleşik Sözcük	Bitişik Sözcük		
3.4. Söz Dizimi (Sentaks) İle İlgili Terimler							
150	3.4.1. Cümle	<i>Cümle</i>	Cümle	Tümce			
3.4.1.1. Cümlelerin Öğeleri							
151	3.4.1.1.1. Yüklem	<i>Yüklem</i>	Yüklem				
152	3.4.1.1.1.2. Ortak Yüklem	<i>Ortak Yüklem</i>	-				
153	3.4.1.1.2. Özne	<i>Özne</i>	Özne	Gerçek Özne	Açık Özne		
154	3.4.1.1.2.1. Gramerce Özne	<i>Gramerce Özne</i>	Gizli Özne				
155	3.4.1.1.2.2. Görünür Özne	<i>Görünür Özne</i>	Sözde Özne				
156	3.4.1.1.2.3. Ortak Özne	<i>Ortak Özne</i>	-				
157	3.4.1.1.3. Nesne	<i>Nesne</i>	Nesne	Düz Tümleş			
158	3.4.1.1.3.1. Belirli Nesne	<i>Belirli Nesne</i>	Belirtili Nesne				

159	3.4.1.1.3.2. Belirsiz Nesne	<i>Belirsiz Nesne</i>	Belirtisiz Nesne				
160	3.4.1.1.3.3. Ortak Nesne	<i>Ortak Nesne</i>	-				
161	3.4.1.1.4. Tümleç	<i>Tümleç</i>	Tümleç				
162	3.4.1.1.4.1. Dolaylı Tümleç	<i>Dolaylı Tümleç</i>	Dolaylı Tümleç	Yer Tamlayıcısı			
163	3.4.1.1.4.2. Zarf Tümleci	<i>Zarf Tümleci</i>	Zarf Tümleci	Belirteç Tümleci			
164	3.4.1.1.4.2.1. Ortak Zarf	<i>Ortak Zarf</i>	-				
165	3.4.1.1.4.3. Edat Tümleci	-	İlgeç Tümleci	Edat Tümleci			
	3.4.1.2. Cümle Çeşitleri						
	3.4.1.2.1. Anlamına Göre Cümleler						
166	3.4.1.2.1.1. Olumlu Cümle	<i>Olumlu Cümle</i>	Olumlu Cümle	Olumlu Tümce			
167	3.4.1.2.1.2. Olumsuz Cümle	<i>Olumsuz Cümle</i>	Olumsuz Cümle	Olumsuz Tümce			
168	3.4.1.2.1.3. Soru Cümlesi	<i>Soru Cümlesi</i>	Soru Cümlesi	Soru Tümcesi			

169	3.4.1.2.1.4. Ünlem Cümlesi	<i>Ünlem Cümlesi</i>	Ünlem Cümlesi	Ünlem Tümcəsi			
170	3.4.1.2.1.5. Emir Cümlesi	<i>Emir Cümlesi</i>	Emir Cümlesi	Buyruk Cümlesi			
171	3.4.1.2.1.6. Dilek-Şart Cümlesi	<i>Dilek-Şart Cümlesi</i>	Koşul Şart Cümlesi	Koşul Cümlesi	Şart Cümlesi		
172	3.4.1.2.1.7. İstek Cümlesi	<i>İstek Cümlesi</i>	-				
173	3.4.1.2.1.8. Eksiltimli Cümle	<i>Eksiltimli Cümle</i>	-				
	3.4.1.2.2. Yapısına Göre Cümleler						
174	3.4.1.2.2.1. Basit Cümle	<i>Basit Cümle</i>	Basit Cümle	Basit Tümcə			
175	3.4.1.2.2.2. Sıralı Birleşik Cümle	<i>Sıralı Birleşik Cümle</i>	Sıralı Tümcə	Sıralı Cümle			
176	3.4.1.2.2.2.1. Bağımlı Sıralı Birleşik Cümle	<i>Bağımlı Sıralı Birleşik Cümle</i>	Bağlı (Sıralı) Tümcə				
177	3.4.1.2.2.2.2. Bağımsız Sıralı Birleşik Cümle	<i>Bağımsız Sıralı Birleşik Cümle</i>	-				
178	3.4.1.2.2.3. Bağlı Cümle	<i>Bağlı Cümle</i>	Bağlı Cümle	Bağlı Tümcələr			

179	3.4.1.2.2.4. Birleşik Cümle	<i>Birleşik Cümle</i>	Birleşik Cümle	Birleşik Tümce			
180	3.4.1.2.2.4.1. Girişik Cümle	<i>Girişik Cümle İç İçe Birleşik Cümle.</i>	Girişik Birleşik Cümle				
181	3.4.1.2.2.4.2. Şart Cümlesi	<i>Şart Cümlesi</i>	Koşullu Birleşik Cümle	Şartlı Birleşik Tümce			
182	3.4.1.2.2.4.3. İç içe Birleşik Cümle	<i>İç İçe Birleşik Cümle</i>	İç İçe Birleşik Cümle	İç İçe Birleşik Tümce			
183	3.4.1.2.2.4.4. Ki'li Birleşik Cümle	<i>Ki'li Birleşik Cümle İlgileme Cümlesi</i>	-				
	3.4.1.2.3. Yüklemine Göre Cümleler						
184	3.4.1.2.3.1. Ad Cümlesi	<i>Ad Cümlesi</i>	Ad Cümlesi	İsim Cümlesi	Ad Tümcesi		
185	3.4.1.2.3.2. Fiil Cümlesi	<i>Fiil Cümlesi</i>	Fiil Cümlesi	Eylem Cümlesi	Eylem Tümcesi		

	3.4.1.2.4. Yüklemin Yerine Göre Cümleler						
186	3.4.1.2.4.1. Kurallı Cümle	<i>Kurallı Cümle</i>	Kurallı Cümle	Kurallı Tümce	Düz Cümle	Düz Tümce	
187	3.4.1.2.4.2. Devrik Cümle	<i>Devrik Cümle</i>	Devrik Cümle	Devrik Tümce			
	3.4.2. Kelime Grupları						
188	3.4.2.1. Ad Tamlaması	<i>Ad Tamlaması</i>	Ad Tamlaması	İsim Tamlaması	İsim Takımı		
189	3.4.2.1.1. Belirli Ad Tamlaması	<i>Belirli Ad Tamlaması</i>	Belirtili Ad Tamlaması	Belirtili İsim Tamlaması			
190	3.4.2.1.2. Belirsiz Ad Tamlaması	<i>Belirsiz Ad Tamlaması</i>	Belirtisiz Ad Tamlaması	Belirtisiz İsim Tamlaması			
191	3.4.2.1.3. Takısız Ad Tamlaması	-	Takısız Ad Tamlaması	Takısız İsim Tamlaması			
192	3.4.2.1.4. Zincirleme Ad Tamlaması	<i>Zincirleme Ad Tamlaması</i>	Zincirleme Ad Tamlaması	Zincirleme İsim Tamlaması			

193	3.4.2.1.5. Karma Ad Tamlaması	-	-				
194	3.4.2.2. Sıfat Tamlaması	<i>Sıfat Tamlaması</i>	Sıfat Tamlaması	Ön Ad Tamlaması			
195	3.4.2.2.1. Zincirleme Sıfat Tamlaması	<i>Zincirleme Sıfat Tamlaması</i>	-				
196	3.4.2.3. Sıfat-Fiil Grubu	<i>Sıfat-Fiil Grubu</i>	-				
197	3.4.2.4. Zarf-Fiil Grubu	<i>Zarf-Fiil Grubu</i>	-				
198	3.4.2.5. Ad-Fiil Grubu	<i>Ad-Fiil Grubu</i>	Ad Eylem Grubu				
199	3.4.2.6. Tekrar Grubu	<i>Tekrar Grubu</i>	İkileme				
200	3.4.2.7. Edat Grubu	<i>Edat Grubu</i>	Edat Grubu	Edat Öbeği	İlgeç Öbeği		
201	3.4.2.8. Bağlama Grubu	<i>Bağlama Grubu</i>	Bağlaç Öbeği				
202	3.4.2.9. Ünlem Grubu	<i>Ünlem Grubu</i>	Öbekleşmiş Ünlem				
203	3.4.2.10. İsnat Grubu	<i>İsnat Grubu</i>	-				
204	3.4.2.11. Yükleme Grubu	<i>Yükleme Grubu</i>	-				
205	3.4.2.12. Yönelme Grubu	<i>Yönelme Grubu</i>	-				
206	3.4.2.13. Bulunma Grubu	<i>Bulunma Grubu</i>	-				

207	3.4.2.14. Uzaklaşma Grubu	<i>Uzaklaşma Grubu</i>	-				
208	3.4.2.15. Vasıta Grubu	<i>Vasıta Grubu</i>	-				
3.5. Anlam Bilgisi (Semantik) İle İlgili Terimler							
209	3.5.1. Çok Anlamlılık	<i>Çok Anlamlılık</i>	Çok Anlamlılık				
210	3.5.2. Temel Anlam	<i>Temel Anlam, Asıl Anlam, Sözlük Anlamı</i>	Gerçek Anlam	Temel Anlam	Konuluş Anlamı		
211	3.5.3. Yan Anlam	<i>Yan Anlam</i>	Yan Anlam	Kullanılış Anlamı			
212	3.5.4. Mecaz Anlam	<i>Mecaz Anlam</i>	Mecaz Anlam	Değişmece Anlam			
213	3.5.5. Terim Anlam	<i>Terim Anlam</i>	Terim Anlam				
214	3.5.6. Karşıt Anlam	<i>Karşıt Anlam</i>	Karşıt Anlam	Zıt Anlam			
215	3.5.7. Eş Anlam	<i>Eş Anlam</i>	Eş Anlam	Anlamdaş			
216	3.5.8. Yakın Anlam	<i>Yakın Anlam</i>					
217	3.5.9. Eş Sesli Kelime	<i>Sesteş</i>	Sesteş	Eş Sesli			
218	3.5.10. Yansılama	<i>Yansılama</i>	Yansıma				
219	3.5.11. Genel ve özel anlam	-	-				

220	3.5.12. Benzetme	-	-				
221	3.5.13. Abartma	-	-				
222	3.5.14. Deyim	<i>Deyim</i>	Deyim				
223	3.5.15. Atasözü	<i>Atasözü</i>	Atasözü				
224	3.5.16. Argo	<i>Argo</i>	Argo				
225	3.5.17. Özdeyiş	-	-				
226	3.5.18. Açıklayıcı	<i>Açıklayıcı</i>	-				
227	3.5.19. Ara Cümle	<i>Ara Cümle</i>	-				
228	3.5.20. Anlam Kayması	<i>Anlam Kayması</i>	-				
229	3.5.21. Anlam Daralması	<i>Anlam Daralması</i>	-				
230	3.5.22. Anlam Genişlemesi	<i>Anlam Genişlemesi</i>	-				
231	3.5.23. Anlam Değişmesi	<i>Anlam Değişmesi</i>	-				
232	3.5.24. Dolaylı Anlatım	<i>Dolaylı Anlatım</i>	-				
233	3.5.25. Dolaysız Anlatım	<i>Dolaysız Anlatım</i>	-				

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

İlköğretim ikinci kademe öğrencileri için hazırlanan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında ve ders müfredatına göre Prof. Dr. Zeynep Korkmaz'ın Gramer Terimleri Sözlüğünde konuyla ilgili olarak 233 terim tespit edilmiştir. Bu terimlerin tamamı ilköğretim sınıflarındaki dilbilgisi konuları içinde yer almaktadır. Terimlerin çoğu hem Gramer Terimleri Sözlüğünde hem de ilköğretim kitaplarında yer almıştır ancak; bazı terimlere sadece Gramer Terimleri Sözlüğünde, bazılarında da sadece ilköğretim kitaplarında rastlanmıştır.

Örnekleme alınan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının incelenmesine dayalı olarak elde edilen bulgulara şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında aynı olan dilbilgisi terimleri 31 tanedir. Bu terimler şunlardır: *dil, ana dili, ağız, hece, büyük ünlü uyumu, küçük ünlü uyumu, ünlü daralması, vurgu, çatı, geniş zaman kipi, şimdiki zaman kipi, gelecek zaman kipi, istek kipi, gereklilik kipi, bağlaç, ünlem, ek, çekim ekleri, iyelik ekleri, çoğul eki, soru eki, olumsuzluk eki, kök, ad kökü, yüklem, tümleç, çok anlamlılık, terim anlam, deyim, atasözü, argo.*
2. Gramer Terimleri Sözlüğünde bulunan fakat ilköğretim kitaplarında yer almayan dilbilgisi terimleri 41 tanedir. Bu terimler şunlardır: *ana dil, gramer, lehçe, kısa hece, uzun hece, durak, topluluk sayı sıfatı, karşılaştırma sıfatı, karşılaştırma zarfları, meçhul çatı, fiilde zaman kayması, olumsuzluk edatı, tekrarlı bağlaçlar, ilgi eki, eşitlik eki, küçültme eki, ortak yüklem, ortak özne, ortak nesne, ortak zarf, istek cümlesi, eksiltimli cümle, bağımsız sıralı birleşik cümle, ki'li birleşik cümle (ilgileme cümlesi), zincirleme sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu, isnat grubu, yükleme grubu, yaklaşma grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu, açıklayıcı, ara cümle, anlam kayması, anlam daralması, anlam genişlemesi, anlam değişmesi, dolaylı anlatım, dolaysız anlatım.*

3. Gramer Terimleri Sözlüğünde yer almayan fakat ilköğretim kitaplarında bulunan dilbilgisi terimleri altı tanedir. Bu terimler şunlardır: *çoğul ad, deyimleşmiş birleşik fiil, oldurgan eylem, koşul birleşik zaman kipi, edat tümleci, takırsız ad tamlaması.*
4. Hem Gramer Terimleri Sözlüğünde hem de ilköğretim kitaplarında yer almayan altı tane dilbilgisi terimi vardır: *şive, karma isim tamlaması, benzetme, abartma, özdeyiş, genel ve özel anlamlı sözcükler.*
5. İlköğretim kitaplarında ve Gramer Terimleri Sözlüğünde bulunan aynı terimin farklı bir içerikle sunulduğu dört örnek vardır. Bu terimler şunlardır: *kaynaşma, ünsüz benzeşmesi, cümle vurgusu, dolaylı tümleç.*
6. Gramer Terimleri Sözlüğünde ve ilköğretim kitaplarında farklı olarak kullanılan 154 terim tespit edilmiştir. Bu terimlerin daha açık gösterilebilmesi amacıyla tablo ile gösterilmesi uygun görülmüştür. Bu maddeyle ilgili tespit edilen terimler arka sayfadaki tabloda belirtilmiştir:

Terim Sayısı	TERİMLER	GRAMER TERİMLERİ SÖZLÜĞÜNDE KULLANILAN TERİMLER	İLKÖĞRETİM KİTAPLARINDA KULLANILAN TERİMLER				
			1. terim	2. terim	3. terim	4. terim	5. terim
1.	3.1.9. Ses	<i>Ses</i>	Ses	Harf			
2.	3.1.10. Harf	<i>Harf</i>	Harf	Ses			
3.	3.1.11.1. Açık Hece	<i>Açık Hece</i>	Bir Ünlüden Oluşan Hece	Bir Ünsüz Ve Ünlüden Oluşan Hece			
4.	3.1.11.2. Kapalı Hece	<i>Kapalı Hece</i>	Bir Ünlü Ve Bir Ünsüzden Oluşan Hece				
5.	3.1.12. Alfabe:	<i>Alfabe</i>	Alfabe	Abece			
6.	3.2.1.Ünlü	<i>Ünlü</i>	Ünlü	Sesli			
7.	3.2.1.1. Bağlayıcı Ünlü	<i>Bağlayıcı Ünlü</i>	Yardımcı Ses				
8.	3.2.2. Ünsüz	<i>Ünsüz</i>	Ünsüz	Sessiz			
9.	3.2.2.1. Bağlayıcı Ünsüz:	<i>Bağlayıcı Ünsüz</i>	Kaynaştırma Sesleri	Kaynaştırma Harfleri			
10.	3.2.3.3. Ünlü Düşmesi	<i>Ünlü Düşmesi, Orta Hece Düşmesi, Ses Düşmesi Ve Ses Düşmesinin Alt Grupları Olan Ön Ses Düşmesi, İç Ses Düşmesi, Son Ses Düşmesi</i>	Orta Hece Düşmesi	Hece Düşmesi	Ses Düşmesi,	Ünlü Düşmesi	
11.	3.2.3.4. Ünlü Türemesi	<i>Ünlü Türemesi Ses Türemesi</i>	Ses Türemesi	Ünlü Türemesi			
12.	3.2.3.6. Ünsüz Yumuşaması	<i>Ünsüz Yumuşaması</i>	Ünsüz Yumuşaması	Süreksiz Sert Ünsüzlerin (p,ç,t,k) Yumuşaması	Sert Ünsüzlerin Yumuşaması	Süreksiz Ünsüzlerin Yumuşaması	

13.	3.2.3.7. Kaynaşma	<i>Kaynaşma</i>	Ünsüz Türemesi	Kaynaştırma	Kaynaşma		
14.	3.2.3.8. Ünsüz Benzeşmesi	<i>Ünsüz Benzeşmesi</i>	Ünsüzlerin Benzeşmesi	Sert Ünsüzlerin Benzeşmesi			
15.	3.2.3.9. Ünsüz Düşmesi	<i>Ses Düşmesi</i> <i>Ünsüz Düşmesi</i>	Ünsüz Düşmesi				
16.	3.2.3.10. Ünsüz Türemesi	<i>Ünsüz Türemesi</i>	Ünsüz Türemesi	Ses Türemesi			
17.	3.2.3.11. Bağlama	<i>Bağlama</i>	Ulama				
18.	3.2.3.13.1. Kelime Vurgusu	<i>Kelime Vurgusu</i>	Kelime Vurgusu	Sözcük Vurgusu			
19.	3.2.3.13.2. Cümle Vurgusu	<i>Cümle Vurgusu</i>	Cümle Vurgusu	Tümce Vurgusu			
20.	3.2.3.14. Ton	<i>Ton</i>	Tonlama				
21.	3.3.1. Kelime ve Kelime Türleri	<i>Kelime</i>	Kelime	Sözcük			
22.	3.3.1.1. Ad	<i>Ad</i>	Ad	İsim			
23.	3.3.1.1.1. Özel ad	<i>Özel Ad</i>	Özel Ad	Özel İsim			
24.	3.3.1.1.2. Tür adı	<i>Tür Adı</i>	Tür Adı	Cins Adı			
25.	3.3.1.1.3. Somut ad	<i>Somut Ad</i>	Somut İsim	Madde Adı	Madde İsmi		
26.	3.3.1.1.4. Soyut ad	<i>Soyut Ad</i>	Soyut İsim	Mana Adı	Mana İsmi		
27.	3.3.1.1.5. Tekil ad	<i>Teklik</i>	Tekil İsim	Tekil Ad			
28.	3.3.1.1.6. Çoğul ad	-	Çoğul Ad	Çoğul İsim			
29.	3.3.1.1.7. Topluluk adı	<i>Topluluk Adı</i>	Topluluk Adı	Topluluk İsmi			
30.	3.3.1.2. Sıfat	<i>Sıfat</i>	Sıfat	Ön Ad			
31.	3.3.1.2.1. Nitelik Sıfatı	<i>Nitelik Sıfatı</i>	Niteleme Sıfatı	Niteleme Ön Adı			
32.	3.3.1.2.2. Belirtme Sıfatı	<i>Belirtme Sıfatları</i>	Belirtme Sıfatları	Belirtme Ön Adı			
33.	3.3.1.2.2.1. İşaret Sıfatı	<i>İşaret Sıfatı</i>	İşaret Sıfatı	İşaret Ön Adı	Gösterme Ön Adı		
34.	3.3.1.2.2.2. Soru Sıfatları	<i>Soru Sıfatı</i>	Soru Sıfatı	Soru Ön Adı			
35.	3.3.1.2.2.3. Belgisiz Sıfatı	<i>Belirsizlik Sıfatı</i>	Belgisiz Sıfat	Belgisiz Ön Ad			
36.	3.3.1.2.2.4. Sayı Sıfatı	<i>Sayı Sıfatı</i>	Sayı Sıfatı	Sayı Ön Adı			
37.	3.3.1.2.2.4.1. Sıra Sayı Sıfatı	<i>Sıra Sayı Sıfatı</i>	Sıra Sayı Sıfatı	Sıra Sayı Ön Adı			
38.	3.3.1.2.2.4.2. Kesirli Sayı Sıfatı	<i>Kesirli Sayı Sıfatı</i>	Kesir Sayı Sıfatı				

39.	3.3.1.2.2.4.3. Üleştirme Sayı Sıfatı	<i>Üleştirme Sayı Sıfatı</i>	Üleştirme Sayı Sıfatı	Üleştirme Ön Adı	Paylaştırma Ön Adı		
40.	3.3.1.2.2.4.4. Asıl Sayı Sıfatı	<i>Asıl Sayı Sıfatı</i>	Asıl Sayı Sıfatı	Asıl Sayı Ön Adı			
41.	3.3.1.3. Zarf	<i>Zarf</i>	Zarf	Belirteç			
42.	3.3.1.3.1. Yer Zarfı	<i>Yer Zarfı</i>	Yer Zarfı	Yön Zarfı	Yer-Yön Zarfı	Yer-Yön Belirteci	
43.	3.3.1.3.2. Zaman Zarfı	<i>Zaman Zarfı</i>	Zaman Zarfı	Zaman Belirteci			
44.	3.3.1.3.3. Nitelik Zarfı	<i>Nitelik Zarfı</i>	Durum(Nitelik) Belirteci	Durum (Hal) Zarfı	Durum (Hal) Belirteç	Durum Zarfı	
45.	3.3.1.3.4. Azlık-Çokluk Zarfları	<i>Azlık-Çokluk Zarfı</i>	Miktar Zarfı	Azlık-Çokluk Zarfı	Nicelik Zarfı		
46.	3.3.1.3.5. Soru Zarfları	<i>Soru Zarfı</i>	Soru Zarfı	Soru Belirteci			
47.	3.3.1.4. Zamir	<i>Zamir</i>	Zamir	Adıl			
48.	3.3.1.4.1. Şahıs Zamiri	<i>Şahıs Zamiri</i>	Şahıs Zamiri	Kişi Zamiri	Kişi Adılı	Şahıs Adılı	
49.	3.3.1.4.2. İşaret Zamiri	<i>İşaret Zamiri</i>	İşaret Zamiri	İşaret Adılı	Gösterme Adılı		
50.	3.3.1.4.3. Soru Zamiri	<i>Soru Zamiri</i>	Soru Zamiri	Soru Adılı			
51.	3.3.1.4.4. Belirsizlik Zamiri	<i>Belirsizlik Zamiri</i>	Belirsizlik Zamiri	Belirsiz Adıl	Belgisiz Zamir	Belgisiz Adıl	
52.	3.3.1.4.5. Bağlama Zamiri	<i>Bağlama Zamiri</i>	İlgi Zamiri	İlgi Adılı			
53.	3.3.1.4.6. İyelik Zamiri	<i>İyelik Zamiri</i>	İyelik Zamiri	İyelik Adılı			
54.	3.3.1.4.7. Dönüştürülük Zamiri	<i>Dönüştürülük Zamiri</i>	Dönüştürülük Zamiri	Dönüştürülük Adılı			
55.	3.3.1.5. Fiil	<i>Fiil</i>	Fiil	Eylem			
56.	3.3.1.5.1.1. Basit Fiiller	<i>Basit Fiil</i>	Basit Fiil	Basit Eylem	Kök Eylem		
57.	3.3.1.5.1.2. Türemiş Fiiller	<i>Türemiş Fiil</i>	Türemiş Fiil	Türemiş Eylem			
58.	3.3.1.5.1.3. Birleşik Fiiller	<i>Birleşik Fiil</i>	Birleşik Fiil	Birleşik Eylem			
59.	3.3.1.5.1.3.1. Kurallı Birleşik Fiil	<i>Kurallı Birleşik Fiil</i>	Kurallı Birleşik Fiil	Özel Birleşik Fiil			
60.	3.3.1.5.1.3.1.1. Tezlik Fiili	<i>Tezlik Eylemi</i>	Tezlik Eylemi	Tezlik Fiili			
61.	3.3.1.5.1.3.1.2. Yaklaşma Fiili	<i>Yaklaşma Fiili</i>	Yaklaşma Fiili	Yaklaşma Eylemi			

62.	3.3.1.5.1.3.1.3. Yeterlik Fiili	<i>Yeterlik Fiili</i>	Yeterlik Fiili	Yeterlik Eylemi	Yeterlilik Eylemi		
63.	3.3.1.5.1.3.1.4. Sürelik Fiili	<i>Sürelik Fiili</i>	Sürelik Fiili	Sürelik Eylemi	Sürelilik Eylemi		
64.	3.3.1.5.1.3.2. Yardımcı Eylemlerle Kurulmuş Birleşik Fiiller	<i>Yardımcı Fiillerle Kurulmuş Birleşik Fiiller</i>	Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller	Yardımcı Eylemlerle Kurulan Birleşik Eylemler	Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller		
65.	3.3.1.5.1.3.3. Anlamca Kaynaşmış (Deyimleşmiş) Birleşik Fiiller	-	Deyimleşmiş Birleşik Fiil	Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiil	Anlamca Kaynaşmış Birleşik Eylem	Deyim Halinde Birleşik Fiiller	Deyim Halinde Birleşik Eylem
66.	3.3.1.5.2.1.1. Etken Fiil	<i>Etken</i>	Etken	Etken Çatılı Eylem	Etken Çatılı Fiil		
67.	3.3.1.5.2.1.2. Edilgen Fiil	<i>Edilgen</i>	Edilgen	Edilgen Çatılı Eylem	Edilgen Çatılı Fiil		
68.	3.3.1.5.2.1.3. Dönüslü Fiil	<i>Dönüslü</i>	Dönüslü	Dönüslü Eylem	Dönüslü Fiil		
69.	3.3.1.5.2.1.4. İşteş Fiil	<i>İşteş</i>	İşteş	İşteş Eylem	İşteş Fiil		
70.	3.3.1.5.2.2.1. Geçişli Fiil	<i>Geçişli</i>	Geçişli	Geçişli Çatılı Fiil	Geçişli Eylem	Geçişli Fiil	
71.	3.3.1.5.2.2.2. Geçişsiz Fiil	<i>Geçişsiz</i>	Geçişsiz	Geçişsiz Çatılı Fiil	Geçişsiz Eylem	Geçişsiz Fiil	
72.	3.3.1.5.2.2.3. Oldurgan Fiil	-	Oldurgan Eylem	Oldurgan Fiil			
73.	3.3.1.5.2.2.4. Ettirgen Fiil	<i>Ettirgen</i>	Ettirgen	Ettirgen Çatılı Eylem	Ettirgen Eylem	Ettirgen Fiil	
74.	3.3.1.5.3.1. Bildirme Kipleri	<i>Bildirme Kipleri</i>	Bildirme Kipleri	Haber Kipleri			
75.	3.3.1.5.3.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipi	<i>Görülen Geçmiş Zaman Kipi</i>	Görülen Geçmiş Zaman Kipi	Bilinen Geçmiş Zaman Kipi	Di'li Geçmiş Zaman Kipi	Belirli Geçmiş Zaman Kipi	
76.	3.3.1.5.3.1.2. Duyulan Geçmiş Zaman Kipi	<i>Duyulan Geçmiş Zaman Kipi</i>	Duyulan Geçmiş Zaman Kipi	Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi	Miş'li Geçmiş Zaman Kipi	Belirsiz Geçmiş Zaman Kipi	

77.	3.3.1.5.3.2. Tasarlama Kipleri	<i>Tasarlama Kipleri</i>	Tasarlama Kipleri	Dilek Kipleri	İsteme Kipleri		
78.	3.3.1.5.3.2.2. Dilek Kipi	<i>Dilek</i>	Şart Kipi	Dilek-Koşul Kipi			
79.	3.3.1.5.3.2.4. Emir Kipi	<i>Emir Kipi</i>	Emir Kipi	Buyruk Kipi			
80.	3.3.1.5.4.1. Basit (Zamanlı) Kip	<i>Basit (Zamanlı) Kip</i>	Basit Zamanlı Fiiller	Basit Zamanlı Eylemler			
81.	3.3.1.5.4.2. Bileşik (Zamanlı) Kip	<i>Birleşik (Zamanlı) Kip</i>	Birleşik Kipli Eylem	Birleşik Zamanlı Fiiller	Birleşik Zamanlı Eylemler		
82.	3.3.1.5.4.2.1. Hikâye Birleşik Kipi	<i>Hikâye Birleşik Kipi</i>	Hikaye Birleşik Zaman Kipi	Öykü Birleşik Zaman			
83.	3.3.1.5.4.2.2. Rivayet Birleşik Kipi	<i>Rivayet Birleşik Kipi</i>	Rivayet Birleşik Zaman Kipi	Söylenti Birleşik Zaman			
84.	3.3.1.5.4.2.3. Şart Birleşik Kipi	-	Koşul Birleşik Zaman Kipi	Şart Birleşik Zaman Kipi			
85.	3.3.1.5.5. Çekimsiz Fiil	<i>Çekimsiz Fiil</i>	Eylemsi	Fiilimsi			
86.	3.3.1.5.5.1. Ad Fiil	<i>Ad-Fiil</i>	İsim Eylem	Ad Eylem	Mastar		
87.	3.3.1.5.5.2. Sıfat Fiil	<i>Sıfat-Fiil</i>	Sıfat Eylem	Sıfat Fiil	Ortaç		
88.	3.3.1.5.5.3. Zarf Fiil	<i>Zarf-Fiil</i>	Belirteç Eylem	Bağ Eylem	Bağ Fiil	Ulaç	
89.	3.3.1.5.6. Ek Fiil	<i>Ek Fiil</i>	Ek Fiil	Ek Eylem			
90.	3.3.1.6. Edat	<i>Edat</i>	Edat	İlgeç			
91.	3.3.2.1.2. Durum Gösterme Ekleri	<i>Durum Gösterme Ekleri</i>	Ad Durum Ekleri	İsmin Hal Ekleri			
92.	3.3.2.1.2.1. Yalın durum	<i>Yalın Durum</i>	Yalın Durum	Yalın Hal			
93.	3.3.2.1.2.2. Yükleme durumu	<i>Yükleme Durumu</i>	Yükleme Durumu	İsmin -i Hali	Adın -i Durumu	Belirtme Durumu	Belirtme Hali
94.	3.3.2.1.2.3. Yönelme durumu	<i>Yönelme Durumu</i>	Yönelme Durumu	Yönelme Hali	Adın -e Durumu	İsmin -e Hali	
95.	3.3.2.1.2.4. Bulunma durumu	<i>Bulunma Durumu</i>	Bulunma Durumu	Bulunma Hali	Kalma Durumu	Adın -de Durumu	İsmin -de Hali
96.	3.3.2.1.2.5. Çıkma durumu	<i>Çıkma Durumu</i>	Çıkma Durumu	Ayrılma Hali	Ayrılma Durumu	Adın -den Durumu	İsmin -den Hali
97.	3.3.2.2. Yapım Ekleri	<i>Yapım Eki</i>	Yapım Eki	Türetme Eki			

98.	3.3.2.2.1. Addan Ad Türeten Ekler	<i>Addan Ad Türeten Ekler</i>	Addan Ad Yapan Ekler	İsimden İsim Türeten Ekler			
99.	3.3.2.2.2. Addan Fiil Türeten Ekler	<i>Addan Fiil Türeten Ekler</i>	Addan Fiil Yapan Ekler	İsimden Fiil Türeten Ekler			
100.	3.3.2.2.3. Fiilden Ad Yapma Ekleri	<i>Fiilden Ad Yapma Ekleri</i>	Fiilden İsim Türeten Ekler				
101.	3.3.2.2.4. Fiilden Fiil Yapma Ekleri	<i>Fiilden Fiil Yapma Ekleri</i>	Fiilden Fiil Türeten Ekler				
102.	3.3.3.1. Basit Kelime	<i>Basit Kelime</i>	Basit Kelime	Basit Sözcük	Kök Sözcük		
103.	3.3.3.1.1.2. Fiil Kökü	<i>Fiil Kökü</i>	Fiil Kökü	Eylem Kökü			
104.	3.3.3.2. Türemiş Kelime	<i>Türemiş Kelime</i>	Türemiş Kelime	Türemiş Sözcük	Gövde		
105.	3.3.3.2.1. Gövde	<i>Gövde</i>	Gövde	Türemiş Sözcük	Türemiş Kelime		
106.	3.3.3.3. Birleşik Kelime	<i>Birleşik Kelime</i>	Birleşik Kelime	Birleşik Sözcük	Bitişik Sözcük		
107.	3.4.1. Cümle	<i>Cümle</i>	Cümle	Tümce			
108.	3.4.1.1.2. Özne	<i>Özne</i>	Özne	Gerçek Özne	Açık Özne		
109.	3.4.1.1.2.1. Gramerce Özne	<i>Gramerce Özne</i>	Gizli Özne				
110.	3.4.1.1.2.2. Görünür Özne	<i>Görünür Özne</i>	Sözde Özne				
111.	3.4.1.1.3. Nesne	<i>Nesne</i>	Nesne	Düz Tümleş			
112.	3.4.1.1.3.1. Belirli Nesne	<i>Belirli Nesne</i>	Belirtili Nesne				
113.	3.4.1.1.3.2. Belirsiz Nesne	<i>Belirsiz Nesne</i>	Belirtisiz Nesne				
114.	3.4.1.1.4.1. Dolaylı Tümleş	<i>Dolaylı Tümleş</i>	Dolaylı Tümleş	Yer Tamlayıcısı			
115.	3.4.1.1.4.2. Zarf Tümleci	<i>Zarf Tümleci</i>	Zarf Tümleci	Belirteç Tümleci			
116.	3.4.1.1.4.3. Edat Tümleci	-	İlgeç Tümleci	Edat Tümleci			
117.	3.4.1.2.1.1. Olumlu Cümle	<i>Olumlu Cümle</i>	Olumlu Cümle	Olumlu Tümce			
118.	3.4.1.2.1.2. Olumsuz Cümle	<i>Olumsuz Cümle</i>	Olumsuz Cümle	Olumsuz Tümce			
119.	3.4.1.2.1.3. Soru Cümlesi	<i>Soru Cümlesi</i>	Soru Cümlesi	Soru Tümcesi			
120.	3.4.1.2.1.4. Ünlem Cümlesi	<i>Ünlem Cümlesi</i>	Ünlem Cümlesi	Ünlem Tümcesi			
121.	3.4.1.2.1.5. Emir Cümlesi	<i>Emir Cümlesi</i>	Emir Cümlesi	Buyruk Cümlesi			
122.	3.4.1.2.1.6. Dilek-Şart Cümlesi	<i>Dilek-Şart Cümlesi</i>	Koşul Şart Cümlesi	Koşul Cümlesi	Şart Cümlesi		

123.	3.4.1.2.2.1. Basit Cümle	<i>Basit Cümle</i>	Basit Cümle	Basit Tümce			
124.	3.4.1.2.2.2. Sıralı Birleşik Cümle	<i>Sıralı Birleşik Cümle</i>	Sıralı Tümce	Sıralı Cümle			
125.	3.4.1.2.2.2.1. Bağlı Sıralı Birleşik Cümle	<i>Bağlı Sıralı Birleşik Cümle</i>	Bağlı (Sıralı) Tümce				
126.	3.4.1.2.2.3. Bağlı Cümle	<i>Bağlı Cümle</i>	Bağlı Cümle	Bağlı Tümceler			
127.	3.4.1.2.2.4. Birleşik Cümle	<i>Birleşik Cümle</i>	Birleşik Cümle	Birleşik Tümce			
128.	3.4.1.2.2.4.1. Girişik Cümle	<i>Girişik Cümle</i> <i>İç İçe Birleşik Cümle.</i>	Girişik Birleşik Cümle				
129.	3.4.1.2.2.4.2. Şart Cümlesi	<i>Şart Cümlesi</i>	Koşullu Birleşik Cümle	Şartlı Birleşik Tümce			
130.	3.4.1.2.2.4.3. İç içe Birleşik Cümle	<i>İç İçe Birleşik Cümle</i>	İç İçe Birleşik Cümle	İç İçe Birleşik Tümce			
131.	3.4.1.2.3.1. Ad Cümlesi	<i>Ad Cümlesi</i>	Ad Cümlesi	İsim Cümlesi	Ad Tümcəsi		
132.	3.4.1.2.3.2. Fiil Cümlesi	<i>Fiil Cümlesi</i>	Fiil Cümlesi	Eylem Cümlesi	Eylem Tümcəsi		
133.	3.4.1.2.4.1. Kurallı Cümle	<i>Kurallı Cümle</i>	Kurallı Cümle	Kurallı Tümce	Düz Cümle	Düz Tümce	
134.	3.4.1.2.4.2. Devrik Cümle	<i>Devrik Cümle</i>	Devrik Cümle	Devrik Tümce			
135.	3.4.2.1. Ad Tamlaması	<i>Ad Tamlaması</i>	Ad Tamlaması	İsim Tamlaması	İsim Takımı		
136.	3.4.2.1.1. Belirli Ad Tamlaması	<i>Belirli Ad Tamlaması</i>	Belirtili Ad Tamlaması	Belirtili İsim Tamlaması			
137.	3.4.2.1.2. Belirsiz Ad Tamlaması	<i>Belirsiz Ad Tamlaması</i>	Belirtisiz Ad Tamlaması	Belirtisiz İsim Tamlaması			
138.	3.4.2.1.3. Takısız Ad Tamlaması	-	Takısız Ad Tamlaması	Takısız İsim Tamlaması			
139.	3.4.2.1.4. Zincirleme Ad Tamlaması	<i>Zincirleme Ad Tamlaması</i>	Zincirleme Ad Tamlaması	Zincirleme İsim Tamlaması			
140.	3.4.2.2. Sıfat Tamlaması	<i>Sıfat Tamlaması</i>	Sıfat Tamlaması	Ön Ad Tamlaması			
141.	3.4.2.5. Ad-Fiil Grubu	<i>Ad-Fiil Grubu</i>	Ad Eylem Grubu				
142.	3.4.2.6. Tekrar Grubu	<i>Tekrar Grubu</i>	İkileme				

143.	3.4.2.7. Edat Grubu	<i>Edat Grubu</i>	Edat Grubu	Edat Öbeği	İlgeç Öbeği		
144.	3.4.2.8. Bağlama Grubu	<i>Bağlama Grubu</i>	Bağlaç Öbeği				
145.	3.4.2.9. Ünlem Grubu	<i>Ünlem Grubu</i>	Öbekleşmiş Ünlem				
146.	3.5.1. Çok Anlamlılık	<i>Çok Anlamlılık</i>	Çok Anlamlılık				
147.	3.5.2. Temel Anlam	<i>Temel Anlam, Asıl Anlam, Sözlük Anlamı</i>	Gerçek Anlam	Temel Anlam	Konuluş Anlamı		
148.	3.5.3. Yan Anlam	<i>Yan Anlam</i>	Yan Anlam	Kullanılış Anlamı			
149.	3.5.4. Mecaz Anlam	<i>Mecaz Anlam</i>	Mecaz Anlam	Değişmece Anlam			
150.	3.5.5. Terim Anlam	<i>Terim Anlam</i>	Terim Anlam				
151.	3.5.6. Karşıt Anlam	<i>Karşıt Anlam</i>	Karşıt Anlam	Zıt Anlam			
152.	3.5.7. Eş Anlam	<i>Eş Anlam</i>	Eş Anlam	Anlamdaş			
153.	3.5.9. Eş Sesli Kelime	<i>Sesteş</i>	Sesteş	Eş Sesli			
154.	3.5.10. Yansılama	<i>Yansılama</i>	Yansıma				

5.2. Öneriler

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, terim meselesi halen çözüme kavuşturulamamış bir meseledir ve dil öğretiminde kargaşaya sebep olmaktadır. Bu nedenle en kısa zamanda bu soruna kalıcı bir çözüm yolu bulunmalıdır. Zamanla görülmüştür ki Türk Dil Kurumu tek başına bu sorunun ortadan kalkmasını, birçok çalışma yapılmasına rağmen, sağlayamamıştır. Bu konunun Türk diline, Türk milletine ve bilime hizmet amacıyla, tüm siyasi görüşlerden arındırılarak, gerekli görülürse terimlerin tartışmaya sunulup, oy çokluğuyla seçilmesi gibi yolları da kullanarak, tüm dilcilerin bir araya gelmesi ile bir çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Alınan kararların da resmi yollarla ilan edilmesi ve uygulama zorunluluğu olması bu kargaşayı ortadan kaldırabilir.

KAYNAKLAR

1. Doğruel, Süheyla; Kurter, Selçuk; Gündoğdu, Muzaffer. (2005). **İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
2. Ergin, Muharrem. (1997). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Yayınları
3. Gökalp,Ziya.(1976) **Türkçülüğün Esasları** (Baskıya hazırlayan: Mehmet Kaplan), Kültür Bakanlığı Yayını, İstanbul
4. Gül, Metin; Köktürk, Muhsin. (2001). **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Yıldırım Yayınları
5. Gül, Metin; Köktürk, Muhsin. (2002). **İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Yıldırım Yayınları
6. Gül, Metin; Köktürk, Muhsin. (2001). **İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Yıldırım Yayınları
7. Hatipoğlu, Vecihe. (1971–1972). “Atatürk ve Terim Devrimi”, **Türk Dili**, C. 25, S. 241–246, , s. 88–91.
8. Hatiboğlu, Vecihe, (1982). **Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları
9. Hengirmen, Mehmet, (1999). **Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Engin Yayınevi
10. Karasar, Niyazi. (2002). **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Nobel Yayınları
11. Korkmaz, Zeynep. (2003). **Gramer Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

12. Koyuncu, Melahat; Koyuncu, Mustafa. (2001) **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı**. Ankara: Tutibay Yayınları
13. Koyuncu, Melahat; Koyuncu, Mustafa. (2001) **İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı**. Ankara: Tutibay Yayınları
14. Koyuncu, Melahat; Koyuncu, Mustafa. (2001) **İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı**. Ankara: Tutibay Yayınları
15. Saraçoğlu, Ahmet; Çimen, Cengiz; Güzel, Yunus. (2005). **İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
16. Tural, Güzin. (1993). "*Gramer Terimleri Sözlüğü*". **Türk Kültürü Araştırmaları**. Cilt 29, Ankara, 1-2. sayı s.406-407
17. Ünal, Meral; Öner, M. Yavuz; Bayrak, Nevin. (2005). **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
18. Yıldız, Nezihe. (2001). **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Mahir Yayınları
19. Yıldız, Nezihe. (2001). **İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Mahir Yayınları
20. Yıldız, Nezihe. (2001). **İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. İstanbul: Mahir Yayınları
21. Yıldırım, Veysi. (2001). **İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Elit Yayıncılık

22. Yıldırım, Veysi. (2001). **İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Elit Yayıncılık
23. Yıldırım, Veysi. (2001). **İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı**. Ankara: Elit Yayıncılık
24. Yörük, Yaşar; Başer, Salih; Mihçı, Ali İhsan; Yörük, Sevim. (2001) **İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı**. İstanbul: Serhat Yayınları
25. Yörük, Yaşar; Başer, Salih; Mihçı, Ali İhsan; Yörük, Sevim. (2001) **İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı**. İstanbul: Serhat Yayınları
26. Yörük, Yaşar; Başer, Salih; Mihçı, Ali İhsan; Yörük, Sevim. (2001) **İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı**. İstanbul: Serhat Yayınları
27. Zülfikar, Hamza, (1991). **Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
28. Zülfikar, Hamza. (1990). “Yeni Bir Dil Bilgisi Terimleri Dolayısıyla”. **Türk Dili**. (459): 81-93

EK

6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Önerildiği 2572 Sayılı Tebliğler Dergisi

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

TEBLİĞLER DERGİSİ

YAYIMLAR DAİRESİ BAŞKANLIĞINCA
AYDA BİR ÇIKARILIR

İlk Çıkış Tarihi: 09/01/1939

CİLT: 68

MAYIS 2005

SAYI: 2572

YAYIMLAR DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Sayı : B.08.0.YDB.0.24.03.00.811/ 2477 23/05/2005
Konu : 2005-2006 öğretim yılında okutulacak olan ve öğretim programları
değişmeyen ilköğretim ve orta öğretim ders kitapları

GENELGE
2005/38

İlgi : Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği

Bakanlığımıza bağlı ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında okutulacak ders kitaplarının seçimine ilişkin esas ve usuller, ilgi Yönetmelik ile düzenlenmiştir. İlgi Yönetmeliğin "Kitapların Seçimi" başlıklı 23 üncü maddesinde; "Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında okutulacak ders kitapları seçiminde aşağıdaki yol izlenir.

a) Kurulca kabul edilen ders kitaplarının yayımlandığı Tebliğler Dergisi'nin her öğretmen tarafından incelenmesi okul yönetimince sağlanır.

b) İlköğretim ve orta öğretim kurumlarında okutulacak ders kitapları, ilgili sınıf ve branş öğretmeni tarafından seçilir.

Sınıf öğretmeni ve branş öğretmeni, seçtikleri kitapların seçme gerekçeleri konusunda zümre öğretmenler kuruluna bilgi verirler. Bu toplantıya okul-aile birliği başkanı ya da uygun göreceği üyelerin katılması sağlanır.

Sınıf ve branş öğretmeni, seçtiği kitap listesini gereği için okul müdürüne sunar.

c) Okul yönetimleri, Talim ve Terbiye Kurulunca kabul edilen ders kitapları çeşitlerinin okul ve sınıf kitaplarında bulundurulmasına özen gösterirler.

d) Bakanlık, resmî ilköğretim kurumları öğrencileri için belirleyeceği derslerin kitaplarını satın alabilir. Bu ders kitaplarının seçiminde, Yönetmeliğin kitapların seçimine ilişkin hükümleri uygulanmaz." denilmektedir.

2005-2006 öğretim yılında ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında okutulacak ders kitaplarının seçimi, ilgi Yönetmeliğin yukarıda belirtilen hükümleri doğrultusunda yapılacaktır.

Bu anlamda;

1. 2005-2006 eğitim ve öğretim yılında ilköğretim ve orta öğretim kurumlarında okutulacak ders kitaplarından öğretim programları değişmeyenlerin adları, yazarı/yazarları, yayın evleri ile yayın evi adreslerine Genelge eki listede (Ek-1) yer verilmiştir.

2. Resmî ilköğretim okullarında, Ek-2 listede yer alan ve ücretsiz dağıtımına esas olan ders kitapları için kitap seçimi yapılmayacak; bu okullarda sadece seçmeli ders kitapları ile zorunlu olmayan ancak aldırılması hâlinde "ilköğretim Müzik 1" ders kitabı için seçim yapılacaktır.

3. Resmî ve özel bütün genel ve meslekî teknik liseler ile özel ilköğretim okullarında, ilgi Yönetmeliğin 23 üncü maddesinde sayılan hükümler gereğince ders kitabı seçimi yapılacaktır .

4. Kitap seçimleri öğretmenlerin özgür iradeleri ile gerçekleştirilecektir.

5. Ek-1 listede yer almayan hiçbir kitap, öğrencilere ders kitabı olarak aldırılmayacak ve kullanılmayacaktır.

6. Öğretmenler tarafından seçilen ders kitaplarını gösteren listeler, sınıflara göre düzenlenip okul yönetimince onaylanacak ve ilgililerce kolayca görülebilecek şekilde okulun uygun yerinde askıya çıkarılarak duyurulacaktır.

7. Öğretmenler tarafından seçilerek okul idarelerince duyurulan ders kitabı listelerinde, geçerli bir sebep olmadıkça değişiklik yapılmayacaktır. Seçilen kitaplarda sebepsiz değişiklik yapılması hâlinde il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerince gerekli inceleme ve soruşturma yapılacaktır.

8. Ek-1 listede yer alan kitapların seçim işlemleri, öğretmenlerce 30/06/2005 Perşembe günü çalışma saati sonuna kadar tamamlanacak, sonuçları ise en geç 22 Temmuz Cuma günü çalışma saati sonuna kadar İnternet ortamına aktarılmış olacaktır.

9. Kitap seçimi sonuçları, 2003-2004 ve 2004-2005 öğretim yıllarında olduğu gibi 2005-2006 öğretim yılında da İnternet üzerinden alınarak ilgililerin hizmetine sunulacaktır.

Bu çerçevede;

a) <http://ilsis.meb.gov.tr> adresindeki "Kitap Seçimi" bölümü, 01/07/2005 Cuma gününden itibaren kullanıma açılacaktır.

b) Okullar, sisteme daha önce kendilerine il millî eğitim müdürlüklerince verilen İLSİS kullanıcı adı ve şifresiyle girecektir.

c) "Kitap seçimi" ile ilgili link tıklandıktan sonra ders kitaplarının isimleri, yayın evi adları, kitabın ait olduğu sınıfı ve ihtiyaç duyulan kitap sayısı girilecektir.

d) İnternet ortamına, öğretmenlerce seçilen ders kitaplarının adları, yayın evleri, sınıfları ve seçilen kitap sayıları aktarılacaktır.

e) Kitapların okutulduğu sınıflar, Tebliğler Dergisi'nde yer aldığı şekilde kodlanmıştır. Kitaplar listede aranırken Tebliğler Dergisinde yer aldığı sınıfa bakılacaktır. Sınıf olarak bulunamayan veya hangi sınıflarda okutulduğu Tebliğler Dergisi'nde gösterilmeyen ders kitapları, "Sınıf" seçeneklerinde değil, "Seçim" seçeneğinde yer almaktadır. Bu kitaplar, "Seçim" seçeneğinden bulunarak girilecektir.

f) Sonuçların İnternet ortamına aktarılması neticesinde sınıflar bazında seçilen kitapların listesi, okullarca İnternet üzerinde görülebilecektir. Ayrıca seçilen ders ki-

taplarının sınıflar bazında listesi, il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerince İnternet üzerinde de görülebilecektir.

g) Kitap seçimi sonuçları, Bakanlığımız <http://yayim.meb.gov.tr> sitesinde duyurulacaktır. Sonuçlar, duyuru tarihinden itibaren üç ay süre ile ilgililerin hizmetinde kalacak, bu sürenin sonunda kaldırılacaktır.

h) Kitap seçimi yapan okulların listeleri, il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerince sürekli kontrol edilerek seçim işleminin zamanında ve doğru olarak yapılabilmesi ve seçim yapmadığı belirlenen okulların kitap seçimini yapmaları için gerekli önlemler alınacaktır.

i) İnternet bağlantısı olmayan okulların kitap seçim sonuçlarının İnternet ortamına aktarılması, İnternet bağlantısı olan okullardan veya il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerinden seçimi yapan okul yönetimince yapılacaktır.

10. 2005-2006 öğretim yılında öğretim programlarının değişmesi nedeniyle Ek-1 ve Ek-2 listede yer almayan ders kitaplarının adı, yazarı/yazarları, yayın evleri ile yayın evi adresleri, ilgi Yönetmelik hükümleri gereğince Tebliğler Dergisi'nde 15 Temmuz 2005 tarihinde duyurulacaktır

11. 2005-2006 öğretim yılında okutulacak bütün ders kitaplarının fiyatları, ilgi Yönetmeliğin geçici 6 ncı maddesi gereğince Ağustos 2005 Tebliğler Dergisi'nde duyuracaktır.

12. Ders kitabı seçim sonuçları baskı, dağıtım ve satış süreçleriyle bire bir ilişkilendirilerek baskı sayısının belirlenmesinde ve illere yapılan kitap dağıtımında veri olarak kullanılmaktadır. Bu bakımdan, ihtiyaç fazlası kitap basımına ve dengesiz kitap dağıtımına yol açmamak için kitap seçim sonuçlarının sağlıklı ve güvenilir olmasında gerekli özen gösterilecektir.

13. Kitap seçimi ve sonuçların İnternet ortamına aktarılması sürecinde karşılaşılan sorunlar (kitabın adının, sınıfının veya yayın evinin bulunmaması vb.) için Yayınlar Dairesi Başkanlığının (0312) 212 81 45 ve (0312) 213 65 12 numaralı telefonlarından, İnternet programı ile ilgili sorunlar için Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün (0312) 413 11 85 numaralı telefonundan bilgi alınabilecektir.

14. Ders kitaplarının seçiminde hiçbir aksaklığa meydan verilmemesi için gerekli önlemler, il ve ilçe millî eğitim müdürlüklerince alınacaktır. Bu konudaki iş ve işlemler, Bakanlık ve ilköğretim müfettişleri tarafından denetlenecektir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Doç. Dr. Hüseyin ÇELİK
Millî Eğitim Bakanı

EKLER :

1- Ders kitapları listesi (1 adet 60 sayfa)

2- Ücretsiz dağıtımına esas ders kitapları listesi (1 adet - 2 sayfa)

DAĞITIM :

Gereği :

B Plânı

Bilgi :

A Plânı

ALTINCI SINIF**TÜRKÇE**

İlköğretim Türkçe 6	M.Ünal-M.Y.Öner-N.Bayrak	Millî Eğt.Yay.-
İlköğretim Türkçe 6	Y.Yörük-S.Başer-A.İ.Mihçı S.Yörük	Serhat Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 6	M.Gül-M.Köktürk	Yıldırım Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 6	S.Batur-C.Yıldırım	Özyürek Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 6	Veysi Yıldırım	Elit Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 6	Ahmet Gümüş	Altın Kit.-İst.
İlköğretim Türkçe 6	Ahmet Kapulu	Koza Yay.Dağt.-Ank.
İlköğretim Türkçe 6	E.Öz-S.Öz	Ders Kit.-İst.

YEDİNCİ SINIF**TÜRKÇE**

İlköğretim Türkçe 7	S.Doğruel-S.Kurter M.Gündoğdu	Millî Eğt.Yay.
İlköğretim Türkçe 7	M.Gül-M.Köktürk	Yıldırım Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 7	Ahmet Gümüş	Altın Kit.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	Y.Yörük-A.İ.Mihçı S.Başer-S.Yörük	Serhat Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	S.Batur-C.Yıldırım	Özyürek Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	S.Sarıca-M.Gündüz	Fil Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	Veysi Yıldırım	Elit Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 7	E.Öz-S.Öz	Ders Kit.-İst.
İlköğretim Türkçe 7	Ahmet Kapulu	Koza Yay.Dağt.-Ank.

SEKİZİNCİ SINIF**TÜRKÇE**

İlköğretim Türkçe 8	A.Saraçoğlu- C.Çimen-Y.Güzel	Millî Eğt.Yay
İlköğretim Türkçe 8	M.Köktürk-M.Gül	Yıldırım Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 8	Ahmet Kapulu	Koza Yay.Dağt.-Ank.
İlköğretim Türkçe 8	S.Batur-C.Yıldırım	Özyürek Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 8	Y.Yörük-S.Başer A.İ.Mihçı-S.Yörük	Serhat Yay.-İst.
İlköğretim Türkçe 8	Veysi Yıldırım	Elit Yay.-Ank.
İlköğretim Türkçe 8	Ahmet Gümüş	Altın Kit.-İst.
İlköğretim Türkçe 8	M.Koyuncu-M.Koyuncu	Tutibay Ltd.Ş.-Ank.
İlköğretim Türkçe 8	S.Sarıca-M.Gündüz	Fil Yay.-İst.

ÖZ GEÇMİŞ

1981 yılında Ankara'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamladı. 1999 yılında Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nü kazandı ve 2003 yılında bu bölümden mezun oldu. Aynı yıl yapılan öğretmen atamaları sonucunda Muş'un Sungu beldesinde bulunan Sungu Hürriyet İlköğretim Okulu'na Türkçe öğretmeni olarak atandı ve burada iki yıl Türkçe öğretmenliği yaptıktan sonra öğrenim durumundan dolayı Elazığ'a tayin istedi.

Halen Elazığ Tefvik Yaramanoğlu İlköğretim Okulu'nda Türkçe öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Yabancı dili İngilizcedir.